

Αρ. Ευ. 130583

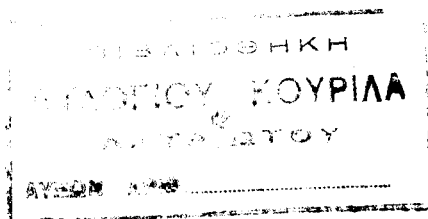
Ν. Π. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΟΥ

Τέως Ειδικού Νομικού Συμβούλου Υπουργείου Γεωργίας και Διευθύνσεως Δημο-
σίων Κτημάτων. Υφηγητοῦ τῆς Ὁθωμανικῆς Νομοθεσίας ἐν τῷ Ἑθν. Πανεπισμίῳ
καὶ δικηγόρου παρὰ τοῖς Τουρκοῖς καὶ Προξενικοῖς δικαστηρίοις ἐν Τουρκίᾳ.

ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΑΙ ΓΑΙΑΙ

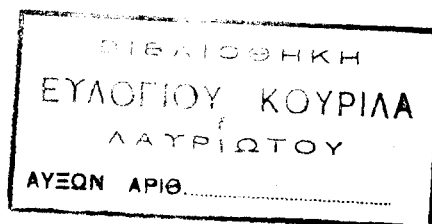
ΓΑΙΑΙ ΚΑΙ ΔΑΣΗ
ΙΕΡΩΝ ΜΟΝΩΝ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

Μελέτημα ἔκ τε τοῦ ἱεροῦ Μουσουλμανικοῦ δικαίου, τῆς
Τουρκικῆς ἱστορίας καὶ νομοθεσίας καὶ τοῦ νεωτέρου
Ἑλληνικοῦ δικαίου.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ Κ. Σ. ΠΑΠΑΔΟΓΙΑΝΝΗ
ΨΑΡΩΝ 41
1939

ΤΗ ΙΕΡΑ ΜΝΗΜΗ
ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΜΟΥ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΚΑΙ ΑΣΠΑΣΙΑΣ

ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΑΙ ΓΑΙΑΙ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αἱ μοναστηριακαὶ ἐν γένει γαῖαι ἐν ταῖς Νέαις Χώραις καὶ ἰδίᾳ αἱ ἀνήκουσαι εἰς τὰς Ἱερὰς Μονὰς τοῦ Ἁγίου Ὅρους πολλὰς ἀμφιβολίας καὶ δυσκολίας παρέχουσιν εἰς τοὺς θέλοντας ἐκάστοτε νὰ ἀσχοληθῶσι μὲ αὐτάς, δὲν ἔχει δὲ εἰσέτι πλήρως διακριθῇ καὶ κατανοηθῇ παρ' ἡμῖν ἢ ἰδιαιτέρα κατηγορία καὶ φύσις τῶν τοιούτων γαιῶν, οὐδέ τις τῶν ἡμετέρων νομομαθῶν ἔχει εἰδικῶς ἀσχοληθῇ περὶ αὐτῶν καὶ μάλιστα ὑπὸ τὰς ἰδιαιτέρας καὶ ποικίλας ἀπόψεις των, ὑφ' ἃς ἐκάστοτε παρουσιάζονται νῦν παρ' ἡμῖν.

Τὸ ἄρθρον 5 τῆς γνωστῆς Ἑλληνοτουρκικῆς Συνθήκης τῶν Ἀθηνῶν τοῦ 1913 «περὶ εἰρήνης», κυρωθείσης διὰ τοῦ νόμου ΔΣΙΓ'. ἔχει ἐπὶ λέξει οὕτω :

«Τὰ μέχρι τῆς [στρατιωτικῆς ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος] καταλήψεως τῶν ἐκχωρηθεισῶν χωρῶν κεκτημένα δικαιώματα καθὼς καὶ αἱ δικαστικαὶ πράξεις καὶ οἱ ἐπίσημοι τίτλοι, οἱ ἐκδοθέντες παρὰ τῶν ἀρμοδίων Ὀθωμανικῶν Ἀρχῶν, ἔσονται σεβαστὰ καὶ ἀπαραβίαστα».

Ἐπίσης καὶ τὸ ἐπόμενον ἄρθρον 6 τῆς αὐτῆς Συνθήκης ἐνδιαλαμβάνει ἐπὶ λέξει ὅτι :

«Τὰ ἐν ταῖς ἐκχωρουμέναις τῇ Ἑλλάδι χώραις δικαιώματα ἰδιοκτησίας ἐπὶ ἀστικῶν καὶ ἀγροτικῶν ἀκινήτων, κατεχομένων ὑπὸ ἰδιωτῶν δυνάμει τίτλων, ἐκδεδομένων παρὰ τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους ἢ συμφώνως πρὸς τὸν Ὀθωμανικὸν νόμον καὶ προγενεστέρων τῆς (ὑπὸ τῆς Ἑλ-

λάδος) καταλήψεως θέλουσιν αναγνωρισθῇ ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

«Τὰ αὐτὰ κρατοῦσι καὶ δσον ἀφορᾷ τὰ δικαιώματα ιδιοκτησίας ἐπὶ τῶν ὧς ἄνω κτημάτων, τῶν ἐγγεγραμμένων ἐπ' ὀνόμασι νομικῶν προσώπων ἢ κατεχομένων ὑπ' αὐτῶν δυνάμει τῶν Ὀθωμανικῶν νόμων, τῶν προγενεστέρων τῆς εἰρημένης καταλήψεως.

«Οὐδεὶς δύναται νὰ στερηθῇ τῆς ιδιοκτησίας αὐτοῦ, ἐν μέρει ἢ ἐν ὅλῳ, ἐμμέσως ἢ ἀμέσως, εἰμὴ διὰ λόγους δεόντως βεβαιωμένης δημοσίας ὠφελείας καὶ μετὰ προηγουμένην δικαίαν ἀποζημίωσιν».

Αἱ τοιαῦται δὲ ἀρχαί, ἅς καθιεροῖ ἡ διὰ τοῦ νόμου ΔΣΙΓ' κυρωθεῖσα Ἑλληνοτουρκικὴ Συνθήκη τῶν Ἀθηνῶν, δὲν ἀποτελοῦσι καινὰ δαιμόνια ἐν τῷ δικαίῳ, ἀλλ' ἀπορρέουσιν ἀπὸ τὰς γενικὰς ἀρχάς, τὰς ἀπὸ αἰώνων ὅλων καθιερωμένας ἐν τῇ νομικῇ ἐπιστήμῃ καὶ δεκτὰς γενομένας ἀπὸ ὅλα τὰ πεπολιτισμένα Κράτη, καθ' ἃς ἐπιβάλλεται σεβασμὸς εἰς τὰ ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ παλαιότερου καθεστῶτος καὶ τῶν παλαιότερων ἐν γένει νόμων νομίμως κτηθέντα δικαιώματα.

Καὶ κατὰ τὸν νόμον ἘΡΛΔ' τῆς 28 Φεβρουαρίου 1913 «περὶ διοικήσεως τῶν στρατιωτικῶς κατεχομένων Νέων Χωρῶν» ὡς καλῶς ἰσχύουσα ἐν αὐταῖς ἀστική τε καὶ διοικητικὴ καὶ οἰκονομικὴ νομοθεσία ἀναγνωρίζεται ἡ κατὰ τὴν στρατιωτικὴν ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος κατάληψιν ἰσχύουσα Ὀθωμανικὴ νομοθεσία, μόνον δὲ ἀπὸ τοῦ νόμου 147 τῆς 5 Ἰανουαρίου 1914 «περὶ τῆς ἐν ταῖς προσαρτωμέναις χώραις ἐφαρμοστέας νομοθεσίας» ὁ λόγος γίνεται κατὰ πρώτην φορὰν ὅτι, «εἰσάγεται ἐν ταῖς Νέαις Χώραις ἢ ἐν τῷ παλαιῷ Βασιλείῳ τῆς Ἑλλάδος ἰσχύουσα ἀστικὴ νομοθεσία» (ἄρθρ. 2).

«Ἀλλ' ὅπως ἔχει ὀρίσει καὶ ὁ Ἰουστινιανός, «πᾶς νόμος ἢ διάταξις ἐν τοῖς ἐφεξῆς κρατεῖτω» ἢ ὅπως ἐδέχθη καὶ ὁ ἡμέτερος Ἀστικὸς νόμος ΤΨΑ, πᾶς νέος νόμος ὀρίζει περὶ τοῦ μέλλοντος μόνον καὶ δὲν ἔχει ἀναδρομικὴν δύναμιν, ἐπομένως καὶ ἡ νῦν ἐν ταῖς Νέαις Χώραις εἰσαχθεῖσα

Ἑλληνικὴ νομοθεσία ἀφορᾷ μόνως τὰς ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς καὶ ἐφεξῆς συναπτομένης νομικᾶς σχέσεις καὶ συναλλαγὰς, ἐνῶ ὅλαι αἱ ἔννομοι σχέσεις, αἱ ὑπὸ τὸ πρότερον ἰσχύον Ὀθωμανικὸν καθεστῶς παραχθεῖσαι, ἐξακολουθοῦσι πάντοτε καὶ νῦν κρινόμεναι καὶ διεπόμεναι ὑπὸ τῆς τότε ἰσχυούσης Ὀθωμανικῆς νομοθεσίας καὶ κατ' αὐτὴν κριθήσονται τὰ τότε κτηθέντα δικαιώματα, ἐὰν τοῦτέστι καλῶς καὶ νομίμως ἐκτήθησαν καὶ ποία ἡ ἔκτασις καὶ σημασία καὶ ἰσχὺς καὶ τὰ νομικὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν.

Κατὰ τὰ ἄνωθι λειπόν τὰ ἐπὶ τοῦ πρώην Τουρκικοῦ καθεστῶτος ἀνεγνωρισμένα καὶ κεκτημένα δικαιώματα τῶν Μονῶν ἐπὶ τῶν ἀκινήτων κτημάτων καὶ γαιῶν των, εἴτε ἐπὶ ἐπισήμων τίτλων, ἐκδεδομένων ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων Ὀθωμανικῶν Ἀρχῶν, στηρίζονται ταῦτα, εἴτε ἀπλῶς ἐπὶ τῆς Τουρκικῆς νομοθεσίας, ἀναγνωρισθήσονται σεβαστὰ καὶ ἀπαρβίαστα καὶ παρ' ἡμῖν.

Προκειμένου ὅμως περὶ τῆς Τουρκικῆς νομοθεσίας, αὕτη ἐξεταστέα ἀπὸ διπλῆς ἀπόψεως ἥτοι πρῶτον ἀπὸ ἀπόψεως ἱεροῦ Μουσουλμανικοῦ δικαίου (σερηάτ) καὶ δευτέρον ἀπὸ ἀπόψεως νεωτέρων Τουρκικῶν νόμων, ἀποτελούντων τὸ λεγόμενον Κανὸν ἢ Νιζάμ (νόμοι, κανονισμοί), τεθειμένων ἐν ἰσχύϊ ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς Πολιτείας, ἀντιπροσωπευομένης ὑπὸ τῶν Σουλτάνων, οἵτινες διετέλουν συνάμα καὶ Χαλῆφαι, ἥτοι ἀνώτεροι πνευματικοὶ καὶ θρησκευτικοὶ Ἀρχηγοὶ τῶν Μουσουλμάνων. Διότι κατὰ τὰς ἀντιλήψεις τῶν Μουσουλμάνων, ἥτοι τῶν εἰς τὸν Ἀραβὰ Προφήτην Μωάμεθ πιστευόντων, Ἐκκλησία καὶ Πολιτεία συμπίπτουσι καὶ συνταυτίζονται, καὶ ἡ μὲν Ἐκκλησία ἀποτελεῖ τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν τῆς Πολιτείας, ἡ δὲ ἔννοια καὶ ἡ οὐσία τῆς Πολιτείας ἐνυπάρχει ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Οὕτω δὲ καὶ τὴν κατ' αὐτοὺς νομοθεσίαν ἀποτελοῦσι πάντες οἱ τε θεῖοι καὶ ἱεροὶ κανόνες, οἱ τεθειμένοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀφορῶντες τὰ τῆς λατρείας, προσευχῶν, νηστειῶν, ἐλεημοσύνης καὶ λοιπῶν θρησκευτικῶν καθαρῶς καθηκόντων, ὅπως καὶ τὰ καθήκοντα καὶ ὑποχρεώσεις ἢ δικαιώματα (αἱ ἔννομοι σχέσεις) ἐκάστου πιστοῦ (Μουσουλμά-

νου) πρὸς τε τὴν Ἐκκλησίαν ἢ Πολιτείαν του, ὡς καὶ πρὸς τε τοὺς ὁμόφρονας καὶ ὁμοθρήσκους του ἢ καὶ τοὺς ἄλλους ἐν γένει ἀνθρώπους.

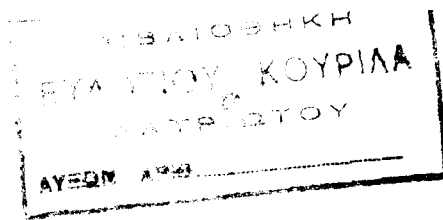
Ὅταν οἱ Τοῦρκοι εἶχον παραλάβει ἀπὸ τοὺς Ἄραβας τὴν Μουσουλμανικὴν θρησκείαν (Ἰσλάμ, Ἰσλαμισμόν), σὺν τῇ θρησκείᾳ καὶ ὡς ὁλοκληρωτικὸν καὶ ἀδιαχώριστον μέρος αὐτῆς συμπαρέλαβον καὶ τὴν νομοθεσίαν, περιλαμβάνουσιν ὅλον τὸ δημόσιόν τε καὶ ἰδιωτικὸν δίκαιον, ὅπερ, καθὰ θεωρούμενον ὡς ἐκ τῆς θείας ἀποκαλύψεως πρὸς τὸν Προφήτην Μωάμεθ προερχόμενον, εἶχεν ἰσχύον διατάξεων τοῦ παρ' ἡμῖν Συντάγματος, ἰσχυουσὼν ὅμως ἐσχαί ἀναλλοιώτων καὶ μὴ δυναμένων νὰ τροποποιηθῶσιν διὰ τῶν ὑπὸ τῆς Πολιτείας τιθεμένων ἐκάστοτε νόμων καὶ κανονισμῶν (Νιζάμ ἢ Κανούν).

Συνάμα δέ, ἐπειδὴ ἀνέκαθεν ἐν Τουρκίᾳ ἐπεκράτησεν ἰδιαιτέρον καθεστῶς, ρυθμίζον τὰ τῆς ἀκινήτου ἰδιοκτησίας, διαιρουμένης εἰς διαφόρους κατηγορίας ἀκινήτων καὶ ἐκάστης τούτων ὑποδιαιρουμένης εἰς πλείονα εἶδη, αἱ μοναστηριακαὶ γαῖαι καὶ τὰ μοναστηριακὰ ἐν γένει κτήματα δέον ἐπίσης νὰ ἐξετασθῶσι καὶ μελετηθῶσι καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἰδιαιτέρου τούτου καθεστῶτος, τοῦ ἐδραζομένου καὶ τούτου ἐν ταῖς γενικαῖς γραμμαῖς του ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Μουσουλμανικοῦ δικαίου (σερηάτ), λαβόντος δέ ὡς ἐκ τῶν περιστάσεων ἰδιαιτέραν μορφήν καὶ ἀνάπτυξιν ἐν Τουρκίᾳ.

Τὸ θέμα λοιπὸν ἡμῶν ἐξετάζομεν εἰς τέσσαρας τίτλους : α'. ἀπὸ ἀπόψεως ἱεροῦ Μουσουλμανικοῦ δικαίου, β'. ἀπὸ καθαρᾶς ἀπόψεως Ὀθωμανικῆς νομοθεσίας, ἥτοι νόμων καὶ Διαταγμάτων (Νιζάμ, Κανούν) Τουρκικῶν, τεθειμένων ὑπὸ τῆς Τουρκίας ὡς καὶ ἀπόψεως διεθνοῦς δικαίου γ'. ἀπὸ ἀπόψεως τοῦ ἰδιαιτέρου καθεστῶτος ἐν Τουρκίᾳ, τοῦ ἀφορῶντος τὴν κατάστασιν καὶ ἐξέλιξιν τῆς αὐτόθι ἀκινήτου ἰδιοκτησίας, ὡς καὶ ἀπὸ ἀπόψεως τῶν τε ἰδιαιτέρων παλαιοτάτων προνομίων τῶν ἤδη ἀπὸ τῆς κατακτήσεως ἢ καὶ πρὸ ταύτης ἀναγνωρισθέντων ὑπὸ τῶν Σουλτάνων τῆς Τουρκίας ὡς πρὸς τὰ κτήματα καὶ γαίας τῶν Μονῶν Ἀγίου

*Ορους ὡς καὶ τῶν Σουλτανικῶν Φερμανίων καὶ ἄλλων ἐπισήμων ἐγγράφων, δι' ὧν τὰ προνόμια ἐχορηγήθησαν καὶ ἀνεγνωρίσθησαν καὶ δ' ἀπὸ τῆς γενικωτέρας ἀπόψεως τῶν ἐν γένει μοναστηριακῶν γαιῶν ἐν Τουρκίᾳ.

Ὡς ἐν ἐπιλόγῳ δὲ πραγματευόμεθα ἐν τῷ πέμπτῳ καὶ τελευταίῳ τίτλῳ καὶ περὶ τῆς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Νέων Χωρῶν τῆς Ἑλλάδος διὰ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς νομοθεσίας διαρρυθμίσεως ἐν αὐταῖς τῆς ἀκινήτου ἰδιοκτησίας καὶ ἰδίᾳ ὡς πρὸς τε τὰς δημοσίας καὶ τὰς μοναστηριακὰς γαίας καὶ δάση.

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΑΙ ΜΟΝΑΙ ΑΠΟ ΑΠΟΨΕΩΣ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Τὸ ἱερὸν (θρησκευτικοπολιτικὸν) Μουσουλμανικὸν δίκαιον (Σερή καὶ ἐν πληθ. σερηάτ) ἐδράζεται ἐπὶ τῶν ἐξῆς τεσσάρων πηγῶν, ἥτοι α'. τοῦ Κορανίου β'. τῶν λόγων καὶ ἔργων τοῦ Προφήτου Μωάμεθ, ἀποθησαυρισθέντων εἰς ἰδιαίτερα βιβλία καὶ ἀποτελούντων τὴν λεγομένην Ἱερὰν Παράδοσιν (Σουνέτ) τοῦ Ἰσλαμισμοῦ γ'. τῆς ὁμοφώνου ἑρμηνείας τῶν πρώτων μαθητῶν καὶ ὁπαδῶν τοῦ Προφήτου Μωάμεθ, συνερχομένων εἰς συνόδους, ἀποτελούσης δὲ τοὺς λεγομένους Συνοδικοὺς Κανόνας (Ἰδζμάϊ Οὐμμέτ) τοῦ Ἰσλαμισμοῦ καὶ δ'. τῆς ἑρμηνείας τῶν δοκίμων θεολόγων, ὄντων συνάμα καὶ νομοδιδασκάλων ἥτοι τῶν ἑρμηνευτῶν τοῦ ἱεροῦ νόμου (Οὐλεμάδων), τῶν ἀπολαμβανόντων γενικὸν κύρος καὶ αὐθεντίαν.

Καὶ ἐν πρώτοις τὸ Κοράνιον, ὅπερ θεωρεῖται ὡς αὐτὸς οὗτος ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ὃ ἀποκαλυφθεὶς καὶ ἐκφωνηθεὶς διὰ τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ εἰς τὸν Προφήτην Μωάμεθ, ὁ αἰώνιος καὶ ἀμετάβλητος λόγος τοῦ Θεοῦ, ὃ ἀδημιούργητος καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ Νομοθέτου ἐκπορευόμενος, περιέχει πολλὰς διατάξεις περὶ Χριστιανῶν καὶ τοῦ Κλήρου αὐτῶν.

Ὁ Προφήτης Μωάμεθ ὑπῆρξεν δημιουργὸς νέας θρησκείας, ἣν ἐδίδαξε καὶ ἐπέβαλεν ὡς διατελὼν Ἀπόστολος τοῦ Θεοῦ (Ρεσοὺλ οὐλ - λλάχ) καὶ καθὰ τοιοῦτος διατελὼν πολιτικὸς ἄμα καὶ θρησκευτικὸς ἀρχηγὸς τῶν πιστῶν. Ἐδημιούργησεν Ἐκκλησίαν καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ περιέλαβεν καθ' ὑποταγὴν εἰς αὐτὴν καὶ τὴν Πολιτείαν, ὅπως

καθ' ὑποταγὴν εἰς τὴν θρησκείαν περιέλαβε καὶ τὴν νομοθεσίαν.

Τὸ Κοράνιον εἶναι κώδιξ θρησκευτικῶν ἅμα καὶ νομικῶν διατάξεων, αἱ δὲ ἐγκατεσπαρμέναι ἐν αὐτῷ νομικαὶ διατάξεις ἀναφέρονται εἰς τε τὸ δημόσιον καὶ τὸ ἰδιωτικὸν δίκαιον, ὅπως κατ' ἐπέκτασιν καὶ εἰς πλεῖστα ἕτερα θέματα ὡς π. χ. περὶ τοῦ πῶς πρέπει νὰ ἐνδύωνται, πῶς νὰ συμπεριφέρονται, πῶς νὰ τρέφονται καὶ νὰ διαιτῶνται κτλ. κτλ. οἱ Μουσουλμᾶνοι, οἱ πιστοί. Κάθε φορὰν, ποὺ ὁ Θεὸς δίδει τὰς ἐντολὰς καὶ διατάξεις τοῦ ἐν τῷ Κορανίῳ, ἀρχίζει ὡς ἐξῆς ἀπευθυνόμενος: «ὦ! πιστοί! ὦ! Μουσουλμᾶνοι! Ταῦτα ἐντέλλομαι καὶ διατάσσω ὑμᾶς! Ὅταν συνάπτετε γάμον, θὰ κάμετε τοῦτο καὶ ἐκεῖνο, ὅταν τις ἀποθάνῃ ἐξ ὑμῶν, ἡ κληρονομία τοῦ θὰ διανεμέται ὡς ἐξῆς, ὅταν συνάπτετε ἀγοραπωλησίαν κτλ. θὰ ἀκολουθεῖτε τοὺς ἐξῆς κανόνας κτλ. κτλ.».

Ἡ νομοθεσία παρίσταται οὕτω ὡς θεῖον δῶρημα διὰ μόνους τοὺς πιστοὺς Μουσουλμάνους, πρὸς οὓς κυρίως ἐν τῷ Κορανίῳ ἀπευθύνεται ὁ Θεός. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς Ἑβραίους καὶ τοὺς Χριστιανούς, ἀνήκοντας εἰς ἄλλας Ἐκκλησίας, εἰς αὐτοὺς καθίσταται ἀπλῶς ἀνεκτὴ ἡ διαβίωσις των ἐν ταῖς Μουσουλμανικαῖς χώραις, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ σέβωνται καὶ ὑπακούωσιν ὡς ὑποτελεῖς (ραγιᾶδες) εἰς τοὺς Μουσουλμάνους, κατὰ δὲ τὰ λοιπὰ ὑπάγονται οὗτοι εἰς τοὺς ἰδίους θρησκευτικοὺς ἀρχηγούς των καὶ ἀκολουθοῦσι ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Κλήρου των τοὺς νόμους καὶ κανόνας τῶν ἰδίων Ἐκκλησιῶν των, οἱ Ἑβραῖοι τοὺς Ἑβραϊκοὺς καὶ οἱ Χριστιανοὶ τοὺς Χριστιανικοὺς. Περιπλέον τούτου δὲν ἐνασχολεῖται μὲ αὐτοὺς τὸ Κοράνιον, οὐδ' αἱ διατάξεις, θρησκευτικαὶ τε καὶ νομικαί, προορίζονται κυρίως διὰ μόνους τοὺς Μουσουλμάνους, ὅπως οὗτοι ἀπολαύσωσιν ἐν ζωῇ τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου τούτου καὶ μετὰ θάνατον τὸν παράδεισον.

«Ἐπέμψαμεν τὸν Ἰησοῦν, λέγει ὁ Θεὸς διὰ τοῦ στόματος τοῦ Ἀγγέλου εἰς τὸν Προφῆτην Μωάμεθ, ἐδώκαμεν δὲ αὐτῷ τὸ Εὐαγγέλιον, ὅπερ περιέχει ὡσαύτως τὴν ὁδη-

γίαν καὶ τὸ κήρυγμα πρὸς τοὺς φοβουμένους τὸν Κύριον». (Κοράνιον, κεφάλ. Ε'. ἐδάφ. 50).

Καὶ ἀλλαχοῦ *λέγει ἐπίσης ὁ Θεός: «Οἱ Χριστιανοὶ εἶναι οἱ μᾶλλον διατεθειμένοι νὰ ἀγαπῶσι τοὺς πιστοὺς Μουσουλμάνους, τοῦτο δὲ διότι ἔχουν ἱερεῖς καὶ μοναχοὺς καὶ διότι εἰσὶν ἄνευ ὑπεροψίας» (αὐτόθι ἐδάφιον 85).

«Ἐάν, λέγει ἐπίσης τὸ Κοράνιον, δὲν ἀπέτρεπον τοὺς Ἰουδαίους καὶ Χριστιανοὺς οἱ ραββῖνοι καὶ οἱ ἱερεῖς τῶν ἀπὸ τοῦ νὰ προφέρωσι λόγους ἀσεβείας καὶ νὰ τρώγωσιν ἀπηγορευμένας τροφάς, ὁποίας βδελυγμίας ἤθελον διαπράξει». (κεφ. Β'. ἐδάφ. 42).

«Οἱ ὅπαδοι τοῦ Εὐαγγελίου, προσθέτει τὸ Κοράνιον, θὰ δικάζωνται σύμφωνα μὲ αὐτό· οἱ μὴ δικάζοντες σύμφωνα μὲ τὰς διατάξεις ἐνὸς τῶν βιβλίων, ἅτινα ἔπεμψεν ὁ Θεὸς ἄνωθεν, εἶναι ἀσεβεῖς» (κεφ. Ε. ἐδάφ. 51).

Καὶ ἐκ τῶν ἄνωθι καὶ πολλῶν ἄλλων χωρίων τοῦ Κορανίου πηγάζει τὸ ἐξῆς ἀναντίρρητον συμπέρασμα:

Οἱ Χριστιανοί, καθὰ ἀνήκοντες εἰς ἄλλην Ἐκκλησίαν καὶ οὐχὶ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Ἰσλάμ, ἀκολουθοῦσι τοὺς ἰδικούς τῶν νόμους καὶ τὰ ἴδια ἦθη καὶ ἔθιμά τῶν, τὰ ὄντα σύμφωνα μὲ τὴν Χριστιανικὴν τῶν συνειδήσιν καὶ τὰ ἰδιαίτερα ἦθη καὶ ἔθιμά τῶν. Ἡ Μουσουλμανικὴ Ἐκκλησία (ἐν ᾗ ὑπολανθάνει ἡ Πολιτεία) δὲν ἐνδιαφέρεται περὶ πλέον δι' αὐτούς. Οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ μοναχοὶ τῶν, πρὸς οὓς ἰδιαιτέραν εὐνοιαν ἔτρεφεν ὁ Προφήτης Μωάμεθ, εἶναι οἱ προϋστάμενοι καὶ ἀρχηγοὶ τῶν, οἵτινες θὰ ὀδηγῶσι αὐτοὺς εἰς τὸ καλόν, θὰ τοὺς δικάζουν καὶ θὰ τοὺς τιμωροῦν κατὰ τοὺς κανόνας, τοὺς ἐγκεκριμένους ὑπὸ τῆς θρησκείας τῶν. Οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ μοναχοὶ εἶναι συνάμα τὰ διάμεσα πρόσωπα, ἅτινα ὑπέχουσι τὴν εὐθύνην ἀπέναντι τῆς Μουσουλμανικῆς Ἐκκλησίας ἅμα καὶ Πολιτείας, ἵνα κρατῶσιν αὐτοὺς ἐν διαρκεῖ ὑποταγῇ καὶ ὑποτελείᾳ.

Σύμφωνα μὲ τὰς τοιαύτας ἐν τῷ Κορανίῳ ἐντολὰς καὶ διατάξεις Θεοῦ τοῦ Νομοθέτου ἐλάλησε καὶ ἔπραξε καὶ ὁ Προφήτης Μωάμεθ, οὗ, ὡς εἴρηται, οἱ λόγοι καὶ αἱ πράξεις ἀποτελοῦσι τὴν λεγομένην ἱερὰν παράδοσιν (Σου-

νέτ) τοῦ Ἰσλαμισμού, ἀποτελοῦσαν ἐπίσης μίαν τῶν κυρίων πηγῶν τοῦ ἱεροῦ Μουσουλμανικοῦ δικαίου.

Γνωστότατον καὶ ἀναντίρρητον τυγχάνει ὅτι, ὁ Προφήτης Μωάμεθ διετῆρει πολλὰς σχέσεις, ἐξετίμα, ἠνύοει καὶ ἠρέσκετο ἰδιαιτέρως εἰς τὴν συναναστροφὴν μετὰ Χριστιανῶν Μοναχῶν. Τὸ τοιοῦτον ἐσκανδάλιζε τοὺς ὁπαδούς του, διότι ἐκ τούτου ἐπωφελοῦντο ἰδιαιτέρως οἱ ἐχθροὶ καὶ διώκται τοῦ Προφήτου, διαδίδοντες ὅτι, τὸ Κοράνιον γράφεται ῥηθὲν ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις Μοναχῶν, συναναστρεφομένων μετ' αὐτοῦ. Τὰ ἐξῆς ἐδάφια τοῦ Κορανίου ἀναφέρονται εἰς τὰ τοιαῦτα γεγονότα. «Ἐξεύρομεν (εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Προφήτην) ὅτι διαδίδουσιν : ἄνθρωπός τις συνεργάζεται μετὰ σοῦ εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ Κορανίου. Ἀλλ' ἡ γλῶσσα ἐκείνου, τὸν ὁποῖον ὑπονοοῦσιν, εἶναι γλῶσσα βάρβαρος, ἐνῶ σεῖς βλέπετε ὅτι, τοῦτο εἶναι γεγραμμένον εἰς καθαρὰν Ἀραβικὴν». (κεφ. ιστ'. 105). Καὶ ἄλλαχοῦ. «Διαδίδουσιν οἱ ἄπιστοι : ἡ βίβλος αὕτη, (δηλαδή τὸ Κοράνιον) εἶναι ψεῦδος, ἐπινοηθὲν παρ' αὐτοῦ τῇ συνεργασίᾳ ἄλλων· Ἰδοὺ ἡ ἀσέβεια καὶ ἀπάτη αὐτῶν· διαδίδουσιν ἐπίσης : εἶναι διηγήσεις τῶν ἀρχαίων, γραφεῖσαι παρ' αὐτοῦ (δηλαδή τοῦ Προφήτου) καθ' ὑπαγόρευσιν ἄλλων, γινομένην πρῶτας τε καὶ νυκτός (κεφ. κέ'. 5—6). (Λεπτομερέστερον περὶ τοῦ βίου τοῦ Μωάμεθ βλ. Ἐμποῦ—λ—Φεδά. Βίος τοῦ Μωάμεθ Ἀραβιστὶ καὶ εἰς Γαλλικὴν μετάφρασιν τοῦ N. Devergiers. Τεφσῆρ-ι Τιμπιάν ἢ Ἐξηγήσεις καὶ ἐρμηνεῖα τοῦ Κορανίου καὶ λόγων τοῦ Προφήτου κατὰ ἐγκεκριμένην μετάφρασιν ἐκ τῆς Ἀραβικῆς ὑπὸ Μεχμέτ Ἐφέντη. Ἀχμέτ Δζεβδέτ. Κησάσ-ι Ἐνμπιᾶ βέ Ταρῆχ-ι Χουλεφᾶ ἥτοι ἱερὰ βιογραφία τῶν Προφητῶν καὶ Ἱστορία τῶν Χαληφῶν. Ε. Χαμδῆ. Καθηγητοῦ Μεδρεσέ Κωνσταντινουπόλεως. Ταρῆχ-ι Ἰσλάμ ἥτοι ἱερὰ ἱστορία τοῦ Ἰσλαμισμού. Μαχμούδ Ἐσσάδ. Καθηγητοῦ τοῦ ἱεροῦ δικαίου ἐν τῇ Νομικῇ Σχολῇ Κωνσταντινουπόλεως. Ταρῆχ-ι Ντίν-ι Ἰσλάμ ἥτοι ἱερὰ ἱστορία τῆς Ἰσλαμικῆς θρησκείας ὡς καὶ τὸ κλασικὸν Ἀγγλικὸν ἔργον Life of Mohammad from original sources by Sir William Muir. A new

revised and enlarged édition, edited by T. H. Weir. κλπ.).

Κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ τοῦ Προφήτου Μωάμεθ, ὅπως καὶ πολὺ πρότερον, ὑπῆρχεν ἐν Ἀραβίᾳ καὶ ἤκμαζεν ἡ περίφημος Ἱερὰ Μονὴ τοῦ Ὁρους Σινᾶ, μόλις δὲ ἤρχισεν ὁ Προφήτης νὰ ἀναφαίνεται καὶ νὰ ἀποκτᾷ ὁπωσδήποτε ἰσχὺν καὶ δύναμιν, ἦτοι κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς Ἑγίρας, οἱ ἔξυπνοι καλόγηροι, ἐπωφεληθέντες τῆς καταλήλου ψυχολογικῆς στιγμῆς, ἔσπευσαν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ ἐξ αὐτῶν Μοναχοῦ Πατρικίου νὰ μεταβῶσιν εἰς Μεδινὰν καὶ προσφέροντες δῶρα ὑποταγῆς εἰς τὸν Προφήτην, νὰ ζητήσωσι προστασίαν καὶ ἀσφάλειαν ἀπὸ αὐτόν.

Ἐπὶ τῇ περιστάσει δὲ ταύτῃ ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Προφήτου ὁ ἀπὸ 3 Μουχαρέμ τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς Ἑγίρας περίφημος Ἀχτναμές (Συνθήκη, ἦτοι ἔγγραφος ὑπόσχεσις καὶ ὑποχρέωσις), καθ' ὃν ἀπαγορεύεται εἰς πάντα Μουσουλμᾶνον Ἀρχοντα καὶ δικαστὴν καὶ ἐν γένει εἰς ὅλους, ἵνα ἐπεμβαίνωσιν ὁπωσδήποτε εἰς τε τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν διοίκησιν τῆς Μονῆς, εἰς τὴν κινητὴν καὶ ἀκίνητην περιουσίαν αὐτῆς, ἥτις κηρύσσεται συνάμα ἀσύδοτος, ἀπηλλαγμένη παντὸς φόρου καὶ δοσίματος.

«Οὐδεὶς, λέγει ὁ Ἀχτναμές, νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τοὺς Χριστιανοὺς νὰ ἀλλάξωσι κανένα ἐπίσκοπον ἀπὸ τὴν ἐπισκοπὴν του εἴτε καλόγηρον ἀπὸ τὴν καλογηροσύνην του εἴτε ἀσκητὴν ἀπὸ τὸ κελλίον του. Ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Μοναστηρίων τῶν τίποτε νὰ μὴ λαμβάνεται. Ἔτι προστάζω καὶ ἐμποδίζω τοὺς Ἑμίνηδες (εἰσπράκτορας καὶ ταμίας φόρων), νὰ ζητοῦν ἀπὸ αὐτοὺς διάφορα δοσίματα, διότι εἰς αὐτοὺς βία καὶ δυναστεία δὲν ἐπιτρέπεται. Προσέτι νὰ μὴ πληρώνωσι κεφαλικὸν φόρον οἱ καλόγηροι καὶ ἡγούμενοί των καὶ μοναχοὶ καὶ δοῦλοι των καὶ μαθηταὶ καὶ ἄλλοι ὑποτακτικοὶ των, ἀφιερωμένοι εἰς τὴν θρησκείαν των, οὔτε νὰ πειράζωνται καὶ ἐνοχλῶνται, διότι ἐγὼ εἰμὶ προστάτης αὐτῶν, ὅπου καὶ ἂν εὕρισκωνται εἰς τε τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, εἰς Ἀνατολὴν καὶ Δύσιν καὶ Ἀρκτον καὶ Μεσημβρίαν, ἐπειδὴ οὗτοι καὶ πάντες οἱ περὶ αὐτοὺς εἶναι ὑποτελεῖς μου καὶ πρέπει νὰ

εἶναι ἀμέριμνοι ἀπὸ πᾶσαν ἐνόχλησιν καὶ πᾶν ἀνισρόν. Καὶ ἐπάνω εἰς αὐτοὺς νὰ μὴ σηκώσῃ τις ὄπλα, μάλιστα δὲ οἱ Μουσουλμᾶνοι νὰ ἀμύνωνται ὑπὲρ αὐτῶν. Καὶ διὰ τοῦτο προστάζω οὐδεὶς ἀπὸ τοὺς Μουσουλμάνους νὰ τολμήσῃ νὰ κάμῃ τὸ ἐνάντιον ταύτης τῆς ὑποσχέσεώς μου μέχρι συντελείας τοῦ κόσμου».

Χάρις εἰς τὸν τοιοῦτον Ἀχτναμέν τοῦ Προφήτου (πλείονα περὶ τούτου ὡς καὶ ὀλόκληρον τὸ κείμενον αὐτοῦ βλέπ. ἐν τῷ ἐμῷ ἔργῳ «Τὰ Προνόμια τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου» σελ. 70—102 καὶ Περ. Γρηγοριάδου. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ τοῦ Ὁρους Σινᾶ. Ἐν Ἱεροσολύμοις 1875, καὶ Ἐπιτομὴν τῆς ἱεροκοσμικῆς ἱστορίας, συγγραφεῖσαν ὑπὸ Μακαριωτάτου πρῶην Ἱεροσολύμων Νεκταρίου τοῦ Κρητός. Ἐνετίησι. 1770. Sesostris Sidarouss—Les Patriarcats en Orient. σελ. 506—508. Ph. Gélât. Répertoire de la législation et de l'administration Égyptienne. Période 1888—1892. Supplément σελ. 105—6. Ricault. Histoire de l'état présent de l'Empire Ottoman. Βιβλ. II. σελ. 346 καὶ ἐξῆς. Miltitz. Manuel des Consuls. Τόμ. 2 σελ. 487), ἡ ἐν Ἀραβίᾳ Ἱερὰ Μονὴ τοῦ Ὁρους Σινᾶ κατῶρθωσεν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Προφήτου Μωάμεθ μέχρι τῆς σήμερον καὶ μεθ' ὅλας τὰς ἐκάστοτε δεινὰς καὶ ἀντιξόους περιστάσεις καὶ αὕτῃ νὰ ὑφίσταται καὶ τὴν περιουσίαν τῆς, κινητὴν τε καὶ ἀκίνητον, νὰ διατηρήσῃ, ὑφισταμένη πάντοτε καὶ ἐξακολουθητικῶς λειτουργοῦσα κατὰ τοὺς θείους καὶ ἱεροὺς κανόνας, τοὺς διέποντας ἀνέκαθεν τὰς Μονὰς, χωρὶς νὰ γίνεταί καμμία ἔξωθεν ἐπέμβασις εἰς τὰ τῆς Μονῆς ἐκ μέρους τῶν Μουσουλμάνων ἰσχυρῶν.

Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἱεροῦ τούτου Ἀχτναμέ τοῦ Προφήτου Μωάμεθ ἐξεδόθησαν κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους καὶ πλεῖστα Φιρμάνια τῶν Σουλτάνων τῆς Τουρκίας, εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν ὁποίων ὑπήχθη κατόπιν καὶ ἡ Αἴγυπτος καὶ ἡ Χερσόνησος τοῦ Ὁρους Σινᾶ ὡς καὶ ἡ Ἀραβία καὶ διὰ τῶν Φιρμανίων δὲ τούτων ἀνεγνωρίσθησαν τὰ παλαιὰ προνόμια τῶν Μοναχῶν τῆς Μονῆς τοῦ Σινᾶ, καθὰ χορηγηθέντα αὐτοῖς ὑπὸ αὐτοῦ τοῦ Προφήτου

Μωάμεθ, καὶ ἐπετρέπετο συνάμα αὐτοῖς νὰ ἀποκτῶσι καὶ κτήματα ἐν Τουρκίᾳ, ἅτινα, καθὰ ἀνήκοντα εἰς τὴν Μονὴν καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προνομίων αὐτῆς ἐκηρύττοντο καὶ ἀπηλλαγμένα παντὸς φόρου καὶ δοσίματος (βλ. Φιρμάνια τοῦ Σουλτάνου Σελήμ, τοῦ Σουλτάνου Ἀπτούλ Ἀζήζ, κλπ.).

Καὶ ἡ ὥς εἴρηται Συνθήκη (Ἀχтнаμές) ὥς πρᾶξις αὐτοῦ τοῦ Προφήτου καὶ ἀπορρέουσα ἐξ αὐτοῦ ἀποτελεῖ νομικὴν διὰ τας μεγίστου καὶ καθολικοῦ ἐνδιαφέροντος δι' ὅλας τὰς ὁμοίας περιπτώσεις, οὕτω δὲ χάρις εἰς τὴν ἐξυπνάδα τῶν καλογήρων τοῦ Ὅρους Σινᾶ σύμπας ὁ ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ Χριστιανικὸς κόσμος, ὁ περιελθὼν κατόπιν εἰς τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν τῶν Μουσουλμάνων κατακτητῶν, εἴτε Ἀράβων, εἴτε Τούρκων, ἔχει ἐπιτύχει διὰ τὴν ὑπαρξιν καὶ σωτηρίαν του ἐν ταῖς Μουσουλμανικαῖς χώραις ἐξασφαλίσεις καὶ πλεονεκτήματα ἀνυπολογίστου καὶ κεφαλαιώδους σημασίας.

Ἡ αὐτὴ τακτικὴ ἐσυνεχίσθη καὶ ὅταν εὐθύς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Προφήτου ὁλόκληρος ἡ Συρία καὶ Παλαιστίνη ὑπεταγῇ εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἀράβων. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Ἱεροσολύμων, ὅταν ἐζήτησεν ἡ πόλις νὰ παραδοθῇ εἰς τοὺς πολιορκητάς, συνάπτουσα συνθήκην, οἱ Ἀράβες δὲν ἠθέλησαν νὰ διαπραγματευθῶσι μὲ κανὸνα στρατιωτικὸν ἢ πολιτικόν Ἀρχοντα, ἀντιπροσωπεύοντα νομίμως τὸν Βυζαντινὸν Αὐτοκράτορα. Οὗτοι ὥς καὶ πάντες οἱ ἄραντες τὰ ὄπλα αὐτῶν ἐναντίον τῶν Μουσουλμάνων ἔπρεπε νὰ συλληφθοῦν καὶ παραδοθοῦν καὶ τιμωρηθοῦν, ὥς μόνοι δὲ εἰς τὰ ὄμματα τοῦ Ἰσλαμισμοῦ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ἥτοι τῶν Χριστιανῶν καὶ ἐνδεδειγμένοι Ἐθνάρχαι αὐτῶν ἦσαν ὁ Πατριάρχης αὐτῶν καὶ οἱ περὶ αὐτόν, καὶ ὑπ' αὐτόν Κληρικοί. Ἡ Πολιτεία τοῦ Ἰσλάμ ὥς Ἐκκλησία μόνον πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν ὥς Ἐκκλησίαν ἡδύνατο νὰ διαπραγματευθῇ καὶ συνάψῃ συνθήκην, διέπουσαν καὶ κανονίζουσιν τὰς σχέσεις τῶν δύο Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν εἰς τὰς Ἐκκλησίας ταύτας ὑπαγομένων λαῶν. Ἐτερα

διάμεσα πρόσωπα ἤτοι πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ Ἄρχοντες, ἀντιπροσωπεύοντες τὸ Βυζαντινὸν Κράτος, δὲν εἶχον τὴν θέσιν τῶν ἐπὶ τοῦ προκειμένου.

Οἱ Χριστιανοί, ὑποτασσόμενοι εἰς τὸ Ἰσλάμ, ἔπρεπε συμφώνως μὲ τὸ Κοράνιον νὰ καταστῶσι «ραγιᾶδες», φόρου ὑποτελεῖς, μὴ μετέχοντες εἰς τὰ δημόσια πράγματα τῆς Μουσουλμανικῆς Πολιτείας, ἣτις ἀπετέλει τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Ἰσλάμ, ἀλλ' ἀνήκοντες καὶ αὐτοὶ εἰς ἑτέραν ὑποτεταγμένην εἰς αὐτὸ Ἐκκλησίαν, τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, εἰς ἣν ἀνεγνωρίζετο τὸ δικαίωμα τῆς ἰδίας αὐτοτελείας καὶ αὐθυπαρξίας τῆς κατὰ τὰ ἰσχύοντα μέχρι τότε Χριστιανικὰ νόμιμα, οἱ δὲ Χριστιανοί, θεωρούμενοι ὡς ξένα ποίμνια «ραγιᾶ» βόσκοντα ἐν Μουσουλμανικῇ γῇ, ἔπρεπε νὰ διάγωσι ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν καὶ καθοδήγησιν τῶν ἰδικῶν τῶν θρησκευτικῶν Ἀρχηγῶν, οἵτινες εἶναι καὶ οἱ κατὰ τοὺς ἰδίους Χριστιανικοὺς νόμους κριταὶ καὶ δικασταὶ αὐτῶν, χωρὶς νὰ ἐπεμβαίνει διόλου ἡ Μουσουλμανικὴ Πολιτεία εἰς τὰς σχέσεις τῶν Χριστιανῶν ραγιᾶδων τῆς μετὰ τοῦ Κλήρου καὶ Μοναχῶν τῶν.

Καὶ ὅταν ὁ τότε Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Σωφρόνιος ἡτήσατο ἀπὸ τὸν Χαλήφην Ὁμέρ Χαττάπ τὴν ἐγγραφὸν ἀσφάλειαν τῶν Χριστιανῶν, ὡς ρητῶς ἀναφέρεται ἐν τῇ Συνθήκῃ, συνεκλήθη ὁμήγυρις ἢ σύνοδος τῶν Σαχαμπέ (οἱ πρῶτοι ὁπαδοὶ καὶ σύντροφοι τοῦ Προφήτου) καὶ ἐζητήθη ἡ γνώμη αὐτῶν, οἳτοι δὲ ὁμοφώνως καὶ τότε ἐν συνόδῳ κατὰ τε τὸ πνεῦμα τοῦ Κορανίου καὶ κατὰ τοὺς λόγους καὶ τὰ ἔργα τοῦ Προφήτου ἀπεφάναντο ὑπὲρ τῆς συνάψεως τῆς συνθήκης καὶ αἱ τοιαῦται δὲ γνῶμαι καὶ ἀποφάσεις ἀποτελοῦσιν, ὡς εἴρηται, τὴν τρίτην πηγὴν τοῦ ἱεροῦ Μουσουλμανικοῦ δικαίου, τὸ «Ἰδζμά'ι Οὐμμέτ» δηλαδὴ τὰς ἀποφάσεις τῶν παρ' ἡμῖν ἱερῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων.

Καὶ κατὰ τὸ περιεχόμενον τῆς Συνθήκης (Ἀχτναμέ) τῶν Ἱεροσολύμων τῆς 20 Ρέμπι οὐλ Ἐββέλ ἔτους Ἐγίρας 10 (ἤτοι καθ' ἡμᾶς 636 μετὰ Χριστὸν) ἡ Συνθήκη αὕτη ἀφορᾷ τοὺς ἱερεῖς καὶ καλογήρους καὶ καλογραῖας καὶ ἐν

γένει τούς ὑποτελεῖς Χριστιανούς, διὰ νὰ ἔχῃσι προστασίαν καὶ ἀσφάλειαν αὐτοὶ τε καὶ αἱ Ἐκκλησίαι αὐτῶν καὶ τὰ Μοναστήρια τῶν καὶ πάντα τὰ ὑπὸ τὴν **κυριότητα** αὐτῶν λοιπὰ προσκυνήματα, τὰ εἴτε ἐντὸς τῆς πόλεως τῶν Ἱεροσολύμων εἴτε ἐκτὸς αὐτῆς ὄντα. Καὶ ἅπας ὁ Κλῆρος αὐτῶν, ἱερεῖς καὶ καλόγηροι ἔσσονται ἐλεύθεροι ἀπὸ τὸν κεφαλικὸν φόρον καὶ ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ πᾶσαν ἐνόχλησιν καὶ ἀγγαρίαν καὶ λοιπὰ δοσίματα καὶ ὑποχρεώσεις καὶ ἀπὸ φόρους. (Βλ. τὸ κείμενον τῆς Συνθήκης ἐν τῷ ἐμῷ ἔργῳ Τὰ Προνόμια τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου σελ. 100—2 καὶ Βενιαμὶν Ἰωάννου, Προσκυνητάριον τῆς Ἀγίας Γῆς. Ἐν Ἱεροσολύμοις. 1877. Παλαμᾶ. Ἱεροσολυμιάς. Sestris Sidarouss. Les Patriarcats en Orient. σελ. 510—2 καὶ M. C. Famin. Histoire de la Rivalité et du Protectorat des Églises en Orient. Paris 1853 σελ. 148 καὶ 465).

Οὕτω καὶ ἡ Συνθήκη αὕτη τῶν Ἱεροσολύμων, ἐπικυρωθεῖσα μεταγενεστέρως διὰ πολλῶν Σουλτανικῶν Φερμανίων, ρητῶς ποιεῖται μνεῖαν, ὅτι ἔσεται σεβαστὴ καὶ ἀπαρβίαστος ἡ **κυριότης** τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Μοναστηρίων ἐπὶ τῶν ἰδίων ἀκινήτων τῶν, γίνεται δὲ χρήσις τῆς λέξεως **κυριότης** (μουλκιέτ), ἥτις σημαίνει ὅτι τὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ μοναστηριακὰ κτήματα ἐν Παλαιστίνῃ καὶ μετὰ τὴν Ἀραβικὴν κατάκτησιν ἐξηκολούθησαν διατελοῦντα ὑπὸ τὴν πλήρη καὶ τελείαν **κυριότητα** (μουλκιέτ) τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Μοναστηρίων καὶ δὲν εἶχόν ποτε περιέλθει εἰς τὴν κοινὴν κατηγορίαν τῶν δημοσίων γαιῶν, εἰς ἣν εἶχον καταντήσῃ αἱ ἐπίλοιποι γαῖαι τῆς Παλαιστίνης.

Καὶ ρητῶς ἐξηγεῖται ἐν αὐτῇ, διατὶ ἐδόθη ἡ τοιαύτη ἐξαίρεσις εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ μοναστηριακὰ κτήματα. Διότι καὶ αὐτὸς ὁ Προφήτης Μωάμεθ διὰ τῆς Συνθήκης τοῦ Ὁρους Σινᾶ, ἣν εἶχεν σφραγίσῃ διὰ τῆς τιμίας χειρὸς του, τὰ αὐτὰ καὶ ὅμοια προνόμια καὶ ἀσυδοσίας εἶχε χορηγήσῃ εἰς τοὺς καλογήρους, παραχωρήσας ἀσυδοσίαν καὶ ἀτέλειαν καὶ εἰς αὐτοὺς καὶ τὰ κτήματα τῶν Μοναστηρίων τῶν.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τοιούτων Ἀχτναμέδων καὶ ὁ Πανά-

γιος Τάφος ὅπως καὶ ἡ Μονὴ τοῦ Ὁρους Σινᾶ καὶ ἐν Σμύρνῃ καὶ Κωνσταντινουπόλει καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Τουρκίας ἀπέκτησαν κατὰ καιροὺς καὶ ἐκέκτηντο πολλὰ καὶ σπουδαῖα ἀκίνητα κτήματα, ἅτινα καὶ ἦσαν ἀπηλλαγμένα πάσης φορολογίας.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τοιούτων διὰ τοῦ Ἀχτναμέ τοῦ Χαλήφου Ὁμέρ Χαττάπ ἤδη ἀπὸ τοῦ ἔτους 636 χορηγηθέντων παλαιωτάτων προνομίων εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Πατριαρχεῖον Ἱεροσολύμων ἐξεδόθη καὶ ὁ νεώτερος Τουρκικὸς νόμος τῆς 5 Σεφέρ 1292 ἢ 1 Μαρτίου 1291 ἢ καθ' ἡμᾶς 1875 «νόμος περὶ τοῦ Ρωμαϊκοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων». (Βλ. τοῦτον ἐν Μεταφράσει Ὁθωμανικῶν Κωδίκων Νικολαΐδου, τόμ. Γ', σελ. 2793—9).

Τὸ αὐτὸ σύστημα, ὅπερ εἶχεν κατ' ἀρχὰς ἐπικρατήσῃ διὰ τὴν Μονὴν τοῦ Ὁρους Σινᾶ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν Ἱεροσολύμων, ἐφηρμόσθη ὑπὸ τῶν Ἀράβων εὐθὺς ἀμέσως καὶ ὡς πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας ὅπως καὶ Ἀντιοχείας ὡς ἐπίσης καὶ ἐν Ἰσπανίᾳ κατὰ τὸ χιλιετὲς περίπου διάστημα, καθ' ὃ διήρκεσεν ἡ Ἀραβικὴ κυριαρχία ἐν αὐτῇ (Βλ. Dozy Histoire des Arabes en Espagne. Gustave Le Bon. Civilisation Arabe κτλ.).

Ὁ γνωστὸς Ἀραβ ἱστορικὸς Ἀμποῦ Δζαφέρ Μωχάμετ Ἐλ Ταμπαρῇ εἰς τὸ κλασικὸν ἔργον του «Χρονικά» (τόμ. 8ος) ἀναφέρει καὶ παραθέτει καὶ τὰ κείμενα δύο ἐτέρων Προσταγμάτων τοῦ εἰρημένου Χαλήφου Ὁμάρ ὁμοίου περιεχομένου μὲ τοὺς δύο Ἀχτναμέδες καὶ ἀπευθυνομένου τοῦ ἐνὸς πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς κατοίκους Ἱεροσολύμων καὶ τοῦ ἐτέρου πρὸς τοὺς κατοίκους Λύδδης. δι' ὧν παρέχεται καὶ ἐξασφαλίζεται πλήρης καὶ ἀπόλυτος ἐλευθερία εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας καὶ λατρείας, ἀπαγορεύεται δὲ αὐστηρότατα νὰ θίγωνται ὑπὸ τῶν κατακτητῶν αἱ Ἐκκλησίαι καὶ τὰ Μοναστήρια τῶν Χριστιανῶν καὶ πᾶσα ἐν γένει περιουσία κινητὴ ἢ ἀκίνητος, ἀνήκουσα εἰς αὐτά. Τοιαῦτα δὲ ἐπίσημα προστάγματα τῶν πρώτων Χαληφῶν, ἥτοι διαδόχων τοῦ Προφήτου Μωάμεθ ἔχουσιν ἐκδοθῇ καὶ διὰ τοὺς κατοίκους ἄλλων

πόλεων τῆς Παλαιστίνης, τῆς Συρίας καὶ Αἰγύπτου ἢ καὶ ἄλλων χωρῶν τῆς Ἀνατολῆς, ἐνέχουσι δὲ ταῦτα μεγίστην νομικὴν σημασίαν καὶ ἀποτελοῦσι πηγὴν δικαίου διὰ τὸ ἱερὸν Μουσουλμανικὸν δίκαιον, καθὰ προερχόμενα ἀπὸ τοὺς τέσσαρας πρώτους Χαλήφας, τοὺς χαρακτηριζόμενους ὡς τοὺς καθ'αὐτὸ Ὀρθοδόξους Χαλήφας, οἵτινες καὶ τὸν Προφήτην Μωάμεθ, προσωπικῶς ἐγνώρισαν καὶ ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι μαθηταὶ καὶ ὁπαδοὶ του, ἐμπνεόμενοι εἰς ὅλας τὰς πράξεις των ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν καὶ τὸ παράδειγμά του.

Ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῶν ὡς εἴρηται διατάξεων τοῦ Κορανίου καὶ τῶν δύο Ἀχτναμέδων (Συνθηκῶν) καὶ ἄλλων ὁμοίας φύσεως Προσταγμάτων τῶν Χαληφῶν διεμορφώθη καὶ τὸ Μουσουλμανικὸν δίκαιον. Ὁ Ρῶσος Ἀνατολιστῆς Τορνάω γράφει οὕτω : «Κατὰ γενικὸν ἀξίωμα τοῦ Μουσουλμανικοῦ δικαίου οἱ Ἑβραῖοι καὶ Χριστιανοὶ δικάζονται ἀπὸ πρόσωπα ἀνήκοντα εἰς τὴν φυλὴν καὶ θρησκείαν των καὶ κατὰ τοὺς ἐαυτῶν νόμους» (Μουσουλμανικὸν δίκαιον τόμ. α'. σελ. 78). Περὶ τοῦ Μουσουλμάνου Καδῆ (Δικαστοῦ) λέγει ὁ ἴδιος χαρακτηριστικώτατα : «Ὁ Κεδῆς εἶναι τὸ ἐκκλησιαστικὸν πρόσωπον, εἰς ὃ εἶναι ἀνατεθειμένη ἡ κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ ἱεροῦ θρησκευτικοῦ Μουσουλμανικοῦ δικαίου ἐξέτασις καὶ ἐκδίκασις τῶν μεταξὺ Μουσουλμάνων διαφορῶν» (αὐτόθι τόμ. Β'. σελ. 36). Ὁ Savvas Pacha (Théorie de droit Musulman τόμ. 1 σελ. 54—55 καὶ σελ. 72) γράφει : «Ἐκάστη Μουσουλμανικὴ Πολιτεία καὶ κατὰ τύπους καὶ κατ' οὐσίαν ἀποτελεῖ Ἐκκλησίαν, δι' ὃ καὶ πολὺ ὀρθῶς ὁ Worms ἀποκαλεῖ ταύτας *Congregatio Ecclesiae* (Σωματεῖα Ἐκκλησιαστικά), μέλη δὲ τῆς τοιαύτης Ἐκκλησιαστικῆς Πολιτείας δύνανται νὰ εἶναι μόνον οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ταύτην πιστοὶ Μουσουλμάνοι. Μόνον αὐτοὺς ἀφορᾷ τὸ ἱερὸν δίκαιον (σερηάτ), οἱ δὲ Χριστιανοὶ ὡς καὶ οἱ Ἑβραῖοι ἀφίνονται νὰ κανονίζωσιν αὐτοὶ τὰ καθ' ἑαυτοῦς, διατελοῦντες ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν ἱερέων των, οἵτινες εἶναι καὶ δικασταὶ των, δικάζοντες αὐτοὺς κατὰ τοὺς ἰδίους ἐθνικοὺς νόμους των,

διὰ τοὺς ὁποίους ὁμῶς ἀπαξιοῖ νὰ ἀσχοληθῇ ἰδιαιτέρως τὸ Ἰσλάμ, ἀναγνwrίζον μόνον ὑπὲρ αὐτῶν ἐν λευκῷ δλους τοὺς ἰσχύοντας Χριστιανικοὺς νόμους, περὶ ὧν θὰ κρίνῃ ὁ Κλῆρος, ποίους ἐξ αὐτῶν θὰ θεωρήσῃ ὡς ἐγκύρους καὶ ἰσχυροὺς.

Καὶ τοιοῦτοι Χριστιανικοὶ νόμοι καὶ κανόνες, οἱ διέποντες τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὰ Μοναστήρια ἐν ταῖς Μουσουλμανικαῖς χώραις καὶ καθ' οὓς ἐδικάζοντο ὑπὸ τοῦ ἰδίου Κλήρου των οἱ Χριστιανοὶ ραγιᾶδες ἦσαν φυσικά οἱ ἱεροὶ (ἀποστολικοὶ τε καὶ συνοδικοὶ) κανόνες, οἱ διέποντες τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὰ Μοναστήρια καὶ ἐν τῇ Βυζαντινῇ Αὐτοκρατορίᾳ, ὡς καὶ τό τε Ρωμαϊκὸν καὶ Βυζαντινὸν δίκαιον ἐν γένει.

ΤΙΤΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

ΑΙ ΜΟΝΑΙ ΑΠΟ ΑΠΟΨΕΩΣ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ

“Όταν οί Τοῦρκοι ἐνεφανίσθησαν δρώντες ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, εἶχον ἤδη προηγουμένως ἀσπασθῆ τὸν Ἰσλαμισμόν, σὺν τῇ Μουσουλμανικῇ δὲ θρησκείᾳ καὶ ὡς ἀδιαχώριστον ἀπ’ αὐτῆς τμήμα ἐδέχθησαν καὶ τὸ ἱερὸν (θρησκευτικόν) Μουσουλμανικὸν δίκαιον (σερηάτ), τὸ τε δημόσιον καὶ τὸ ἰδιωτικὸν καὶ συνεπῶς καὶ ἡ ἀπέναντι τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Μοναστηρίων συμπεριφορὰ τῶν Τούρκων ἦτο φανερώς προδιαγεγραμμένη.

Καὶ ὅταν ἀκόμη εὐρίσκοντο εἰσέτι οἱ Τοῦρκοι ἐν Ἀσίᾳ καὶ ἦτο πρωτεύουσά των ἡ Προῦσα, καὶ ὅταν κατόπιν διεκπεραιωθέντες διὰ τῶν στενῶν τοῦ Ἑλλησπόντου εἰς Θράκην μετέφερον τὴν πρωτεύουσαν αὐτῶν εἰς Ἀδριανούπολιν, οἱ Σουλτᾶνοι καὶ ἐκ Προῦσης καὶ Ἀνδριανουπόλεως ἐξέδιδον Σουλτανικὰ Φιρμάνια καὶ Βεράτια, (Βασιλικοὶ Ὅρισμοὶ ἢ Προστάγματα) δι’ ὧν ὑπέσχοντο εἰς τοὺς Χριστιανοὺς καὶ τὰς Ἐκκλησίας καὶ Μοναστήρια αὐτῶν προστασίαν καὶ ἀσφάλειαν, καὶ τὸ τοιοῦτον μέσον μετεχειρίζοντο πολλάκις οἱ Σουλτᾶνοι καὶ ὡς πολιτικὸν μέσον διὰ νὰ διεισδύσωσιν εἰς τὰ πράγματα τῆς Εὐρώπης καὶ προσελκύσωσιν τὴν εὐνοίαν τῶν Ἑλλήνων Χριστιανῶν, κατατρυχομένων τότε ὑπὸ τῶν Σλαύων, κινδυνευόντων δὲ νὰ ἀπορροφηθῶσιν ὑπ’ αὐτῶν.

Ὁ Ἰωάννης Κατακουζηνὸς (Ἱστοριῶν βιβλ. IV. ιδ’), ὅστις ἔγραφε πολὺ πρὸ τῆς ἐν ἔτει 1453 ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων, λέγει περὶ τοῦ ἐκλεγέντος Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Λαζάρου καὶ τὰς διαμονὰς ποιουμένου εἰσέτι ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅτι

«ἔδει προστάγματι Σουλτάν (τοῦ Μαμελούκου Σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου καὶ Συρίας) εἰς τὸν θρόνον ἀποκαταστήναι· ἄλλως γὰρ οὐκ ἔξεστιν οὐδένα τῶν κατὰ τὰς πόλεις ἐπισκόπων, οἳ δουλεύουσι τούτοις τοῖς βαρβάροις».

Καθ' ὃν χρόνον ἡ πρωτεύουσα τῶν Τούρκων εὐρίσκετο ἐν Προύσῃ (μέχρι τοῦ 1360) ἢ ἐν Ἀδριανουπόλει, (ἀπὸ τοῦ 1360—1453), ἐνῶ τὸ Βυζάντιον διετέλει εἰσέτι ἐλεύθερον, οἱ ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐν Βυζαντίῳ ἐκλεγόμενοι Ἐπίσκοποι τῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ Ἐπισκοπῶν καὶ Μητροπόλεων, ἵνα μεταβῶσιν εἰς τὰς ἑδρας τῶν, εὐρισκομένων ἐν τῇ Τουρκικῇ Ἐπικρατείᾳ, ἔπρεπε νὰ τύχωσι προηγουμένως τῆς Σουλτανικῆς ἐγκρίσεως καὶ ἀδείας καὶ νὰ ἐφοδιασθῶσι μὲ σχετικὸν Σουλτανικὸν Πρόσταγμα, τὸ λεγόμενον Τουρκιστὶ Μπεράτ ἢ Βεράτιον. Ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ προετίμων τὸν ἐν Βυζαντίῳ βίον ἀπὸ τὴν μετάβασιν τῶν εἰς Τουρκικὸν ἔδαφος, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον προεχειρίζοντο ἐπίσκοποι ἐκ τῶν ἐν Τουρκίᾳ διαμενόντων ἱερέων ἢ μοναχῶν.

Τὸ τοιοῦτον ἐπετρέπετο ἐκκλησιαστικῶς τε καὶ πολιτικῶς καὶ προηγουμένως, ἥτοι ἀπὸ τῆς κατακτήσεως ὑπὸ τε τῶν Ἀράβων καὶ Σελτζούκων Τούρκων διαφόρων ἐπαρχιῶν τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους δυνάμει τοῦ κανόνος ΛΖ τῆς ἐν Τρούλλῳ πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὡς ἐπίσης καὶ δυνάμει εἰδικῆς διατάξεως τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ἐχούσης οὕτω :

«Ἐπειδὴ κατὰ διαφόρους καιροὺς βαρβαρικαὶ γεγόνασιν ἔφοδοι καὶ πλεῖσται πόλεις ἐντεῦθεν ὑποχείριοι τοῖς ἀνόμοις κατέστησαν, ὡς ἐντεῦθεν μὴ δυνηθῆναι τὸν τῆς τοιαύτης πόλεως πρόεδρον κατὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ χειροτονίαν τὸν οἰκεῖον θρόνον καταλαβεῖν καὶ ἐν αὐτῷ ἱερατικῇ καταστάσει ἐνιδρυθῆναι καὶ οὕτω κατὰ τὸ κρατήσαν ἔθος τὰς χειροτονίας καὶ πάντα, ἃ τῷ ἐπισκόπῳ ἀνήκει, πράττειν τε καὶ μεταχειρίζεσθαι, ἡμεῖς τὸ τίμιον καὶ σεβάσμιον τῇ ἱεροσύνῃ φυλάττοντες καὶ μηδαμῶς πρὸς λύμην τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαίων τὴν ἐθνικὴν ἐπήρειαν ἐνεργεῖσθαι βουλόμενοι, τοῖς οὕτω χειροτονηθεῖσι καὶ διὰ τὴν προκει-

μένην αἰτίαν ἐν τοῖς ἑαυτῶν μὴ ἐγκαταστάσι θρόνοις, τὸ ἀπροκριμάτιστον τηρεῖσθαι συνεωράκαμεν, ὥστε καὶ χειροτονίας κληρικῶν διαφόρων κανονικῶς ποιεῖν καὶ τῇ τῆς προεδρείας αὐθεντίᾳ κατὰ τὸν ἴδιον ὅρον κεχρηῆσθαι καὶ βεβαίαν καὶ νενομισμένην εἶναι πᾶσαν ὑπ' αὐτῶν προϊοῦσαν διοίκησιν. Οὐ γὰρ ὑπὸ τοῦ τῆς ἀνάγκης καιροῦ τῆς ἀκριβείας περιγραφείσης ὁ τῆς οἰκονομίας ὅρος περιορισθῆσεται».

Καὶ κατὰ τὴν ἐξήγησιν Θεοδώρου τοῦ Βαλασαμῶνος :

«... Ὡστε καὶ Μητροπολίτης Ἰκονίου καὶ ἕτεροι Ἀνατολικοὶ Μητροπολίται, μὴ ἔχοντες ἐκκλησίας, ὡς κρατούμενας ὑπὸ βαρβάρων, καλῶς ἐπισκόπους χειροτονοῦσι, καὶ πάντα τὰ ἀρχιερατικὰ ἐνεργοῦσι, κἂν οὐκ ἔφθασαν ὅλως εἰς τὰς λαχοῦσας αὐτοῖς ἐκκλησίας ἀπελθεῖν καὶ ἐνθρονισθῆναι· οἶδα γὰρ τοῦτο πολλάκις λαληθέν καὶ εἰς ἀμφιβολίαν ἑλθόν. Ἀνάγνωθι καὶ τὴν κατὰ Νοέμβριον τῆς β'. Ἰνδικτιῶνος ἀπολυθεῖσαν πρόσταξιν τοῦ αἰοιδίμου βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ». (Βλ. Ράλλη καὶ Ποτλῆ, Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων. Τόμ. Β'. σελ. 388 καὶ ἐξῆς).

Εἰς τὴν ἐπικράτησιν καὶ καθιέρωσιν μιᾶς τοιαύτης ὑποφερτῆς διὰ τοὺς ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ ἰδίᾳ Τουρκίᾳ Ἑλληνας Χριστιανοὺς ἢ ἀκόμη καὶ πλεονεκτικῆς πῶς καταστάσεως πραγμάτων συνετέλεσαν τὰ μέγιστα καὶ οἱ καλόγηροι τῶν Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, εἰς τὸ ὅποῖον ἡ θεία Πρόνοια διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους ἐπεφύλαξε τὸν αὐτὸν κύριον ρόλον, τὸν ὅποῖον κατὰ πολλοὺς αἰῶνας πρότερον εἶχον διαδραματίσει οἱ καλόγηροι τῆς ἐν Ἀραβίᾳ Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ὁρους Σινᾶ.

Ἡ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1204 ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων Σταυροφόρων εἶχε οὐσιαστικῶς κατὰ πολὺ καταβληθῇ καὶ μειωθῇ. Καὶ εἶχε μὲν βραδύτερον (1261) ἀνακτηθῇ καὶ πάλιν ἡ πόλις ὑπὸ τοῦ Κράτους τῆς Νικαίας, ἀλλ' οὐδέποτε πλέον ἐπανῆλθεν ἡ φθίνουσα Αὐτοκρατορία εἰς τὴν προτέραν ἀκμὴν καὶ δόξαν, τὸυναντίον δέ εἶχε νὰ ἀγω-

νίζεται καθημερινῶς αὐτὸν τὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα ἐναντίον τῶν ἐπιδραμόντων καὶ κατεχόντων τὰς τέως Βυζαντινὰς ἐπαρχίας Σέρβων, Βουλγάρων, Ἀλβανῶν, ἢ τῶν Φράγκων Σταυροφόρων, κατεχόντων εἰσέτι πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος ἢ τῶν Γενουηνσίων καὶ Ἑνετῶν, ἐγκατεστημένων εἰς τὰς Ἑλληνικὰς νήσους καὶ παραλίας. Ἀφ' ἐτέρου οἱ Τοῦρκοι ἐν Ἀσίᾳ μὲν ἀφήρουν καὶ κατελάμβανον μίαν πρὸς μίαν τὰς ἐν Μικρασίᾳ Βυζαντινὰς ἐπαρχίας, ὁπότεν δὲ διὰ τῶν στενῶν τοῦ Ἑλλησπόντου ἤρχισαν διαπεραιούμενοι εἰς Εὐρώπην, πολλὰ ἄτακτα σώματα ἐξ αὐτῶν (μπουλούκια μπασημποζούκων) ἢ καὶ ἕτεραι Τουρκικαὶ ὀρδαὶ ἐκ τῶν ὑπολειμμάτων τῶν Σελτζούκων, μὴ ὑπαχθεῖσαι εἰσέτι εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Ὀσμανλήδων Τούρκων μὲ πειρατικὰ πλοιάρια, ὧν ἐπέβαινον καὶ Ἕλληνες Μικρασιᾶται ὡς ναῦται καὶ ὁδηγοί, διαπεραιούμεναι εἰς τὰ παράλια τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας, συχνὰς ἐπεχειροῦν λεηλασίας καὶ διαρπαγὰς.

Ἡ Μακεδονία ἰδίᾳ καὶ δὴ ὀλόκληρος σχεδὸν ἦ κατὰ τὸ πλεῖστον ἡ ὑπαιθρος χώρα εὐρίσκετο ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Σλαύων, καὶ μόνον ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων μεμονωμένων τινων φρουρίων τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἄλλων τινων πόλεων ἐκυμάτιζεν εἰσέτι ὁ Βυζαντινὸς δικέφαλος ἀετός. Ὁ βασιλεὺς τῶν Σέρβων Στέφανος Δουσάν (1336—1355) εἶχεν ἐπεκτείνει τὸ κράτος του καὶ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἀλβανίᾳ καὶ Ἡπείρῳ καὶ Θεσσαλίᾳ ὡς καὶ μέχρι τῆς Θράκης, ὀνομάσας ἑαυτὸν Αὐτοκράτορα Σερβίας καὶ Ρουμανίας, Δεσπότην Ἄρτης καὶ Κόμητα Βλαχίας (Θεσσαλίας) καὶ κατ' ἀπομίμησιν τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων οὗτος καὶ οἱ διάδοχοί του (Ἰωάννης Οὐγγλέσης) ἐξέδιδον καὶ χρυσόβουλλα ὑπὲρ τῶν Μοναστηρίων τοῦ Ἀγίου Ὄρους. Ἀφ' ἐτέρου, ὡς εἴρηται, Τοῦρκοι πειραταὶ ὑπὸ τὸν υἱὸν τοῦ Ἡγεμόνος τοῦ Ἀϊδινίου Οὐμούρ Βέην, ὀρμώμενοι ἐκ Σμύρνης καὶ ἐπιβαίνοντες πλοίων Ἑλληνικῶν, ἐλήστευον καὶ ἐληλάτουν τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας, ὥστε, καθὰ διηγεῖται σύγχρονος Βυζαντινὸς χρονογράφος, ὁ Νικηφόρος Γρηγοράτος,

μήτε «άροτριᾶν, μήτε σπείρειν, οὔτε τῶν πόλεων ἐξιέναι ἐδύναντο οἱ ἐγγώριοι». Τοὺς Σέρβους ἐξεδίωξεν ἐκ Μακεδονίας ὁ Σουλτάν Μουράτ ὁ Α΄, οἱ δὲ διάδοχοί του κατακτήσαντες τὴν Σερβίαν ἐπροχώρησαν ἔτι περαιτέρω, κατακτώντες πόλεις Εὐρωπαϊκὰς. Διὰ τὰ προστατεύωσι τὰ κτήματα τῶν αἱ Μοναί τοῦ Ἀγίου Ὁρους ἠναγκάζοντο πολλὰκις τὰ προσφεύγων εἰς Σλαύους Ἀρχοντας, ἵνα ἐπιτύχωσι παρ' αὐτῶν ἀσφάλειαν καὶ προστασίαν. Οἱ ἡμέτεροι ἱστορικοὶ παρέλειψαν τὰ ἐνδιατρίψωσι καὶ ἱστορήσωσι καὶ πολλὰ ἄλλα πράγματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, εἴτε διότι δὲν ἠθέλησαν, εἴτε καὶ διότι δὲν εἶχον διόλου ὑπ' ὄψει καὶ Τουρκικὰς καὶ ἄλλας ἀκόμη πηγὰς. Ἡ μόνη πραγματικὴ ἱστορικὴ ἀλήθεια, δύναται τις εἰπεῖν, εἶναι ὅτι, ὅταν ἐνεφανίσθησαν οἱ Ὀσμανλῆδες Τοῦρκοι ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Εὐρώπης διέτρεχε πλέον τὸν ἔσχατον κίνδυνον, οἱ δὲ Ὀσμανλῆδες Σουλτᾶνοι, ὁδηγούμενοι ἀπὸ τε τὴν ἀπὸ αἰώνων ἤδη ἐν Ἀνατολῇ καθεστηκυίαν τάξιν τῶν πραγμάτων καὶ τὰς συμφώνως μὲ τὰς γενικὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰσλαμισμοῦ διαμορφωθείσας καὶ ἐπικρατούσας ἀντιλήψεις, ἐφάνησαν, οὕτως εἰπεῖν, εἰς πολλὰς κρισίμους στιγμὰς σωτήρες καὶ εὐεργέται τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὡς ἐπίσης εἰς πολλὰς περιστάσεις καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν νεωτέρων ἀκόμη χρόνων.

Τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, τῆς Κρήτης καὶ τῆς Κύπρου καὶ τὰς πλείστας τῶν Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν τῶν οἱ Σουλτᾶνοι δὲν κατέκτησαν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, ἀλλ' εὐρόντες ταύτας εἰς χεῖρας ἐχθρικὰς πρὸς τὸν Ἑλληνισμόν, τὰς ὑπήγαγον εἰς τὸ Κράτος τῶν καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ἄμυνα τοῦ Βυζαντίου ἐναντίον τοῦ πολιορκητοῦ Σουλτάνου διεξήχθη μὲ τὴν ἐνεργὸν συνδρομὴν τῶν Φράγκων, Ἑνετῶν ἢ Γενουησίων.

Ὅταν λοιπὸν ἡ πρωτεύουσα τοῦ νεοσυστάτου Τουρκικοῦ Κράτους εὐρίσκετο εἰσέτι ἐν Προύση (Χουδαβενδικιάρ), οἱ καλόγηροι τοῦ Ἀγίου Ὁρους ἔστειλαν μὲ πολλὰ δῶρα πρεσβείαν εἰς τὸν Σουλτᾶνον Ὁρχάν (1326—1360), παραστήσασαν τὴν ἐπικρατούσαν τότε χαώδη κατάστα-

σιν ἐν Μακεδονίᾳ, τὰς ἀλλεπαλλήλους ἐπιδρομὰς καὶ δηώσεις τῶν Σλαύων εἰς τὴν ὑπαιθρον χώραν καὶ τὰς ἀπὸ θαλάσσης ἐφόδους τῶν πειρατῶν καὶ αἰτησαμένην ἀσφάλειαν καὶ προστασίαν ἀπὸ τοῦ Σουλτάνου, ἦν οὗτος ὑπὸ τὸν ὄρον καταβολῆς ὠρισμένου κατ' ἀποκοπὴν φόρου ὑποτελείας «μουκατᾶ» προθύμως ἐχορήγησεν διὰ Σουλτανικοῦ Φιρμανίου εἰς τοὺς καλογήρους, σπεύσαντας νὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν κυριαρχίαν του, πρὶν ἢ ἀκόμη οἱ Τοῦρκοι ἐγκατασταθῶσιν ἐν Εὐρώπῃ.

Ὁ ἐτήσιος καὶ κατ' ἀποκοπὴν ὠρισμένος (μουκατᾶ, πάγιος) φόρος ὑποτελείας τῶν Μονῶν πρὸς τὸν Σουλτᾶνον ὠρίσθη τότε τὸ πρῶτον ὑπ' αὐτοῦ εἰς 14,000 ὑπερπυρα, ἠυξήθη δὲ κατόπιν ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Μουράτ τοῦ Α' εἰς 130,000 ἄσπρα καὶ τελευταῖον κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἔχει φθάσει τὰ 72,400 γρόσια, ποσὸν καὶ πάλιν οὐχὶ βεβαίως μέγα, οὐδὲ βαρὺνον κατὰ πολὺ τὴν περιουσίαν τῶν Μοναστηρίων.

Τὰ γεγονότα ταῦτα βεβαιοῦνται καὶ ἐκ τῶν συγχρόνων τότε ἱστορικῶν καὶ χρονογράφων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν παλαιότερων ἢ κατὰ τι μεταγενεστέρων, Σουλτανικῶν Φιρμανίων (Αὐτοκρατορικῶν Διαταγμάτων), τῶν ἐκδεδομένων ἐν Ἀδριανουπόλει πολὺ πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1453) καὶ ἐν τοῖς ὁποίοις ἀναφέρονται αὐτολεξεῖ καὶ τὰ ἐξῆς σημαντικά: «Ἐπειδὴ οἱ Ἀγιορεῖται καλόγηροι πρὸ τῶν ἄλλων ραγιαδῶν ἐξητήσαντο καὶ ἐδέχθησαν αὐτοθελήτως τὴν Τουρκικὴν ὑπηκοότητα καὶ ἀπέκτησαν προστασίαν καὶ ἀσφάλειαν δι' ἑαυτοὺς καὶ τὰ Μοναστήρια καὶ Ἐκκλησίας αὐτῶν ὥς καὶ ἀσудоσίαν καὶ ἀτέλειαν διὰ τὰ κτήματά των». Τοιαῦτα δὲ Σουλτανικά Διατάγματα, ἀποτελοῦντα πολὺτιμον πηγὴν δικαίου καὶ ἱστορίας διὰ τὸν Ἑλληνικὸν Κλῆρον καὶ τὰ Μοναστήρια καὶ τοὺς ἐν γένει Χριστιανούς ραγιαδες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ἐκδεδομένα ἐν Ἀδριανουπόλει, καθ' ὃν χρόνον (1350—1453) ἐξηκολούθει ἡ πόλις αὕτη ν' ἀποτελῇ τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους, ὑφίστανται

εἰσέτι πολλά ἐν τοῖς θησαυροφυλακείοις τῶν Ἱερῶν Μονῶν τοῦ Ἀγίου Ὁρους.

Καὶ ὅταν ἐν ἔτει 1430 ἠλώθη τὸ πρῶτον ἡ Θεσσαλονίκη ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὁ τότε Σουλτᾶνος Μουράτ (πατὴρ τοῦ Πορθητοῦ) περιεποιήθη ἰδιαιτέρως τὸν Ἑλληνικὸν Κλῆρον καὶ χάρις εἰς αὐτὸν γενικώτερον καὶ τοὺς Χριστιανοὺς Ἑλλήνας καί, ὥς διηγεῖται σύγχρονος καὶ αὐτόπτης Βυζαντινὸς χρονογράφος «πάσας οἰκίας ἔχειν τοὺς ἀρχῆθεν αὐτῶν κυρίους προστάξας, ἐλευθερίας τετυχηκότας καὶ πᾶσαν ἄλλην ἀκίνητον κτήσιν... Ἐξ οὗ γὰρ ἡ πόλις δεδοῦλωτο, καὶ ὁ Μουράτης πάντα τὰ κτίσματα καὶ ναοὺς ἱεροὺς καὶ **Μονὰς καὶ τὰς τῶν προσόδων** αὐτῶν ἀφορμὰς ἐπανιοῦσιν ἡμῖν τοῖς ὅπωςδὴποτε τῆς δουλείας ἀπαλλαγείσι φιλοτίμως καὶ **γράμμασι** καὶ λόγοις δεδῶρητο, πανταχοῦ τε τοῖς ἀφικνομένοις ἐλευθερίαν ἐκήρυξε καὶ τὰς αὐτῶν οἰκίας καὶ ὅσα ἀκίνητα πάντες ἀνέλαβον καὶ τάξεις πᾶσα καὶ ἅπαν τὸ ἔθνος τῆς πόλεως πρὸς δευτέραν αὔξησιν καὶ ἀνακαινισμόν προβαίνειν ἀπήρξαντο, **ποιμὴν τε τῇ πόλει χειροτόνητο** καὶ **ἐκκλησίᾳ συνέστη καὶ** τὴν προτέραν ταύτης τάξιν ἀπέληφε, Μοναχοὶ τε τῶν Μονῶν ἐπελάβοντο καὶ διὰ σπουδῶν ἐποιοῦντο τὴν τούτων ἐπίδοσιν» (βλ. Ἰωάννου Ἀναγνώστου. Διήγησις περὶ τῆς τελευταίας ἀλώσεως τῆς Θεσσαλονίκης. Ἔκδοσις Βόννης).

Οὕτω λοιπόν, ὥς μαρτυροῦσιν αὐτὰ ταῦτα τὰ Σουλτανικά φερμάνια τοῦ Σουλτᾶν Μουράτ, τὰ διασωζόμενα καὶ νῦν ἔτι ἐν ταῖς Μοναῖς τοῦ Ἀγίου Ὁρους, εὐθύς ἅμα τῇ ἐν ἔτει 1430 ἀλώσει τῆς Θεσσαλονίκης ὁ Σουλτᾶν Μουράτ ἔσπευσε καὶ «γράμμασι», δηλαδὴ διὰ ἐκδόσεως Σουλτανικοῦ Φερμανίου καὶ Βερατίου πρὸς τὸν κατὰ διαταγὴν του ἐκλεγέντα καὶ ἀμέσως χειροτονηθέντα Ἀρχιεπίσκοπον Θεσσαλονίκης, καὶ «λόγοις» ἤτοι δι' ἐνθαρρυντικῶν πρὸς τοὺς Ἑλλήνας Χριστιανοὺς λόγων του νὰ ἐγκαταστήσῃ τὸν Ἑλληνικὸν Κλῆρον εἰς ὅλας τὰς Ἐκκλησίας καὶ τὰ κτήματα αὐτῶν καὶ τοὺς Καλογήρους εἰς τὰ Μοναστήρια τῶν καὶ τὰς περιουσίας τῶν καὶ τὰς προσόδους αὐτῶν καὶ οὕτω ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία «τὴν προτέραν ταύ-

της τάξιν ἀπειλήφε», δηλαδή ἐπανήλθεν εἰς τὸ πρῶτον καθεστώς, ὅπερ ὑπῆρχε καὶ ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων καὶ οὐδεμίαν ἀνάμειξιν ἐπεχείρησεν ὁ Σουλτᾶνος εἰς τὰ τῆς διοικήσεως καὶ λειτουργίας τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Κλήρου αὐτῆς καὶ εἰς τὰ τῶν Μοναστηρίων.

Καὶ ὅταν βραδύτερον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σουλτᾶτου Μουράτ ἀνέλαβε τὴν ἐξουσίαν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Σουλτᾶν Μωάμεθ ὁ Πορθητῆς, ὅστις καὶ ἐκυρίευσεν τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐν ἔτει 1453, δὲν ἀνέλαβεν αὐτὸς καμμίαν ἰδιαιτέραν πρωτοβουλίαν διαρρυθμίσεως τῶν σχέσεων τῆς Ἰσλαμικῆς Πολιτείας μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὡς θέλουσι νὰ δι᾽σχυρισθῶσιν Εὐρωπαῖοι καὶ οἱ ἐπὶ τὰ ἴχνη τούτων βαίνοντες ἡμέτεροι ἱστορικοί, ἀλλὰ κατ' ἀδήριτον ἀνάγκην ἐκράτησε καὶ ἠκολούθησε καὶ αὐτὸς τὴν αὐτὴν πορείαν καὶ τακτικὴν, ἣν ἀπὸ αἰώνων ἤδη εἶχε διαγράψει αὐτὸς ὁ Προφήτης Μωάμεθ καὶ ἠκολούθησαν οἱ μετ' αὐτὸν Ἀραβες Χαλῆφαι καὶ ἥτις ἦτο ἐγκεκριμένη καὶ ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Μουσουλμανικοῦ δικαίου.

Διότι, ὡς διηγοῦνται οἱ τε σύγχρονοι ὁπωσδήποτε μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως ἢ καὶ αὐτόπται μάρτυρες Βυζαντινοὶ τε καὶ ἄλλογενεῖς χρονογράφοι καὶ ἱστορικοὶ (Κριτόβουλος, Φραντζῆς, Χαλκοκονδύλης, Aencas Sylvius, Spondanus, Muratori κτλ.), ὅπως ἐπίσης ἀναφέρουσι καὶ τὰ παλαιὰ Τουρκικὰ χρονικά καὶ ὡς ἐπαναλαμβάνουσιν ὁμοφώνως οἱ παλαιότεροι καὶ νεώτεροι Εὐρωπαῖοι τε καὶ Τοῦρκοι ἱστορικοὶ (βλ. καὶ Ἑλληνικὴν ἱστορίαν Παπαρηγοπούλου καὶ Λάμπρου ἐν τῷ κεφαλαίῳ περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων, Χάμερ. Ἱστορία τῆς Ὁθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Μετάφρασις Κροκιδᾶ, ἐν τόμῳ Β'. ἐν τῷ κεφαλαίῳ, τῷ πραγματευομένῳ περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Δζεβδέτ Πασᾶ. Ταρῆχ - ι Ὁσμανῆ ἦτοι Ὁθωμανικὴ Ἱστορία, Κεμάλ Πασᾶ. Ὁθωμανικὴ Ἱστορία κλπ. κλπ.) καὶ ὁ Σουλτᾶνος Μωάμεθ ἅμα τῇ ἀλώσει τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῇ ἀποκαταστάσει τῆς τάξεως ἐν αὐτῇ πληροφορηθεὶς

ὅτι, ἀπέμενε σχολάζων ὁ θρόνος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, διέταξε ἵνα τάχιστα συνέλθῃ ἡ Ἱερά Σύνοδος καί προβῇ εἰς τὴν κατὰ τὰ μέχρι τότε ἰσχύοντα νόμιμα τῆς Ἐκκλησίας ἐλευθέραν ἐκλογὴν τοῦ Πατριάρχου, εἰς τὸν ἐκλεγέντα δὲ τότε Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Γεννάδιον τὸν Σχολάριον ἐπέδωκε Σουλτανικὸν Βεράτιον ἢ Διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποῦ ἐκηρύσσετο ἡ ἐλευθέρα ὑπαρξίς καὶ λειτουργία τῶν ἀπανταχοῦ τῆς Τουρκίας Ἐκκλησιῶν καὶ Μοναστηρίων, ἀνεγνωρίζετο καὶ παρείχετο προστασία εἰς αὐτάς καὶ τὴν περιουσίαν αὐτῶν, κινητὴν τε καὶ ἀκίνητον καὶ ἀνεγνωρίζετο ἐπίσης τὸ μέχρι τότε ὑφιστάμενον καθεστῶς τῆς Ἐκκλησίας καὶ δὴ ὡς τοιοῦτον, οἷον ὑφίστατο καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, ὁ δὲ Ὁρθόδοξος Ἑλληνικὸς Κληρὸς (Πατριάρχης, Μητροπολίται, Ἐπίσκοποι, Μοναχοὶ καὶ ἱερεῖς) ἐτίθεντο ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους καὶ οἱ Μητροπολίται ἀνεγνωρίζοντο ὡς Ἐθνάρχαι καὶ ποιμένες καὶ κριταὶ τοῦ ἔθνους τῶν Ρωμηῶν (Ἑλληνορθόδοξων).

Ἀλλὰ ὀνομάζοντες καὶ οἱ Τοῦρκοι τοὺς Ἕλληνας ἐπισήμως «Ρούμ» ἤτοι Ρωμαίους ἢ κοινότερα Ρωμηοὺς διέπραττον τὴν αὐτὴν ἱστορικὴν ἀνακρίβειαν, ἣν καὶ οἱ Ἀραβες τῆς ἐποχῆς τοῦ Προφήτου Μωάμεθ ὡς καὶ αὐτὸς ὁ Προφήτης Μωάμεθ ἢ ἀκόμη καὶ αὐτὸ τὸ Κοράνιον, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπάρχει καὶ ἰδιαίτερον κεφάλαιον (τὸ τριακοστόν), τιτλοφορούμενον «Ρούμ», ἤτοι, ὅπως μεταφράζεται κοινῶς, οἱ Ἕλληνες ἢ οἱ Βυζαντινοί, διότι ὁ Προφήτης Μωάμεθ ὀλόκληρον τὸν Ὁρθόδοξον Χριστιανικὸν κόσμον, τὸν καὶ ἀμέσως συνορεύοντα τότε μέ τὴν Ἀραβίαν, ἐγνώριζεν ὡς ἀποτελοῦντα τὴν καθ' ἡμᾶς μὲν Ἑλληνικὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν, γνωστὴν δὲ ἐν Ἀνατολῇ ὡς Ἀνατολικὴν Ρωμαϊκὴν (Ρωμαϊκὴν) Αὐτοκρατορίαν ἢ Αὐτοκρατορίαν τῶν Ρωμηῶν, τὸ δὲ ὄνομα «Ρούμ» ἐσήμαινε ἐν Ἀνατολῇ καὶ τοὺς Βυζαντινοὺς καὶ ἐν γένει τοὺς Ὁρθοδόξους Χριστιανοὺς. Τὸ «βασιλικὸν (μελεκί) ἔθνος τῶν Ρωμηῶν» ἤδη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς συνθήκης τῶν Ἱεροσολύμων διὰ τοὺς

Ἄραβας ἐσήμαινεν τοὺς κυρίως Ὀρθοδόξους (ἔχι τοὺς αἵρετικούς) Χριστιανούς τῆς Βυζαντινῆς (Ἀνατολικῆς Ρωμαϊκῆς) Αὐτοκρατορίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐπρώτευσον οἱ Ἕλληνες, καλούμενοι Ρόμ.

Μὲ τὴν τοιαύτην λοιπὸν σύγχυσιν τῶν πραγμάτων καὶ διὰ τοὺς Ἄραβας πολλῶ δὲ μᾶλλον διὰ τοὺς νεωτέρους Τούρκους κατακτητάς, ἀφοῦ οὗτοι εὗρισκον καὶ ἐγκαθίδρυσον ἐν αὐτῇ τῇ Κωνσταντινουπόλει διὰ τοὺς ἐν τε ταῖς Εὐρωπαϊκαῖς καὶ ταῖς Ἀνατολικάς ἐπαρχίαις τῆς Τουρκίας Ὀρθοδόξους ἓνα Πατριάρχην Ρόμ ἢ Ρωμῆον καὶ τοῦτον ἀνεγνώριζον ὥς τὸν πνευματικὸν Ἀρχηγὸν τῆς Ὀρθοδοξίας, δὲν ἐσκοτίζοντο περιπλέον νὰ ἀναγνωρίσουν καὶ ἐγκαθιδρύσουν καὶ χωριστὸν Πατριάρχην καὶ χωριστὸν Κληρὸν δι' ἐκάστην κατακτωμένην ὑπ' αὐτῶν ἰδιαιτέραν ἐθνότητα, ἀφοῦ γενικώτερον ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ Ὀρθόδοξοι ὑπήκοοι τῆς Τουρκίας ἐννοοῦνται ὡς ἀποτελοῦντες ἐν μόνον ἔθνος, τὸ ἔθνος τῶν Ρωμῶν ἢ τῶν Ὀρθοδόξων. Καὶ ὁ ἴδιος ὁ Προφῆτης Μωάμεθ, οὕτως ἐνόει τὴν ἐννοιαν τῆς ἐθνότητος, ὅταν ἔλεγε κατὰ τὴν ἱεράν Μουσουλμανικὴν παράδοσιν ὅτι, ὅλοι οἱ ἄπιστοι ἀποτελοῦν μίαν καὶ μόνην ἐθνότητα.

Ἀπανταχοῦ δὲ καὶ πάντοτε δι' ὅλους τοὺς Μουσουλμάνους ἢ λέξεις Ρόμ κατήντησεν ἡ κοινὴ ὀνομασία ὅλων τῶν Χριστιανῶν, ἀκόμη καὶ τῶν μὴ Ὀρθοδόξων καὶ τόσον ἐν Ἀλγερίᾳ ἢ Τύνιδι καὶ Μαρόκῳ ὅσον καὶ ἐν Ἰνδία καὶ ἀλλαχοῦ, ὅσάκις οἱ Μουσουλμᾶνοι ἐξηγείροντο εἰς ἱερὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Γάλλων ἢ Ἀγγλῶν καὶ ἐν γένει Χριστιανῶν, ὁ πόλεμος ἐκηρύσσετο ἐναντίον τῶν Ρωμαίων ἢ Ρωμῶν.

Ἡ τοιαύτη σύγχυσις συνετέλεσε τὰ μέγιστα, ὥστε ὁ Ἕλλην Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως νὰ θεωρηθῇ καὶ ἀναγνωρισθῇ ὑπὸ τῶν Τούρκων ὡς πνευματικὸς Ἀρχηγὸς ὅλων τῶν ἐν τῷ Κράτει Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν καὶ οὐχὶ μόνον τῶν Ἑλλήνων. Οὕτω δὲ χάρις εἰς τὴν Τουρκικὴν κυριαρχίαν καὶ οἱ ἴδιοι οἱ Ἕλληνες, οἱ διατελοῦντες πρότερον διηρημένοι πολιτικῶς ὑπὸ ξένους κυριάρχους

καὶ κινδυνεύοντες νὰ ἀπολέσωσι τὴν ἰδίαν ἐθνικότητα καὶ ἠνώθησαν πολιτικῶς ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Σουλτάνων καὶ συνάμα κατὰ τὴν ἀναγκαίαν ἐξέλιξιν τῶν πραγμάτων καὶ ὥς ἐκ θαύματος ἐτέθησαν καὶ ἐπὶ κεφαλῇ συμπάσης τῆς Ὁρθοδοξίας, τὸ δὲ Ἑλληνικὸν Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως ἀπέκτησεν ἔννοιαν καὶ σημασίαν καθολικὴν δι' ὅλους τοὺς Ὁρθοδόξους λαούς. Ἀλλὰ καὶ πᾶσα κατόπιν ἐξέγερσις καὶ πᾶσα νεωτέρα τάσις τῶν ἄλλων ὑποδούλων τῇ Τουρκίᾳ Χριστιανικῶν λαῶν, ἵνα ἀποσπασθῶσιν ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ἀποτελέσωσιν ἰδίᾳ ἐθνικὰς Ἐκκλησίας, ἐχαρακτηρίζετο καὶ ἔδει νὰ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τοὺς Τούρκους ὡς ἐπαναστατικὴ κατὰ τοῦ νομίμου καθεστώτος, ὅπερ δὲν ἐπιδέχεται νεωτερισμούς. Αὐτὸς ὁ Προφήτης Μωάμεθ κατὰ τὴν ἱεράν Μουσουλμανικὴν παράδοσιν εἶπε τοὺς ἐξῆς θεοπνεύστους λόγους : « Ἀποφεύγετε τοὺς νεωτερισμούς· πᾶς νεωτερισμὸς ἀποτελεῖ ἀποπλάνησιν· καὶ πᾶσα ἀποπλάνησις ἄγει εἰς τὸ αἰώνιον πῦρ τῆς κολάσεως ». Δι' ὃ καὶ οἱ Μουσουλμανικοὶ λαοὶ μέχρι ἐσχάτων ὑπῆρξαν πάντοτε ὑπεράγαν συντηρητικοί. Ἐδέησε λοιπὸν κατὰ τοὺς νεωτέρους ἰδίᾳ χρόνους εἰς τὰς τοιαύτας ἐθνικὰς τάσεις καὶ διεκδικήσεις τῶν ἄλλων Ὁρθοδόξων Σλαυικῶν τε καὶ λοιπῶν λαῶν νὰ ἔλθῃ πρωτοστάτρια καὶ συνεπίκουρος καὶ ἄρωγός ἡ ὁμόδοξος καὶ ἰσχυρὰ Ρωσία, ἵνα δυνηθῶσιν αὗται καὶ εὐδοκιμήσωσι.

Ὡς ἀναφέρει καὶ ὁ σύγχρονος τῇ ἀλώσει τῆς Κωνσταντινουπόλεως γνωστὸς Βυζαντινὸς ἱστορικὸς Φραντζῆς (βιβλ. Γ'. κεφ. ια' ἐν τέλει). « Ἐδωκε δὲ (ὁ Πορθητὴς Σουλτᾶνος) καὶ **προστάγματα ἐγγράφως** τῷ Πατριάρχῃ μετ' ἐξουσίας βασιλικῆς ὑπογεγραμμένης κάτωθεν, ἵνα μηδεὶς αὐτὸν ἐνοχλήσῃ ἢ ἀντιτείνῃ, ἀλλ' εἶναι αὐτὸν ἀναίτιον καὶ ἀφορολόγητον καὶ ἀδιάσειστόν τε ἀπὸ παντὸς ἐναντίου· καὶ τέλους καὶ δόσεως ἐλεύθερος ἔσῃται αὐτὸς τε καὶ οἱ μετ' αὐτὸν Πατριάρχαι εἰς τὸν αἰῶνα, ὁμοίως καὶ πάντες οἱ ὑποτεταγμένοι αὐτῷ Ἀρχιερεῖς ».

Ἐκτοτε ἦτοι ἀπὸ τοῦ πορθητοῦ Μωάμεθ καὶ ἐξῆς

παρ' ὅλων τῶν Σουλτάνων εἰς τοὺς ἐκάστοτε ἐκλεγομένους Οἰκουμενικοὺς Πατριάρχας καὶ Μητροπολίτας ἢ Ἐπισκόπους ἐδίδοντο ὀνομαστί καὶ χωριστὰ τοιαῦτα Σουλτανικά «Βεράτια», δι' ὧν παρείχετο ἡ ἐπίσημος ὑπόσχεσις καὶ διαβεβαίωσις τῶν Σουλτάνων περὶ τοῦ σεβασμοῦ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ σύμπαντος τοῦ Κλήρου αὐτῆς, τῶν Μοναστηρίων καὶ τῶν Καλογήρων καὶ Ἀσκητῶν, πιστὴν δὲ εἰκόνα τῶν τοιούτων Σουλτανικῶν Βερατίων παρέχει καὶ τὸ Βεράτιον, τὸ κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον τοῦ 1860 πρὸς τὸν νεωστὶ τότε ἐκλεγέντα Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Ἰωακείμ τὸν Γ'. χορηγηθὲν καὶ δημοσιευθὲν ἐν τῇ Μεταφράσει τῶν Ὁθωμανικῶν Κωδίκων Νικολαΐδου (τόμ. Γ'. σελ. 2739—59) καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ ρητῶς ἐπίσης ἀναφέρονται καὶ τὰ ἑξῆς ἐν περιλήψει :

«Οὐδεὶς Ἀρχὼν Τουρκὸς ἢ δικαστὴς ἢ ὑπάλληλος τοῦ Κράτους δικαιούται νὰ ἀφαιρῇ ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖον τὰς εἰς αὐτὸ ὑπαγομένας Ἐκκλησίας καὶ Μοναστήρια καὶ οὐδεὶς δικαιούται νὰ ἀναμιγνύεται ἢ ἐπεμβαίνει εἰς πάντα τὰ ἀφορῶντα αὐτὰ καθὼς καὶ τὴν κινητὴν τε καὶ ἀκίνητον περιουσίαν αὐτῶν, ἥτις θὰ διατελῇ ὑπὸ τὴν ἀδιατάρακτον καὶ ἀνενόχλητον κυριότητα, νομὴν καὶ κατοχὴν καὶ διοίκησιν τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν κατὰ τόπους Μητροπολιτῶν καὶ Ἐπισκόπων καὶ θὰ διέπεται καὶ θὰ διαχειρίζεται κατὰ τὰ ἴδια Χριστιανικά ἥθη καὶ ἔθιμα καὶ τοὺς Χριστιανικοὺς νόμους καὶ κατὰ τὰ ἥθη ταῦτα καὶ ἔθιμα καὶ τοὺς ἰδίους νόμους τῶν ὁ Πατριάρχης, οἱ Μητροπολίται καὶ οἱ Ἐπισκοποὶ θὰ κανονίζωσι καὶ θὰ δικάζωσι καὶ κρίνωσι τὰς μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν νομικὰς ἢ κοινωνικὰς ἐν γένει σχέσεις.

Καὶ αἱ ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐποπτεῖαν τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν Μητροπολιτῶν ἢ Ἐπισκόπων καὶ κατὰ τοὺς Χριστιανικοὺς νόμους γινομένη διοικήσις καὶ διαχείρισις πάσης Ἐκκλησιαστικῆς καὶ Μοναστηριακῆς περιουσίας εἴτε κινητῆς εἴτε ἀκινήτου ἐν Τουρκίᾳ δὲν ὑπῆγετο εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν Τουρκικῶν Ἀρχῶν καὶ Τουρκικῶν Δικαστηρίων, ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν

παρά τοῖς Πατριαρχείοις καὶ ταῖς Μητροπόλεσι λειτουργούντων Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων, παρά τοῖς ὁποίοις ἰσχύον νόμου ἀπετέλουν οἱ θεῖοι καὶ ἱεροὶ κανόνες τῆς Ἐκκλησίας ὡς καὶ ὁ Ἀρμενόπουλος καὶ αἱ διατάξεις τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων, αἱ δὲ ἀποφάσεις τῶν τοιούτων Ἐκκλησιαστικῶν δικαστηρίων ἐκηρύσσοντο ἐκτελεσταὶ καὶ ἐξετελοῦντο ἐν ἀνάγκῃ ὑπὸ τῶν ἰδίων Τουρκικῶν Ἀρχῶν κατὰ παραγγελίαν τοῦ Πατριάρχου ἢ τοῦ ἀρμοδίου Μητροπολίτου (βλ. καὶ ἄρθρον 3 τοῦ νόμου «περὶ τῶν καθηκόντων καὶ τῆς δικαιοδοσίας τοῦ παρά τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχεῖῳ ἐδρεύοντος Μικτοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου ἐν Μεταφράσει Ὅθωμαν. Κωδίκων Νικολαΐδου τόμος Γ΄. σελ. 2776 καὶ ἐξῆς ὡς καὶ τὴν σχετικὴν ἀπὸ 6 Σεββάλ 1297 ἐρμηνευτικὴν Ἐγκύκλιον τοῦ Τουρκικοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης «περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκτελέσεως τῶν ὑπὸ τῶν Μητροπόλεων ἐκδιδομένων ἀποφάσεων» αὐτόθι τόμ. Β΄. σελ. 2025).

Καὶ τὸ ἄρθρον 3 τῆς παρά τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς δικαστηρίοις ἰσχυοῦσης καὶ ἐφαρμοζομένης δικονομίας ἔχει ἐπὶ λέξει οὕτω :

«Τὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου δικαστήρια δικάζουσι συμφώνως πρὸς τὰς ἐν τῇ Ἐξαβίβλῳ τοῦ Ἀρμενοπούλου, τοῖς Βασιλικοῖς, τῷ Κώδικι καὶ ταῖς Νεαραῖς περιεχομένας διατάξεις, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ ἔθιμα, τὰ ἀδιακόπως καὶ ὁμοιομόρφως ἐφαρμοζόμενα ἀπὸ μακρῶν χρόνων καὶ τὰς κύρος νόμου ἐχούσας Ἐκκλησιαστικὰς διατάξεις».

Ἡ πολιτικὴ καὶ θρησκευτικὴ σημασία τῶν τοιούτων ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀναγνωρισθέντων προνομίων ὑπὲρ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κλήρου ἐν γένει ὑπῆρξε παμμεγίστη. Διὰ τοῦ τοιούτου καθεστώτος, ὅπερ ἀνεγνώρισαν οἱ Σουλτᾶνοι, τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀπέκτησεν αἵγλην καὶ σημασίαν μεγάλην διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον ὅτι, ἡ Τουρκικὴ Ἐκκλησία ἅμα καὶ Πολιτεία ὅ,τι εἶχε νὰ κάμῃ ἀπέναντι τῆς ἐν γένει Ὁρθοδοξίας καὶ τῶν ἐν γένει Ὁρθοδόξων ὑπηκόων

της τὸ ἔπραξε ὀριστικῶς καὶ τελειωτικῶς, ἀνεγνωρίσασα τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸν Πατριαρχεῖον ὡς τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν ἀνωτάτην πνευματικὴν Ἀρχὴν ὅλης τῆς Ὁρθοδοξίας, εἴτε αὕτη ἀπετελεῖτο ἀπὸ μόνους τοὺς Ἑλληνας εἴτε καὶ ἀπὸ Σέρβους, Βουλγάρους, Ρουμάνους, Ἀλβανοὺς κλπ., οἵτινες οὕτω ἅπαντες ὤφειλον ἐπίσης νὰ ἀναγνωρίσουν ὡς προστάτην καὶ ἐθνάρχην τῶν τὸν Ἑλληνα Πατριάρχην.

Ἡ τοιαύτη προνομιακὴ κατάστασις τοῦ Ἑλληνικοῦ Κλήρου ἐν Τουρκίᾳ, ἡ στηριζομένη ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ θρησκευτικοῦ Μουσουλμανικοῦ δικαίου (σερηάτ) καὶ τῶν Σουλτανικῶν Φερμανίων, διήρκεσεν ἐπὶ ἑκατονταετηρίδας ὀλοκλήρους, ὅποτε νέον οὐσιῶδες στοιχεῖον προσετέθη, δηλαδή ἡ διεθνὴς ἀναγνώρισις καὶ ἐπικύρωσις τῆς τοιαύτης καταστάσεως ἐν Τουρκίᾳ διὰ συνθηκῶν αὐτῆς μετὰ ἄλλας μεγάλας Εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις καὶ διὰ κατ' ἀρχὰς μὲν μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ρωσίας καὶ ἀργότερον ἀπὸ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου καὶ ἐξῆς καὶ μετὰ τῶν ἄλλων Μεγάλων Εὐρωπαϊκῶν Χριστιανικῶν Κρατῶν. Δυνάμει τῶν συνθηκῶν τούτων ἡ Τουρκία ἔδιδε τὴν ἐπίσημον ὑπόσχεσιν τῆς καὶ ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ σέβεται ἑσχαί καὶ ὑποστηρίζει τὴν ἐλευθέραν ὑπαρξιν καὶ λειτουργίαν τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ἐξασφαλίζουσα καὶ θέτουσα τὰς τοιαύτας ὑποχρεώσεις καὶ ὑποσχέσεις τῆς ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν καὶ τὴν ἐγγύησιν τῆς Χριστιανικῆς Εὐρώπης. Ἡ Τουρκία θεωρεῖ ζήτημα τιμῆς τῆς (question d' honneur), ἔγραφεν εἰς τὰς ἐπισήμους ἀνακοινώσεις τῆς πρὸς τὰς Μεγάλας Δυνάμεις, ἵνα σέβεται καὶ διατηρεῖ ἑσχαί τὴν ἐλευθέραν καὶ ἀνεπηρέαστον ἐξάσκησιν τῆς Χριστιανικῆς πίστεως καὶ λατρείας, τὰς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ καὶ τὰ Μοναστήρια καὶ τὰς περιουσίας αὐτῶν κλπ., πράγματα ἅτινα καὶ ἄλλως ἐπιβάλλει αὐτῇ αὐτὸ τὸ ἱερὸν Μουσουλμανικὸν δίκαιον.

Τὸ πρῶτον διὰ τῆς ἐν ἔτει 1774 συναφθείσης μετὰ τῆς Ρωσίας Συνθήκης τοῦ Κιουτσούκ Καϊναρδζήκ ἡ Τουρκία κατὰ τὸ ἄρθρον 7 αὐτῆς ὑπέσχετο καὶ ὑπεχρεοῦτο ἀπέ-

ναντι τῆς Ρωσίας μὲ διαρκῆ προστασίαν καὶ ἀσφάλειαν τοῦ ἐν τῷ Κράτει τῆς Ὁρθοδόξου Κλήρου καὶ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Μοναστηρίων. Καὶ ὅλαι δὲ αἱ κατόπιν συναφθεῖσαι μετὰ τῆς Ρωσίας συνθήκαι, ὡς αἱ δύο ἐν ἔτεσι 1783 καὶ 1784 ἐν Κωνσταντινουπόλει γενόμεναι, ἡ τοῦ Βουκουρεστίου ἐν ἔτει 1812, ἡ τοῦ Ἀκερμαν τοῦ 1826, ἡ τῆς Ἀδριανουπόλεως τοῦ 1829 καὶ ἡ τοῦ Χουνκιὰρ Ἰσκελεσῆ τοῦ 1833 μνημονεύουσι ρητῶς τὴν τοιαύτην ἀναληφθεῖσαν ὑποχρέωσιν τῆς Τουρκίας ἀπέναντι τῆς Ὁρθοδόξου Ρωσίας, εἰς ἣν οὕτω ἀνεγνωρίζετο δικαίωμα ἐποπτείας καὶ ἐπεμβάσεως εἰς τὰ ἐσωτερικὰ πράγματα τῆς Τουρκίας πρὸς προστασίαν τῆς Ἐκκλησίας.

Ἦδη δὲ διὰ τοῦ Χάττι Σερήφ (ἱερὸν τετιμημένον Διάταγμα, φέρον τὴν αὐτόγραφον ὑπογραφὴν τοῦ Σουλτάνου Ἀπτούλ Μεδζήτ) τῆς 26 Σαμπάν 1255, ἥτοι καθ' ἡμᾶς 3 Νοεμβρίου 1930, (βλ. τοῦτο ἐν Μεταφράσει Ὁθωμ. Κωδίκων Νικολαΐδου τόμ. Γ', σελ. 5849—54) ὁ Σουλτᾶνος διεκήρυττε δημοσίᾳ ὅτι, τὸ Διάταγμά του τοῦτο κοινοποιήσεται ἐπίσημως εἰς ὅλους τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρέσβεις τῶν φίλων Δυνάμεων, διὰ νὰ ᾧσι μάρτυρες τῆς κατὰ τὸ πρότυπον τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν εἰσαγομένης νεωτέρας καταστάσεως πραγμάτων, καθ' ἣν ὅλοι οἱ ὑπῆκοι τῆς Τουρκίας, Μουσουλμᾶνοι καὶ Χριστιανοί, ἀπολαμβάνουν πλήρη ἰσότητα δικαιωμάτων καὶ ἀναγνωρίζεται πλήρης ἀνεξιθρησκεία καὶ αὐτονομία ὡς πρὸς τὰς Χριστιανικὰς Ἐκκλησίας κατὰ τὰ ἀνέκαθεν ὡς πρὸς αὐτὴν ἰσχύοντα προνόμια.

Καὶ ὅταν κατόπιν τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, διεξαχθέντος ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας, συμπρατούσης καὶ τῆς Τουρκίας, ἐναντίον τῆς Ρωσίας, αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις συνήρχοντο εἰς συνδιάσκεψιν (Congrès) ἐν Παρισίοις, ὑπεχρεώθη προηγουμένως ὁ Σουλτᾶνος νὰ ἐκδώσῃ ἐπίσημον συντακτικὸν νόμον περὶ μεταρρυθμίσεως (Τανζιμάτ) ἐπὶ τὸ Εὐρωπαϊκώτερον τῶν ἐν Τουρκίᾳ δημοσίων πραγμάτων καὶ ὑποσχεθῇ πλήρη σεβασμὸν τῶν προνομίων τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ κοινοποιήσῃ (communiquer)

συνάμα καὶ εἰς τὰς Μεγάλας Δυνάμεις τὰς τοιαύτας διαθέσεις καὶ ὑποχρεώσεις του, ἃς ἀνελάμβανε πλέον ἡ Τουρκία ἀπέναντι ὅλης τῆς Χριστιανικῆς Εὐρώπης.

Πράγματι δὲ ὁ Σουλτάνος ἐξέδωκε τότε (Φεβρουάριος 1856) τὸ περίφημον Χάττι Χουμαγιούν, δι' οὗ ὑπέσχετο καὶ ὑπεχρεοῦτο. (βλ. τοῦτο ἐν Μεταφράσει Ὁθωμαν. Κωδίκων Νικολαΐδου τόμος Γ', σελ. 2858—66) καὶ ἀφοῦ ἀνεγνώσθη τοῦτο ἐνώπιον τῶν ἐπὶ τούτῳ προσκληθέντων ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρέσβων τῶν Χριστιανικῶν Δυνάμεων καὶ τῶν Μεγιστάνων τοῦ Κράτους καὶ τῶν Πνευματικῶν Ἀρχηγῶν τῶν ἐν Τουρκίᾳ Χριστιανῶν, κατόπιν ἐκοινοποιήθη ἐπισήμως καὶ εἰς τὴν Συνδιάσκεψιν τῶν Παρισίων, ρητῶς δὲ καὶ ἡ Συνθήκη τῶν Παρισίων ἐν ἄρθρῳ 9 ποιεῖται μνείαν τῆς τοιαύτης κοινοποιήσεως τοῦ Χάττι Χουμαγιούν πρὸς τὰς Δυνάμεις.

Καὶ διὰ τοῦ Χάττι Χουμαγιούν ἀνακηρύσσεται ἡ θεμελιώδης ἀρχή, ἡ διέπουσα τὰ ἐσωτερικὰ πράγματα τῆς Τουρκίας ὅτι, τὰ παλαιόθεν εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν χορηγηθέντα προνόμια καὶ ἀσυδοσίαι θὰ ἐξακολουθῶσι νὰ ἰσχύωσιν ἔσχαί. Ἡ δευτέρα διάταξις τούτου ἔχει ἐπὶ λέξει ὥς ἑξῆς :

«Πᾶσαι αἱ θρησκευτικαὶ προνομίαι καὶ ἀτέλειαι, αἱ ὑπὸ τῶν ἐνδόξων προγόνων Μου καὶ μετ' αὐτοὺς χορηγηθεῖσαι εἰς πάσας τὰς Χριστιανικὰς ἢ ἄλλας μὴ Μουσουλμανικὰς Κοινότητας, ὑφισταμένας ἐν τῷ Κράτει μου ὑπὸ τὴν προστατίδα αἰγίδα Μου, ἀναγνωρίζονται καὶ διατηροῦνται ἐν ἰσχύϊ».

Κατόπιν καὶ ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Τουρκίας διὰ τοῦ ἀπὸ μηνὸς Μαΐου 1867 λεπτομεροῦς ὑπομνήματος πρὸς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρεσβευτὰς τῶν Μεγάλων Δυνάμεων (βλ. τοῦτο ἐν Μεταφράσει Ὁθωμαν. Κωδίκων Νικολαΐδου τόμ. Γ', σελ. 2826—78) δίδει ἐπίσημόν λογοδοσίαν τῆς Τουρκίας περὶ τῆς ἐμπράκτου ἐφαρμογῆς τῶν ἀπέναντι τῶν Χριστιανῶν καὶ τῶν Ἐκκλησιῶν αὐτῶν εὐεργετικῶν διατάξεων τοῦ Χάττι Χουμαγιούν.

Καὶ κατὰ τὸ Πρωτόκολλον τοῦ Λονδίνου τοῦ ἔτους

1877 αἱ Μεγάλαι Εὐρωπαϊκαὶ Δυνάμεις ὡς κύριον μέλημά των ἀναγνωρίζουσι **νὰ ἐπαγρυπνῶσιν ἐπιμελῶς** εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὑπὸ τῆς Τουρκίας καὶ ὑπὲρ τῶν ἐν αὐτῇ Χριστιανῶν ἀναληφθεισῶν διεθνῶν ὑποχρεώσεων, ἐν ᾗ δὲ περιπτώσει ἡ Τουρκία θὰ ἤθελε τυχὸν καταπιέζει τοὺς Χριστιανούς, αἱ Δυνάμεις θὰ συνεννοῶνται ἀπὸ κοινοῦ διὰ τὴν λήψιν τῶν καταλλήλων μέτρων.

Ἐπίσης καὶ κατὰ τὸ ἄρθρον 62 τῆς περιφήμου Συνθήκης τοῦ Βερολίνου ἐξασφαλίζεται παρὰ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων εἰς τοὺς ἐν Τουρκίᾳ Χριστιανούς ἡ ἐλευθέρα καὶ ἀνεπηρέαστος ἐξάσκησις τῆς θρησκείας των **καθ' ὅλην τὴν εὐρυτάτην ἑκτασιν αὐτῆς** (l' extension la plus large) καὶ συνάμα ὑποχρεοῦται διεθνῶς ἡ Τουρκία νὰ σέβεται ἐσχαί τὰ δικαιώματα καὶ προνόμια τῶν διαφόρων ἐν αὐτῇ Χριστιανικῶν Κοινοτήτων καὶ νὰ ἀφήσῃ **ἀθίκτους** τὰς μετὰ τῶν Χριστιανῶν ὑπηκόων της καὶ τοῦ Κλήρου αὐτῶν ὑφισταμένους διαφοροὺς σχέσεις.

Ἰδιαιτέρως δὲ τὸ ἄρθρον LXIII ἐδάφ. 8 τῆς Συνθήκης τοῦ Βερολίνου ἀσχολεῖται καὶ μὲ τὰ Μοναστήρια τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ ἔχει ἐν ἐπισήμῳ κειμένῳ ἐπὶ λέξει οὕτω :

«Les moines du Mont Athos, quel que soit leur pays d' origine, seront maintenus dans leurs possessions et avantages anterieurs et jouiront, sans aucune exception, d' une entiere egalite de droits et prerogatives»· ἥτοι κατὰ μετάφρασιν «Οἱ Μοναχοὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, οἳδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ ἐθνικότης των, θὰ διατηρηθῶσιν εἰς τὰς κτήσεις των καὶ τὰ ἀρχαῖα πλεονεκτήματα καὶ θὰ ἀπολαμβάνωσιν χωρὶς καμμίαν ἐξαίρεσιν πλήρους ἰσότητος δικαιωμάτων καὶ προνομίων».

Καὶ τὸ Τουρκικὸν Σύνταγμα, ὅπερ εὔρομεν κατὰ τὴν στρατιωτικὴν ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος κατάληψιν τῶν Νέων Χωρῶν ἐν ἰσχύϊ παρ' αὐταῖς, ρητῶς ἐπίσης ποιεῖται μνηῖαν ἐν ἄρθρῳ 11 περὶ σεβασμοῦ τῶν προνομίων καὶ πλεονεκτημάτων, ἅτινα ἀπελάμβανον αἱ μὴ Μουσουλμανικαὶ Κοινότητες ἐν Τουρκίᾳ.

Τὸ αὐτὸ πνεῦμα προστασίας καὶ ἐξασφάλισεως τῶν ἐν

Τουρκία Χριστιανικῶν καὶ ἐν γένει μὴ Μουσουλμανικῶν μειονοτήτων διήκει καὶ ἐν ταῖς νεωτέραις Συνθήκαις, ἃς ἡ Τουρκία συνήψε μετὰ τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους μετὰ τὸν τελευταῖον παγκόσμιον πόλεμον.

Οὕτω κατὰ τὸ ἄρθρον 145 τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν, τῆς συνομολογηθείσης τῇ 28 Ἰουλίου (10 Αὐγούστου) 1920, πάντες οἱ Ὀθωμανοὶ ὑπῆκοι ἔσονται ἴσοι ἐνώπιον τοῦ νόμου καὶ θὰ ἀπολαύωσι τῶν αὐτῶν πολιτικῶν καὶ ἀστικῶν δικαιωμάτων ἀδιακρίτως φυλῆς, γλώσσης ἢ θρησκείας (ἄρθρον 145). Οἱ δὲ Ὀθωμανοὶ ὑπῆκοι, οἵτινες ἀνήκουσιν εἰς ἐθνικὰς, ἢ θρησκευτικὰς ἢ γλωσσικὰς μειονότητας, θὰ ἀπολαύωσι νομικῶς καὶ πραγματικῶς τῆς αὐτῆς προστασίας καὶ τῶν αὐτῶν ἐγγυήσεων, ὧν ἀπολαύουσι καὶ οἱ λοιποὶ Ὀθωμανοὶ ὑπῆκοι. Θὰ ἔχωσιν ἰδίως ἴσον δικαίωμα νὰ συνιστῶσι, διευθύνωσι καὶ ἐλέγχωσιν ἰδίαις δαπάναις, ἀνεξαρτήτως καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀναμίξεως τῶν Ὀθωμανικῶν Ἀρχῶν, παντὸς εἴδους φιланθρωπικά, θρησκευτικὰ ἢ κοινωφελῆ ἰδρύματα, σχολεῖα κατωτέρας, μέσης καὶ ἀνωτέρας ἐκπαιδεύσεως καὶ ἄλλα ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα, μὲ τὸ δικαίωμα νὰ ποιῶνται ἐλευθέρως χρῆσιν τῆς ἰδίας τῶν γλώσσης καὶ νὰ τελῶσιν ἐλευθέρως τὰ τῆς θρησκείας τῶν (ἄρθρον 147).

Ἐπίσης κατὰ τὴν αὐτὴν συνθήκην ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις ὑποχρεοῦται νὰ ἀναγνωρίζη καὶ νὰ σέβεται τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ σχολικὴν αὐτονομίαν πάσης ἐθνικῆς μειονότητος. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις ἐπικυρεῖ καὶ ὑπόσχεται νὰ ὑποστηρίζη εἰς τὸ μέλλον ἐν ὅλῃ τῶν τῇ ἐκτάσει τὰς **θρησκευτικὰς, σχολικὰς καὶ δικαστικὰς προνομίας καὶ ἀσυδοσίας, τὰς παραχωρηθείσας ὑπὸ τῶν Σουλτάνων** εἰς τὰς μὴ Μουσουλμανικὰς ἐθνότητας δυνάμει εἰδικῶν ἢ Αὐτοκρατορικῶν Διαταγμάτων (Φιρμανίων, Χαττίων, Βερατίων κλπ.) ὡς καὶ δι' Ὑπουργικῶν ἢ τοῦ Μεγάλου Βεζύρου Διαταγῶν. Θέλουσι δὲ θεωρηθῇ ὡς ἄκυρα καὶ μὴ ὑπάρχοντα πάντα τὰ Διατάγματα τὰ καταργοῦντα, περιορίζοντα ἢ τροποποιοῦν-

τα τὰς ἐν λόγῳ προνομίας καὶ ἀσυδοσίας (ἄρθρ. 149). Αἱ Εὐρωπαϊκαὶ Δυνάμεις κατόπιν ἐξετάσεως ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Συμβουλίου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν θὰ προσδιορίσωσι τὰ ἀναγκαῖα πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐκτελέσεως τῶν διατάξεων τούτων μέτρα, ἡ δὲ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις δηλοῖ ἀπὸ τοῦδε ὅτι ἀποδέχεται πάσας τὰς ληφθησομένας ἐπὶ τούτου ἀποφάσεις (ἄρθρον 151).

Καὶ κατὰ τὰ ἄρθρα 40—43 τῆς νεωτέρας Συνθήκης τῆς Λωζάννης τῆς 30 Ἰανουαρίου 1923 οἱ ἐν Τουρκίᾳ Χριστιανοὶ θὰ ἔχωσι τὸ δικαίωμα νὰ συνιστῶσι, διευθύνωσι καὶ ἐποπτεύωσι ἰδίαις δαπάναις παντὸς εἴδους φιланθρωπικά, θρησκευτικά ἢ κοινωνικὰ ἰδρύματα, σχολεῖα καὶ λοιπὰ ἐκπαιδευτήρια, ἡ δὲ Τουρκικὴ Κυβέρνησις ὑποχρεοῦται νὰ παρέχῃ πᾶσαν προστασίαν εἰς τὰς Ἐκκλησίας, Συναγωγὰς, νεκροταφεῖα καὶ λοιπὰ θρησκευτικὰ καθιδρύματα τῶν μὴ Μουσουλμάνων.

Ἀμφότεραι αἱ συνθήκαι αὐταὶ τῶν Σεβρῶν καὶ Λωζάννης κυρωθεῖσαι ἔχουσι δημοσιευθῇ καὶ παρ' ἡμῖν διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, ὥστε οὐδενὶ νὰ ἐπιτρέπεται νὰ ἀγνοῇ σήμερον τὸ περιεχόμενον αὐτῶν καὶ τὴν ἐν Τουρκίᾳ καὶ διὰ ἀπὸ παλαιότερων χρόνων ὑπαρξίν τῶν θρησκευτικῶν καὶ λοιπῶν προνομίων τῶν Χριστιανῶν.

Ἀποτέλεσμα δὲ τῆς τοιαύτης κατὰ τὸ πρότυπον τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν δημιουργηθείσης νεωτέρας καταστάσεως πραγμάτων ἐν Τουρκίᾳ, ἥτοι τῆς λεγομένης ἐποχῆς τοῦ Τανζιμάτ, δηλαδὴ τῶν Μεταρρυθμίσεων, ἦν παρηκολούθησε καὶ περιέγραψεν εἰδικώτερον ὁ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην Πληρεξούσιος Ὑπουργὸς (Ministre Plénipotentiaire) τῆς Γαλλίας ἐν Κωνσταντινουπόλει Ed. Engelhardt εἰς τοὺς δύο τόμους τοῦ βιβλίου του *La Turquie et le Tanzimat ou Histoire des Reformes dans l'Empire Othoman* 1826—1884, ἐδημοσιεύθησαν καὶ πλείστοι ἄλλοι νόμοι, δι' ὧν ἀνεγνωρίζοντο τὰ ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν δοθέντα προνόμια, ἥτοι οἱ ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου συνταχθέντες καὶ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου κυρωθέντες καὶ ἰσχύον νόμοι ἔχοντες, ἐν τῇ ἐπισήμῳ δὲ συλλογῇ (Δεστοῦρ)

τῶν νόμων τοῦ Κράτους περιληφθέντες νόμοι καὶ κανονισμοί, ὡς π.χ. ὁ νόμος «περὶ τῆς ἐκλογῆς καὶ διορισμοῦ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου», ὁ «κανονισμός τῆς παρὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐκλογῆς τῶν Ἀρχιερέων», ὁ νόμος «περὶ τῆς συγκροτήσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου», «ὁ νόμος περὶ τοῦ ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἐδρεύοντος διαρκοῦς Ἐθνικοῦ Συμβουλίου», «ὁ νόμος περὶ τοῦ Ὁρθοδόξου Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων» καὶ ὁ νόμος «περὶ τῶν ἐν Ἀγίῳ Ὁρει Μοναστηρίων» κλπ. (βλ. τοὺς νόμους τούτους καὶ κανονισμοὺς ἐν Μεταφράσει Ὁθωμανικῶν Κωδίκων Νικολαΐδου τόμ. Γ'. ἐν τῷ κεφαλαίῳ Ἐκκλησιαστικά σελ. 2139—842) καὶ ἐν τῷ Corps de droit Ottoman τοῦ George Young τόμ. 2 σελ. 1—160. Ἐπίσης βλ. καὶ Comte F. van Steen de Jehay. De la situation légale des sujets Ottomans non Musulmans κλπ.

Κατὰ τὸν νόμον ἰδίᾳ περὶ τῆς συγκροτήσεως καὶ δικαιοδοσίας τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (Μετάφρ. Ὁθωμ. Κωδ. τόμ. Γ'. σελ. 2763—7) αὕτη συγκροτεῖται καὶ ἐργάζεται «κατὰ τὴν παλαιόθεν ἐπικρατοῦσαν καὶ καθεστῶσαν τάξιν» καὶ θὰ θεωρῇ τὰς ὑποθέσεις τῆς δικαιοδοσίας τῆς «κατὰ τοὺς ἱεροὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνες» καὶ εἰς τὴν Σύνοδον ταύτην ὑπάγονται πρὸς ταῖς ἄλλαις καὶ αἱ ὑποθέσεις τῶν ἐν Τουρκίᾳ Μοναστηρίων. Οὕτω λοιπὸν καὶ ἐν Τουρκίᾳ ρητῶς ἀναγνωρίζονται καὶ ἐπικυροῦνται οἱ παλαιοὶ ἱεροὶ ἐκκλησιαστικοὶ κανόνες, οἱ διέποντες τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ὡς καὶ ἡ παλαιόθεν παρ' αὐτῇ ἐπικρατοῦσα τάξις, δηλαδὴ ὁλόκληρον τὸ Ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον, ὅπερ ἴσχυεν ἀνέκαθεν καὶ παλαιόθεν ἥτοι κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους καὶ ὅπερ ἐσεβάσθη ἡ Τουρκικὴ κατάκτησις.

Ἐξ ὧν τούτων τῶν νεωτέρων Τουρκικῶν νόμων καὶ κανονισμῶν ὁ περισσότερον ἐνδιαφέρων ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι ὁ ἐκτενὴς «περὶ τῶν ἐν Ἀγίῳ Ὁρει Μοναστηρίων» νόμος τῆς 20 Ζηλχιδζὲ τοῦ θρησκευτικοῦ Μουσουλμανικοῦ ἔτους 1294, ἀποτελούμενος ἐξ ἄρθρων 153 (βλ. τοῦτον αὐτόθι σελ. 2085—2840). Τὸ ἄρθρον 3 ὁρίζει ὅτι,

Νικητοδοξομυστοί Γ.

ὅλα τὰ Μοναστήρια μετὰ τῶν παραρτημάτων καὶ ἐξαρτημάτων τῶν ἀποτελοῦσι **ἀναπαλλοτριώτα ἐκκλησιαστικὰ κτήματα** καὶ ὑπάγονται εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Κατὰ τὸ ἄρθρον 4ον ὅλα τὰ Μοναστήρια ἀποτελοῦσι μίαν αὐτοδιοίκητον Κοινότητα καὶ διοικοῦνται ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνάξεως αὐτῶν (Λόνδζα). Κατὰ τὸ ἄρθρον 50 οὐδεὶς δύναται νὰ ἀξιώσῃ ἰδιαιτέρον δικαίωμα κυριότητος ἢ ἐξουσίας ἐν γένει ἐπὶ τῶν μοναστηριακῶν κτημάτων. Τὸ δὲ ἄρθρον 52 ἔχει ἐπὶ λέξει οὕτω.

«Οὐδεὶς δι' οὐδένα λόγον καὶ οὐδέποτε δύναται νὰ παραχωρήσῃ ἢ πωλήσῃ καὶ ἐκποιήσῃ Μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἢ κτῆμα αὐτοῦ, κείμενον εἴτε ἐν αὐτῷ εἴτε ἐν γένει ἐν ταῖς Αὐτοκρατορικαῖς περιφρουρήτοις χώραις καὶ ἐν τῇ ἁλλοδαπῇ, ἐπιτρεπομένης μόνης τῆς ἐκμισθώσεως καὶ λήψεως διὰ χρησιδανείου τῶν κτημάτων, ἀλλὰ δι' ὠρισμένον χρόνον καὶ συμφώνως πρὸς τὴν ἐν ταῖς Μοναῖς ἰσχύουσαν τάξιν».

Οὕτω λοιπὸν τὰ μοναστηριακὰ κτήματα συμφώνως πρὸς τοὺς θείους καὶ ἱεροὺς κανόνας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας κηρύσσονται καὶ διὰ τοῦ ἄνωθι νόμου ὡς «ἀναπαλλοτριώτα ἐκκλησιαστικὰ κτήματα» ἥτοι ὡς πράγματα θείου δικαίου (*res divini juris*) καὶ ἐκτὸς συναλλαγῆς (*extra commercium*) καὶ συνεπῶς ἀπαράγραπτα.

Τὸν νόμον δὲ τοῦτον εὖρομεν ἰσχύοντα καὶ ἐφαρμοζόμενον κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀπελευθερώσιν τῆς Μακεδονίας.

ΤΙΤΛΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΑΚΙΝΗΤΟΥ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΕΝ ΤΟΥΡΚΙΑ. ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΓΑΙΑΙ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

Ὁ τίτλος οὗτος περιλαμβάνει τὰ ἐξῆς κεφάλαια :

I. Αἱ συνέπειαι τοῦ πολέμου καὶ τῆς κατακτήσεως.
Δημόσιαι γαῖαι «μηριγιέ». Τὸ τιμαριωτικὸν σύστημα τῆς
Τουρκίας. Τὰ δάση.

II. Γαῖαι ἰδιόκτητοι ἢ «μεμλουκέ» καὶ τὰ εἶδη αὐτῶν.
Τὰ προνόμια τῶν Μονῶν Ἀγίου Ὁρους ὡς πρὸς τὰς
γαίας καὶ κτήματά των.

III. Τὰ γνήσια βακούφια ἢ ἀφιερώματα καὶ αἱ κατα-
χρηστικῶς ἀφιερωμέναι γαῖαι «ταχσησάτ». Ἡ μετατροπὴ
δημοσίας γῆς εἰς ἰδιόκτητον.

IV. Ἰδιαιτέρα εὐνοια ὑπὲρ τῶν Μονῶν Ἀγίου Ὁρους
διὰ τὴν μετατροπὴν τῶν δημοσίων γαιῶν εἰς ἰδιοκτῆτους.

V. Τὰ διάφορα εἶδη τῶν γαιῶν τῶν Μονῶν.

VI. Τὰ Σουλτανικὰ Φιρμάνια καὶ ἄλλα ἐπίσημα ἔγ-
γραφα, ἀποδεικτικὰ τῶν δικαιωμάτων τῶν Μονῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Αἱ συνέπειαι τοῦ πολέμου καὶ τῆς κατακτήσεως. Δημόσιαι γαῖαι. Δάση

Ἐλέχθη ἤδη ὅτι, ἐν τῷ Ἰσλαμισμῷ Ἐκκλησία καὶ Πο-
λιτεία συμπίπτουσι καὶ ἀποτελοῦσιν ἓν καὶ τό αὐτό, καὶ
ἡ μὲν ἐσωτερικὴ οὐσία καὶ ὑπόστασις τῆς Πολιτείας εὐρί-
σκεται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς Ἐκκλησίας, ἐνῶ ἡ ἐξωτερικὴ μορφή
τῆς Πολιτείας εἶναι ἡ Ἐκκλησία.

Κατὰ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην καὶ ὡς ἐλάλησεν Κύριος

ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Μωϋσῆν «ἐμὴ ἐστὶν πᾶσα ἡ γῆ, ὑμεῖς δὲ ἔσεσθέ μοι βασιλείον ἱεράτευμα καὶ ἔθνος ἅγιον» (Ἔξοδος. κδ'. 22). Καὶ πάλιν εἶπεν ὁ Θεὸς «ἡ γῆ οὐ πρά- θήσεται εἰς βεβαίωσιν, ἐμὴ γάρ ἐστιν ἡ γῆ· διότι προσή- λυτοι καὶ πάροικοι ὑμεῖς ἐστε ἐναντίον μου» (Λευϊτικόν. κε'. 23), δηλαδή ἡ γῆ δὲν θέλει πωλεῖσθαι εἰς ἀπαλλο- τρίωσιν· διότι ἰδική μου εἶναι ἡ γῆ, σεις δὲ εἰσθε ξένοι καὶ πάροικοι ἐνώπιόν μου. Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ταύτης στηρί- ζεται καὶ ὁ θεσμὸς τοῦ γιομπέλ (Yobel) ἢ Ἰωβηλαίου, καθ' ὃν ἕκαστον πεντηκοστὸν ἔτος (Ἰωβηλαῖον) ἔπρεπε τὰ πωληθέντα κτήματα νὰ ἐπιστρέφουν ὑποχρεωτικῶς εἰς τοὺς πρῶην κυρίους ἢ μᾶλλον νομεῖς καὶ ἐπικαρ- πωτάς των, ἀφοῦ ἡ γῆ κατὰ κυριότητα ἀνήκει μόνον εἰς Κύριον τὸν Θεόν.

Καὶ κατὰ τὸ ἀρχαῖον Αἰγυπτιακὸν καὶ Βαβυλωνιακὸν καὶ Ἀσσυριακὸν καὶ Περσικὸν δίκαιον καὶ ἐν γένει ἐν Ἀνατολῇ τοιαῦται ἀρχαὶ ἐπεκράτουν· «πᾶσα ἡ γῆ βασι- λική», δηλαδή, ἀνήκε κατὰ κυριότητα εἰς τὸν Θεόν, καὶ ὁ βασιλεὺς καθὰ Ἀρχιερεὺς (Μίνου, ἥτοι Μίνως) διεχειρί- ζετο αὐτήν, ἐνῶ οἱ κατέχοντες τὴν γῆν ὑπήκοοι ἦσαν ἀπλοῖ νομεῖς καὶ ἐπικαρπωταί. Ὅσα δμῶς δένδρα καὶ κλήματα ἤθελον οὗτοι φυτεύσει ἐν τῇ γῇ καὶ ὅσα οἰκοδο- μήματα ἤθελον οἰκοδομήσει ἐπὶ τῆς γῆς, ταῦτα θεωροῦν- ται προϊόντα τῶν χειρῶν καὶ τοῦ κόπου των καὶ τοῖς ἀνήκουν κατὰ κυριότητα ὡς «ἐγκτήματα».

Οὕτω καὶ κατὰ τὸ Ἀττικὸν δίκαιον διεκρίνοντο τὰ κτήματα ἀπὸ τὰ ἐγκτήματα. «Ἐγκτήματα κτημάτων δια- φέρει· κτήματα μὲν εἰσιν, ἃ ἔχουσι τινες ἐν τῇ οἰκείᾳ γῇ, ἐγκτημα δὲ εἰ ἐν ἀλλοτρίᾳ γῇ τινι ὑπάρχει». Καὶ ὁ ρήτωρ Δημοσθένης ἔλεγεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους περὶ τῶν ἀξιώσεων τῶν Μακεδόνων· «ἐαυτῶν φασὶ (οἱ Μακεδόνες) τὴν χώραν οὔσαν οἰκεῖν καὶ οὐχ ὑμετέραν (τῶν Ἀθηναίων) καὶ τὰ μὲν ὑμέτερα εἶναι ἐγκτήματα ὡς ἐν ἀλλοτρίᾳ, τὰ δὲ αὐτῶν κτήμαθ' ὡς ἐν οἰκείᾳ».

Οὕτω καὶ κατὰ τὸ Κοράνιον ὁ Θεός, ὁ δημιουργήσας τὸν Οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν εἶναι ὁ κύριος πάσης γῆς καὶ

καθὰ νομοθέτης ὁ Θεός. Οὗτος μόνος διὰ τοῦ Ἀποστόλου του, Προφήτου Μωάμεθ, νομοθετεῖ καὶ κανονίζει τὰ περὶ τῆς γῆς.

Ὁ Προφήτης Μωάμεθ ὡς ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἰσλάμ, ἦν ἱδρυσεν ἐν Ἀραβίᾳ, ἀνέλαβεν αὐτὸς νὰ διευθετήσῃ τὰ πράγματα τῶν Ἀράβων, δημόσιά τε καὶ ἰδιωτικά, κατὰ τὰς διατάξεις καὶ ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ καὶ ὑπῆρξεν μέγας ἀναμορφωτὴς λαοῦ καὶ ἀρχηγὸς Κράτους, ἀλλὰ Κράτους συνυπονοουμένου ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς Ἐκκλησίας. Ἦτο κυρίως, ὡς ἔκαλεῖτο ὁ ἴδιος, «Ρεσούλ Οὐλάχ» ἤτοι ἀπεσταλμένος ἢ Ἀπόστολος τοῦ Θεοῦ, καὶ καθὰ τοιοῦτος, διετέλει Ἄρχων πνευματικὸς ἅμα καὶ κοσμικὸς, ὅλας δὲ τὰς διατάξεις τοῦ τε δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ δικαίου ἔθετε κατὰ τὰς ἐμπνεύσεις καὶ κελεύσματα τοῦ Θεοῦ. Τὸ Κοράνιον, ἤτοι ἡ ἱερὰ βίβλος, ἡ βίβλος τῆς θείας ἀποκαλύψεως, περιέχον καὶ διατάξεις δημοσίου δικαίου, προνοεῖ συνάμα περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, περὶ κατακτήσεως χώρας ἐχθρικῆς, περὶ ὑπηκόων καὶ φορολογίας καὶ πλείστων ἄλλων ἀντικειμένων.

Ὅπως ἡ προσευχή, ἡ νηστεία, ἡ περιτομή, ἡ καθαριότης, ἡ ἐλεημοσύνη κλπ. καὶ ὁ πόλεμος, ὁ ἱερὸς πόλεμος «δζιχάδ», ἔχων ὡς συνέπειαν καὶ τὴν κατάκτησιν χώρας ἐχθρικῆς, εἶναι θεσμὸς νόμιμος καὶ ἐπιβαλλόμενος παντὶ Μουσουλμάνῳ ὡς ὑποχρέωσις ἱερὰ καὶ θρησκευτικὴ καὶ ἀπαράβατον καθῆκον αὐτοῦ ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἰσλάμ.

«Μία ἡμέρα ἐν πολέμῳ ἀξίζει πλείοτερον εἰς τὰ ἔμματα τοῦ Θεοῦ παρὰ νηστεία ἐνὸς μηνός» εἶπεν ὁ Προφήτης. «Ἐὰν φονευθῇτε ἢ ἀποθάνετε μαχόμενοι ὑπὲρ πίστεως, ἢ ἄφεσις τῶν ἁμαρτημάτων ἀναμένει ὑμᾶς. Τοῦτο εἶναι προτιμότερον ἀπὸ τὸν πλοῦτον, ὃν συναθροίζετε», λέγει τὸ Κοράνιον (Γ'. 15).

Ἐν τῷ Κορανίῳ (βλ. ἰδίᾳ τὰ κεφάλαια Η', Θ' καὶ ΜΘ') ἐπίσης καθιεροῦνται αἱ γενικαὶ διατάξεις, αἱ ἀφορῶσαι τὴν κατάκτησιν (φέτχ) χώρας ἐχθρικῆς, τὴν διανομὴν τῶν λαφύρων (γανιμέτ), τὴν νομικὴν θέσιν τῶν ὑποταχθέντων

λαών, τὴν τύχην τῆς ἀκινήτου ἰδιοκτησίας ἐν ταῖς κατακτηθείσαις χώραις, τὴν φορολογίαν κτλ. καὶ περὶ ὧν τῶν τοιούτων ἀντικειμένων καὶ τῶν συναφῶν αὐτοῖς ἔχουσιν ἤδη ἐνασχοληθῇ καὶ γράψῃ διὰ μακρῶν οἱ πρῶτοι Ἄραβες θεολόγοι ἅμα καὶ νομοδιδάσκαλοι «Οὐλεμά», οἱ ἀκμάσαντες ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν ἐν Βαγδάτῃ Ἀββασιδῶν Χαληφῶν (750—932. Βλ. λεπτομερέστερον περὶ πολέμου καὶ κατακτήσεως εἰς τὰ ὡς κλασικά καὶ μεγάλου κύρους θεωρούμενα βιβλία διασῆμων Οὐλεμάδων οἷα τὰ Μουλτεκά, Χεδαγιᾶ, Ντουρέρ κτλ. ἐν τῷ κεφαλαίῳ «δζι-χὰδ» καὶ Monradgea d' Ohsson. Tableau Général de l' Empire Ottoman τόμ. Ε'. σελ. 49—139. Worms. Περὶ τῆς ἀκινήτου ἰδιοκτησίας ἐν ταῖς Μουσουλμανικαῖς χώραις ἐν τῷ Journal Asiatique τοῦ ἔτους 1842 σελ. 388 καὶ ἐξῆς. Van den Berg. Principes de droit Musulman σελ. 223—37 κτλ.).

Ὁ σκοπὸς τοῦ πολέμου εἶναι ἡ ἐξάπλωσις καὶ ἐμπέδωσις τοῦ Ἰσλάμ καθ' ὅλον τὸν κόσμον. Οἱ μὲν εἰδωλόλατραι καὶ πολυθεῖσται ὀφείλουσι καὶ ὑποχρεοῦνται ἐπὶ ποινῇ θανάτου εἴτε εἰρηνικῶς (σοὺλχεν) εἴτε διὰ τῆς βίας νὰ ἀσπασθῶσι τὸν Ἰσλαμισμόν, ἐνῷ ὅσον ἀφορᾷ τοὺς Ἑβραίους καὶ Χριστιανούς, οὗτοι καθίστανται ἀνεκτοὶ ἐν γῇ Μουσουλμανικῇ καὶ ἀπολαμβάνουσι τὸ δικαίωμα νὰ ζῶσιν ὑπὸ τοὺς ἰδίους θρησκευτικοὺς ἀρχηγούς των καὶ διατηρῶσι τὴν τε ἰδίαν θρησκείαν των καὶ τὰ ἴδια ἥθη καὶ ἔθιμά των καὶ τοὺς ἰδίους θρησκευτικοὺς νόμους, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἀναγνωρίζωσι τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἰσλάμ ἐπ' αὐτῶν καὶ πληρῶνουν τοὺς κεκανονισμένους φόρους. Καθίστανται ὑποτασσόμενοι εἰς τὸ Ἰσλάμ, ὅπως καὶ παρ' Ἑβραίοις, 1) φόρου ὑποτελεῖς «ζιμμή ἢ ἔχλι ζιμ-

1) Οὕτω καὶ κατὰ τὸ Ἑβραϊκὸν δίκαιον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. «Ὅταν πλησιάσῃς εἰς πόλιν, εἶπεν ὁ Κύριος, διὰ νὰ ἐκπολεμήσῃς αὐτήν, τότε κάλεσον αὐτήν εἰς εἰρήνην· καὶ ἐὰν σοὶ ἀποκριθῇ εἰρηνικὰ καὶ ἀνοίξῃ εἰς σέ, τότε πᾶς ὁ λαός, ὁ εὐρισκόμενος ἐν αὐτῇ, θέλει γίνῃ ὑπόφορος καὶ ὑπήκοος εἰς σέ. Ἐὰν ὁμως δὲν κάμῃ εἰρήνην μετὰ σοῦ, ἀλλὰ σέ πολεμήσῃ, τότε θέλεις πο-

μέτ», καταβάλλοντες τὸν κεφαλικὸν φόρον «δζιζιέ» κατὰ κεφαλὴν ἥτοι κατ' ἄτομον καὶ τὸ «χαράτζ» διὰ τὴν κινητὴν καὶ ἀκίνητον περιουσίαν των. Οἱ Μουσουλμᾶνοι τοῦναντίον δὲν πληρώνουν φόρους εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ Πολιτείαν των, δίδουν μόνον μικρὰν συνεισφοράν πρὸς τὸ κοινὸν Ἐκκλησιαστικὸν Ταμεῖον ὑπὸ τύπον ἐλεημοσύνης «ζεκιὰτ» ἀναλόγως τῆς περιουσίας του ἑκαστος, καὶ τὸ ποσὸν τοῦτο δαπανᾶται διὰ τὰς κοινὰς ἀνάγκας ἰδίᾳ δὲ πρὸς ὑποστήριξιν τῶν χηρῶν καὶ ὀρφανῶν, ἢ τῶν πτωχῶν καὶ ἀσθενῶν Μουσουλμάνων καὶ πρὸς συνέχισιν τοῦ πολέμου κατὰ τῶν ἀπίστων.

Πρὸ τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου ἀπευθύνεται πρόσκλησις «νταβαά, Τουρκιστὶ νταβέτ» εἰς τοὺς Χριστιανικοὺς λαοὺς, ἵνα ἀναγνωρίσωσι τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἰσλάμ καὶ ὑποταχθῶσιν ἐκουσίᾳ (σοῦλχεν) ἥτοι εἰρηνικῶς εἰς αὐτό. Ἐάν πράξωσι τοῦτο ἐκουσίᾳ καὶ εἰρηνικῶς, διατηροῦσι τὰ ἀγαθὰ των, ὥς καὶ τὴν ἀκίνητον περιουσίαν των καὶ δὴ κατὰ πλήρη κυριότητα (μουλκιέτ), ²⁾ ὑποβαλλόμε-

λιorkήσει αὐτὴν καὶ ἀφοῦ Κύριος ὁ Θεὸς σου παραδῶσῃ αὐτὴν εἰς τὰς χεῖράς σου, θέλεις πατάξῃ πάντα τὰ ἀρσενικά αὐτῆς ἐν στόματι μαχαίρας· τὰς δὲ γυναῖκας καὶ τὰ βρέφη καὶ τὰ κτήνη καὶ πάντα ὅσα εὗρισκονται ἐν τῇ πόλει, πάντα τὰ λάφυρα αὐτῆς, θέλεις λάβῃ εἰς σεαυτόν· καὶ θέλεις τρώγῃ τὰ λάφυρα τῶν ἐχθρῶν σου, ὅσα ὁ Κύριος ὁ Θεός σου ἔδωκεν εἰς σέ» (Δευτερονόμιον κεφ. κ'. 10—12).

2) Κοινῶς πλὴν οὐχὶ ὀρθῶς ἐπεκράτησε παρ' ἡμῖν νὰ ὀνομάζεται χαράτζ ὁ κεφαλικὸς φόρος «δζιζιέ», ἐνῶ χαράτζ ὀνομάζεται κυρίως ὁ φόρος (tributum) ἐπὶ τῶν προϊόντων τῆς γῆς ἢ γενικώτερον ἐπὶ τῆς περιουσίας κινητῆς καὶ ἀκινήτου. Τὸ χαράτζ εἶναι κυρίως, ὡς ὥρισε τὸ Ρωμαϊκὸν τριβοῦτον ὁ Θεόφιλος «Τριβοῦτόν ἐστι τὸ βαρὺ τέλος, ὅπερ ἐπέβαλλε τοῖς οἰκείοις ἐπαρχιώταις ὁ βασιλεὺς, ὡς πολλὰ δαπανῶν περὶ τὴν τῶν στρατιωτῶν ἀποτροφήν» (Εἰσηγήσεις. Β. α. 40). "Ὅσον ἀφορᾷ τὸν κεφαλικὸν φόρον δζιζιέ παραλαμβάνω ἐκ τοῦ περιφήμου ἐν τῇ Ἀνατολῇ βιβλίου Μουλτεκᾶ, ἔργου τοῦ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σουλτάνου Σουλεῖμάν τοῦ Α'. ἀκμάσαντος Σεΐχου Ἰμπραήμ Χαλεμπῆ, τὰ ἐξῆς χωρία, λίαν ἐκφραστικά καὶ χαρακτηριστικά ἐπὶ τοῦ προκειμένου. «Οἱ ὑποτελεῖς, ραγιᾶδες, οἱ μὴ ἀσπαζόμενοι τὸν Μωαμεθανισμόν, ὑποβάλλονται λόγῳ ποινῆς κατὰ ρητὴν διάταξιν

νοι μόνον νά πληρώνουσι τόν κεφαλικόν φόρον «δζιζιέ» κατ' άτομον καί κατὰ κεφαλὴν ὡς καί τὸ «χαράδζ» ἦτοι φόρον ἔγγειον ἢ φόρον ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος, κανονιζόμενον ἐκάστοτε ὑπὸ τοῦ Μουσουλμάνου Ἀρχοντος. Ὅταν ὅμως ἀσπασθῶσι τὸν Ἰσλαμισμόν, τὸ τοιοῦτον εἶναι ὡς νά ἔχῃσι πολιτογραφηθῇ πολῖται Μουσουλμᾶνοι, δι' ὃ καί καθίστανται καί οὗτοι αὐτοδικαίως ἐλεύθεροι πολῖται Μουσουλμᾶνοι καί ὡς τοιοῦτοι μετέχουσιν εἰς τὰ τῆς Μουσουλμανικῆς Ἐκκλησίας ἅμα καί Πολιτείας καί ἀπολαμβάνουσι τὰς αὐτὰς ἐλευθερίας καί τὰ αὐτὰ δικαιώματα, ἅπερ ἔχουσι καί οἱ Μουσουλμᾶνοι. Δὲν πληρώνουσι φόρους καί αἱ γαῖαι καί τὰ ἀκίνητά των ἐν γένει ἀναγνωρίζονται ὡς ἀνήκοντα αὐτοῖς κατ' ἀπόλυτον κυριότητα (μουλκιέτ), χωρὶς νά ὑποβάλλωνται ὅμως καί εἰς τὴν πληρωμὴν φόρου (χαράτζ). Ὑποχρεοῦνται μόνον νά καταβάλλωσιν ὡς εὐσεβεῖς Μουσουλμᾶνοι εἰς τὸ Κοινὸν Ταμεῖον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἰσλάμ τὴν δεκάτην (οὔσουρ) ἐκ τῶν ἐκάστοτε προϊόντων τῆς γῆς, ἡ δεκάτη δὲ αὕτη, ὅπως καί κατὰ τὸ Ἑβραϊκὸν δίκαιον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης¹⁾ δὲν θεωρεῖται φόρος,

τοῦ Κορανίου εἰς τὸν κεφαλικόν φόρον. Ὁ φόρος οὗτος ἐπιβάλλεται λόγῳ ποινῆς, ἀντικαθιστώσης τὴν δουλείαν ἢ καί τὸν θάνατον, οἱ ἄξιοι εἰσιν εἰς τὰ ὄμματα τοῦ Ἰσλάμ πάντες οἱ περιφρονούντες τὸ φῶς τοῦ Μωαμεθανισμοῦ ἢ ἀντιπαρτασοόμενοι εἰς αὐτό. Ὁ Χαλήφης Ἀλῆ ἔλεγε: Βεβαίως ὑποβάλλονται οὗτοι (οἱ ραγιᾶδες) εἰς τὸν κεφαλικόν φόρον, διὰ νά θέσωσιν ἐν ἴσῃ μοίρᾳ τὸ αἷμά των μὲ τὸ αἷμα τῶν Μουσουλμάνων καί τὴν περιουσίαν των μὲ τὴν περιουσίαν τῶν Μουσουλμάνων. Ὁ κεφαλικὸς φόρος εἶναι προσωπικὸς, ἐπιβαλλόμενος ἀδιακρίτως ἐφ' ὅλων τῶν μὴ Μουσουλμάνων ὑποτελῶν τοῦ Κράτους. Οὗτοι δέον νά διαίρουνται εἰς τρεῖς τάξεις, ἀναλόγως τῆς ἀτομικῆς περιουσίας ἐκάστου, κατὰ τὴν τάξιν δέ, εἰς ἣν κατατάσσεται ἕκαστος, ὀφείλει νά καταβάλλῃ εἰς τὸ Κράτος κατὰ τὴν ἑναρξιν ἐκάστου μηνὸς καί προκαταβολικῶς τέσσαρα, δύο ἢ ἐν δράμιον ἀργύρου». Ὁ κεφαλικὸς φόρος ἴσχυεν ἐν Τουρκίᾳ μέχρι τοῦ 1839. (Βλ. ἐκτενέστερον τὰς ἐμὰς Μελέτας Μουσουλμανικοῦ Δικαίου καί Ὀθωμανικῆς νομοθεσίας. Ἐν Μυτιλήνῃ 1912).

1) Τὸ Δευτερονόμιον (κεφάλ. ιδ') διατάσσει οὕτω: «Δεκάτην

ἀλλ' εἶδος συνεισφορᾶς ὑποχρεωτικῆς «ζεκιάτ», σκοπούσης τὴν ὑποστήριξιν τῶν κοινῶν σκοπῶν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἰσλάμ καὶ τὸν ἀγιασμόν τῆς περιουσίας τοῦ Μουσουλμάνου ὡς καὶ τὸν ἐξιλασμόν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ ταύτης.

Ἐντεῦθεν καὶ αἱ γαῖαι τῶν ὑποτασσομένων λαῶν, αἱ διατηρηθεῖσαι κατὰ πλήρη κυριότητα (μουλκιέτ) εἰς αὐτοὺς καὶ ἀποτελοῦσαι τὰ λεγόμενα «μούλκια» ἤτοι κτήματα πλήρους ἰδιοκτησίας, διαιροῦνται εἰς γαίας «φορολογουμένας» (χαράτζιέ, *tributaires*), τὰς κατὰ κυριότητα μὲν ἀνηκούσας εἰς τοὺς εἰρηνικῶς καὶ ἐκουσίῳ (σοῦχλεν) ὑποταχθέντας Χριστιανικοὺς λαοὺς, δι' ἃς ὅμως καταβάλλεται φόρος, χαράτζ, καὶ εἰς γαίας δεκατιζομένας (οὔσουριγιέ, *décimales*), τὰς ἐπίσης κατὰ κυριότητα ἀνηκούσας εἰς Μουσουλμάνους καὶ ἀπηλλαγμένους φόρου, ὅστις ἐνεῖχεν ἔννοιαν ἐπαχθῆ καὶ ἐξευτελιστικὴν, ἐκ τῶν προσόδων ὅμως τῶν ὁποίων κατεβάλλετο συνεισφορά τις ἐπὶ τῶν ἐτησίων προϊόντων των (ἡ δεκάτη) εἰς τὸ Κοινὸν Ταμεῖον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἰσλάμ.

Διαφέρει δὲ οὕτω σπουδαίως καὶ κατ' οὐσίαν ἡ δεκάτη, ἡ καταβαλλομένη ἐκ τῶν προϊόντων τῶν δεκατιζομένων γαιῶν ἀπὸ τὴν δεκάτην, τὴν καταβαλλομένην ἐκ τῶν

ἀποδεκατώσεις παντὸς γενήματος τοῦ σπέρματός σου, τὸ γένημα τοῦ ἀγροῦ σου ἐνιαυτὸν κατ' ἐνιαυτόν, καὶ φάγη αὐτὸ ἐν τῷ τόπῳ ᾧ ἂν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεός σου ἐπικληθῆναι τὸ ὄνομα αὐτοῦ· ἐκεῖ οἴσετε τὰ ἐπιδέκατα τοῦ σίτου σου καὶ τοῦ οἴνου σου καὶ τοῦ ἐλαίου σου, τὰ πρωτότοκα τῶν βοῶν σου καὶ τῶν προβάτων σου, ἵνα μάθῃς φοβεῖσθαι Κύριον τὸν Θεόν σου πάσας τὰς ἡμέρας· . . . καὶ ἐλεῦσεται ὁ Λευεΐτης, ὅτι οὐκ ἔστιν αὐτῷ μέρος οὐδὲ κλῆρος μετὰ σοῦ καὶ ὁ προσήλυτος καὶ ὁ ὀρφανός καὶ ἡ χήρα ἢ ἐν ταῖς πόλεσίν σου καὶ φάγωνται καὶ ἐμπλησθήσονται, ἵνα εὐλογῇ σε Κύριος ὁ Θεός σου ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις οἷς ἂν ποιῇς». Διὰ τοὺς λόγους δὲ τούτους καὶ διότι ἡ δεκάτη κατὰ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ἐχρησιμοποιεῖτο πρὸς συντήρησιν τῶν ἱερῶν καὶ πρὸς ἄλλους σκοποὺς φιλανθρωπικοὺς καὶ ἀγαθοεργούς, ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία κατὰ τὸν μεσαῖωνα ἢ καὶ μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων διεξεδίκει δι' ἑαυτὴν καὶ ἐλάμβανεν ὄντως τὴν δεκάτην δι' ἑαυτὴν καὶ οὕτω ἀπέκτησεν ἰσχὺν καὶ δύνανμιν μεγάλην ἐν Εὐρώπῃ.

προϊόντων τῶν φορολογουμένων γαιῶν, ἔστω καὶ ἂν αὐταὶ περιέλθωσιν εἰς Μουσουλμάνους, διότι ἐπὶ μὲν τῶν δεκατιζομένων, μὴ ὑποκειμένων εἰς ἄλλον φόρον, ἢ δεκάτη εἶναι καθωρισμένη ἅπαξ διὰ παντός ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν αὐξομειοῦται κατὰ τὰς περιστάσεις, ἐνῶ τούναντίον τὸ ποσοστὸν ἐπὶ τῶν προϊόντων τῶν φορολογουμένων γαιῶν, τὸ ἐπιβαλλόμενον καὶ εἰσπραττόμενον ἐκάστοτε ὑπὸ τοῦ Ἄρχοντος, δὲν ὠρίσθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἀπόκειται εἰς τὸν Σουλτᾶνον ἢ τὸν Χαλήφην ἢ τὸν Ἑμίρην νὰ ὀρίσῃ τοῦτο ἐκάστοτε καὶ κατὰ τὰς παρουσιαζομένας ἀνάγκας τῆς Πολιτείας, φθάνον πλειστάκις μέχρι πεντήκοντα τοῖς ἑκατὸν ἢ καὶ πλεον, ἐπὶ δὲ τῶν δημοσίων ἰδίᾳ γαιῶν, ἢ δεκάτη δὲν χαρακτηρίζεται ὡς ἀπλοῦς φόρος, ἀλλ' ὡς μίσθωμα καταβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ ἰδιώτου ὡς ἐξουσιαστοῦ (μισθωτοῦ) πρὸς τὸ Τουρκικὸν Δημόσιον ὡς ἰδιοκτήτην τῆς γῆς.

Ὅταν ὅμως οἱ Χριστιανικοὶ λαοὶ εἰς τὴν πρόσκλησιν «νταβέτ» τοῦ Μουσουλμάνου Ἄρχοντος, ἵνα ὑποταχθῶσι καὶ ἀναγνωρίσωσι τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν του, ἀντιτάξωσιν ἄρνησιν, τότε ἀρχίζει ὁ πόλεμος κατ' αὐτῶν, καὶ ἀφοῦ ἅπαξ διὰ τῆς βίας ὑποταχθῶσιν, ἢ περιουσία αὐτῶν καθίσταται λάφυρον (γανιμέτ) τοῦ νικητοῦ, καὶ ἡ κυριότης τῆς γῆς των περιέρχεται εἰς τὸν Κοινὸν τῶν Μουσουλμάνων (Μπέϊτ οὐλ Μάλ οὐλ Μουσλιμὴν) ἥτοι τὸ κοινὸν Ἐκκλησιαστικὸν Ταμεῖον ἢ τὸ καθ' ἡμᾶς Δημόσιον. Οὕτως ἡ γῆ τῆς διὰ τοῦ πολέμου ὑποταχθείσης εἰς τὸ Ἰσλάμ χώρας καθίσταται «ἔρζι μηρί» ἢ ἐν πληθυντικῷ «ἐράζζήϊ μηριγιέ» ἥτοι γῆ δημοσία (δημόσιαι γαῖαι), *ager publicus*. Οἱ διὰ τῆς βίας ὑποταχθέντες Χριστιανικοὶ λαοὶ δὲν ἔχουσι πλέον τὴν κυριότητα (μουλκιέτ) τῶν γαιῶν των, περιερχομένην εἰς τὸ Μουσουλμανικὸν Κοινὸν «Μπέϊτ οὐλ Μάλ οὐλ Μουσλιμὴν» ἥτοι εἰς τὸ Δημόσιον, (*Fiscus*), παραμένουσι δὲ μόνον ὡς κάτοχοι καὶ καλλιεργηταὶ καὶ ἐπικαρπῶται αὐτῶν, καταβάλλοντες ὡς «μίσθωμα» ὠρισμένον τι ποσοστὸν ἐκ τῶν προϊόντων τῆς γῆς, ἐκάστοτε ὀρίζομενον ὑπὸ τοῦ Μουσουλμάνου Ἄρχοντος.

Ὡς γαῖαι δημόσιαι μηριγιέ ἐκηρύχθησαν καὶ ἐχαρακτηρίσθησαν ἐπισήμως εὐθύς ἐξ ἀρχῆς, ἀφ' ἧς δηλαδή αἱ Ἑλληνικαὶ χώραι ὑπήχθησαν εἰς τὴν Τουρκίαν, αἱ γαῖαι τῆς Πελοποννήσου, Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ Εὐβοίας ὅπως καὶ τῆς Κρήτης, τὸ σύστημα δὲ τοῦτο εὖρομεν ἐπικρατοῦν κατὰ τὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα προσάρτησιν τῶν καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Ἡπείρῳ καὶ Μακεδονίᾳ ὡς καὶ ἐν ταῖς νήσοις Λήμνου καὶ Ἀγίου Εὐστρατίου. (Περὶ τοῦ χαρακτηρισμοῦ τῶν γαιῶν τῆς Πελοποννήσου βλ. ἐκτενέστερον σχετικὴν γνωμοδότησιν μου ἐν τῇ Δικαστικῇ μηνὸς Ἀπριλίου 1937 καὶ περὶ τῶν γαιῶν Ἀττικῆς ἐν τῇ Δικαιοσύνῃ τεύχος μηνὸς Φεβρουαρίου 1926).

Γενικώτερον δὲ εἰπεῖν, ὅλαι αἱ χώραι ἐν τε τῇ Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ (Αἴγυπτος, Τριπολίτις, Τύνις κτλ.), αἱ ἀνήκουσαι πρότερον ἢ ἐξακολουθοῦσαι καὶ νῦν νὰ ἀνήκωσιν εἰς τὴν Τουρκίαν, ἐξαιρουμένης τῆς Ἀραβίας, θεωροῦνται ἀπὸ θρησκευτικῆς νομικῆς ἀπόψεως ὡς χώραι κατακτηθεῖσαι καὶ περιελθοῦσαι εἰς τὸ Ἰσλάμ (τὴν Ἰσλαμικὴν Ἐκκλησίαν ἅμα καὶ Πολιτεῖαν) δικαιώματι κατακτήσεως ἢ ἔστω καὶ ἀπλῆς ἐπιβολῆς, ἐπιτευχθείσης διὰ τοῦ γοήτρου καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Ἰσλαμισμοῦ. Καὶ οἱ Τούρκοι ἐθεώρησαν ἑαυτοὺς ὡς συνεχίζοντας τὸ ἔργον τῆς διαδόσεως καὶ ἐξαπλώσεως τοῦ Ἰσλάμ, ὅπερ ἦρξατο ὑπὸ τῶν Ἀράβων.

Ἡ Ἀραβία δὲ ὡς γνωστόν, περιλαμβάνουσα τὰς δύο κατ' ἐξοχὴν ἱεράς πόλεις «χαρεμέϊν μουχαρεμέϊν», ἥτοι τὴν Μέκκαν καὶ Μεδινὰν, ὑπήρξεν ἡ κοιτίς τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, ἡ δὲ Ἀραβικὴ γῆ «ἔρζ οὐλ Ἀρῆμπ» εἶναι ἡ ἁγία γῆ καὶ ἡ καθ'αυτὸ **«πρωτεύουσα»** χώρα παντός Μουσουλμανικοῦ Κράτους, εἴτε περὶ Ἀράβων εἴτε περὶ Τούρκων πρόκειται, πᾶσα δὲ ἄλλη χώρα, ὑποταχθεῖσα βραδύτερον εἰς τοὺς Ἀράβας καὶ τοὺς Τούρκους, θεωρεῖται, οὕτως ἢ ἄλλως, ὡς χώρα δορυάλωτος καὶ ἐπίκτητος ἥτοι ὡς **«ἐπαρχία»** provincia.

Παρά τοῖς Μουσουλμανικοῖς δηλαδή λαοῖς συμβαίνει ὅ,τι συνέβαινε πρότερον καὶ ἐπὶ Ρωμαίων, παρ' οἷς ἡ ἀρ-

χική καὶ καθ'αυτὸ κυριότης ἐπὶ ἀκινήτων, τὸ *dominium ex jure Quiritium*, ὅπερ μόνον ἐθεωρεῖτο *justum, legitimum dominium*, ἀποκτώμενον διὰ τινος τῶν λεγομένων πολιτικῶν ἀποκτήσεων (*acquisitiones civiles*) ἤτοι συμφώνως πρὸς τοὺς αὐστηροὺς τύπους τοῦ *jus civile* (ὡς π. χ. τῆς *in jure cessio, mancipatio, adjudicatio* κτλ.) ἐπεφυλάσσετο διὰ μόνους τοὺς Ρωμαίους πολίτας (*cives Romani*) καὶ ἐφηρμόζετο ἐπὶ μόνων τῶν ἀκινήτων, τῶν κειμένων ἐπὶ Ἰταλικοῦ ἐδάφους «*in solo Italico*».

Οἱ ἐξουσιάζοντες ἀκίνητα κτήματα ἐν ταῖς ἐπαρχίαις δὲν ἐθεωροῦντο δεσπότες καὶ κύριοι (*domini*) ἢ ἰδιοκτῆται, ἀλλ' ἐξελαμβάνοντο ὡς κατέχοντες καὶ νεμόμενοι «κατὰ συγχώρησιν τοῦ Δήμου ἢ τοῦ Βασιλέως τῶν Ρωμαίων», διατηροῦντες μόνην τὴν ἐπὶ τοῦ ἀκινήτου χρήσιν καὶ ἐπικαρπίαν, τῆς δὲ δεσποτείας αὐτοῦ ἀνηκούσης εἰς τὸν Βασιλέα ἢ τὸν Δῆμον τῶν Ρωμαίων. Ὡς λέγει ὁ Γάτιος (*Institutiones*. 2.7) «*in provinciali solo . . . dominium populi Romani est vel Caesaris, nos autem possessionem tantum et usufructum habere videmur*».

Καὶ ὡς ἐξηγεῖ ὁ Θεόφιλος (Εἰσηγήσεις βιβλ. Β'. α'. 40). «στιπενδιάρια δὲ καὶ τριβουτάρια λέγεται τὰ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις διακείμενα κτήματα . . . Καὶ αἱ τοῦ δήμου (ἐπαρχίαι) ἐκλήθησαν στιπενδιάρια ἐντεῦθεν, ὅτι στίπες ἐστὶν ὁ ἔρνος καὶ ἡ κατὰ μικρὸν γινομένη τοῦ ἀργυρίου καὶ τῶν ἄλλων συλλογὴ· ἐπειδὴ οὖν ὀλίγα τινὰ οἱ ἐπαρχιώται ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς γενομένων συνάγοντες ἔπεμπον τῷ δήμῳ, ἐπὶ τῷ ταῦτα δαπανᾶν εἰς οἰκείας χρείας τε καὶ τέρψεις, διὰ τοῦτο ἐκλήθησαν στιπενδιάρια . . . Αἱ δὲ τοῦ Βασιλέως ἐπαρχίαι ὠνομάσθησαν τριβουτάρια, ἐπειδὴ τριβοῦτόν ἐστι τὸ βαρὺ τέλος, ὅπερ ἐπέβαλλε τοῖς οἰκείοις ἐπαρχιώταις ὁ Βασιλεὺς, ὡς πολλὰ δαπανῶν περὶ τὴν τῶν στρατιωτῶν ἀποτροφήν.

» Καὶ οἱ τὰ στιπενδιάρια καὶ τριβουτάρια ἔχοντες πάλαι, κατὰ συγχώρησιν δήμου ἢ βασιλέως, οὐκ ἦσαν δεσπότες· ἡ γὰρ δεσποτεία αὐτῶν ἦν ἢ παρὰ τῷ δήμῳ ἢ τῷ βασιλεῖ· ἀλλ' εἶχον τὴν ἐπ' αὐτοῖς χρήσιν καὶ ἐπι-

καρπίαν καὶ πληρεστάτην κατοχὴν, ὥστε δύνασθαι μεταφέρεσθαι καὶ κληρονόμοις προπέμπειν· τῶν γὰρ Ἰταλικῶν ἀγρῶν ἦτοι οἰκιῶν οἱ δεσπόται τὴν δεσποτείαν εἶχον».

Οὕτω καὶ τὸ «τεσσαρούφ» ἦτοι τὰ δικαιώματα τοῦ ἐν Τουρκίᾳ ἐξουσιάζοντος κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους δημοσίαν γῆν «μηριγιέ» δυνάμεθα κατὰ Θεόφιλον νὰ ὀρίσωμεν ὡς δικαιώματα χρήσεως καὶ ἐπικαρπίας καὶ πληρεστάτης κατοχῆς, ὥστε δύνασθαι ταῦτα μεταφέρεσθαι καὶ εἰς τρίτους ὅπως καὶ εἰς τοὺς κληρονόμους.

Ἐνῶ δὲ πρότερον κατὰ τοὺς παλαιότερους δηλαδή χρόνους τὰ ἐπὶ τῆς δημοσίας γῆς δικαιώματα τῶν ἐξουσιαστῶν ἦσαν πολὺ περιορισμένα, προσεγγίζοντα μᾶλλον πρὸς μίσθωσιν μακρᾶς διαρκείας, βαθμηδὸν ὅμως καὶ σὺν τῷ χρόνῳ καὶ οἱ τοιοῦτοι ἀπλοῖ κάτοχοι καὶ καλλιεργηταὶ ἀπέκτησαν ἐν Τουρκίᾳ ὠρισμένα τινα δικαιώματα ἐπὶ τῆς ὑπ' αὐτῶν κατεχομένης καὶ καλλιεργουμένης γῆς, μεταβιβαζόμενα μετὰ θάνατον καὶ εἰς τὰ τέκνα τῶν ἢ καὶ τοὺς ἄλλους πλησιεστέρους συγγενεῖς τῶν (ἀδελφοὺς, γονεῖς, σύζυγον) καὶ συνεχῶς εὐρυνόμενα καὶ οὕτω διὰ τοῦ Ὄθωμανικοῦ νόμου περὶ γαιῶν τῆς 7 Ραμαζάν 1274, ἦτοι καθ' ἡμέρας 8 Ἀπριλίου 1868 κατήντησε νὰ ἀναγνωρίζηται εἰς αὐτοὺς ὅχι μὲν τὸ δικαίωμα τῆς πλήρους κυριότητος (μουλκιέτ, *dominium*, *proprietas*), πάντως ὅμως εὐρύτατον δικαίωμα ἐπὶ τῆς γῆς, κατὰ πολὺ προσπελάζον τῇ κυριότητι, τὸ καλούμενον «τεσσαρούφ», ἦτοι κατὰ λέξιν δικαίωμα χρήσεως ἢ ἐπικαρπίας. Σύνάμα δὲ καὶ πᾶσα μόνιμος ἐγκατάστασις καὶ ἐπὶ τῆς τοιαύτης δημοσίας γῆς, ἐπιτυγχανομένη εἴτε διὰ τῆς οἰκοδομήσεως οἰκοδομῆς εἴτε διὰ φυτεύσεως κλημάτων καὶ δένδρων, καθίσταται κατ' ἀπόλυτον κυριότητα (μουλκιέτ) κτήμα «μούλκ» τοῦ οἰκοδομήσαντος καὶ φυτεύσαντος, καὶ ἀποτελεῖ «ἔγκλημα» ἦτοι ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας ἐξχωριστῆς ἰδιοκτησίας, αἱ δ' ἐπὶ τῆς γῆς οἰκοδομαὶ καὶ τὰ δένδρα ἢ κλήματα δὲν ὑπάγονται πλέον εἰς τὴν γῆν, ἀλλὰ τούναντίον ἡ γῆ ὑπάγεται εἰς αὐτά. Ἰσχύει δηλαδή

καὶ ἐφαρμόζεται ἐπὶ τοῦ προκειμένου οὐχὶ τὸ γνωστὸν ἀξίωμα τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου «*superficies solo cedit*» ἢ «τὰ ἐπικείμενα εἶκει τοῖς ὑποκειμένοις», ἀλλ' ὁ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετος κανὼν «τὰ ὑποκείμενα εἶκει τοῖς ἐπικειμένοις», ἡ δὲ γῆ θεωρεῖται οὕτως ὡς παρακολούθημα τῶν ἐπ' αὐτῆς οἰκοδομημάτων καὶ φυτευμάτων, ἀποτελούντων «*ἐγκτήματα*», ἥτοι κτήματα ἰδιαίτερα ὑφιστάμενα ἐπὶ ἀλλοτρίας γῆς.

Συγχρόνως δὲ τὸ τοιοῦτον καθεστὼς τῶν δημοσίων γαιῶν «*ἐραζήϊ μηγιέ*» ἐν Τουρκίᾳ συνεδέθη ἐνωρίτατα καὶ μετ' αὐτὸν τὸν διοικητικὸν τε καὶ στρατιωτικὸν καὶ οἰκονομικὸν ὀργανισμὸν τοῦ Κράτους, καθιερωθέντος τοῦ κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ Μεσαιωνικοῦ φεουδαλικοῦ συστήματος τῆς Εὐρώπης σχηματισθέντος γνωστοῦ «*τιμαριωτικοῦ*» λεγομένου συστήματος, καθ' ὃ τὸ Ὁθωμανικὸν Κράτος εἶχε διαιρεθῇ εἰς τιμάρια καὶ ζιαμέτια, (πλείονα τιμάρια ἀπετέλουν τὸ ζιαμέτ), ὧν προῖσταντο οἱ Σιπαχήδες καὶ Ζαΐμηδες, ἀμφότεροι διατελοῦντες στρατιωτικοὶ ἅμα καὶ πολιτικοὶ καὶ οἰκονομικοὶ διοικηταὶ ἐκάστης περιφέρειας, οἵτινες καὶ εἰσέπραττον καὶ ἐδαπάνων τὰς ἐκ τῶν δημοσίων γαιῶν ὡς καὶ τὰς ἄλλας δημοσίας προσόδους τοῦ Κράτους, αὐτοὶ ἐκδίδοντες τὰς γαίας πρὸς καλλιέργειαν εἰς τοὺς χωρικοὺς καὶ ἀντιπροσωπεύοντες τὸ Δημόσιον ὡς ἰδιοκτῆτην καὶ συνάμα συντηροῦντες καὶ παρέχοντες εἰς τὸ Κράτος καὶ ὠρισμένον ἀριθμὸν στρατιωτῶν τὸ πλεῖστον ἱππέων, οἱ ὅποιοι ἐν ταυτῷ ἐχρησίμευον καὶ ὡς χωραφύλακες καὶ ἀστυνόμοι.

Καὶ τὸ τιμαριωτικὸν ὅμως σύστημα τοῦτο, ὅπερ τοσοῦτον κατ' ἀρχὰς συνετέλεσεν εἰς τὴν στρατιωτικὴν διοργάνωσιν τῆς Τουρκίας εἶχε βαθμηδὸν ἐκφύλισθῇ, κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1839 κατηργήθη ἐντελῶς καὶ ὡς ρητῶς ἀναφέρεται καὶ ἐν τῷ ἄρθρῳ 3 τοῦ περὶ γαιῶν Ὁθωμανικοῦ νόμου, μετὰ τὴν κατάργησιν τοῦ τιμαριωτικοῦ συστήματος τὸ ἔργον τῆς ἐπιβλέψεως καὶ διαθέσεως τῶν δημοσίων γαιῶν εἶχε κατ' ἀρχὰς μὲν ἀνατεθῇ εἰς δημοσίους Εἰσπράκτορας «*Μουχασήλ*», κατόπιν δὲ εἰς τοὺς κατὰ τό-

πους Οἰκονομικοὺς Ἐφόρους καὶ μετέπειτα εἰς τὸ Αὐτοκρατορικὸν Κτηματολόγιον (Ντεφτέρι Χακανή), ὅπερ καὶ ἐπ' ὀνόμασι τῶν ἐκάστοτε ἐξουσιαστῶν (μουτεσσαρήφ) τῆς γῆς ἐξέδιδε ἐπισήμους τίτλους, τὰ κοινῶς παρ' ἡμῖν λεγόμενα «ταπία» ἢ ταπιά (ταποῦ σενεδή).

Περὶ τοῦ παλαιότερου τιμαριωτικοῦ συστήματος τῆς Τουρκίας ἔχει γράψει διὰ μακρῶν εἰς τὸ πολύτομον κλασικὸν ἔργον τοῦ *Tableau général de l' Empire Ottoman*, ἐκδοθὲν ἐν Παρισίοις δαπάναις τοῦ Βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου ΙΣΤ', κατὰ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, ὁ Mouradgea d'Ohsson, διατελὼν τὸ πρῶτον διερμηνεὺς τῆς Σουηδικῆς Πρεσβείας ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ κατόπιν πρεσβευτῆς, τὴν ὅλην δὲ ἐξέλιξιν τοῦ θεσμοῦ τῶν δημοσίων γαιῶν καὶ ἐν ταῖς Μουσουλμανικαῖς χώραις καὶ ἰδίᾳ ἐν Τουρκίᾳ ἔχει διαπραγματευθῆ ἐπίσης ἐν ἐκτάσει ὁ Belin, διερμηνεὺς τῆς Γαλλικῆς Πρεσβείας ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἐδημοσιεύθη ὁ περὶ γαιῶν Ὀθωμανικὸς νόμος τῆς 7 Ραμαζάν 1274, τοῦ ἔτους 1868 καθ' ἡμᾶς, γράψας τὸ πολύτιμον ἔργον τοῦ *Étude sur la propriété foncière en pays Musulmans et spécialement en Turquie*, δημοσιευθὲν ἐν τῷ *Journal Asiatique* καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τούτων ἐν μεγάλῃ συντομίᾳ γράφουσι καὶ οἱ νεώτεροι (βλ. Padel et Steeg. *De la législation foncière Ottomane*. Paris. 1904, καὶ Nedjib Chiha. *Traité de la propriété immobilière en droit Ottoman*. 1906.

Τὸ ἄρθρον 3 τοῦ νόμου περὶ γαιῶν, τὸ πραγματευόμενον περὶ τῶν δημοσίων γαιῶν «ἐραζήϊ μηριγιέ» (*terres domaniales*, καθὰ ἀνηκουσῶν εἰς τὸ *domaine public*) ἔχει κατ' ἐλευθέραν μετάφρασιν οὕτω:

«Δημόσιαι γαῖαι εἶναι οἱ ἀγροί, οἱ λειμῶνες, τὰ χειμαδιὰ καὶ θέρετρα (χειμεριναὶ καὶ θεριναὶ βοσκαί), τὰ δάση καὶ τὰ παρόμοια, τῶν ὁποίων ἡ καθαυτὴ κυριότης ἀνήκει εἰς τὸ Δημόσιον καὶ ἅτινα πάραχωροῦνται (ἰχλαῆ βὲ τεφβήζ, *conceder*) ἐκάστοτε ὑπὸ τούτου εἰς ἰδιώτας. Καίτοι δὲ κατὰ τοὺς παλαιότερους χρόνους, ὡςάκις τις ἐπρόκειτο νὰ ἐκποιήσῃ καὶ μεταβιβάσῃ (φεράγ) τὰ ἐπὶ τῆς

γῆς κατοχικά δικαιώματά του ἢ ὅσας ἀπέθνησκειν ἄκληρος ὁ κάτοχος τῆς γῆς καὶ καθίστατο αὕτη σχολαζούσης νομῆς (μαχλούλ), πᾶσα ἐκποίησης (φεράγ) ὥς καὶ πᾶσα ἐκ νέου παραχώρησις (ιχαλέ βέ τεφβῆζ, *concession*) ἐκ μέρους τοῦ Δημοσίου ἔπρεπε νὰ ἐγίνετο πρότερον μὲν μὲ τὴν ἄδειαν καὶ συγκατάθεσιν τῶν ἀρμοδίων Τιμαριούχων καὶ Ζαήμηδων, οἵτινες ἐθεωροῦντο τότε καὶ ὥς ἐπέχοντες θέσιν ἰδιοκτήτου, καθὰ ἀντιπροσωπεύοντες τὸ Δημόσιον ὥς ἰδιοκτήτην τῶν δημοσίων γαιῶν, ἢ μετέπειτα καὶ ἐπὶ τινα χρόνον (μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1939 κατάργησιν τοῦ τιμαριωτικοῦ συστήματος), μὲ τὴν ἄδειαν καὶ συγκατάθεσιν τῶν Μουλτεζίμηδων (τῶν μισθούντων τὰς δημοσίας προσόδους ἀπὸ τὸ Κράτος) καὶ Μουχασίληδων (δημοσίων εἰσπρακτόρων), ἐν τούτοις, καταργηθέντος κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους (ἀπὸ τὸν νόμον περὶ ταπίων) τοῦ τοιούτου παλαιοῦ συστήματος κατέχονται πλέον τὴν σήμερον αἱ τοιαῦται γαῖαι καὶ ἐξουσιάζονται ὑπὸ ἰδιωτῶν μόνον κατὰ **τεσσαροῦφ** (κατὰ λέξιν δικαίωμα χρήσεως ἢ καρπώσεως) καὶ δὴ κατὰ ἐξυπακουομένην πάντως ἐξουσιοδότησιν (ιχαλέ βέ τεφβῆζ *concession*) τοῦ ἀρμοδίου ὑπαλλήλου τοῦ Κράτους ἥτοι τοῦ Κτηματολογίου. Ἐφ'ὀδίαζονται δὲ οἱ ἐξουσιασταὶ «μουτεσσαρήφ» (ἥτοι οἱ κατὰ ἐξουσιοδότησιν, *concession*, ἢ μὲ τὴν ἄδειαν τοῦ Δημοσίου ἀποκτῶντες καὶ ἐνασκοῦντες τὸ δικαίωμα τεσσαροῦφ, νομῆς καὶ χρήσεως ἢ ἐπικαρπίας ἐπὶ τῆς γῆς) μὲ ἐπίσημον τίτλον «ταπίον», φέρον ἄνωθι τὸν Σουλτανικὸν «τουγρᾶν» (μονόγραμμα ἢ ἔμβλημα τοῦ Σουλτάνου)».

Κατὰ κανόνα γενικὸν ὄλαι αἱ γαῖαι τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, καθὰ περιελθοῦσαι εἰς τὸ Τουρκικὸν Κράτος διὰ τοῦ πολέμου καὶ τῆς κατακτήσεως, ἐκηρύχθησαν γαῖαι δημόσιαι, *μηριγιέ* (*domaniales*). Αἱ δημόσιαι γαῖαι «εῤαζῆι *μηριγιέ*» ἐκαλοῦντο καὶ «ἐμηριγιέ» (ἀπὸ τὸ ἐμήρ, ὁ Ἄρχων, ὁ Βασιλεὺς) ἥτοι βασιλικάι, θεωρούμεναι ὅτι ἀνήκουν εἰς τὸν Σουλτᾶνον ὥς ἐκπρόσωπον τοῦ Δημοσίου, κατὰ τὸ ἀξίωμα «πᾶσα ἡ γῆ βασιλική».

Τὸ ὥς εἴρηται ἄρθρον 3 τοῦ περὶ γαιῶν νόμου μεταξὺ

τῶν δημοσίων γαιῶν καὶ ὡς εἶδος αὐτῶν περιλαμβάνει καὶ τὰ δάση, τὰ φυόμενα ἐπ' αὐτῶν. Καὶ ταῦτα θεωρούμενα ὡς δημόσιαι γαῖαι, χαρακτηρίζονται ὡς παρακολούθημα (τεβαμπή) τῆς γῆς, καὶ ἐπειδὴ ἡ γῆ εἶναι τῆς κατηγορίας τῶν δημοσίων «μηριγιέ», ἄρα καὶ τὰ ἐπ' αὐτῆς φυόμενα καὶ ἀναπτυσσόμενα δένδρα ἀνήκουσι κατὰ κυριότητα εἰς τὸ Δημόσιον καὶ μόνον κατὰ χρῆσιν καὶ ἐπικαρπίαν ἦτοι κατὰ «τεσσαρούφ» εἰς τὸν ἐξουσιαστὴν ἰδιώτην.

Τὸ αὐτὸ δὲν συμβαίνει ὅμως καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἐπὶ ἰδιοκτητῶν γαιῶν «μεμλουκέ» φυόμενα δάση. Κατὰ τὸ ἄρθρον 1194 τοῦ Ὁθωμανικοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, περιέχοντος κωδικοποιημένας τὰς διατάξεις τοῦ ἱεροῦ Μουσουλμανικοῦ δικαίου, «ὁ κύριος τῆς γῆς (ἐννοεῖται μουλκικῆς) εἶναι ἐπίσης κύριος καὶ τῶν ἐπ' αὐτῆς ἢ ὑπ' αὐτὴν». Κατὰ δὲ τὸ ἕτερον ἄρθρον 1244 «τὰ ἐν τῷ κτήματί τινος (μουλκι) αὐτοφυῶς παραγόμενα δένδρα εἰσὶ κτῆμα (μουλκι) τοῦ κυρίου τοῦ κτήματος· ἄνευ τῆς ἀδείας αὐτοῦ οὐδεὶς ἕτερος δύναται νὰ ξυλευθῇ».

Ζητήματα λοιπὸν ἰδιοκτησίας ἦτοι πλήρους κυριότητος ἐπὶ τῶν δασῶν, τῶν φυομένων ἐπὶ μουλκικῶν γαιῶν, δὲν δύνανται νὰ ὑπάρξωσι, διότι ταῦτα ἀναμφισβητήτως ἀνήκουσι κατὰ πλήρη κυριότητα εἰς τὸν κύριον (dominus) τῆς γῆς.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἐπὶ δημοσίων γαιῶν «μηριέ» φυόμενα δάση, ταῦτα διακρίνομεν εἰς δύο εἶδη ἦτοι α'. τὰ ἀποτελούμενα ἀπὸ δένδρα αὐτοφυῆ «χουδδάϊ ναμπήτ» τὰ φυέντα δηλαδὴ καὶ ἀναπτυχθέντα αὐτοφυῶς καὶ ἅτινα θεωροῦνται ὡς φυέντα ὡς ἐκ θεοῦ καὶ ἀποτελοῦσι παρακολούθημα τῆς γῆς καὶ ὑπόκεινται εἰς ταύτην (τεβαμπή) καὶ β'. τὰ δάση, τὰ ἀποτελούμενα ἀπὸ δένδρα φυτευθέντα ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἅτινα θεωροῦνται, οὕτως εἰπεῖν, ὡς ἔργα τῶν χειρῶν τοῦ καὶ ἀποτελοῦσιν ὡς «ἐγκτήματα» χωριστὴν καὶ διακεκριμένην ἰδιοκτησίαν, ἀνήκουσαν κατὰ πλήρη κυριότητα εἰς τὸν φυτεύσαντα ἢ τοὺς νομίμους γενικοὺς καὶ εἰδικούς διαδόχους τοῦ.

Τὸ ἄρθρον 29 τοῦ περὶ γαιῶν νόμου ὁρίζει ὅτι, ὅταν τις φυτεύσῃ δένδρα μὴ καρποφόρα ἐν ταῖς παρ' αὐτοῦ ἐξουσιαζομέναις δημοσίαις γαίαις καὶ σχηματισθῇ δάσος, τὰ δένδρα αὐτὰ εἶναι κτῆμά του (μοῦλκι) καὶ αὐτὸς μόνος ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς ἐκκοπῆς αὐτῶν.

Καὶ κατὰ τὰ ἄρθρα 25—27 τοῦ αὐτοῦ νόμου τὰ ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ δημοσίας γῆς φυτευθέντα καὶ ἀναπτυχθέντα καρποφόρα δένδρα δὲν ὑπάγονται εἰς τὴν γῆν καὶ δὲν θεωροῦνται παρακολούθημα ταύτης, ἀλλ' ἀποτελοῦσι χωριστὴν ἰδιοκτησίαν ἢ ἐγκτήμα καὶ καθίστανται κτῆμα «μοῦλκι» τοῦ φυτεύσαντος καθὰ ἔργα τῶν χειρῶν του καὶ τοῦ ἰδρώτος καὶ ἐξόδων του. Ἐπίσης καὶ ὅταν τις δὲν ἔχει φυτεύσει τὰ δένδρα ἐπὶ τῆς δημοσίας γῆς ἀλλ' ἀπλῶς ἐμβολιάσῃ καὶ καλλιεργήσῃ τὰ ἐπὶ δημοσίας γῆς αὐτοφυῆ δένδρα καὶ ταῦτα θεωροῦνται ὡς ἔργα τῶν χειρῶν του καὶ ἀνήκουσι αὐτῷ κατὰ πλήρη κυριότητα.

Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ὅταν τις φυτεύων κλήματα σχηματίσῃ ἄμπελον ἢ ὅταν ἀνεγείρῃ οἰκοδομὴν ἐπὶ δημοσίας γῆς, διότι καὶ τὰ κλήματα ὅπως καὶ ἡ οἰκοδομὴ ἀποτελοῦσιν «ἐγκτήματα» καὶ ἀνήκουσι κατὰ πλήρη κυριότητα εἰς τὸν φυτεύσαντα τὰ κλήματα ἢ ἀνεγείραντα τὴν οἰκοδομὴν, ἡ δὲ ὑπὸ τῆς ἀμπέλου κατεχομένη γῆ ὅπως καὶ τὸ ἔδαφος, τὸ καλυπτόμενον ὑπὸ τῆς οἰκοδομῆς, θεωροῦνται μὲν πάντοτε ὡς δημοσίᾳ γῇ, ἀλλ' ἐφόσον ὑφίστανται τὰ κλήματα καὶ ἡ οἰκοδομὴ ὑπόκειται ἡ γῆ εἰς αὐτά.

Τὴν τοιαύτην ἐπὶ Τουρκοκρατίας ὑφισταμένην κατάστασιν ἀνεγνώρισαν καὶ οἱ νεώτεροι Ἑλληνικοὶ ἀγροτικοὶ νόμοι. Οὕτω κατὰ τὸ ἄρθρον 53 τοῦ Ἀγροτικοῦ νόμου 2052, ἐὰν ἐπὶ δημοσίων γαιῶν ὑπάρχουν φυτεῖαι ἢ οἰκοδομαί, αἵτινες κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου περὶ γαιῶν ἀνήκουσι κατὰ κυριότητα εἰς ἄλλο πρόσωπον, παρὰ τὸ ἔχον δικαίωμα ἐξουσιάσεως ἐπὶ τῆς δημοσίας γῆς, τὸ δικαίωμα τῆς πλήρους καὶ ἀμετακλήτου κυριότητος παραχωρεῖται ἔναντι ἀποζημιώσεως ἐφ' ὅλοκλήρου τοῦ ἐδάφους ἐπὶ μὲν φυτειῶν εἰς τὸν ἐμφυτευτὴν, ἐπὶ δὲ οἰκοδομῆς εἰς τὸν οἰκοδομήσαντα, ἂν ἡ οἰκοδομὴ εἶναι πολυτιμο-

τέρα της τοῦ ἐδάφους. Τὸ δικαίωμα τῆς χωριστῆς ἐξουσιασέως (τεσσαρούφ) ἀποσβέννυται, συνολοκληρούμενον πρὸς τὸ δικαίωμα τῆς κυριότητος.

Ὅσον δὲ εἰδικώτερον ἀφορᾷ τὰ δάση, τὰ ἀποτελούμενα ἀπὸ αὐτοφυῆ δένδρα, φυέντα ἐπὶ δημοσίας γῆς, τὸ ἄρθρον 28 τοῦ περὶ γαιῶν νόμου ὠριζεν ἀρχικῶς ὅτι, ταῦτα ὑπάγονται εἰς τὴν γῆν καὶ θεωροῦνται ὡς παρακολούθημα ταύτης, μόνον δὲ αἱ ἐκ τῶν δένδρων ὠφέλειαι ἀνήκουσιν εἰς τὸν ἐξουσιαστήν τῆς γῆς ἰδιώτην, ὅστις ὅμως δὲν εἶχε καὶ τὸ δικαίωμα νὰ κόψῃ ἢ ἐκριζώσῃ τὰ δένδρα, ὀφείλων ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει νὰ ἀποζημιώσῃ τὸ Δημόσιον, ὅπερ διετελεῖ κύριον τῶν δένδρων.

Ἡ τελευταία ὅμως διάταξις τοῦ ἁρθρου 28, καθ' ἣν καὶ ὁ νόμιμος ἐξουσιαστής τῆς δημοσίας γῆς δὲν ἐδικαιοῦτο νὰ κόψῃ ἢ ἐκριζώσῃ τὰ αὐτοφυῆ δένδρα, ἔχει ἐνωρίτατα ἦτοι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1868 τροποποιηθῇ ὑπὲρ αὐτοῦ διὰ τοῦ ἀπὸ 16 Σεββάλ 1286 Αὐτοκρατορικοῦ Διατάγματος, καθ' ὃ ἀνεγνωρίσθη τὸ δικαίωμα εἰς τὸν ἐξουσιαστήν νὰ κόπτῃ καὶ ἐκριζώνῃ τὰ δένδρα, συμμορφούμενον μὲ τοὺς περὶ δασῶν νόμους καὶ χωρὶς διὰ τὴν ἐκκοπὴν ἢ τὴν ἐκριζώσιν νὰ καταβάλλῃ καὶ ἰδιαιτέραν ἀποζημίωσιν εἰς τὸ Δημόσιον. Καὶ ὅταν τρίτος τις χωρὶς τὴν ἄδειαν τοῦ ἐξουσιαστοῦ ἤθελε κόψῃ ἢ ἐκριζώσῃ τὰ δένδρα, ὀφείλει διὰ τὴν ἀξίαν αὐτῶν νὰ ἀποζημιώσῃ οὐχὶ τὸ Δημόσιον ἀλλὰ τὸν ἐξουσιαστήν ἰδιώτην.

Ἡ τοιαύτη νεωτέρα τροποποίησις τοῦ ἁρθρου 28 τοῦ περὶ γαιῶν νόμου ἐπέφερεν οὐσιαστικωτάτην καὶ ριζικὴν μεταβολὴν εἰς τὰ μέχρι τοῦ ἔτους 1868 κρατοῦντα ἐν Τουρκίᾳ ὡς πρὸς τὰ δάση. Ἀπέμεινεν ὅμως οὕτω καὶ πάλιν ἡ διάκρισις τῶν δασῶν εἰς δύο εἴδη ἦτοι τὰ ἰδιόκτητα μουλκικά δάση καὶ εἰς δάση ἀποτελούμενα ἀπὸ αὐτοφυῆ δένδρα, φυέντα ἐπὶ δημοσίας γῆς, ἅτινα ὅμως καὶ πάλιν, καίτοι θεωρούμενα ὡς ἀποτελοῦντα παρακολούθημα τῆς γῆς, ἐδικαιοῦτο ὁ ἔχων τὴν ἐξουσίαν τῆς γῆς ἰδιώτης νὰ κόπτῃ καὶ ἐκριζώνῃ, χωρὶς νὰ ὑποχρεοῦται νὰ καταβάλλῃ δι' αὐτὸ ἀποζημίωσιν εἰς τὸ Δημόσιον.

Τὴν ἰδιοκτησίαν, ἣ ἐν γένει κυριότητα ἢ δεσποτείαν (dominium, proprietas) ἐπὶ τοῦ πράγματος ἔχει ὁρίσει ὁ μὲν Γαλλικὸς Ἀστικὸς Κώδιξ (ἄρθρ. 544) ὡς «δικαίωμα ἀπεριόριστον τοῦ χρησθαι καὶ διατίθεσθαι τὸ πρᾶγμα», ὁ δὲ Αὐστριακὸς ὡς «ἐξουσίαν τοῦ διατίθεσθαι κατ' ἀρέσκειαν καὶ ἀπεριόριστως τὴν τε οὐσίαν καὶ τὴν χρησιμότητα τοῦ πράγματος», ὁ δὲ Πρωσικὸς ὡς «ἐξουσίαν τοῦ διατίθεσθαι ἐξ οἰκείας δυνάμεως καὶ ἀποκλειστικῶς τὴν οὐσίαν τοῦ πράγματος» καὶ ὁ Σαξωνικὸς ὡς «δικαίωμα πλήρους καὶ ἀποκλειστικῆς ἐξουσίας ἐπὶ τοῦ πράγματος», καὶ κατὰ τὸν νεώτερον Γερμανικὸν (903) «ὁ κύριος πράγματος τινος, ἐφόσον δὲν ἀντίκειται ὁ νόμος ἢ δικαίωμα τρίτου, δύναται νὰ ἐνεργῇ ὡς πρὸς τὸ πρᾶγμα κατὰ τὸ δοκοῦν καὶ νὰ ἀποκλείῃ ἄλλους ἀπὸ πάσης ἐπενεργείας». Ἡ ἔννοια καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς ἰδιοκτησίας εἶναι ὅτι, ὁ ἰδιοκτήτης δύναται νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐπὶ τοῦ πράγματος ὅ,τι δῆποτε θελήσῃ, καλὸν ἢ κακόν, ὠφέλιμον ἢ βλαβερόν, σκόπιμον ἢ ἄσκοπον, ἐν σχέσει δὲ πρὸς τρίτα πρόσωπα, ὅτι αὐτὰ οὐδεμίαν ἐπὶ τοῦ πράγματος ἐξουσίαν ἔχοντα, οὐδὲν πρόσκομμα δικαιοῦνται νὰ παρεμβάλωσιν ὅπως δῆποτε εἰς τὸν ἰδιοκτήτην περὶ τὴν ἄσκησιν τῶν ἐκ τῆς ἰδιοκτησίας ἀπορρεόντων δικαιωμάτων του. (Βλ. Οἰκονομίδου. Ἐμπράγματον δίκαιον § 116. Καλλιγὰ τόμ. Β. Κεφάλαιον περὶ κυριότητος. Windscheid § 167. Dernburg § 192).

Ἄλλ' ἀφοῦ καὶ ὁ νόμιμος ἐξουσιαστής δημοσίας γῆς, ἐφ' ἧς φύεται τὸ δάσος ἐξ αὐτοφυῶν δένδρων, δικαιούται κατ' ἀρέσκειαν νὰ κόπῃ καὶ ἐκριζώσῃ τὰ δένδρα πρὸς ἰδίαν ἀποκλειστικὴν ὠφέλειάν του, χωρὶς αὐτὸς νὰ ὀφείλῃ καμμίαν ἀποζημίωσιν πρὸς τὸ Δημόσιον καὶ ἀφοῦ δικαιούται συνάμα νὰ ἐμποδίσῃ καὶ πάντα τρίτον ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπεμβαίνει καθ' οἷον δῆποτε τρόπον εἰς αὐτὸ καὶ καθ' ἣν περίπτωσιν ἤθελε τυχόν ὁ τρίτος ἐπιχειρήσῃ αὐθαιρέτως νὰ ξυλευθῇ ἢ κόψῃ καὶ ἐκριζώσῃ τὰ αὐτοφυῆ δένδρα, ὀφείλει καὶ ὑποχρεοῦται νὰ ἀποζημιώσῃ τὸν ἐξουσιαστήν, ταῦτα ἀμφότερα τὰ στοιχεῖα ἀποτελοῦσι κατ' ἔννοιαν καὶ κατ' οὐσίαν τὸ περιεχόμενον τῆς κυριότητος,

ἐὰν δὲ ὁ Τουρκικὸς νόμος περὶ γαιῶν δὲν εἶχε προχωρήσει, ὥστε τὰ τοιαῦτα δικαιώματα τοῦ ἐξουσιαστοῦ νὰ τὰ ὀνομάζῃ κυριότητα (μουλκιέτ, *dominium*), διότι ἐδεσμεύετο ἐκ τοῦ τυπικοῦ ἱεροῦ Μουσουλμανικοῦ δικαίου, πάντως ὅμως δὲν πρέπει διόλου νὰ παρορᾶται ἡ ἀληθὴς ἔννοια καὶ ἡ οὐσία τοῦ περιεχομένου τῶν δικαιωμάτων τῶν ἐξουσιαστῶν ἐπὶ τῶν αὐτοφυῶν δασῶν. Καὶ κατὰ τὸ ἄρθρον 3ον τοῦ Ὁθωμανικοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, «τὸ κύρος καὶ ἡ ἰσχὺς ἔγκειται ἐν τῷ σκοπῷ καὶ τῷ πνεύματι, οὐχὶ δὲ καὶ ἐν ταῖς λέξεσι καὶ τῇ συνθέσει τοῦ λόγου».

Καὶ κατὰ τὸ ἀρχαιότερον Ρωμαϊκὸν δίκαιον *jus civile*, ὅπερ, ὅπως καὶ τὸ ἱερὸν Μουσουλμανικὸν δίκαιον, ἦτο πολὺ τυπικόν, μόνον εἰς τοὺς Ρωμαίους πολίτας ἀνεγνώριζετο ἡ κυριότης (*dominium*) ἐπὶ τῶν κτημάτων τῶν, ἅτινα ἔπρεπε συγχρόνως νὰ εἶναι δεκτικὰ τοιαύτης κυριότητος, ἀποκτωμένης μὲ πολλὰς διατυπώσεις. Ἡ κυριότης αὕτη ὀνομάζετο *dominium ex jure Quiritium*. Καὶ ἐπετρέπετο μὲν καὶ εἰς τοὺς ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν καταγομένους ἢ καὶ τοὺς ἄλλοδαπούς νὰ ἀποκτώσι κυριότητα, μὴ ὑποκειμένην εἰς τὰς αὐστηρὰς διατυπώσεις τοῦ *jus civile*, ἀλλ' ἡ τοιαύτη κυριότης ἔφερε τὴν ὀνομασίαν *dominium in bonis* ἢ ὅπως τὴν ἀποκαλεῖ ὁ Θεόφιλος «φυσικῆς δεσποτείας», ὀνομάζων τὸν τοιοῦτον κύριον ἢ ἰδιοκτήτην «βονιτάριον». Ἡ «φυσικὴ δεσποτεία», κατ' οὐσίαν καὶ ὥς πρὸς τὸ περιεχόμενόν της κατ' οὐδὲν διέφερε ἀπὸ τὸ *dominium ex jure Quiritium* καὶ ἐπροστατεύετο διὰ τῆς αὐτῆς ἐμπραγμάτου ἀγωγῆς (*actio Publicana*). Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως καὶ ἡ τοιαύτη διάφορος ὀνομασία τῆς κυριότητος, οὐδὲν ἐν τῇ πραγματικότητι σημαίνουσα, περιέπεσεν εἰς ἀχρησίαν, ὅτε δὲ ὁ Ἰουστινιανὸς διὰ διατάξεως ἐν Κώδικι (*de nudo jure Quiritio tollendo* 7. 25) κατήργησε καὶ τὴν διάφορον ὀνομασίαν, δεχθεὶς μίαν μόνην κυριότητα, τὴν *in bonis*. ἡ τοιαύτη κατάργησις ἐθεωρήθη ὥς λίαν φυσικὴ καὶ ὥς κατ' οὐσίαν καὶ παλαιόθεν καὶ ἀνέκαθεν ὑφισταμένη ἐν τῇ κοινῇ συνειδήσει.

Παρόμοιόν τι συμβαίνει καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου μὲ

τά αὐτοφυῆ δάση, τὰ φυόμενα ἐπὶ δημοσίας γῆς, ἀφοῦ εἰς τοὺς ἐξουσιαστὰς αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Ὀθωμανικοῦ νόμου ἀνεγνωρίσθησαν κατ' οὐσίαν καὶ ἐν τῇ πραγματικότητι δικαιώματα κυριότητος, καίτοι τὰ δικαιώματα ταῦτα ὑπὸ τοῦ αὐστηροῦ καὶ τυπικοῦ ἱεροῦ Μουσουλμανικοῦ δικαίου δὲν ἀνεγνωρίζοντο ὡς κυριότης.

Παρ' ἡμῖν ὁμοῦς ἐν Ἑλλάδι τὰ πράγματα δὲν δύνανται πλέον νὰ ἐξετάζωνται κατὰ τοὺς αὐστηροὺς τύπους τοῦ ἱεροῦ Μουσουλμανικοῦ δικαίου καὶ μὲ τὰς στενὰς ἀντιλήψεις του, ἀλλὰ οὐσιαστικώτερον καὶ γενικώτερον.

Κατὰ τὸ ἄρθρον 2 τοῦ νόμου ΔΡΛΔ' τῆς 5 Ἰανουαρίου 1914 «περὶ τῆς ἐν ταῖς προσαρτωμέναις χώραις ἐφαρμοστέας νομοθεσίας» ἡ ἐν τῷ παλαιῷ Βασιλείῳ ἀστική νομοθεσία εἰσάγεται εἰς τὰς προσαρτωμένας χώρας. Ἐν ταῖς χώραις, ταῖς διατελούσαις τέως ὑπὸ τὴν ἄμεσον κυριαρχίαν τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους, εἰσάγεται ἐν γένει ἡ Ἑλληνικὴ ἀστικὴ νομοθεσία. Διατηροῦνται ὁμοῦς ἐν ἰσχύϊ αἱ περὶ γαιῶν διατάξεις, αἱ ρυθμίζουσαι τὰ ἐπ' αὐτῶν ἰδιωτικῆς φύσεως δικαιώματα, τῶν περὶ τούτων δικαιοπραξιῶν συντελουμένων ἐφεξῆς κατὰ τοὺς Ἑλληνικοὺς νόμους.

Ἀπὸ τοῦ νόμου λοιπὸν ΔΡΛΔ' οὐδεὶς λόγος δύνανται νὰ γίνεται πλέον παρ' ἡμῖν περὶ ἰδιαιτέρου ἱεροῦ Μουσουλμανικοῦ δικαίου, ρυθμίζοντος τὴν ἀκίνητον ἰδιοκτησίαν, συγχρόνως δὲ καὶ αἱ διατάξεις τοῦ περὶ γαιῶν νόμου ἀπώλεσαν καὶ διὰ τοῦ νόμου ΔΡΛΔ' καὶ τῆς μὴ ἐξακολουθήσεως καὶ παρ' ἡμῖν ἐν ἰσχύϊ τοῦ Τουρκικοῦ Κτηματολογίου τὴν κυριωτέραν βάσιν καὶ σημασίαν των.

Διότι ἐνῷ κατὰ τὸν περὶ γαιῶν Ὀθωμανικὸν νόμον πᾶσα ἐν τῇ ζωῇ ἢ αἰτίᾳ θανάτου μεταβίβασις δημοσίας γῆς εἰς ἕτερον, ἔπρεπεν, ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος τῆς δικαιοπραξίας, νὰ ἐγίνετο διὰ τοῦ Κτηματολογίου, ὅπερ καὶ ἐξέδιδε τοὺς σχετικούς τίτλους (ταπία) καὶ ἀντεπροσώπευε τὸ Δημόσιον εἰς τὰ δικαιώματα κυριότητός του ἐπὶ τῶν δημοσίων γαιῶν, μετὰ τὸν νόμον ΔΡΛΔ' καὶ τὴν κατάργησιν τοῦ Κτηματολογίου οὐδεμία δημοσία Ἀρχὴ

υπάρχει πλέον αντιπροσωπεύουσα τὸ Δημόσιον ὡς ἰδιοκτῆτην τῶν γαιῶν, οὐδὲ ἀπαιτεῖται παρ' ἡμῖν ἡ συναίνεσις καὶ σύμπραξις τοῦ Δημοσίου εἰς τὴν ἐκποίησιν καὶ μεταβίβασιν τῆς δημοσίας γῆς εἰς τρίτον, ἀφοῦ μάλιστα καὶ ρητῶς ὀρίζεται ἐν τῷ νόμῳ ὅτι, πᾶσα δικαιοπραξία, ἀφορῶσα τὰς γαίας, συντελεῖται ἐφεξῆς κατὰ τοὺς Ἑλληνικοὺς νόμους.

Συγχρόνως δὲ κατὰ τὸ κείμενον τοῦ νόμου «διατηροῦνται ἐν ἰσχύϊ αἱ περὶ γαιῶν διατάξεις, αἱ ρυθμίζουσαι τὰ ἐπ' αὐτῶν ἰδιωτικῆς φύσεως δικαιώματα», ἥτοι ὁ λόγος γίνεται μόνον περὶ ἰδιωτικῶν δικαιωμάτων ἐπὶ τῶν γαιῶν, οὐχὶ δὲ καὶ περὶ δικαιωμάτων τοῦ Δημοσίου ἐπ' αὐτῶν, τὰ ὅποια ἀπηξίωσεν ὁ νόμος καὶ ἀπλῶς νὰ μνημονεύσῃ.

Ζήτημα λοιπὸν ἰδιαίτερον διὰ τὰ Μοναστήρια τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἢ καὶ διὰ τὰς ἐν ταῖς Νέαις Χώραις Μονὰς ἐν γένει ὡς πρὸς τὸ εἶδος, εἰς ὃ κατὰ τὸ ἄνωθι ὑπαχθῆσονται τὰ δάση τῶν, δὲν ὑφίσταται, διότι τὸ πᾶν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ νομικοῦ χαρακτηρισμοῦ τῶν γαιῶν τῶν ὡς μουλκικῶν ἢ δημοσίων «μηριγιέ», καὶ ἐὰν μὲν αἱ γαῖαι θὰ ἐχαρακτηρίζοντο ὡς μουλκικαὶ καὶ τὰ ἐπ' αὐτῶν δάση θὰ ὑπήγοντο εἰς τὸ πρῶτον εἶδος, ἐὰν δὲ δημόσιαι εἰς τὸ δεύτερον εἶδος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Αἱ ἰδιοκτῆται γαῖαι. τὰ προνομία ἁγίου ὄρους

Τὸ ἄρθρον 2 τοῦ ὡς εἴρηται περὶ γαιῶν νόμου, ὅπερ εἰδικῶς πραγματεύεται περὶ «μουλκίων», ἥτοι τῶν κτημάτων πλήρους κυριότητος (μουλκιέτ), ἔχει ἐπὶ λέξει οὕτω :

«Αἱ ἰδιοκτῆται (μεμλουκέ, ἥτοι κατὰ πλήρη κυριότητα ἐξουσιαζόμεναι) γαῖαι εἶναι τεσσάρων εἰδῶν :

» Πρῶτον εἶδος. Τὰ οἰκόπεδα, τὰ κείμενα ἐντὸς τῶν χωρίων καὶ κωμῶν καθὼς καὶ τὰ εἰς τὴν περιοχὴν (τὰ ἄκρα) τούτων κείμενα γῆπεδα, ἅτινα θεωροῦνται ὡς παράρτημα

τῶν κατοικιῶν, δέν δύνανται δὲ νὰ ὑπερβαίνωσιν ἕκαστον τὸ ἥμισυ στρέμμα.

» Δεύτερον εἶδος. Αἱ ἐκ τῶν δημοσίων γαιῶν χωρισθεῖσαι γαῖαι, αἵτινες, καίτοι δημόσιαι, ἀδείχθῃς ὅμως τοῦ Ἱεροῦ Νόμου ἔχουσιν ὑπαχθῇ εἰς τὴν πλήρη κυριότητά τινος, ἵνα ἐξουσιάζωνται ὑπ' αὐτοῦ καθ' ὅλους τοὺς τρόπους τῆς κυριότητος καὶ ὡς κτήματα τῆς πλήρους ἰδιοκτησίας τοῦ ἥτοι ὡς μούλκια.

» Τρίτον εἶδος. Αἱ δεκατιζόμεναι γαῖαι, «οὔσουριγιέ», terres décimales (ὧν δηλαδὴ τὰ προϊόντα ὑποβάλλονται εἰς δεκάτην) καὶ

» Τέταρτον εἶδος. Αἱ φορολογούμεναι γαῖαι «χαραδζή», terres tributaires.

» Οὕτως αἱ κατὰ τὸν χρόνον τῆς κατακτήσεως εἰς τοὺς Μουσουλμάνους κατακτητάς (ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου ὡς λάφυρα πολέμου) διανεμηθεῖσαι καὶ κατὰ πλήρη κυριότητα (μουλκιέτ) παραχωρηθεῖσαι εἰς αὐτοὺς γαῖαι (τῆς κατακτηθείσης χώρας) ὀνομάζονται δεκατιζόμεναι «οὔσουριγιέ», αἱ δὲ γαῖαι, αἵτινες παρέμειναν κατὰ κατοχὴν καὶ κυριότητα εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς κατοίκους, ὀνομάζονται φορολογούμεναι «χαραδζή».

» Ὁ ἐπὶ τῶν φορολογουμένων γαιῶν ἐπιβαλλόμενος φόρος «χαράδζ» εἶναι δύο εἰδῶν: α'. ὁ ἀναλογικὸς φόρος «χαράδζι μουκασεμέ», ὅστις λαμβάνεται ἐκ τῶν προϊόντων τῆς γῆς καὶ ὀρίζεται εἰς ποσοστὸν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ δεκάτου μέχρι τοῦ ἡμίσεως ἀναλόγως μὲ τὴν παραγωγικότητα τῆς γῆς καὶ β'. ὁ πᾶγιος φόρος, χαράδζι μουβαζάφ, ὅστις ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ ἐφ' ἅπαξ καὶ κατ' ἀποκοπὴν ὠρισμένον χρηματικὸν ποσόν, ὅπερ ἐπιβαρύνει τὴν γῆν.

» Ἡ καθ'αυτὸ κυριότης (ρεκαμπέ) τῶν ἰδιοκτῆτων γαιῶν ἀνήκει εἰς τὸν κύριον αὐτῶν καὶ κληρονομοῦνται αὗται (μεταβιβάζεται ἡ κυριότης αὐτῶν ἀπὸ τοῦ θανόντος εἰς τοὺς νομίμους κληρονόμους του) ὅπως κληρονομοῦνται καὶ τὰ λοιπὰ κινητὰ πράγματα καὶ ἐν γένει διέπονται αἱ τοιαῦται ἰδιόκτητοι γαῖαι ἀπὸ τὰς διατάξεις (τοῦ Ἱεροῦ δικαίου καὶ τὰς κατ' αὐτὸ κωδικοποιηθείσας διατάξεις

τοῦ Ὀθωμανικοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος) περί ἀφιερώσεως (βακουφοποιήσεως), ὑποθήκης, δωρεᾶς, δικαιώματος προτιμήσεως κτλ.

» «Ὅταν ὁ ἰδιοκτήτης τῶν γαιῶν δεκατιζομένων ἢ φορολογουμένων ἤθελεν ἀποβιώσει ἄνευ κληρονόμου, αὐταὶ περιέρχονται εἰς τὴν κυριότητα τοῦ Δημοσίου καὶ ἀφομοιοῦνται μὲ τὰς δημοσίας γαῖας.

» Ὁ νόμος περί γαιῶν δὲν πραγματεῦεται διόλου περί τῶν διατάξεων, τῶν ἀφορωσῶν τὰ τέσσαρα εἴδη τῶν ἰδιοκτητῶν γαιῶν, διότι πᾶσαι αἱ διατάξεις καὶ πᾶσαι αἱ δικαιοπραξίαι (ἀγοραπωλησία κτλ.), αἱ ἀφορῶσαι ταύτας, ἀναγράφονται ἐν τοῖς βιβλίοις τοῦ ἱεροῦ δικαίου (καὶ τοῦ Ὀθωμανικοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, τοῦ περιέχοντος κωδικοποιημένας τὰς διατάξεις τοῦ ἱεροῦ θρησκευτικοῦ δικαίου, *σερῆάτ*)».

Ἐκ τοῦ κειμένου τοῦ ἄνωθι παρατιθεμένου ἄρθρου τοῦ νόμου περί γαιῶν προκύπτουσιν ἀναντιρρήτως τὰ ἑξῆς, περί ὧν τυγχάνουσιν ἀπολύτως σύμφωνοι καὶ πάντες οἱ νεώτεροι Τούρκοι νομοδιδάσκαλοι καὶ ἐρμηνευταὶ τοῦ περί γαιῶν νόμου, οἱ ὅτι Ὁ Ἀλῆ Χαϊδάρ, Πρόεδρος τοῦ Ἀκυρωτικοῦ τῆς Τουρκίας καὶ καθηγητῆς τῆς Νομικῆς Σχολῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν τῷ βιβλίῳ του Ἑρμηνεία τοῦ περί γαιῶν νόμου, καὶ σχετικῶς ἐκτενέστερον ὁ Χαλῆς Ἑσρέφ, ἀνώτερος Δικαστικός, ἐν τῷ ὁμοίῳ ἰδιαιτέρῳ βιβλίῳ του καὶ λοιποὶ, ὅτι δηλαδή:

α'. Ὡς καθαρὰς ἰδιοκτησίας γαῖαι ἦτοι ὡς «μούλκια» θεωροῦνται γενικῶς αἱ ἐντὸς τῶν παλαιῶν ὁρίων τῶν χωρίων καὶ κωμοπόλεων ἢ καὶ τὰ ἄκρα αὐτῶν κείμεναι γαῖαι, αἵτινες χρησιμοποιοῦνται εἴτε ὡς οἰκόπεδα ἢ ὡς περίβολος καὶ συμπλήρωμα τῆς κατοικίας καὶ δὲν ὑπερβαίνουν τὸ ἥμισυ στρέμμα.

β'. Ὅμοίως ὡς μούλκια θεωροῦνται καὶ οἱ γαῖαι, αἵτινες διετέλουν μὲν πρότερον ὑπαγόμεναι εἰς τὴν κοινὴν κατηγορίαν τῶν δημοσίων γαιῶν «μηριγιέ», πλὴν ὅμως κατόπιν ἀδείας τοῦ ἱεροῦ ἦτοι τοῦ θρησκευτικοῦ Μουσουλμανικοῦ νόμου (*σερῆάτ*) ἔχουσιν ἀποσπασθῆ, ἦτοι χωρισθῇ

ἀπὸ τὰς λοιπὰς δημοσίας γαίας καὶ ὑπαχθῇ ὑπὸ τὴν πλήρη καὶ ἀληθῇ ἰδιοκτησίαν τινός, ἵνα ὡς ἰδιοκτῆτης καὶ κύριος κατέχῃ οὗτος, καὶ νέμεται καὶ ἐξουσιάζῃ αὐτάς, ἀποτελούσας εἰς τὸ ἐξῆς γαίας μουλκικάς, ἥτοι κτήματα πλήρους ἰδιοκτησίας τοῦ «μούλκια».

Ἡ τοιαύτη διάταξις τοῦ ἐδαφίου 2 τοῦ ἄρθρου 2 τοῦ νόμου περὶ γαιῶν, εἰλλημμένη ἐκ τοῦ ἱεροῦ Μουσουλμανικοῦ δικαίου, τυγχάνει ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις σπουδαιότητι ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ὅσον ἀφορᾷ τὰς μοναστηριακάς γαίας, διότι καὶ διὰ τῆς διατάξεως ταύτης καθιεροῦται καὶ μονιμοποιεῖται ἢ κατὰ τὸ ἱερὸν δίκαιον (σερηάτ) μετατροπὴ τῆς δημοσίας γῆς εἰς γῆν μουλκικὴν, ἥς διατάξεως κατὰ τοὺς πρότερον ἰδίᾳ χρόνους ἢ ἀκόμη καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐπωφελήθησαν τὰ ἐν Τουρκίᾳ Μοναστήρια, καὶ μάλιστα τὰ τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἵνα ἀγοράσωσιν ἀπὸ ἰδιώτας Τούρκους ἢ καὶ ἀπὸ Σπαχήδης, ὡς ἀντιπροσώπους τοῦ Τουρκικοῦ Δημοσίου, γαίας δημοσίας καὶ μετατρέποντες ταύτας εἰς γαίας ἰδιοκτῆτους, βακουφοποιήσωσι κατόπιν ταύτας ἥτοι ἀφιερώσωσιν διὰ παντός καὶ καταστήσωσι ταύτας βακούφια αἰώνια, ἥτοι ἀφιερώματα ὑπὲρ τοῦ Μοναστηρίου των. Καὶ περὶ τῆς τοιαύτης μετατροπῆς τῆς δημοσίας γῆς εἰς ἰδιόκτητον ὁ λόγος γίνεται εὐρύτερος ἐν τῷ ἐπομένῳ κεφαλαίῳ.

γ'. Ὡς μούλκια συνάμα θεωροῦνται κατὰ τὸ ὡς εἴρηται ἄρθρον 2 τοῦ νόμου περὶ γαιῶν τόσον αἱ δεκατιζόμεναι γαῖαι (οὔσουριγιέ), ἥτοι ὅσαι γαῖαι εἶχον κατὰ τὴν κατάκτησιν διανεμηθῇ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου ὡς λάφυρα πολέμου εἰς τοὺς Μουσουλμάνους στρατιώτας, ὡς καὶ αἱ φορολογούμεναι (χαραδζή) γαῖαι, αἵτινες κατὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Χριστιανικῆς χώρας εἶχον ἀπομείνει ὑπὸ τὴν κατοχὴν καὶ πλήρη κυριότητα τῶν Χριστιανῶν κατοίκων, ὑποταχθέντων ἐκουσίᾳ καὶ αἰτησαμένων ἢ ἀποδεξαμένων οἰκειοθελῶς τὴν Τουρκικὴν κυριαρχίαν.

Τοιαῦτα ἰδιόκτητοι μουλκικαὶ γαῖαι, ἀνήκουσαι κατὰ πλήρη κυριότητα (μουλκιέτ) εἰς τοὺς νομίμους ἰδιοκτῆτας των εἶναι καὶ αἱ ὀνομαστὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων νομοδιδα-

σκάλων αναφερόμεναι ὡς τοιαῦται γαῖαι τῶν νήσων Λέσβου καὶ Χίου, διότι ὄταν εὐθύς μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων ὁ Σουλτᾶνος ἐπεδείξατο ἰδιαιτέραν μέριμναν διὰ τὴν ταχυτέραν ἐκλογὴν καὶ διορισμὸν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, ὡς τοιοῦτος δὲ εἶχε διορισθῇ ὁ πολὺς Γεννάδιος ὁ Σχολάριος, ὅστις πρότερον ὑπερημύνατο τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀπὸ πάσης ἐπηρείας καὶ ἐπιβολῆς τοῦ Πάπα, αἱ ρηθεῖσαι νῆσοι διετέλουν τότε ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν Γενονησιῶν ἢ Ἐνετῶν, μὲ τὴν ἔμπνευσιν δὲ τοῦ Πατριάρχου ἔγκριτοι Λέσβιοι καὶ Χῖοι μετέβησαν μὲ δῶρα ὑποταγῆς παρὰ τῷ Σουλτᾶνῳ, ἐπικαλεσθέντες τὴν ὑψηλὴν προστασίαν του καὶ προσκαλοῦντες αὐτόν, ἵνα ἐκστρατεύσῃ καὶ ἐκδιώξῃ τοὺς τυράνους Καθολικοὺς ἀπὸ τὰς νήσους των. Ἡ ἐπέκτασις λοιπὸν τῆς Τουρκικῆς κυριαρχίας ἐπὶ τῶν νήσων τούτων ἐχαρακτηρίσθη νομικῶς καὶ εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ὡς ἐκουσία καὶ εἰρηνικὴ (σοὺλχεν) ὑποταγὴ καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἀνεγνωρίσθη ὡς ἄμεσος συνέπεια τῆς τοιαύτης ἐκουσίας ὑποταγῆς καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς τῶν γαιῶν καὶ πάντων τῶν ἐν ταῖς νήσοις ἀκινήτων ὡς μουλκίων, διατηρηθέντων κατὰ πλήρη κυριότητα εἰς χεῖρας τῶν τέως ἰδιοκτητῶν αὐτῶν Χριστιανῶν ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς καταβολῆς τοῦ ἐγγείου φόρου «χαράτζ».

Ἐπίσης, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν Διευθύνσεων Δημοσίων Κτημάτων καὶ Δασῶν κατὰ καιροὺς ὑπ' ὄψει μου τεθέντων ἐπισήμων Τουρκικῶν στοιχείων, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀνεγνωρίσθησαν ὡς ἰδιόκτητοι «μουλκία» καὶ αἱ γαῖαι τῶν νήσων Σάμου καὶ τῶν Δωδεκανήσων (πλὴν τῆς Ρόδου), τῶν Κυκλάδων (Τήνος, Πάρος, Νάξος, Ἄνδρος κτλ.), τῶν νήσων τοῦ Σαρωνικοῦ (Αἴγινα, Σαλαμίς, Πόρος κτλ.), τῶν Σποράδων (Σκύρος, Σκόπελος κτλ.), διότι καὶ οἱ κάτοικοι τῶν νήσων τούτων ἀπεδέξαντο προθύμως καὶ ἐβοήθησαν τοὺς Τούρκους ἐναντίον τῶν τυρανούντων ταύτας Γενονησιῶν ἢ Ἐνετῶν, ἐνῶ τὸν ἀντικείμενον αἱ γαῖαι τῶν νήσων Ρόδου, Λήμνου, Ἀγίου Εὐστρα-

τίου, ὅπως καὶ τῆς Εὐβοίας καὶ Κρήτης ἢ καὶ ἄλλων τινων, ἐχαρακτηρίσθησαν γαῖαι δημόσιαι «μηριγιέ», διότι οἱ κάτοικοι αὐτῶν πρὸ τῆς Τουρκικῆς κατακτήσεως δὲν εἶχον φροντίσει ἐγκαίρως νὰ δείξωσι σημεῖα ὑποταγῆς ἢ δὲν συνέτρεξαν εἰς τὴν κατάκτησιν.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ χερσονήσος τοῦ Ἁγίου Ὀρους καὶ πρὶν ἢ ἔτι ἐπεκταθῇ ἡ Τουρκικὴ κυριαρχία εἰς τὴν Εὐρώπην ἔτυχε τῆς ἰδιαιτέρας χάριτος καὶ εὐνοίας τοῦ Σουλτάνου, οὗ ἐπεκαλέσθησαν τὴν προστασίαν οἱ Μοναχοὶ καὶ κατὰ τὰ παλαιότερα ὑψηλὰ Σουλτανικὰ Φιρμάνια τὰ Μοναστήρια τοῦ Ἁγίου Ὀρους, οἱ Μοναχοὶ καὶ τὰ κτήματα αὐτῶν, κινητὰ ἢ ἀκίνητα, εἴτε ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ εἴτε ἐν Εὐρώπῃ εὕρισκόμενα, ἀπολαμβάνουν γενικῶς προστασίαν καὶ ἀσφάλειαν καὶ ἀσυδοσίαν. Ἡ χερσονήσος τοῦ Ἁγίου Ὀρους μὲ τὰ τόσα Μοναστήρια τῆς ἐκκλήσιας τῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ αὐτόνομος μὲ ἴδιον καθεστῶς. Ὅλαι αἱ γαῖαι καὶ κτήματα τῶν Μονῶν, ἅτινα ἐκέκτηντο τότε αὗται καὶ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους διετηρήθησαν κατὰ πλήρη κυριότητα εἰς αὐτάς. Οἱ καλόγηροι δι' ἑαυτοὺς καὶ τὰ τε ἐν τῇ χερσονήσῳ τοῦ Ἁγίου Ὀρους κτήματά των ὡς καὶ τὰ ἀλλαχοῦ τῆς Τουρκίας εὕρισκόμενα ἔναντι ἐνὸς μικροῦ χρηματικοῦ ποσοῦ, ὀριζομένου ἐφ' ἅπαξ κατ' ἀποκοπὴν «μουκαταᾶ» ἦτοι παγίου φόρου, καταβαλλομένου ἐτησίως εἰς τὸν Σουλτάνον, ἐπέχοντος δὲ θέσιν «χαράτζ», δὲν θὰ ἐπλήρωναν κανένα ἄλλον φόρον, κανὲν δόσιμον καὶ οὔτε τελωνειακὸν δασμὸν διὰ τὰ εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος εἰσαγόμενα ἢ ἐξ αὐτοῦ ἐξαγόμενα προϊόντα.

Πιστὴν εἰκόνα τῆς τοιαύτης παλαιόθεν ὑφισταμένης προνομιακῆς ἐντελῶς καταστάσεως παρέχει καὶ ὁ προαναφερθεὶς Τουρκικὸς νόμος τῆς 20 Ζηλχιδζέ Ἀραβικοῦ ἔτους 1294 «περὶ τῶν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει Μοναστηρίων». Τὰ Μοναστήρια τυγχάνουσιν αὐτοδιοίκητα, ὑπάγονται εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ τυγχάνουσιν ἀναπαλλοτρίωτα ἐκκλησιαστικὰ κτήματα θείου δικαίου (ἄρθρον 3). Ὡς ὀρίζει τὸ ἄρθρον 52 «οὐδεὶς καὶ δι' οὐδένα λόγον καὶ

οὐδέποτε δύναται νὰ παραχωρήσῃ ὅπωςδὴποτε ἢ πωλήσῃ καὶ ἐκποιήσῃ Μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἢ κτῆμα αὐτοῦ, κείμενον εἴτε ἐν αὐτῷ εἴτε ἐν γένει ἐν ταῖς Αὐτοκρατορικαῖς περιφρουρήτοις χώραις εἴτε καὶ ἐν τῇ ἄλλοδαπῇ». Ἡ προστασία λοιπὸν τοῦ νόμου δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὰ ἐπὶ τῆς χερσονήσου τοῦ Ἁγίου Ὄρους κτήματα, ἀλλ' ἐπεκτείνεται εἰς πᾶσαν μοναστηριακὴν κινητὴν καὶ ἀκίνητον περιουσίαν, εὕρισκομένην εἰς ἄλλας χώρας τῆς Τουρκίας ἢ ἀκόμη καὶ εἰς τὴν ἄλλοδαπὴν.

Ὡς εἴρηται, περὶ τῶν παλαιῶν προνομίων, πλεονεκτημάτων καὶ ἀσυδοσιῶν (*privilèges, avantages et prérogatives*), ὧν ἔκπαλαι ἀπήλαυε τὸ Ἅγιον Ὄρος ἐν Τουρκίᾳ, ρητὴν μνηεὶαν ποιεῖται καὶ ἡ Συνθήκη τοῦ Βερολίνου, ἀνεγνώρισε δὲ καὶ ἐκύρωσε ταῦτα πάντα παρ' ἡμῖν καὶ τὸ Νομοθετικὸν Διάταγμα τῆς 10 Σεπτεμβρίου 1926 «περὶ κυρώσεως τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τοῦ Ἁγίου Ὄρους», ὅπερ ἐν ἄρθρῳ 2 ὁρίζει ὅτι, τὸ Ἅγιον Ὄρος κέκτηται πλεονεκτηματα Τελωνειακά τε καὶ Φορολογικά, καὶ τὰ μὲν τελωνειακά συνίστανται εἰς ἀτελεῖ εἰσαγωγὴν εἰς αὐτὸ διὰ τὰς Μονὰς οἰωνδὴποτε εἰδῶν μέχρι ὠρισμένου ποσοῦ, τὰ δὲ φορολογικά συνίστανται εἰς τὸ ὅτι τὰ ἐν Ἄθῳ παραγόμενα προϊόντα ἀπαλλάσσονται παντὸς φόρου ἐγγείου, καθαρκῆς προσόδου ἢ ἄλλου ἀμέσου τοιούτου καὶ εἰς τὸ ὅτι τὰ εἰσοδήματα πάσης περιουσίας ἐν αὐτῷ ἀπαλλάσσονται παντὸς φόρου, ὅπως καὶ οἱ Μοναχοὶ ἀπαλλάσσονται φόρων καταναλώσεως ἐπὶ τῶν ἐπιτοπίως παραγομένων καὶ καταναλισκομένων προϊόντων των, ὅπως ἐπίσης καὶ αἱ συναπτόμεναι ἐν Ἁγίῳ Ὄρει συμβάσεις ἀπαλλάσσονται τῶν τελῶν χαρτοσήμου. Ὁ Διοικητὴς τοῦ Ἁγίου Ὄρους ὑπάγεται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν (ἄρθρ. 3), ἡ δὲ δικαιοσύνη ἐν αὐτῷ ἀπονέμεται ὑπὸ τῶν Μοναστηριακῶν Συνάξεων καὶ Γεροντιῶν (ἄρθρ. 7), αἱ δὲ ἐφέσεις ἐναντίον τῶν ἀποφάσεων φέρονται ἐνώπιον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (ἄρθρ. 29). Τὰ ὑπὸ τῶν Μοναστηριακῶν Ἀρχῶν συντασσόμενα ἔγγραφα ἔχουσι

πλήρη ἰσχὺν δημοσίων ἐγγράφων ἐνώπιον πασῶν τῶν Ἀρχῶν τοῦ Κράτους (ἄρθρον 37).

Καὶ κατὰ τὸ ἄρθρον 9 τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου «αἱ Ἱεραὶ Μοναὶ τυγχάνουσιν «αὐτοδιοίκητοι», κατὰ τὸ ἄρθρον 12 «τὸ Ἅγιον Ὅρος ἀπολαύει κατὰ τὰ ἀνέκαθεν κρατοῦντα εἰδικῶν προνομίων καὶ ἀσυδοσιῶν» καὶ κατὰ τὸ ἄρθρον 181 «πᾶσα ἡ ἀκίνητος περιουσία τῶν Ἱερῶν Μονῶν εἶναι ἀπολύτως ἀναπαλλοτρίωτος ὡς πράγματα θείου δικαίου» καὶ κατὰ τὸ ἄρθρον 188, ὁ νῦν ἰσχύων Καταστατικὸς Χάρτης τοῦ Ἁγίου Ὁρους «ἀπορρέει ἐκ τῶν Αὐτοκρατορικῶν Χρυσοβούλων τε καὶ Τυπικῶν, Πατριαρχικῶν Σιγγιλίων, Σουλτανικῶν Φιρμανίων, ἰσχυόντων Γενικῶν Κανονισμῶν καὶ ἀρχαιοτάτων Μοναχικῶν Θεσμῶν καὶ Καθεστώτων».

Οὕτω δὲ καὶ τὰ Χρυσόβουλα τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων, δι' ὧν παρεχωροῦντο ἢ ἐξησφαλίζοντο εἰς τὰς Μονὰς διάφορα κτήματά των ὅπως καὶ τὰ ὁμοίου περιεχομένου Σουλτανικὰ Φιρμάνια ἀναγνωρίζονται ὡς ἐξακολουθοῦντα καὶ νῦν ἔτι παρ' ἡμῖν νὰ εἶναι ἔγκυρα καὶ ἰσχυρά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΤΑ ΒΑΚΟΥΦΙΑ ἢ ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΙ ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΑΙ ΓΑΙΑΙ. ΤΑ ΚΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΑ ΒΑΚΟΥΦΙΑ. ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΓΗΣ ΕΙΣ ΙΔΙΟΚΤΗΤΟΝ

Περὶ ὅλων ἐν γένει τῶν εἰδῶν τῶν μουλκικῶν γαιῶν τὸ αὐτὸ ἄρθρον 2 τοῦ περὶ γαιῶν νόμου ὀρίζει ὅτι, ἡ καθ'αυτὸ κυριότης (*dominium*, ἰδιοκτησία), ἡ οὐσία καὶ ἡ ἔννοια τῆς κυριότητος (ρεκαμπέ), παραμένει καὶ ἀνήκει εἰς τὸν κύριον αὐτῶν καὶ ὅταν οὗτος ἀποθάνῃ, ἡ κυριότης τῶν γαιῶν μεταβιβάζεται κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ ἱεροῦ κληρονομικοῦ δικαίου εἰς τοὺς νομίμους κληρονόμους του καὶ μόναι αἱ τοιαῦται μουλκικαὶ γαῖαι καθίστανται δεκτικαὶ βακουφοποιήσεως (βάκφ), ἥτοι ἀφιερώσεως ὑπὸ τοῦ κυ-

ρίου καὶ ἰδιοκτητοῦ αὐτῶν ὑπὲρ θεαρέστου τινός, ἢ εὐαγοῦς ἢ κοινωφελοῦς καὶ φιλανθρωπικοῦ σκοποῦ.

Ἡ λέξις «βακούφιον» ἥτοι ἀφιέρωμα σημαίνει τὸ ὑπὲρ εὐαγοῦς ἢ κοινωφελοῦς ἐν γένει σκοποῦ ὁριστικῶς καὶ διὰ παντός ἀφιερωθὲν καὶ καθιερωθὲν ἀκίνητον, ἵνα παραμένη ἐσχαί τοιοῦτον. Ἡ δὲ βακουφοποίησις ἢ ἀφιέρωσις, δι' ἧς τὸ κτῆμα καθίσταται βακούφιον, ὁρίζεται κατὰ τοὺς Μουσουλμάνους ἐν γένει καὶ Τούρκους νομοδιδασκάλους ὡς ἡ ἐπίσημος πρᾶξις, ἡ γινομένη ἐνώπιον Ἱεροδίκου (Καδῆ), δι' ἧς ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ κτήματος ἀποξενοῦται ὁριστικῶς καὶ ἀμετακλήτως καὶ διὰ πάντοτε τῆς ἐπὶ τοῦ ἀκινήτου ἰδιοκτησίας του, ἀνατιθέμενος αὐτὴν τῷ Θεῷ καὶ καθιερῶν πᾶσαν ὠφέλειαν ἐκ τοῦ κτήματος πρὸς διηνεκὴ ἐξυπηρέτησιν εὐαγοῦς καὶ κοινωφελοῦς τινός σκοποῦ, ὡς π. χ. ὑπὲρ Ἐκκλησίας, Μοναστηρίου, σχολείου, νοσοκομείου, ὑδραγωγείου κτλ. Ἡ βακουφοποίησις, ἥτοι ἀφιέρωσις τοῦ κτήματος, ἔδει νὰ ἐγίνετο πάντοτε ἐνώπιον Ἱεροδίκου καὶ νὰ ἐπεκυροῦτο διὰ τῆς ἀποφάσεως αὐτοῦ, καὶ κατόπιν αὐτῆς καὶ δι' αὐτῆς τὸ κτῆμα καθίστατο βακούφιον, ἥτοι κτῆμα θείου δικαίου (*res divini juris*) καὶ πρᾶγμα ἐκτός συναλλαγῆς (*extra commercium*), ἀφοῦ ἡ κυριότης αὐτοῦ ἀνήκει ἐσχαί καὶ διὰ παντός εἰς μόνον τὸν Θεόν, δηλαδὴ ἐτίθετο ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ προστασίαν τοῦ Θεοῦ καὶ μόναι αἱ ἐκ τοῦ κτήματος ὠφέλειαι καθιεροῦντο πρὸς διηνεκὴ ἐξυπηρέτησιν τοῦ εὐαγοῦς καὶ κοινωφελοῦς σκοποῦ.

Καὶ αὕτῃ ἄλλως τε ἡ Ἀραβικὴ λέξις «βάκφ» (ἀφιέρωσις, βακουφοποίησις) ὡς καὶ αὐτὸ τὸ ἀφιερωθὲν ἢ βακουφοποιηθὲν κτῆμα, βακούφιον) σημαίνει κατακρατεῖν, ἐμποδίζειν, κωλύειν, οὕτω δὲ κυριολεκτικῶς τὰ βακούφια σημαίνουνσι κτήματα ἐπεσχημένα, κεκρατημένα, κατεσχημένα, πράγματα δηλαδὴ ἐκτός συναλλαγῆς διατελοῦντα καὶ ἀναπαλλοτριώτα, καθὰ ἀνήκοντα ἐσχαί κατὰ κυριότητα εἰς μόνον τὸν Θεόν, καὶ συνεπῶς κτήματα μὴ δυνάμενα κατὰ κανόνα νὰ ἀποτελέσωσιν ἀντικείμενον πάσης

μεταξύ ανθρώπων συναλλαγής ως π. χ. αγοραπωλησίας, υποθήκης, δωρεάς κτλ.¹⁾

Ἡ ἔννοια καὶ ἡ οὐσία τοῦ βακουφίου ἢ ἀφιερωθέντος ἀκινήτου εἶναι ὅτι, τοῦτο καθίσταται ἐσφεὶ κτῆμα θείου δικαίου (*res divini juris*) καὶ ὥς τοιοῦτον τυγχάνει ἀναπαλλοτρίωτον καὶ ἀπολαμβάνει καὶ τὴν ἰδιαιτέραν προστασίαν τοῦ θρησκευτικοῦ Μουσουλμανικοῦ δικαίου (σερράτ), ὅπερ θέτει τὰ βακούφια ὑπὸ τὴν ἄμεσον καὶ διηνεκὴ προστασίαν καὶ ἀσφάλειαν τοῦ Θεοῦ. Καίτοι δὲ ἡ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου δήμευσις κινητῆς καὶ ἀκινήτου περιουσίας κατὰ τὰς παλαιότερας ἐποχὰς δὲν ἦτο σπανία, ἀλλ' οὐδεὶς ποτὲ Σουλτᾶνος ἐτόλμα καὶ νὰ θίξῃ τὰ βακούφια, διότι πᾶσα τοιαύτη πρᾶξις θὰ ἐθεωρεῖτο ὡς ἐναντία πρὸς τὸ θρησκευτικὸν Μουσουλμανικὸν δίκαιον καὶ θὰ ἐχαρακτηρίζετο ὡς πρᾶξις ἀνίερως, βέβηλος καὶ μυσαρὰ καὶ ὡς τοιαύτη κατὰ νόμον ἄκυρος καὶ ἀνίσχυρος.

Διὰ τοὺς λόγους δὲ τούτους καὶ ἵνα αἱ Μοναὶ ἐξασφαλίσωσι διὰ παντὸς τὰ μοναστηριακὰ κτήματά των, ἅτινα κατὰ πλήρη κυριότητα ἐκέκτηντο, ἀπὸ πάσης ἀποπείρας δημεύσεως ἐκ μέρους τῶν Σουλτάνων καὶ ἵνα εἰς πᾶσαν περίστασιν ἀπολαμβάνωσι καὶ τὴν ἰδιαιτέραν προστασίαν τοῦ θρησκευτικοῦ Μουσουλμανικοῦ δικαίου, ἐφρόντιζον νὰ βακουφοποιῶσι νομίμως ἥτοι κατὰ τὰς διατάξεις καὶ διατυπώσεις τοῦ Μουσουλμανικοῦ δικαίου τὰ μοναστηριακὰ κτήματα, λαμβάνοντες πρὸς τοῦτο καὶ ὅλας τὰς ἀναγκαίας ἢ καὶ περιττὰς ἀκόμη προφυλάξεις, ἀφοῦ δηλαδὴ προηγουμένως ἀπηυθύνοντο πρὸς τὸ Σείχουλισλαμᾶτον καὶ ἐζήτουν τὴν γνώμην τοῦ δι' ἐπισήμου «φετβά» ἢ γνωμοδοτήσεώς του καὶ ἀφοῦ συνάμα τὴν ἅπαξ γενομένην ἐκ μέρους τῶν βακουφοποίησιν ἤτοῦντο, ἵνα ἐπικυρώσῃ καὶ δι' ἰδιαιτέρου Αὐτοκρατορικοῦ Δια-

1) Περί βακουφίων καὶ ἀφιερώσεως βλ. ἐμὸν βιβλίον. «Ἡ Ἀκίνητος ἰδιοκτησία ἐν Τουρκίᾳ». Ἐν Ἀθήναις 1903. Ἐπίσης Ὁμέρ Χιλμῆ, Διατάξεις περὶ βακουφίων ἐν Μεταφράσει Ὁθωμανικῶν Κωδίκων Νικολαΐδου, τόμ. Β'. σελ. 1259—1554).

τάγματός του ὁ Σουλτᾶνος, ὅστις διέτασσε συνάμα καὶ τὴν ἐγγραφὴν καὶ καταχώρισιν τῆς βακουφοποιήσεως καὶ ἐν τοῖς βιβλίοις τοῦ Κτηματολογίου.

Αἱ τοιαῦται ἐπίσημοι ἐνέργειαι καὶ διατυπώσεις πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας ὡς βέβαιον θὰ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὅτι, ἐνεπνεύσθησαν εἰς τοὺς Καλογήρους τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἀπὸ πρόσωπα ἐπίσημα καὶ ἀπολαύοντα μεγάλου κύρους καὶ μεγάλης δυνάμεως ἐν Τουρκίᾳ, καλῶς γνωρίζοντα τὴν κατάστασιν καὶ ἔχοντα πρὸ παντὸς καὶ τὴν διάθεσιν καὶ προθυμίαν νὰ φανῶσι χρήσιμοι καὶ προστατεύωσι τὰς ἱεράς Μονὰς Ἁγίου Ὁρους. Ἐφόσον δὲ αἱ τοιαῦται βακουφοποιήσεις τῶν κτημάτων τῶν Μονῶν ἤρχισαν νὰ γίνωνται τὸ πρῶτον κατὰ τοὺς χρόνους τῆς βασιλείας τοῦ Σουλτάνου Σουλεϊμάν τοῦ Α΄. (1520—66), ὁπότε Σείχ οὐχ Ἰσλάμ διετέλει ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ περίφημος Ἐμποῦ Σουούδ, ὅστις κεκτημένος καὶ τὴν εὐνοίαν τοῦ Σουλτάνου καὶ δύναμιν καὶ ἐπιρροὴν μεγάλην εἰς τὰ δημόσια πράγματα τῆς Τουρκίας καὶ παρὰ τῷ λαῷ, διεκρίθη διὰ τὸν μυστικισμόν του ὡς καὶ μὲ νεοπλατωνικὰς θεωρίας, ἐχούσας τότε ἰδίᾳ πέρασιν ἐν Ἀνατολῇ, ἰδίως δὲ παρὰ τοῖς Δερβίσις (εἶδη μοναχικῶν ταγμάτων Τουρκικῶν, διαιτωμένων εἰς Τεκέδες, ἀποτελοῦντες εἰδὸς τι τῶν παρ' ἡμῖν Μοναστηρίων) καὶ ἐπροστάτευε ἰδιαιτέρως καὶ τοὺς Δερβίσας, φαίνεται ὅτι εἰς τοῦτον ὠφείλετο ἡ ἔμπνευσις καὶ καθοδήγησις τῶν Καλογήρων τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἵνα ἐξασφαλίσωσι καὶ κατὰ τὰς ἰδιαιτέρας διατυπώσεις τοῦ ἱεροῦ Μουσουλμανικοῦ δικαίου τὰ κτήματα τῶν Μονῶν.

Αἱ τοιαῦται δὲ ἐνέργειαι συνέπιπτον τὸ πρῶτον καὶ ὁπότε ἡ Τουρκία, ἐπεκτεινομένη εἰς Εὐρώπην, καταλαμβάνουσα καὶ τὴν Οὐγγαρίαν καὶ πολιορκοῦσα καὶ τὴν Βιέννην καὶ ἐπεκτεινομένη καὶ εἰς τὴν Βόρειον Ἀφρικὴν (Ἀλγερία, Τύνις), εἴτε συμμαχοῦσα μετὰ τοῦ Φραγκίσκου Βασιλέως τῆς Γαλλίας εἴτε καὶ ἐπεμβαίνουσα ἐν γένει εἰς τὰ πράγματα τῆς Εὐρώπης, ἐφιλοδόξει νὰ καταστῇ ἡ

πρώτη Δύναμις ολοκλήρου τῆς Εὐρώπης, ἐπιβάλλουσα εἰς αὐτὴν τὴν θελησιν καὶ τὴν δυνάμιν της.

Φαίνεται δὲ ὅτι εἰς τὰς τοιαύτας τάσεις καὶ φιλοδοξίας της συνέφερον εἰς τὰ ὅμματα πολλῶν Τούρκων ἐπισήμων, ἐχόντων ὑπ' ὄψει των καὶ αὐτὸ τὸ παράδειγμα τοῦ Προφήτου Μωάμεθ, εὐνοήσαντος καὶ ὑποστηρίξαντος τοὺς καλογήρους, νὰ ὑποστηρίζωσι καὶ αὐτοὶ τοὺς Χριστιανοὺς Μοναχοὺς, καὶ ἰδίᾳ τοὺς Ἀγιορείτας, γνωρίζοντας πάντοτε νὰ πολιτεύωνται ἀπέναντι τῶν Τούρκων, ἀκολουθοῦντας δὲ καὶ τὸν Σουλτᾶνον καὶ τὸν Τουρκικὸν στρατὸν εἰς τὰς ἐκστρατείας των ἐν τῇ Χριστιανικῇ Εὐρώπῃ πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν κατακτωμένων Χριστιανικῶν λαῶν καὶ ἐμψύχωσιν αὐτῶν ἐν τῇ ἰδέᾳ ὅτι, μετὰ τῶν Τούρκων συζῶσιν ἐλευθέρως καὶ ἐν συμπνοίᾳ καὶ οἱ Χριστιανοί. Εἶνε δὲ ἐξηκριβωμένον ὅτι, πράγματι τὸν Σουλτᾶνον καὶ Τουρκικὸν στρατὸν συνώδευσαν πολλάκις εἰς τὰς ἐν Εὐρώπῃ ἐκστρατείας καὶ Μοναχοὶ τοῦ Ἀγίου Ὁρους, φέροντες καὶ ἐπιδεικνύοντες τὴν θαυματουργὸν εἰκόνα τοῦ τροπαιοῦχου Ἀγίου Γεωργίου καὶ εὐχόμενοι ὑπὲρ τῆς νίκης τῶν Τουρκικῶν ὀπλῶν. Οἱ δὲ Τοῦρκοι, λαὸς κατ' ἐξοχὴν στρατιωτικός, ἐξ ὧν τῶν Χριστιανῶν ἁγίων ἐδείκνυον πάντοτε ἰδιαίτερον σεβασμὸν καὶ προτίμησιν πρὸς τὸν ἔφιππον καὶ ἥρωα ἅγιον διὰ τὸ ἀρειμάνιον καὶ τὸ ἀρρενωπὸν θάρρος του καὶ στρατιωτικὴν παράστασίν του καὶ μέχρις ἐσχάτων, ἰδίᾳ δὲ αἱ Τούρκισαι σχεδὸν ἐορτάζουσιν, ὅπως ἡμεῖς τὴν πρώτην Μαΐου, ἐν Ἀνατολῇ καὶ τὴν μνήμην αὐτοῦ, θεωροῦσαι ὅτι ὁ ἅγιος συμβολίζει τὴν ἄνοιξιν, τὰ ἄνθη καὶ τὴν νεότητα.

Ἀναφέρεται δὲ ὄντως καὶ διεδίδετο ἕκτοτε καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν περὶ τὸν Σουλτᾶνον στενῶν κύκλων, ὅτι οὗτος ἐβλεπε καὶ κατ' ὄναρ τὸν τροπαιοῦχον Ἅγιον, προπορευόμενον ἔφιππον καὶ ὀδηγοῦντα τὸν Τουρκικὸν στρατὸν ἐναντίον τῶν Εὐρωπαίων πολεμιστῶν, εἴτε δὲ τὸ τοιοῦτον θὰ ἐθεωρεῖτο ἀληθές εἴτε μή, πάντως ὅμως αἱ τοιαῦται διαδόσεις συνέφερον εἰς τὴν πολιτικὴν, ἣν ἠκολούθει τότε ὁ Σουλτᾶνος, νὰ καθυποτάξῃ δηλαδὴ τὴν Χριστιανικὴν

Εὐρώπην, ἐμπνέων εἰς αὐτὴν τὴν ἰδέαν, ὅτι βοηθεῖται καὶ ἀπὸ Χριστιανὸν Ἅγιον, ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει αἱ τοιαῦται διαδόσεις εὗρισκον εὐχάριστον ἀπήχησιν καὶ εἰς τὰ πολυάριθμα μοναχικά τάγματα τῶν Δερβισῶν, οἵτινες ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἰδίᾳ τοῦ Σουλτάνου Σουλεῖμάν ἤρχισαν ἀποκτῶντες ὑπερβάλλουσιν ἐπιρροὴν καὶ δύναμιν παρὰ τῷ λαῷ, ἐκ πνεύματος δὲ καὶ ποιᾶς τινος ἀλληλεγγύης καὶ συναδελφικότητος ἐβλεπαν καὶ οὗτοι τοὺς Χριστιανοὺς Μοναχοὺς καὶ ἰδίᾳ τοὺς Ἁγιορείτας ὑποστηριζομένους ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου, ἀκολουθοῦντος εἰς τοῦτο τὸ παράδειγμα τοῦ Προφήτου Μωάμεθ.

Διὰ τὴν βακουφοποιήσιν ὅμως κτήματι δέον ὁ βακουφοποιῶν ἦτοί ὁ ἀφιερωτὴς νὰ διατελῇ κατὰ πλήρη κυριότητα ἰδιοκτῆτης καὶ κύριος τοῦ κτήματος, ἄλλως πᾶσα βακουφοποίησις καθίσταται ἀδύνατος καὶ ἄκυρος. Ὡς γνήσια βακούφια «ἐβκάφ-ι σαχηχᾶ» θεωροῦνται μόνον τὰ βακουφοποιηθέντα παρὰ τοῦ νομίμου κυρίου τῶν κτήματων πλήρους ἰδιοκτησίας, ἦτοι «μούλκια». Ἄλλ' αἱ δημόσιαι γαῖαι «μηριγιέ» δὲν ἀνήκουσι κατὰ κυριότητα εἰς τὸν κατέχοντα αὐτὰς ἰδιώτην, ἀλλ' εἰς μόνον τὸ Τουρκικὸν Δημόσιον ἢ τὸν Σουλτᾶνον ὡς ἀντιπρόσωπον τοῦ Δημοσίου καὶ αἱ τοιαῦται γαῖαι ἦσαν ἐκ τοῦ λόγου τούτου ἀνεπίδεκτοι ἀφιερώσεως, ἐκτὸς μόνον ἐὰν προηγουμένως διὰ τῆς νομίμου μετατροπῆς αὐτῶν εἰς γαῖας ἰδιοκτῆτους, «μούλκικας» ἤθελον περιέλθῃ αὐταὶ ὑπὸ τὴν πλήρη ἰδιοκτησίαν «μούλκιέτ» τοῦ ἰδιώτου, ὅστις ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ ἠδύνατο νομίμως νὰ τὰς βακουφοποιήσῃ ὑπὲρ εὐαγοῦς τινος καὶ κοινωφελοῦς σκοποῦ.

Καὶ κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 121 τοῦ περὶ γαιῶν νόμου οὐδεὶς δύναται νὰ ἀφιερῶσιν (βακουφοποιήσῃ) εἷς τι καθίδρυμα τὰς παρ' αὐτοῦ διὰ ταπίου ἐξουσιαζόμενας γαῖας, ἐὰν προηγουμένως δὲν ἤθελον μετατραπῇ αὐταὶ εἰς κατὰ πλήρη κυριότητα ἐξουσιαζόμενα κτήματά του (μούλκια) καὶ δὴ κατόπιν καὶ Σουλτανικοῦ Μουλκινάμῃ, ἦτοι Σουλτανικοῦ ἐγγράφου, παρέχοντος τὴν κυριότητα.

Μόνος ὁ Σουλτᾶνος, ὡς ἀντιπροσωπεύων τὸ Κράτος

καὶ τὸ Δημόσιον (Μπέϊτ οὐλ Μάλ) ὡς καὶ τὰ δικαιώματα ἰδιοκτησίας τοῦ Δημοσίου ἐπὶ τῶν δημοσίων γαιῶν ἡδύνατο τὰς δημοσίας προσόδους (φόροι, δεκάτη κλπ.) ὠρισμένης διοικητικῆς περιφερείας, τὰς ἀνηκούσας εἰς τὸ Κράτος, νὰ καθιερῶσιν καὶ προσδιορίσῃ (ταχσῆς) ἐφ' ἅπαξ καὶ διὰ παντός πρὸς ἐξυπηρέτησιν ὠρισμένου τινὸς εὐαγούς καὶ κοινωφελοῦς σκοποῦ, ὡς π. χ. νὰ ὀρίσῃ ὅπως αἱ δημόσιαι πρόσοδοι τῆς δεῖνος περιφερείας, ὡς τῆς νήσου Σαμοθράκης ἢ Θάσου¹⁾ ἢ τοῦ δεῖνος Καζᾶ (ὑποδιοικήσεως) τῆς δεῖνος Ἐπαρχίας μὴ περιέρχωνται εἰς τὸ Δημόσιον, ἀλλὰ νὰ εἰσπράττωνται ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τῶν νομίμων Ἐπιτρόπων «Μουτεβελήδων» ἐνὸς Δζαμίου ἢ Νοσοκομείου, Πτωχοκομείου, Ἱεροδιδασκαλείου (Μεδρεσέ) κτλ. καὶ δαπανῶνται ὑπ' αὐτῶν πρὸς συντήρησιν καὶ ἐξυπηρέτησιν ἐνὸς τοιούτου εὐαγούς καὶ κοινωφελοῦς σκοποῦ. Οὕτω δὲ τὰ τοιαῦτα εὐαγῇ καθιδρύματα ἀπολαμβάνουσιν ἔσται καὶ ὑποκαθίστανται εἰς τὰ δικαιώματα τοῦ Κράτους καὶ Δημοσίου.

Καὶ αἱ τοιαῦται ὑπὸ τῶν Σουλτάνων καθιερῶσεις ἢ διαθέσεις καὶ προσδιορισμοὶ τῶν δημοσίων προσόδων ὑπὲρ εὐαγῶν σκοπῶν, αἵτινες φέρουσι τὴν εἰδικωτέραν ὀνομασίαν τῶν «ταχσῆσάτ» ἥτοι προσδιορισμάτων, φέρουσι καὶ τὴν γενικωτέραν ὀνομασίαν τῶν καταχρηστικῶν

1) Αἱ δημόσιοι πρόσοδοι τῆς νήσου Σαμοθράκης εἶχον ἀφιερωθῇ καὶ καθορισθῇ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Σουλεϊμάν τοῦ Α'. πρὸς συντήρησιν ὑποτρόφων εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεδρεσέν (Θεολογικὴ καὶ Νομικὴ Σχολή) παρὰ τῷ Τεμένει Σουλεϊμανιέ. Αἱ τῆς νήσου Θάσου εἶχον παραχωρηθῇ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου εἰς τὸν Χεβίδην τῆς Αἰγύπτου. Ἐπίσης αἱ δημόσιαι πρόσοδοι πολλῶν ἐκ τῶν νήσων Κυκλάδων ἦσαν παραχωρημέναι πρὸς συντήρησιν διαφόρων εὐνοουμένων προσώπων, αἱ δὲ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὁλοκλήρου τῆς Ἀττικῆς ὑπὲρ τῆς βασιλομήτορος (Βαλιοῆ Σουλτάνας), ἣτις τὰς εἰσέπρατε διὰ τοῦ Βοεβόδα, παραμένοντος ἐν Ἀθήναις ὡς ἀντιπροσώπου της. Περὶ τῶν τοιούτων παραχωρήσεων καὶ βακουφοποιήσεων βλ. ἐκτενέστερον καὶ ἀναλυτικῶς τὰς διαφόρους κατὰ καιροὺς δημοσιευθείσας ἐπισήμους γνωμοδοτήσεις μου ἐν «Θέμιδι» «Δικαιοσύνη» καὶ τοῖς ἄλλοις νομικοῖς περιοδικοῖς τῶν Ἀθηνῶν

ἢ μὴ γνησίων βακουφίων «ἐβκάφι γάηρ σαχηχᾶ» ἢ ἀπλῶς ἀφιερωμένων γαιῶν «ἐραζήϊ μεβκουφέ». Καὶ αἱ τοιαῦται γαῖαι ἐφ' ὅσον μὲν εἶναι μουλκικαί, ἐξακολουθοῦσι νὰ ἀνήκουν πάντοτε καὶ κατὰ πλήρη κυριότητα εἰς τοὺς νομίμους κυρίους καὶ ἰδιοκτήτας των, ἢ ἐὰν εἶναι γαῖαι δημοσίαι, νὰ ἀνήκουν νομίμως καὶ καθ' ὅλα εἰς τοὺς νομίμους ἐξουσιαστάς των μὲ μόνην τὴν διαφοράν, τὴν ἄλλως ἀνεπαίσθητον δι' αὐτούς, διὰ τοὺς δημοσίους φόρους αὐτῶν καὶ τὴν δεκάτην ἐκ τῶν προϊόντων των δὲν καταβάλλουν εἰς τὸ Δημόσιον ἀλλ' εἰς τοὺς Μουτεβελήδες (Ἐπιτρόπους) τῶν ἀρμοδίων Καθιδρυμάτων.

Ἡ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου λοιπὸν καθιέρωσις καὶ προσδιορισμὸς τῶν δημοσίων προσόδων ὑπὲρ εὐαγοῦς σκοποῦ δὲν ἀποτελεῖ, κυρίως εἰπεῖν, γνησίαν καὶ οὐσιαστικὴν βακουφοποίησιν τῆς γῆς, ἥτις κατ' οὐσίαν παραμένει πάντοτε ἡ αὐτή, διὰ τοῦτο δὲ καὶ φέρει τὴν ὀνομασίαν τῆς καταχρηστικῆς βακουφοποίησεως «βάκφι γάηρ σαχηχᾶ» καὶ οὐτε ἀφορᾷ τὴν οὐσίαν αὐτὴν τοῦ οὕτω καὶ **καταχρηστικῶς** ἀφιερωθέντος ἀκινήτου, ἀφοῦ τοῦτο, ἐὰν μὲν εἶναι μουλκιον, ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ ὑπὸ τὴν πλήρη κυριότητα (μουλκιέτ) τοῦ κυρίου καὶ ἰδιοκτήτου του, ἐὰν δὲ εἶναι δημοσία γῆ «μηριγιέ», ἐξακολουθεῖ καὶ πάλιν παραμένουσα τοιαύτη. Ἡ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου λοιπὸν γενομένη καθιέρωσις περιορίζεται μόνον ὡς πρὸς τὰς δημοσίας προσόδους (φόρους καὶ δεκάτην) καὶ δὲν ἐπηρεάζει τὰ ἐπὶ τοῦ ἀκινήτου δικαιώματα τῶν ἰδιωτῶν.

Περὶ τῶν τοιούτων καταχρηστικῶς ὀνομαζομένων βακουφίων «ταχσησάτ» ἢ γαιῶν βακουφικῶν διαλαμβάνει εἰδικώτερον καὶ τὸ ἄρθρον 4 τοῦ περὶ γαιῶν Ὁθωμανικοῦ νόμου (βλ. λεπτομερέστερον περὶ τούτων ἐν τῷ ἐμῷ βιβλίῳ Ἡ Ἀκίνητος Ἰδιοκτησία ἐν Τουρκίᾳ).

Ἀπὸ τὰς «Διατάξεις περὶ Βακουφίων» (Ἀχκιὰμ οὐλ Ἐβκάφ) τοῦ Ὁμέρ Χιλμῆ, Προέδρου τοῦ Ἀκυρωτικοῦ τῆς Τουρκίας καὶ καθηγητοῦ, δημοσιευθείσας ἐν τῇ Μεταφράσει τῶν Ὁθωμανικῶν Κωδίκων Νικολαΐδου (τόμ. Β. σελ. 1259 καὶ ἐξῆς) παραλαμβάνομεν τὰ ἐξῆς :

Ζήτημα ἢ ἄρθρον 132. «Ἐάν τις, χωρὶς νὰ ἀποκτήσῃ προηγουμένως τὴν ἔγκυρον ἰδιοκτησίαν ἐκτάσεώς τινος ἐκ τῶν δημοσίων γαιῶν, ἣν ἐξουσιάζει διὰ ταπίου, ἢ χωρὶς νὰ λάβῃ προηγουμένως Σουλτανικὴν ἄδειαν, ἀφιερῶση (βακουφοποίησις) αὐτὴν ὑπὲρ τινος σκοποῦ, πᾶσα τοιαύτη βακουφοποίησις θεωρεῖται ἄκυρος καὶ ἀνίσχυρος ἢ δὲ γῆ ἐξακολουθεῖ πάντοτε διατελοῦσα δημοσία γῆ».

Ζήτημα ἢ ἄρθρον 127. «Ἐάν δι' ἀληθοῦς (ἐγκύρου, νομίμου κατὰ τὸ Ἱερὸν δίκαιον) ἰδιοκτησίας ὑπαχθῇ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου εἰς τὴν κυριότητά τινος (τεμλῆκι σαχήχ) ἐκ τῶν δημοσίων γαιῶν ὠρισμένη τις ἔκτασις καὶ οὗτος βακουφοποίησις τὴν ἔκτασιν ταύτην ὑπὲρ φιланθρωπικοῦ τινὸς σκοποῦ, τὸ τοιοῦτον ἀφιέρωμα (βακούφιον, ἀφιερωθὲν κτῆμα) καθίσταται ἐκ τῶν ἀληθῶν (ἐγκύρων, νομίμων) βακουφίων».

Ζήτημα ἢ ἄρθρον 128. «Διὰ τὸ ἔγκυρον τῆς παραχωρήσεως τῆς ἰδιοκτησίας ἐκ μέρους τοῦ Δημοσίου ἀπαιτεῖται ὁ ἰδιοκτήτης νὰ προβῇ εἰς ἔγκυρον ἀγοράν. Καὶ ἐάν μὲν κατὰ τὴν παραχώρησιν τῆς ἰδιοκτησίας τὸ Δημόσιον Ταμεῖον πιέζεται ἀπὸ οἰκονομικὰς ἀνάγκας, διὰ τὸ ἔγκυρον τῆς παραχωρήσεως ταύτης ἀπαιτεῖται ὁ ἰδιοκτήτης νὰ ἀγοράσῃ ἀπὸ τὸ Δημόσιον Ταμεῖον τὴν γῆν ἐκείνην ἀντὶ τοῦ κατ' ἐκτίμησιν ὀριζομένου τιμήματος, πληρῶνων αὐτό. Ἐάν δὲ τοῦναντίον τὸ Δημόσιον Ταμεῖον δὲν πιέζεται ἀπὸ ἀνάγκας, τότε διὰ τὸ ἔγκυρον τῆς παραχωρήσεως ἀπαιτεῖται νὰ ἀγοράσῃ ὁ ἰδιοκτήτης τὴν ὠρισμένην ἔκτασιν τῆς γῆς ἀντὶ τῆς διπλασίας ἀξίας».

Ζήτημα ἢ ἄρθρον 135. «Ἐάν εἶναι γνωστὸν ὅτι ἀγρόν τινα, ἀρχῆθεν μὲν ὄντα ἐκ τῶν δημοσίων γαιῶν «μηριγιέ», παλαιόθεν δὲ βακουφοποιηθέντα (ἀφιερωθέντα ὑπὲρ τινος εὐαγοῦς ἢ κοινωφελοῦς σκοποῦ), εἶχεν ἀγοράσει ὁ ἀφιερωτῆς (ὁ βακουφοποίησας) ἀπὸ τοῦ Δημοσίου, ὁ ἀγρὸς οὗτος θεωρεῖται πάντως ὡς ἀληθὲς (ἔγκυρον καὶ γνήσιον) ἀφιέρωμα (βακούφιον). Εἴτε ἢ ἀγορὰ ἐκείνη εἶχε γίνει συμφώνως πρὸς τὸν νόμιμον τρόπον, τὸν διαγραφόμενον

ἐν τῷ πρόσθι παρατιθεμένῳ 128 ζητήματι, εἴτε δὲν εἶναι γνωστὸν πῶς εἶχε γίνεи ἡ ἀγορά».

Ὡς λοιπὸν καὶ ἐκ τῶν πρόσθι κειμένων καταφαίνεται, καίτοι αἱ γαῖαι τῆς Ἡπείρου καὶ Μακεδονίας ἀπὸ τῆς Τουρκικῆς κατακτήσεως εἶχον κηρυχθῆ γαῖαι δημόσιαι «ἐραζήϊ μηριγιέ» καὶ εἶχον περιέλθει κατὰ κυριότητα εἰς τὸ Τουρκικὸν Δημόσιον, τὸ ἱερὸν ὅμως Μουσουλμανικὸν δίκαιον (σερηάτ), τὸ ἀνέκαθεν ἰσχύον ἐν Τουρκίᾳ, ἐδέχετο ὅτι, μία ὠρισμένη ἑκτασίς τοιαύτης δημοσίας γῆς εἴτε μικρὰ εἴτε καὶ μεγάλη ἡδύνατο νὰ παραχωρηθῇ κατὰ κυριότητα ἥτοι νὰ ἀπαλλοτριωθῇ καὶ πωληθῇ ὑπὸ τοῦ Τουρκικοῦ Δημοσίου εἰς ἰδιώτην, ἀποκτώντα τὴν ἀπόλυτον κυριότητα (μουλκιέτ) τῆς τοιαύτης ἐκτάσεως, τὴν ὁποίαν κατόπιν δι' ἐγκύρου καὶ νομίμου ἀφιέρωσεως (βακουφοποιήσεως) ἡδύνατο οὗτος νὰ καταστήσῃ ἐσαεὶ βακούφιον ἥτοι ἀφιέρωμα ὑπὲρ ὠρισμένου τινος εὐαγοῦς καὶ κοινωφελοῦς σκοποῦ, ὡς π. χ. ὑπὲρ Ἐκκλησίας, Μοναστηρίου κλπ.

Καὶ ἀναγράφεται μὲν ἐν ταῖς νεωτέραις διατάξεσιν ὅτι, ἡ τοιαύτη ἀγορὰ παρ' ἰδιώτου πρέπει εἰς τὸ ἐξῆς νὰ γίνεиτι ἔναντι μὲν τῆς πραγματικῆς ἀξίας τῆς γῆς ὡς τιμῆματος, ἔάν τὸ Δημόσιον εὐρίσκεται εἰς οἰκονομικὰς ἀνάγκας, ἔναντι δὲ τῆς διπλασίας ἀξίας τῆς γῆς, ἔάν τούναντίον διατελῇ τοῦτο ἐν εὐπορίᾳ, πλὴν ὅμως, εἶναι γνωστότατον ἐκ τῆς ἱστορίας ὅτι, τὸ Τουρκικὸν Δημόσιον λόγῳ τῆς σπατάλης καὶ κλασικῆς ἀνικανότητος τῶν παλαιότερων Τούρκων εἰς τὴν οἰκονομίαν καὶ τὰ ἐν γένει οἰκονομικὰ ζητήματα, ὡς καὶ λόγῳ τῶν διαρκῶν πολέμων καὶ ἐπαναστάσεων, εὐρίσκετο πάντοτε ἐν χρηματικαῖς στενοχωρίαις καὶ ἠναγκάζετο νὰ ἀπαλλοτριώῃ πολλὰς ἐκτάσεις δημοσίας γῆς εἰς ἰδιώτας, ἐπερχομένης οὕτω αὐτοδικαίως καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ νόμου ἐγκρινομένης μετατροπῆς τῶν δημοσίων γαιῶν εἰς κτήματα πλήρους ἰδιοκτησίας ἢ μούλκια.

Ὡς δὲ ἀναφέρεται ρητῶς καὶ ἐν τῷ παρατεθέντι ζητήματι 135, ἐφόσον πρόκειται περὶ παλαιᾶς ἀπαλλοτριώσεως δημοσίας γῆς, δὲν ἐπιτρέπεται πλέον τὴν σήμερον νὰ

ἐξετάζεται, ἐάν τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἐγένετο ἡ ἀπαλλοτριώσεις, τὸ Δημόσιον εὐρίσκετο ἢ μὴ ἐν οἰκονομικαῖς στενοχωρίαις, διότι εἰς πᾶσαν περίπτωσιν αὕτη καθ' ἑαυτὴν ἢ ὑπὸ ἰδιώτου γενομένη ἀγορὰ τῆς δημοσίας γῆς καὶ ἢ ὥς συνέπεια ταύτης αὐτοδικαίως ἐπερχομένη μετατροπὴ ταύτης εἰς κτῆμα πλήρους ἰδιοκτησίας «μούλκι» θεωρεῖται ἔγκυρος, ἰσχυρὰ καὶ ἀπρόσβλητος.

Τὰ περὶ μετατροπῆς τῶν δημοσίων γαιῶν εἰς γαίας ἰδιοκτήτους δέχονται ἀνεξαιρέτως ὅλοι οἱ Τοῦρκοι νομοδιδάσκαλοι (βλ. Ἀλῆ Χαϊδάρ. Ἑρμηνεία νόμου περὶ γαιῶν σελ. 16—19. Χαλῆς Ἑσρέφ ἐν τῷ ἰδίῳ βιβλίῳ του σελ. 60—61 κτλ.). Καὶ οἱ Padel καὶ Steeg (de la Legislation foncière Ottomane σελ. 11) ὥς γαίας ἀπολύτως ἰδιοκτῆτους ἦτοι ὥς μούλκια σύμφωνα μὲ τὸ ἄρθρ. 2 τοῦ περὶ γαιῶν νόμου θεωροῦσι καὶ ἐκείνας «qui ont été distraites du domaine public (terres miri) pour être concédées á des particuliers, en vertu d'un titre valable (temlik - i - sahih), afin qu'ils en jouissent en pleine propriété, selon les prescriptions de la loi religieuse». Καὶ ὁ N. Chiha (Traité de propriété immobilière en droit Ottoman σελ. 30 καὶ ἐξῆς) γράφει. «La troisième partie des terres privées (mulk) comprennent les terres qui distraites du domaine public ont été valablement cédées à titre mulk (pleine propriété) à tel individu pour en jouir dans toutes les conditions du dominium plenum selon les prescriptions de la Loi» (article 2 du Code Foncier).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΕΥΝΟΙΑ ΤΩΝ ΣΟΥΛΤΑΝΩΝ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΜΟΝΑΣ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΜΕΤΑΤΡΟΠΗΝ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΓΑΙΩΝ ΕΙΣ ΙΔΙΟΚΤΗΤΟΥΣ

Αἱ ὥς εἴρηται ἀπαλλοτριώσεις καὶ μετατροπαὶ τῶν δημοσίων γαιῶν «μηριγιέ» εἰς γαίας μούλκικας ἰδιοκτήτους, αἱ ἐπιτρεπόμεναι ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Μουσουλμανικοῦ δικαίου, ἐθεωροῦντο ἀναγκαῖαι, ἵνα τὰ Μοναστήρια πλὴν τῶν

ὅσα ἤδη κατὰ τοὺς πρό τῆς Τουρκικῆς κατακτῆσεως χρόνους ἐκέκτηντο καὶ ἅτινα ἅπαξ καὶ ἀνεγνωρίσθησαν καὶ διετηρήθησαν εἰς αὐτὰ ὡς καλῶς κεκτημένη περιουσία αὐτῶν, δύνανται ταῦτα νὰ ἀποκτῶσιν ἐκ νέου καὶ κατὰ πρώτην φοράν καὶ ἐτέρας γαίας ἐν Τουρκίᾳ. Καὶ δὲν ἐγίνοντο μὲν συνήθως καὶ εὐκόλως ὑπὲρ τῶν ραγιαδῶν Χριστιανῶν αἱ μετατροπαί, πάντως ὅμως ἐπετυγχάνοντο ὑπὲρ ἰσχυρῶν Τούρκων μεγιστάνων καὶ τῶν διαθετόντων πολλὰ καὶ ἰσχυρὰ μέσα Χριστιανῶν, παρείχοντο δὲ μετὰ τινος περισσοτέρας ἀνέσεως καὶ εὐκολίας εἰς τὰ Μοναστήρια καὶ μάλιστα τὰ Μοναστήρια τοῦ Ἁγίου Ὁρους, τῶν ὁποίων οἱ καλόγηροι, ὡς λέγουσι τὰ ἀρχαιότερα Σουλτανικά Φιρμάνια, πρῶτοι ἀπὸ τοὺς ἄλλους ραγιαδες καὶ καθ' ὃν χρόνον ἀκόμη ἡ πρωτεύουσα τῶν Τούρκων εὐρίσκετο ἐν Προύση τῆς Βιθυνίας, ἔσπευσαν νὰ ζητήσωσι τὸ ἔλεος καὶ τὴν προστασίαν τοῦ Σουλτάνου.

Εἰς τὴν τοιαύτην εὐνοίαν ὑπὲρ τοῦ Ἁγίου Ὁρους συνέτελεσε πολὺ καὶ ὁ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σουλτάνου Σουλεϊμάν τοῦ Κανονοῦ (νομοθέτου) ἢ ὅπως τὸν ὀνομάζουν οἱ Φράγκοι Μεγαλοπρεποῦς (Magnifique) ἀκμάσας καὶ μεγάλην φήμην ὡς σοφοῦ καὶ ἐναρέτου καὶ συνάμα καὶ μεγάλην κλίσιν καὶ εὐνοίαν ἐπιδειξαμένου πρὸς τὸν ἐν γένει θεωρητικὸν καὶ μοναχικὸν βίον εἰρημένου Σείχ οὐλ Ἰσλάμη Ἐμποῦ Σουούδ. Πάντοτε, ὅσάκις οἱ καλόγηροι τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἐζήτουν τὴν βοήθειαν καὶ προστασίαν του, τὸν εὕρισκον πρόθυμον ὑποστηρικτὴν, καὶ οὗτος ὡς ἀνώτατος ἐν Τουρκίᾳ κριτὴς καὶ δικαστὴς καὶ ἐρμηνευτὴς τοῦ ἱεροῦ νόμου, ἐξέδιδε «φετῶδες» ἥτοι γνωμοδοτήσεις, δι' ὧν ἐκρίνοντο θεμιταὶ καὶ νόμιμοι αἱ ὑπὲρ τῶν Μοναχῶν καὶ κατὰ πλήρη κυριότητα ἀπαλλοτριώσεις μεγάλων ἐκτάσεων δημοσίων γαιῶν «μηριγιέ» καὶ μετατροπαί αὐτῶν ὑπὸ τούτων εἰς γαίας ἰδιοκτῆτους «μούλκια», ἅπαξ δὲ οἱ μοναχοὶ γινόμενοι κατὰ πλήρη κυριότητα ἰδιοκτῆται, ἔσπευδον νὰ ἐξασφαλίσωσιν αὐτὴν ἐσφεί ὑπὲρ τοῦ Μοναστηρίου των διὰ τῆς βακουφοποιήσεώς της. Εὐθύς μὲ τὴν ἀφιέρωσιν ἐξεδίδετο συνήθως καὶ

Σουλτανικόν Φιρμάνιον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐνεκρίνετο ἡ ὑπὲρ τῶν Μοναχῶν γενομένη ἀπαλλοτριώσις τῆς δημοσίας γῆς καὶ ἡ μετατροπὴ αὐτῆς εἰς γῆν ἰδιόκτητον «μοῦλκι» ὡς καὶ ἡ κατόπιν τούτων ὑπὸ τῶν Μοναχῶν ἀφιέρωσις (βακουφοποιήσις) αὐτῆς εἰς τὸ Μοναστήριον, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ ἐν τοῖς παλαιοῖς βιβλίοις τοῦ Κτηματολογίου ἐγγραφὴ τῆς γῆς ὡς μοναστηριακῆς γῆς, ἀνηκούσης ἐσφαί καὶ ἀναπαλλοτριώτως εἰς τὸ Μοναστήριον πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ εὐαγοῦς σκοποῦ, ὃν τοῦτο ἐπιδιώκει.

Ἐν ταῖς Μοναῖς τοῦ Ἁγίου Ὁρους πλεῖστα ὅσα τοιαῦτα Σουλτανικὰ Φιρμάνια διασώζονται, ὡς ἐπίσης καὶ παλαιότατα ἐπίσημα «σουρέτια» ἥτοι ἀντίγραφα ἀπὸ τὰς ἐγγράφας (κουγιούδ) ἐν τοῖς βιβλίοις τοῦ παλαιότερου Κτηματολογίου (Δεφτερχανέ) τῆς Τουρκίας, τὰ δὲ Σουλτανικὰ Φιρμάνια ὅπως καὶ αἱ τοιαῦται παλαιαὶ ἐγγραφαὶ καὶ κατὰ τὸ ἄρθρον 1737 τοῦ Ὁθωμανικοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος ἀπολαύουν μεγάλου σεβασμοῦ καὶ ἐκτιμήσεως ἐν Τουρκίᾳ καὶ θεωροῦνται ἐγγραφα ἀπηλλαγμένα πάσης ὑπονοίας δόλου καὶ παραποιήσεως καὶ ἐγγραφα αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ «μααμούλουν μπίχ», δηλαδὴ ἐκτελεστά, ἥτοι ὅσάκις προσάγονται ἐνώπιον οἰασοδήποτε Ἀρχῆς, δέον νὰ ἐκτελῶνται ἀσυζητητεῖ, μὴ ἐπιτρεπομένης οὐδεμιᾶς ἐνστάσεως κατὰ τοῦ κύρους ἢ τοῦ περιεχομένου αὐτῶν.

Ἐν ταῖς Μοναῖς τοῦ Ἁγίου Ὁρους φυλάσσονται ἐπίσης καὶ πλεῖστα παλαιότατα δικαστικαὶ ἀποφάσεις, καθ' ἃς, ἐπειδὴ κατὰ καιροὺς ἐγίνοντο ἐπεμβάσεις ἐκ μέρους τῶν Τούρκων τιμαριούχων ἢ Σπαχήδων καὶ ἄλλων ἰσχυρῶν, ἐπιμενόντων ἵνα θεωρῶσι τὰς μοναστηριακὰς γαίας ὡς ὑπαγομένας εἰς τὴν κοινὴν κατηγορίαν τῶν δημοσίων γαιῶν «μηριγιέ», οἱ Μοναχοί, οἵτινες ἐφοβοῦντο νὰ ἐναγάγωσιν ἀπ' εὐθείας τοὺς Τούρκους ἰσχυροὺς ἐνώπιον τοῦ Ἱεροδίκου (Καδῆ) τῆς Ἐπαρχίας, ἀνεφέροντο ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν Σουλτάνον, ὅστις ἐξέδιδε Διάταγμα (Φιρμάνιον), διατάσσων, ἵνα ἀνώτερος δικαστὴς ἐξετάσῃ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Μοναστηρίου, κρίνων καὶ ἀποφασίζων

ἐπὶ τῇ βάσει τῶν παλαιότερων Σουλτανικῶν Φιρμανίων καὶ παλαιῶν ἐγγραφῶν (κουγιουδατ) τοῦ Κτηματολογίου, οὕτω δὲ καὶ ὁ ἀνώτερος Δικαστής, μὴ ἔχων νὰ φοβηθῇ τι ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους Ισχυροὺς, ἐξήταζε τὴν ὑπόθεσιν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐκ μέρους τῶν Μοναχῶν ἐπιδεικνυομένων εἰς αὐτὸν παλαιότερων Σουλτανικῶν Φιρμανίων καὶ ἐγγραφῶν τοῦ Κτηματολογίου καὶ ἀπέδιδε τὸ δίκαιον εἰς τὰ Μοναστήρια, μεθ' ὃ καὶ πάλιν ταῦτα ἀνεφέροντο εἰς τὸν Σουλτᾶνον, ἵνα ἐπὶ τῇ βάσει τῆς τοιαύτης ἀποφάσεως τοῦ ἀνωτέρου Δικαστοῦ ἐκδοθῇ καὶ νέον Σουλτανικὸν Φιρμάνιον, διατάσσον τὸν γενικὸν σεβασμὸν τῶν δικαιωμάτων τοῦ Μοναστηρίου ἐπὶ τοῦ κτήματος καὶ τὴν ἄρσιν πάσης ἐνοχλήσεως ἀπ' αὐτοὺς καὶ ὡς τὴν καταδίωξιν καὶ τιμωρίαν παντὸς ἀντιτασσομένου εἰς τὰ ὑψηλὰ κελεύσματα τοῦ Σουλτάνου.

Ἡ κατὰ τὸ ἱερὸν Μουσουλμανικὸν δίκαιον ἄδεια καὶ ἔγκρισις (ἴζνι σερῆ) τῆς μετατροπῆς δημοσίας γῆς εἰς μουλκικήν, περὶ ἧς μνείαν ποιεῖται τὸ ἄρθρον 2 ἐδάφ. 2 τοῦ νόμου περὶ γαιῶν, ἐγένετο κατὰ τὰς ἐξῆς ἐν περιλήψει διατυπώσεις.

Ὅποταν ὁ Ἑγούμενος τοῦ Μοναστηρίου μετὰ τοῦ περὶ αὐτὸν Ἑγουμενοσυμβουλίου ὠρισμένην ἔκτασιν δημοσίας γῆς (ἀγροὺς, βοσκάς, δάση ἢ ὀλόκληρα τσιφλικία) ἤθελον ὑπὲρ τοῦ Μοναστηρίου νὰ ἀγοράσωσι κατὰ πλήρη κυριότητα καὶ καταστῇ τοῦτο ἰδιοκτῆτης καὶ κύριος αὐτῆς, ἐπειδὴ, μὴ ἀναγνωριζομένων τῶν νομικῶν προσώπων κατὰ τὸ ἱερὸν Μουσουλμανικὸν δίκαιον, δὲν ἠδύναντο νὰ παρασταθῶσιν οὗτοι ὡς ἀντιπρόσωποι τῆς Μονῆς καὶ ἀγοράσωσι τὴν δημοσίαν γῆν ἀπ' εὐθείας ἐπ' ὀνόματι αὐτῆς, παρουσιάζοντο οἱ ἴδιοι ἀπ' εὐθείας καὶ αὐτοπροσώπως ὡς ἀγορασταί, δηλοῦντες ὅτι ἡ ἀγορά τῆς γῆς ὑπ' αὐτῶν ἐγένετο πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς βακουφοποιήσεως ἢ ἀφιερώσεως τοῦ ἀκινήτου εἰς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς ἐξυπηρέτησιν αἰωνίαν τοῦ εὐαγοῦς καὶ θεαρέστου σκοποῦ, ὃν ἐπιδιώκει ἡ Μονή.

Ἐτίθετο λοιπὸν ἐνώπιον τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει

Σείχ - οὐλ Ἰσλάμ, ὅστις ἦτο ὁ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου διοριζόμενος ἀνώτατος Κριτὴς καὶ Ἑρμηνευτὴς τοῦ ἱεροῦ δικαίου, τοιοῦτόν τι ἐρώτημα, παραπεμπόμενον εἰς τὸ παρὰ τῷ Σείχουλισλαμάτῳ καὶ ὑπὸ τὴν προεδρείαν αὐτοῦ ἐδρεῦον ἀνώτατον Συμβούλιον, ἐπέχον θέσιν Ἱερᾶς Συνόδου, ἥτοι τὸν Φετβαχανέν (Οἶκον Φετβάδων), πρὸς ἐκδοσιν σχετικοῦ φετβά ἢ γνωμοδοτήσεως κατὰ τὸν ἐξῆς ἐγκεκριμένον τρόπον, τιθεμένου κατὰ πρῶτον τοῦ ἐρωτήματος καὶ μετ' αὐτὸ τιθεμένης τῆς ἀπαντήσεως.

Ἑρώτημα. Ὁ Παπᾶ Κύριλλος, Ἡγούμενος τοῦ δεινὸς Μοναστηρίου καὶ οἱ περὶ αὐτόν Παπᾶ Εὐθύμης καὶ Παπᾶ Σωφρόνιος καὶ Παπᾶ Γαβριήλ, οἱ ἀποτελοῦντες τὸ περὶ αὐτόν Συμβούλιον, θέλουσι νὰ ἀγοράσωσι κατὰ πλήρη κυριότητα ὠρισμένην ἑκτασιν δημοσίας γῆς, εὐρισκομένης εἰς τὸ δεῖνα μέρος, καταβάλλοντες τὴν πραγματικὴν ἀξίαν τῆς γῆς εἰς τὸ Δημόσιον. Ζητοῦσι δὲ νὰ ἐπιτύχωσι τὸ τοιοῦτον, διὰ νὰ καταστῶσι κατὰ πλήρη ἰδιοκτησίαν κύριοι αὐτῆς ἐπὶ τῷ θεαρέστῳ σκοπῷ, ἵνα, ἀποξενούμενοι κατόπιν αὐτοὶ παντὸς ἰδίου δικαιώματος ἐπ' αὐτῆς, βακουφοποιήσωσιν ἥτοι ἀφιερώσωσι ταύτην ἑσχαί εἰς τὸν Θεόν, πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως ἡ μὲν κυριότης τῆς παραμένει πάντοτε καὶ μέχρι συντελείας τοῦ κόσμου εἰς τὸν Θεόν, (ἥτοι ἵνα καταστῇ τὸ ἀκίνητον πρᾶγμα θείου δικαίου, *divini juris* καὶ ἀναπαλλοτρίωτον), μόναι δὲ αἱ ἐκ τῆς γῆς ὠφέλειαι χρησιμεύωσι πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ εὐαγοῦς καὶ κοινωφελοῦς σκοποῦ, ὃν ἐπιδιώκει τὸ ρηθὲν Μοναστήριον. Ἵνα δηλαδή οἱ χάριν τῆς λατρείας τοῦ Παναγάρχου Θεοῦ μακρὰν πάσης ἄλλης βιωτικῆς μερίμνης καὶ κοσμικῆς ἀπολαύσεως εὐρισκόμενοι καὶ ἀφοσιώσαντες τὴν ζωὴν αὐτῶν εἰς μόνην τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ θείου Μοναχοῦ εὐρίσκωσι στέγην καὶ καταφύγιον ἐν τῷ Μοναστηρίῳ, ὥς καὶ τροφὴν καὶ περίθαλψιν ἐν αὐτῷ, ἐκπαιδεύωσι δὲ καὶ καθοδηγῶσι πάντα νεωστὶ προσερχόμενον εἰς τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας καὶ περιποιῶνται καὶ παρέχωσι συνάμα ἄσυλον καὶ τροφὴν εἰς τοὺς εἰς

τά μέρη ἐκεῖνα τοῦ Μοναστηρίου ὁδοιποροῦντας καὶ πένητας.

Ἐρωτᾶται λοιπὸν ἐὰν μία τοιαύτη ἀγορὰ δημοσίας γῆς, γινομένη πρὸς ἓνα τοιοῦτον θεάρεστον καὶ εὐαγῆ σκοπὸν ἐκ μέρους τῶν καλογήρων τῆς Μονῆς καὶ ἔναντι τοῦ ἀληθοῦς τιμήματος, τοῦ ἀντιπροσωπεύοντος τὴν πραγματικὴν ἀξίαν τῆς γῆς, καταβαλλομένου εἰς τὸ Δημόσιον, γινομένη δὲ καὶ μετὴν ἄδειαν τοῦ Σουλτάνου, ὥς καὶ ἡ κατόπιν τῆς τοιαύτης ἀγορᾶς βακουφοποίησις ὑπὸ τῶν μοναχῶν τῆς ἀγορασθείσης γῆς καὶ προσάρτησις αὐτῆς εἰς τὸ Μοναστήριον, ἵνα ἡ γῆ χρησιμοποιεῖται ἑσχαί εἰς τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ, ἐπιτρέπεται ἢ μὴ κατὰ τὸ ἱερὸν δίκαιον καὶ ἐὰν ἡ ἀγορὰ ὅπως καὶ ἡ κατόπιν τῆς ἀγορᾶς ὑπὲρ τοῦ Μοναστηρίου διάθεσις καὶ ἀφιέρωσις τυγχάνουσι ἀμφοτέραι πράξεις θεμιταὶ καὶ νόμιμοι;

Ἀπάντησις. Μάλιστα. Ἡ τοιαύτη ἀγορὰ καὶ ἡ κατόπιν ἀφιέρωσις αὐτῆς εἰς τὴν Μονὴν εἶναι ἀμφοτέραι πράξεις θεμιταί, ἐπιτρεπόμεναι ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ νόμου, γινόμεναι μάλιστα καὶ μετὴν ἄδειαν τοῦ Σουλτάνου.

Κατὰ τοὺς νεωτέρους μόνον χρόνους καθωρίσθη, ἵνα ἡ ἄδεια τῆς μετατροπῆς τῆς δημοσίας γῆς εἰς μουλκικὴν γίνεται οὐχὶ πλέον δι' ἀπλοῦ φετβά, ἀλλὰ κατόπιν ἀποφάσεως (ιλάμ) τοῦ ἱεροδίκου (Καδῆ), ἐπικυρουμένης ὑπὸ τοῦ Σεῖχουλισλαμάτου καὶ ἐκδόσεως κατόπιν σχετικοῦ Σουλτανικοῦ Διατάγματος, ἐπιτρέποντος τὴν μετατραπὴν.

Περὶ τῶν τοιούτων διατυπώσεων τῆς μετατροπῆς διὰ μακρῶν πραγματεύονται οἱ Τοῦρκοι νομοδιδάσκαλοι (βλ. Ἀλῆ Χαϊδάρ καὶ Χαλῆς Ἐσρέφ ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ ἄρτου 2 τοῦ περὶ γαιῶν νόμου), ἀρκετὰ δὲ ἐκτενῶς καὶ ὁ N. Chiha (*Traité de la propriété immobilière en droit Ottoman* σελ. 30—34).

Ἐν συντομίᾳ καὶ ἀνακεφαλαιώσει τῶν ἄνωθι οἱ νόμιμοι αἰτίαι, δι' ἃς αἱ μοναστηριακαὶ γαῖαι καὶ ἰδίαι αἱ γαῖαι καὶ τοιφίκια ἢ Μετόχια ἢ δάση καὶ βοσκαὶ κτλ. τῶν Μονῶν Ἀγίου Ὅρους δὲν ὑπήγοντο εἰς τὴν γενικὴν κατηγορίαν τῶν δημοσίων γαιῶν, (ἐραζήι μηγριγιέ), ἀλλ' ἦσαν γαῖαι

ιδιόκτητοι «μεμλουκέ» ἦτοι μούλκια, κτήματα δηλαδή πλήρους ιδιοκτησίας, ἦσαν δύο· α'. διότι ὡς γαῖαι ιδιόκτητοι φορολογούμεναι «χαραδζηέ» ἀνεγνωρίσθησαν κατὰ τὴν Τουρκικὴν κατάκτησιν ἢ ἀκόμη πρὸ πάσης κατακτήσεως ὅλαι αἱ γαῖαι, βοσκαί, δάση κτλ, ὅσαι ἀνήκον ἤδη εἰς τὰς Μονάς καὶ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς ἀκόμη χρόνους καὶ αἵτινες διετηρήθησαν ὑπὸ τὴν κατοχὴν καὶ πλήρη κυριότητα τῶν Μονῶν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς κατακτήσεως καὶ μετ' αὐτὴν καὶ β'. αἱ γαῖαι, ὡς ἀγροί, βοσκαί, δάση κτλ., αἵτινες ἦσαν μὲν ἀρχικῶς γαῖαι δημόσιαι «μηριγιέ», ἔχουσι δὲ ὑπὸ τῶν Μοναχῶν ἀγορασθῆ ἐπὶ Τουρκοκρατίας καὶ μετατραπεῖσαι εἰς γαῖας ιδιοκτῆτους ἔχουσι κατόπιν ἀφιερωθῆ ὑπὲρ τῶν Μονῶν, προσαρτηθεῖσαι εἰς αὐτάς.

Συνέβαινε δὲ ὅμως, ἵνα οἱ Μοναχοὶ ἀγοράσωσι γαῖας δημοσίας ἀπὸ τὸν Σπαχήν ἢ τὸ Τουρκικὸν Δημόσιον οὐχὶ πλέον ἐπ' ὀνόματι τοῦ Μοναστηρίου τῶν, ὑπὲρ δὲν ἐπετρέπετο, ἀφοῦ δὲν ἀνεγνωρίζοντο τὰ νομικὰ πρόσωπα, ἀλλ' ὡς ἄτομα καὶ χωρὶς νὰ γίνωσι προηγουμένως οἱ νόμιμοι διατυπώσεις τῆς μετατροπῆς αὐτῶν εἰς γαῖας ιδιοκτῆτους, μεμλουκέ. Καὶ ὁ σκοπὸς τῶν Μοναχῶν τῶν ἀγορσζόντων γαῖας δημοσίας διὰ χρημάτων τοῦ Μοναστηρίου ἦτο νὰ κατέχωσι καὶ ἐξουσιάζωσι ταύτας οὐχὶ ὡς ἄτομα, ἀλλ' ὡς μοναχοὶ ἀνήκοντες εἰς τὴν Μονὴν καὶ διὰ τὴν Μονὴν καὶ ὅταν ἀπέθνησκον αὐτοί, ἵνα περιέρχωνται εἰς τοὺς ἄλλους Μοναχοὺς τῆς Μονῆς, ὥστε αἱ γαῖαι νὰ παραμένωσιν ἐσφει γαῖαι Μοναστηριακαί.

Ἐπὶ τῶν τοιούτων ἰδίᾳ γαιῶν, αἱ ὁποῖαι δὲν ἔχουσι μετατραπῆ πρότερον εἰς γαῖας ιδιοκτῆτους, ἵνα ὡς τοιαῦται βακουφοποιηθῶσιν ὑπὲρ τοῦ Μοναστηρίου, ἤγειρον συχνὰ ἀξιώσεις οἱ Σπαχήδες καὶ ἄλλοι Εἰσπράκτορες ἢ Μισθωταὶ (πακτωταὶ) τῶν δημοσίων προσόδων, ἰσχυριζόμενοι ὅτι, δὲν ἠδύναντο αὐταὶ νὰ ἀνήκωσιν εἰς τὰς Μονάς, ἀφοῦ ἦσαν ἀρχικῶς καὶ παραμένουν γαῖαι δημόσιαι καὶ συνεπῶς, ἀφοῦ ἀπέθανον οἱ ἀρχικοὶ κάτοχοι, εἰς οὓς εἶχον παραχωρηθῆ ὑπὸ τοῦ Σπαχή ἢ τῶν ἄλλων Εἰσπρακτόρων

καί Πακτωτῶν τῶν δημοσίων προσόδων, καθίσταντο αὐταὶ γαῖαι σχολαζούσης νομῆς (μαχλούλ), περιερχόμεναι καὶ πάλιν ὡς τοιαῦται εἰς τὸ Δημόσιον, εἰς δ' ἀνήκον πάντοτε κατὰ κυριότητα.

Εἰς τὰς τοιαύτας περιπτώσεις οἱ Μοναχοὶ κατέφευγον εἰς τὸ ἔλεος καὶ τὴν εὐσπλαχνίαν τοῦ Σουλτάνου, ἀναφέροντες καὶ ἐπαναλαμβάνοντες ὅτι, πρῶτοι οἱ Μοναχοὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους, καὶ δη καθ' ὃν χρόνον εἰσέτι ἡ Τουρκία εὕρισκετο εἰς τὰ σπάργανα τῆς γενέσεώς της καὶ πρὶν ἢ ἀκόμη πατήσῃ πόδα ἐπὶ τῆς Εὐρώπης, προβλέποντες τὸ λαμπρὸν μέλλον, τὸ ὁποῖον ἐπεφύλαττεν ἡ Θεία Πρόνοια εἰς τὸ μεγαλεῖον τῶν Σουλτάνων, ἔσπευσαν αὐθορμήτως εἰς Ἀνατολὴν νὰ ὑποβάλωσιν τὰ σέβη των καὶ τὴν ὑπακοὴν των εἰς τὸν Σουλτάνον, ὅστις ἔγνω δεόντως νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν τοιαύτην διαγωγὴν τῶν Καλογήρων καὶ ἀντήμειψεν αὐτοὺς μεγαλοφρόνως. Ἦδη δέ, ἐπειδὴ μὲ τὴν ἀγαθὴν πρόθεσιν νὰ ἀποκτήσωσι γαίας διὰ τὸ Μοναστήριόν των, τὸ ὁποῖον λόγῳ τῶν ἀντιξίων περιστάσεων περιέπεσεν ἐσχάτως εἰς ἀξιοθρήνητον οἰκονομικὴν κατάστασιν, ὥστε νὰ μὴ δύναται ἐξ ἰδίων νὰ ἀντικαταστήσῃ καὶ ἐπιδιορθώσῃ τὰς ἐκκλησίας του, οὔτε νὰ διαθρέψῃ ἐπαρκῶς τοὺς Μοναχοὺς, οὔτε νὰ βοηθήσῃ τοὺς ὁδοιποροῦντας καὶ γυμνητεύοντας καὶ ἀφοῦ μὲ τὴν ἐλεημοσύνην τῶν εὐσεβῶν Χριστιανῶν, πιστῶν ραγιαδῶν τοῦ Σουλτάνου, κατῴρθωσαν μὲ μυρίας ταλαιπωρίας νὰ ἐξοικονομήσωσι χρήματα, τὰ ὁποῖα καὶ ἐπλήρωσαν εἰς τὸ Τουρκικὸν Δημόσιον, διὰ νὰ παραχωρήσῃ εἰς αὐτοὺς γαίας πρὸς καλλιέργειαν καὶ βοσκὰς διὰ τὰ ζῶα των ἢ δάση διὰ νὰ ξυλεύωνται, ἔρχονται νῦν οἱ Σπαχήδες καὶ οἱ Εἰσπράκτορες καὶ Χωροφύλακες, οἵτινες ζητοῦσι νὰ ἀφαιρέσωσι τὰς ἅπας ἀγορασθείσας γαίας ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν Μοναχῶν, ἰσχυριζόμενοι ὅτι αἱ γαῖαι αὐταὶ ἦσαν καὶ εἶναι πάντοτε γαῖαι δημόσιαι, βασιλικαὶ καὶ ἀνήκουσιν εἰς μόνον τὸν Σουλτάνον καὶ χωρὶς τὴν ἄδειαν αὐτοῦ καμμία διάθεσις τῶν γαιῶν τούτων ὑπὸ τῶν Μοναχῶν δὲν ἐπιτρέπεται, οὔτε καθίσταται θεμιτὴ. Διὰ τοῦτο καὶ οὗτοι, ἀφοῦ κατὰ πρῶτον ἀνεφέροντο

εἰς τὸ Σεῖχουλισλαμάτον, αἰτούμενοι σχετικὴν ἱεράν ρήτραν «φειτᾶ» ἥτοι ἐπίσημον γνωμοδότησιν περὶ τῶν δεόντων γενέσθαι ἐν τῇ τοιαύτῃ περιστάσει, κατέφευγον εἴτα εἰς τὸν Σουλτᾶνον, αἰτούμενοι ἐν τῇ περιστάσει τὸ ἔλεος καὶ τὴν εὐσπλαγχνίαν καὶ τὴν ἔμφυτον καὶ ἀποδεδειγμένην μεγαθυμίαν καὶ μεγαλοδωρίαν του. Καὶ ὁ Σουλτᾶνος, ἀποδεχόμενος τὴν τοιαύτην ἀναφορὰν τῶν Μοναχῶν, καὶ ἔχων ὑπ' ὄψει του τὴν σύμφωνον γνωμοδότησιν τοῦ Σεῖχουλισλαμάτου, ἐξέδιδεν Αὐτοκρατορικὸν Διάταγμα (Σουλτανικὸν Φιρμάνιον), διὰ τοῦ ὁποῖου, ἀφοῦ ἀνεφέροντο καὶ ἐξιστοροῦντο ἐν αὐτῷ τὰ γενόμενα, διέτασσε τοὺς Σπαχήδες καὶ τὰς ἄλλας ἐπιτοπίους Τουρκικὰς Ἀρχὰς ὅτι, ἡ κατὰ συγγνώμην καὶ συγχώρησιν Αὐτοκρατορικὴ θέλησίς του εἶναι ὅπως, ἀφοῦ ἅπαξ οἱ Καλόγηροι τοῦ Ἀγίου Ὁρους ῥητήσαντο τὸ ἔλεος καὶ τὴν εὐσπλαγχνίαν του καὶ ἀφοῦ οὗτοι ὑπῆρξαν πάντοτε ἄνθρωποι εὐσεβεῖς καὶ νομοταγεῖς καὶ πρῶτοι ἀπὸ τῶν ἄλλων Χριστιανῶν ραγιαῖδες ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἀνεγνώρισαν τὴν Ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν, διὰ ταῦτα καὶ αἱ δημόσιαι γαῖαι, τὰς ὁποίας ἅπαξ ἡγόρασαν οὗτοι, μὲ τὸν εὐσεβῆ σκοπὸν νὰ ἐξυπηρετῶσι τὸ Μοναστήριόν των, δέον νὰ παραμένωσι πάντοτε εἰς χεῖρας τῶν Μοναχῶν καὶ νὰ μένωσιν οὗτοι ἀνενόχλητοι ἀπὸ τῶν Δημοσίων Εἰσπράκτορας, τοὺς Σπαχήδες καὶ ὄλους τοὺς ἄλλους, καὶ ὅταν οἱ Μοναχοὶ ἀποθνήσκωσιν, νὰ μὴ ἐπανέρχωνται πλέον εἰς τὸ Δημόσιον αἱ γαῖαι των ὡς γαῖαι σχολαζούσης νομῆς (μαχλούλ), ἀλλὰ νὰ μένωσιν ἐσχαεὶ προσηρτημέναι εἰς τὸ Μοναστήριον ὑπὸ μόνον τὸν ὄρον, ἵνα οἱ ἐκάστοτε καλλιεργοῦντες καὶ νεμόμενοι τὰς γαίας ταύτας Μοναχοὶ καταβάλλωσιν ἐτησίως εἰς τὸ Δημόσιον τὴν δεκάτην ἐκ τῶν εἰσκομιζομένων προϊόντων τῆς γῆς.

Μὲ τὸ τοιοῦτον πνεῦμα εἶναι συντεταγμένον τὸ ἀπὸ 8 Ρέμπι οὐλ Ἐββελ 1004 Φιρμάνιον τοῦ Σουλτάνου Μεχμέτ τοῦ Γ'. καὶ τὸ ἀπὸ μηνὸς Σαφὲρ 1188, καθ' ἡμᾶς 1774 Φιρμάνιον τοῦ Σουλτάνου Ἀπτούλ Χαμήτ τοῦ Α', ἀφορῶντα ἀμφότερα τὰς ἐν τῇ περιφερείᾳ Σερρῶν ὑπὸ τῶν Μο-

ναχῶν τῆς Μονῆς Ἐσφιγμένου ἀγορασθείσας δημοσίας γαίας, ὡς καὶ πλεῖστα ἕτερα ὅμοια, τὰ ἀφορῶντα τὰς ἄλλας Μονάς, ὡς καὶ τὸ ἀπὸ ἀρχᾶς τοῦ μηνὸς Σαμπάν Μουσουλμανικοῦ ἔτους 1163 ἥτοι καθ' ἡμᾶς 1756 Φιρμάνιον τοῦ Σουλτάνου Μαχμούτ Χάν τοῦ Α'. καὶ τὸ ἀπὸ μηνὸς Μουχαρέμ τοῦ ἔτους 1188, καθ' ἡμᾶς 1774, ἕτερον Φιρμάνιον τοῦ Σουλτάνου Ἀπτούλ Χαμήτ τοῦ Α', ἀφορῶντα ἀμφότερα τὰς γαίας καὶ τσιφλίκια τῆς Μονῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς καὶ πλεῖστα ἕτερα.

Δηλαδή κατὰ τὰ ἐν λόγῳ Φιρμάνια οἱ Μοναχοὶ εἶχον ἀγοράσει ἐπ' ἰδίῳ ὀνόμασιν ἀπὸ τῶν Σπαχῆδων ἢ τῶν Τουρκικῶν Δημόσιον διαφόρους γαίας τῆς κατηγορίας τῶν δημοσίων «μηριγιέ», κειμένας εἰς τὰς περιφερείας Θεσσαλονίκης, Σερρών, Ζίχνης, Δράμας, Βερροίας κτλ., ἃς κατόπιν ἐβακουφοποίησαν (ἀφιέρωσαν) ὑπὲρ τοῦ Μοναστηρίου των, χωρὶς νὰ ἔχῃσιν γίνει προηγουμένως αἱ νόμιμοι διατυπώσεις τῆς μετατροπῆς τῶν γαιῶν εἰς ἰδιοκτητήτους, κατόπιν δὲ ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ Σουλτάνου ἐπέτυχον καὶ νὰ μεταγράψῃσιν τὰς γαίας παρὰ τῷ Κτηματολογίῳ ὡς ἀνηκούσας εἰς τὸ Μοναστήριόν των. Τὸ Σεΐχουλισματᾶτον ἐρωτηθὲν ἀπεφάνητο διὰ «φετβά» ὅτι, ναὶ μὲν ἐφ' ὅσον ἐπρόκειτο περὶ δημοσίων γαιῶν, ἀνηκουσῶν κατὰ κυριότητα εἰς τὸ Δημόσιον, ἐκπροσωπούμενον ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου, οἱ Μοναχοὶ οἱ ἐξαγοράσαντες ταύτας παρὰ τοῦ Δημοσίου δυνάμει ταπίων δὲν ἀπέκτησαν νομίμως τὴν κυριότητα αὐτῶν, διὰ νὰ δύνανται ἐγκύρως νὰ τὰς βακουφοποιήσωσιν καὶ ἀφιερώσωσιν ὑπὲρ τοῦ Μοναστηρίου των, δι' ἣν πρᾶξιν ἀπητεῖτο προηγουμένως ἡ ρητὴ ἀδεια καὶ ἔγκρισις τοῦ Σουλτάνου, διὰ τοὺς λόγους δὲ τούτους θὰ ἔδει κατ' ἀρχὴν νὰ θεωρηθῇ ἄκυρος κατὰ νόμον ἡ γενομένη βακουφοποίησις, οὐχ ἥττον ὅμως ἐφ' ὅσον ἡ βακουφοποίησις ἐγένετο ἅπαξ καὶ ἔχει ἐκδοθῇ ὁριστικὴ καὶ τελεσίδικος πλέον καταστάσα ἀπόφασις Ἱεροδίκου, δικάσαντος κατὰ τὸ ἱερὸν δίκαιον καὶ ἔχει ἐγγραφῇ ἡ ἀφιέρωσις παλαιόθεν καὶ ἐν τοῖς βιβλίοις τοῦ Κτηματολογίου, δὲν δύνανται πλέον οἱ Σπαχῆδων καὶ Εἰσπράκτορες καὶ ἄλλαι

ἐπιτόπια Ἀρχαί νά ἐπεμβαίνωσιν αὐθαιρέτως καί οἴκοθεν αὐτοί εἰς τὰς τοιαύτας μοναστηριακάς γαίας, πρὸς τοῦτο δὲ θά ἀπητεῖτο ἡ ρητὴ πρὸς αὐτοὺς ἐντολὴ καὶ ἐξουσιοδότησις ἐκ μέρους τοῦ Σουλτάνου, ἵνα δύνανται οὗτοι νά ἐνεργῶσιν ἐπὶ τόπου ὡς ἐντολοδόχοι καὶ ἀντιπρόσωποι αὐτοῦ. Ἐάν ὅμως ὁ Σουλτᾶνος, κινούμενος ἀπὸ ἔλεος καὶ εὐσπλαχνίαν πρὸς τοὺς Μοναχοὺς, θά ἤθελεν ἐγκρίνει τυχόν πάντα τὰ γενόμενα ὡς καλῶς γεόμενα, ἡ τοιαύτη ἔστω καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων ἐπερχομένη ἄδεια κοὶ ἔγκρισις ἰσοδυναμεῖ κατὰ τὸν ἱερὸν νόμον μὲ ἀρχικὴν ἐντολήν καὶ τὰ ἅπαξ γενόμενα καὶ κατόπιν ἐγκρινόμενα, θεωροῦνται ὡς ἀρχικῶς γενόμενα μὲ τὴν ἄδειαν καὶ ἔγκρισιν τοῦ Σουλτάνου.

Τοιαύτας ἐκ τῶν ὑστέρων ἐγκρίσεις καὶ ἐπιδοκιμασίας εἶχεν ἐνεργήσει πολλὰς καὶ αὐτὸς ὁ Προφήτης Μωᾶμεθ, ὁ Ἀπόστολος τοῦ Θεοῦ, οὗτινος οἱ λόγοι καὶ αἱ πράξεις, καθὰ ἐμπνεομένου ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀποτελοῦσι πηγὴν δικαίου παρὰ τῷ Μουσουλμανικῷ δικαίῳ, τὴν λεγομένην Ἱερὰν Παράδοσιν (Σόννα ἢ σουνέτ Τουρκιστί) καὶ τυγχάνουσιν ἀξιομίμητοι διὰ πάντα πιστὸν Μουσουλμᾶνον καὶ ἰδίᾳ τοὺς Χαλήφας καὶ Σουλτάνους. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν λόγων τοῦ Προφήτου ἔχει διατυπωθῇ καὶ τὸ ἄρθρον 1453 τοῦ Ὁθωμανικοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, ὃπερ ἔχει ἐπὶ λέξει οὕτω :

«Ἡ ἐπιγιγνομένη ἔγκρισις θεωρεῖται ὡς προγενεστέρᾳ ἐντολή. Π.χ. ἐάν τις πωλῇσῃ αὐθαιρέτως ἀλλότριον πρᾶγμα, ἀναγγεῖλῃ τοῦτο εἰς τὸν κύριον τοῦ πράγματος καὶ οὗτος ἀποδεχθῇ, θεωρεῖται ὅτι εἶχε διορίσει αὐτὸν ἐντολοδόχον».

Καὶ ἡ ἐκ τῶν ὑστέρων λοιπὸν ἔγκρισις καὶ ἐπιδοκιμασία τοῦ Σουλτάνου, ὡς ἀνωτάτου ἀντιπροσώπου τοῦ Δημοσίου, τῆς ὑπὲρ τῆς Μονῆς διαθέσεως τῶν δημοσίων γαιῶν καὶ τῆς ἐγγραφῆς τούτων ὡς ἀνηκουσῶν εἰς τὴν Μονήν, ἰσοδυναμεῖ νομικῶς ὡς ἐάν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς καλῶς καὶ νομίμως ἐγένοντο αἱ διατυπώσεις καὶ αἱ γαῖαι ἐξακολουθοῦσι παραμένουσai ἐσχαί μοναστηριακαί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ
ΤΑ ΔΙΑΦΟΡΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΓΑΙΩΝ ΤΩΝ ΜΟΝΩΝ
ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

Τὰς γαίας τῶν Μονῶν τοῦ Ἀγίου Ὁρους δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν εἰς τὰ ἐξῆς ἑπτὰ εἶδη ἥτοι :

α') Τὰς γαίας τὰς εὐρισκομένας ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Ἀγίου Ὁρους, ἀποτελούσῃ ἐν τῷ συνόλῳ τῆς εἰδός τι αὐτονόμου καὶ αὐτοτελοῦς Δημοκρατίας Μοναστηρίων, τελοῦσης δὲ ὑπὸ ὑποτελείαν εἰς τὸν Σουλτᾶνον καὶ καταβαλλούσης ἑτησίως ἕνα μικρὸν πάγιον φόρον ὑποτελείας εἰς αὐτόν, ὀνομαζόμενον «μουτακᾶ» ἥτοι ποσὸν κατ' ἀποκοπὴν ὠρισμένον ἢ πάγιον. Ἡ κατὰ τὸν περὶ γαιῶν νόμου (ἄρθρ. 2) ὀνομασία τοῦ φόρου τούτου εἶναι κυρίως «χαράτζ-ι μουβαζάφ», ὅστις ὀρίζεται ἐν τῷ νόμῳ ὡς ἀποτελούμενος ἀπὸ χρηματικὸν ποσὸν ὠρισμένον κατ' ἀποκοπὴν, (μουκατᾶ). Διὰ τῆς πληρωμῆς εἰς τὸν Σουλτᾶνον τοῦ μικροῦ τούτου ποσοῦ φόρου ὑποτελείας τὰ ἐπὶ τῆς Χερσονήσου τοῦ Ἀγίου Ὁρους ἀκίνητα, ἐξηρημένα παντὸς ἄλλου φόρου, τυγχάνουσι προνομιοῦχα καὶ ἀσύδοτα, διατελοῦντα «μούλκια» καὶ κτήματα θείου δικαίου, παραμένοντα ἑσχαί εἰς τὰ Μοναστήρια.

β') Τὰς γαίας, τὰς εὐρισκομένας εἰς ἄλλα μέρη τῆς Αὐτοκρατορίας (ἰδίᾳ ἐν Μακεδονίᾳ) καὶ ἀνηκούσας εἰς τὰ Μοναστήρια τοῦ Ἀγίου Ὁρους, ἀποτελούσας δὲ Μετόχια ἢ τσιφλίκια ἢ μικροκτήματα ἐν γένει, τὰ ὅποια τὰ Μοναστήρια ἐνέμοντο καὶ ἐξουσίαζον κατὰ πλήρη κυριότητα καὶ πρὸ τῆς Τουρκικῆς κατακτήσεως καὶ τὰ ὅποια ἀνεγνώρισεν καὶ διετήρησεν ἡ κατάκτησις ἐν χερσὶ τῶν Μοναχῶν ὡς κτήματα Μοναστηριακὰ, ἐξακολουθοῦντα νὰ ἀνήκωσιν ἑσχαί εἰς τὰ Μοναστήρια.

Καὶ αἱ τοιαῦται γαῖαι καὶ Μετόχια τῶν Μοναστηρίων ἀνέκαθεν ἐθεωρήθησαν ὡς ὅμοιαι καὶ αἱ αὐταὶ μὲ τὰς ἐπὶ τῆς Χερσονήσου τοῦ Ἀγίου Ὁρους εὐρισκομένας, ἀπολαύουσαι τῶν αὐτῶν προνομίων καὶ ἀσυδοσιῶν, ὧν καὶ αὐταὶ.

γ') Τὰς γαίας, δσας τὰ Μοναστήρια ἡγόρασαν μεταγενεστέρως ἀπὸ τοὺς Τιμαριούχους Σπαχήδες ἢ ἀπὸ τὸ Τουρκικὸν Δημόσιον ἢ ἀπὸ ἄλλους ἰδιώτας Τούρκους ἢ Χριστιανούς, ἐξουσιάζοντας ταύτας μὲ ταπίον, καὶ αἵτινες γαῖαι, καίτοι ἀνήκον εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν δημοσίων γαιῶν «μηριγιέ», ἔχουσιν ὅμως νομίμως μετατραπῇ εἰς γαῖας ἰδιοκτῆτους «μεμλουκέ» καὶ ὡς τοιαῦτα, ἔχουσι κατόπιν βακουφοποιηθῇ ὑπὲρ τῶν Μοναστηρίων. Καὶ αἱ γαῖαι αὗται καὶ τὰ μετόχια ἀνέκαθεν ἐθεωρήθησαν ὡς γαῖαι μοναστηριακαὶ προνομιοῦχοι.

δ') Τὰς γαίας, αἵτινες καίτοι δημοσίας ἡγόρασαν ὅμως οἱ Μοναχοὶ διὰ τὰ Μοναστήρια, χωρὶς νὰ ἔχωσιν φροντίσει νὰ μετατρέψωσι ταύτας προηγουμένως εἰς μουλκικὰς καὶ τὰς ὁποίας «μερχάμετεν» ἦτοι κατὰ συγνώμην καὶ συγχώρησιν τοῦ Σουλτάνου νέμονται καὶ κατέχουσι καὶ ἐξουσιάζουσι τὰ μοναστήρια, ὡς πραγματικὰς γαίας μοναστηριακὰς προνομιοῦχους καὶ αἵτινες ὡς τοιαῦται γαῖαι μοναστηριακαὶ χαρακτηρίζονται ἐπισήμως καὶ προστατεύονται.

ε') Τὰς γαίας καὶ Μετόχια, ἃς ὁπωσδήποτε κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐκτήσαντο τὰ Μοναστήρια ἐν Ἰσχυροδονίᾳ πρὸ τῆς 22 Ζηλκαδὲ 1257 ἢτοι καθ' ἡμᾶς 1841. χρονολογίας τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Διατάγματος τοῦ Σουλτάνου Ἀπτούλ Μεδζήτ, ὅπερ ἐξεδόθη ὑπὸ τὰς ἐξῆς περιστάσεις, ἀναφερομένας ἐν τῷ Διατάγματι.

Οἱ Μοναχοὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους ὅπως ἐπὶ Βυζαντινῆς ἐποχῆς οὕτω καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκικῆς κυριαρχίας εἶχον ἀναπτύξει ἑκτακτον νοημοσύνην καὶ δραστηριότητα, ἐπεκτείναντες τὸ πεδίον δράσεως οὐ τῶν καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις. Τὸ μὲν κολακεύοντες οὐς ἐκάστοτε Σουλτάνους καὶ παρακολουθοῦντες τὰς ἀνὰ τὴν Εὐρώπην ἐκστρατείας μὲ τὰς εἰκόνας τοῦ στρατηλάτου Ἁγίου Γεωργίου καὶ δεόμενοι ὑπὲρ τῆς νίκης αὐτῶν, τὸ δὲ ἐπωφελοῦμενοι τῆς νέας αἵγλης, ἣν ἐκτησάτο ὑπὸ τὴν Τουρκικὴν κυριαρχίαν τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ὅπερ καίτοι παρέ-

μεινεν καθ' ὅλα Ἑλληνικὸν κατ' οὐσίαν, εἶχεν ὁμοῦ κα-
ταστή τὸ ἀνώτατον θρησκευτικὸν τε καὶ πνευματικὸν ἐν
γένει κέντρον ὅλων τῶν Ὁρθοδόξων λαῶν Ἑλλήνων τε
καὶ Σέρβων καὶ Βουλγάρων καὶ Ρουμάνων καὶ λοιπῶν
καὶ ὁ τηλαυγὴς φάρος, ὁ φωτίζων τὴν Ὁρθοδοξίαν, εἶχον
ἐπεκτείνει τὴν δρᾶσιν αὐτῶν εἰς τὰς Παραδουναβείους
ἰδίᾳ χώρας, ὅπου μὲ τὴν προστασίαν τῶν αὐτόθι ἡγεμό-
νων εἶχον ἀποκτήσει σπουδαιοτάτην ἀκίνητον περιουσίαν,
ἀποφέρουσιν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὰς Μονὰς περὶ τὰ
215,000 φλωρίων ἥτοι περὶ τὰ τέσσαρα ἑκατομμύρια χρυσῶν
φράγκων καὶ συνάμα περιερχόμενοι τὴν ἀχανὴ ὁδόδοξον
Ρωσίαν καὶ εὐχόμενοι εἰς τοὺς Τσάρους ὡς προστάτας
τῆς Ὁρθοδοξίας νίκας κατὰ τῶν ἀπίστων, συναθροίζοντες
δὲ καὶ τὰς συνδρομὰς τῶν εὐσεβῶν, κατάρθωσαν μὲ αὐτὰς
καθ' ὅλην τὴν Μακεδονίαν ἢ καὶ ἀλλαχοῦ νὰ ἀποκτήσωσι
σπουδαιοτάτην ἀκίνητον περιουσίαν, καταστάντες οὕτω
οἱ σπουδαιοτάτοι καὶ πλουσιώτεροι γαιοκτήμονες ἐν αὐτῇ.

Διὰ τῆς ἀποκτήσεως δὲ τῆς τοιαύτης ἀκινήτου περιου-
σίας τῶν συνετέλεσαν εἴπερ τις καὶ ἄλλος εἰς τὴν διατή-
ρησιν καὶ θρησκευτικὴν τε καὶ πνευματικὴν ἐν γένει καὶ
συνάμα καὶ ὑλικὴν ἐπικράτησιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Μα-
κεδονίᾳ. Διατηροῦντες πάντοτε ἀκμαῖον τὸ θρησκευτικὸν
καὶ ἐθνικὸν αἶσθημα ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ καὶ συνάμα προσ-
λαμβάνοντες καὶ χρησιμοποιοῦντες εἰς τὴν ὑπηρεσίαν
αὐτῶν καὶ τὴν καλλιέργειαν τῶν γαιῶν καὶ τσιφλικίων
τῶν (Μετοχίων) κατὰ προτίμησιν Ἕλληνας καλλιεργητάς,
ἐνῶ διὰ τοὺς ἄλλους γαιοκτήμονας καὶ αὐτοὺς τοὺς
Τούρκους ἐπροτιμῶντο οἱ Βούλγαροι καὶ Σέρβοι χωρικοὶ
ὡς ἐργατικώτεροι, παρεῖχον οἱ Μοναχοὶ ζωὴν καὶ προστα-
σίαν εἰς τὸν ἐν κινδύνῳ Ἑλληνισμόν. Χάρις δὲ καὶ εἰς
τὰ μέσα, ἅτινα διέθετον οὗτοι ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ
πρῶτον μὲν διὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, κατόπιν
δὲ καὶ διὰ τῆς Ρωσικῆς Πρεσβείας εἴτε καὶ παρὰ τοῖς
Σουλτάνοις ἀπ' εὐθείας, ἐτύγγανον πάντοτε τῆς ἁνωθεν
προστασίας καὶ οἱ ἴδιοι Μοναχοὶ ὡς καὶ τὰ κτήματά των
ὡς καὶ οἱ εἰς αὐτὰ ἐργαζόμενοι Ἕλληνες καλλιεργηταί

καὶ ἐργάται. Καὶ ὅταν ἐπέστη πάλιν ἡ στιγμή τῆς Παλιγγενεσίας καὶ ἀνέτειλεν ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις τοῦ 1821, οἱ Μοναχοὶ τοῦ Ἀγίου Ὁρους συνέτρεξαν καὶ πάλιν παντοιοτρόπως τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα, ὑποστάντες λόγῳ τῆς τοιαύτης συνδρομῆς πλείστας καταπιέσεις καὶ θυσίας εἰς ψυχὰς καὶ εἰς περιουσίαν.

Τὴν ἑκτασιν τῆς μοναστηριακῆς ἀκινήτου περιουσίας τοῦ Ἀγίου Ὁρους καὶ τὴν ὅλως ἐξαιρετικὴν καὶ προνομιοῦχον θέσιν αὐτῆς ἐν Τουρκίᾳ ἀποδεικνύει καὶ τὸ ὧς εἴρηται ἀπὸ 22 Ζηλκαδὲ 1257 (1841) Αὐτοκρατορικὸν Διάταγμα τοῦ Σουλτάνου Ἀπτιούλ Μετζήτ, καὶ ἡ ἐπὶ τῇ βάσει αὐτοῦ ἐκδοθεῖσα καὶ εἰς τὴν Νομαρχίαν Θεσσαλονίκης κοινοποιηθεῖσα ὑπ' ἀριθμὸν 177 ἡ μεταγενεστέρᾳ ἀπὸ 3 Ἰουνίου 1869 Βεζυρική Διαταγὴ, ἀφορῶσα ἐπίσης τὰ ἐκτὸς τῆς Χερσονήσου τοῦ Ἀγίου Ὁρους (᾽Αθως) εἰς διαφόρους δὲ περιφερείας τοῦ Νομοῦ Θεσσαλονίκης (Χαλκιδική, ἐπαρχία Σερρών, Σιδηροκάστρου κτλ.) κείμενα Μετόχια (τσιφλίκια) τοῦ Ἀγίου Ὁρους, ἅτινα ἡξιοῦν οἱ Μοναχοὶ ὅτι τυγχάνουν καὶ ταῦτα προνομιοῦχα.

Ἡ Τουρκία δηλαδὴ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους εἶχεν ἐπιβάλει πάγιον κτηματικὸν φόρον (βεργκῆ) ἐπὶ πάσης ἀκινήτου περιουσίας ἀναλόγως τῆς κατ' ἐκτίμησιν ἀξίας αὐτῆς, εἰς ἐκάστην δὲ περιφέρειαν εἶχον συστηθῇ Ἐπιτροπαί, ἵνα ἐκτιμήσωσι ἕκαστον ἀκίνητον κατὰ τὴν πραγματικὴν ἀξίαν του καὶ θέσωσι τὸν κατάλληλον κτηματικὸν φόρον. Τὸ ἔργον τῶν τοιούτων Ἐπιτροπῶν ἐλέγετο «Ταχρήρι Ἐμλάκ», ἥτοι καταγραφὴ καὶ ἐκτίμησις τῶν ἀκινήτων, συνέστησαν δὲ καὶ εἰς ἐκάστην Διοίκησιν (Καζάν, Ἐπαρχίαν, Νομὸν) ἰδιαίτερα «Γραφεῖα Καταγραφῆς, (ἐκτιμήσεως τῆς ἀξίας) καὶ Κατανομῆς καὶ Εἰσπράξεως τοῦ Κτηματικοῦ Φόρου ἐπὶ τῶν ἀκινήτων».

Κατὰ τὸ 1841 ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις, προτείνουσα ὅτι, τὰ ἰδιαίτερα προνόμια καὶ ἀσυδοσίαι τοῦ Ἀγίου Ὁρους περιορίζοντο μόνον εἰς τὰ ἐπὶ τῆς Χερσονήσου τοῦ ᾽Αθω εὐρισκόμενα κτήματα, ἐζήτει νὰ ἐπιβάλη τὸν κτηματικὸν φόρον (Ἰμλάκ βηργκησῦ) ἐπὶ πάντων τῶν λοιπῶν μονα-

στηριακῶν κτημάτων, τῶν κειμένων ἐκτὸς τῆς Χερσονήσου. Οἱ Ἀγιορεῖται ἰσχυρίζοντο ὅτι, τὰ παλαιὰ προνόμια τῶν καὶ ἀσυδοσίαι ἐπεκτείνονται ἐπὶ παντὸς μοναστηριακοῦ κτήματος, ὅπουδῆποτε κειμένου καὶ καθ' ὁλανδήποτε ἐποχὴν, εἴτε κατὰ τοὺς παλαιοτέρους ἢ καὶ νεωτέρους ἀκόμη χρόνους, κτηθέντος.

Δηλαδή κατὰ τὰς τότε ἀξιώσεις τῶν Μοναχῶν τοῦ Ἀγίου Ὁρους τὰ προνόμια καὶ ἀσυδοσίαι ἢ ἀτέλειαι, αἵτινες εἶχον παραχωρηθῇ κατὰ τοὺς παλαιοτάτους χρόνους ὑπὸ τῶν Σουλτάνων εἰς τὰς Μονάς, εἶχον ἔννοιαν καὶ σημασίαν γενικὴν, ἀναφερόμεναι εἰς τὰς Μονάς καὶ πᾶσαν τὴν κινητὴν καὶ ἀκίνητον περιουσίαν τῶν, οὐχὶ μόνον τὴν τότε ὑπάρχουσαν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν ἐν τῷ μέλλοντι ἀποκτηθησομένην, ὅπως τὸ ἴδιον συνέβαινε καὶ διὰ τε τὴν Μονὴν τοῦ Ὁρους Σινᾶ καὶ τὸν Πανάγιον Τάφον, ὧν τὰ προνόμια καὶ ἀσυδοσίαι καὶ ἀτέλειαι, καίτοι παραχωρηθεῖσαι τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Προφήτου Μωάμεθ διὰ τὴν ἐν Ἀραβίᾳ κινητὴν καὶ ἀκίνητον περιουσίαν τῆς Μονῆς καὶ ὑπὸ τοῦ Χαλήφου Ὁμέρ Χαττάπ διὰ τὰ ἐν Παλαιστίνῃ κτήματα τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων, ἐκ σεβασμοῦ ὅμως πρὸς τὸν Προφήτην Μωάμεθ καὶ τὸν Χαλήφην Ὁμέρ ἡρμηνεύθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων μὲ πολὺ εὐρὺ καὶ φιλελεύθερον πνεῦμα, ὥς ἐπεκτεινόμεναι δηλαδή καὶ ἐπὶ παντὸς ἀκινήτου, ὅπερ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους εἶχον ἐν Τουρκίᾳ ἀποκτήσει ἢ θὰ ἀπέκτων (τὰ ἐν Τουρκίᾳ κοινῶς γνωστὰ ὡς Σιναΐτικα καὶ Ἀγιοταφίτικα Μετόχια) καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἡ Μονὴ καὶ ὁ Πανάγιος Τάφος.

Καὶ τὸ ζήτημα ἐλύθη κατὰ τὸ 1841 διὰ τοῦ ὡς εἴρηται Αὐτοκρατορικοῦ Διατάγματος τοῦ δικαίου Σουλτάνου Ἀπτούλ Μεδζήτ ὑπὲρ τῶν Μονῶν τοῦ Ἀγίου Ὁρους κατὰ τὸν πλέον δικαιοτέρον καὶ τὸν μᾶλλον φιλελεύθερον τρόπον, ἀφοῦ αἱ ἀξιώσεις τῶν Μοναχῶν ἐγένοντο καθ' ὅλα δεκταὶ καὶ κατ' αὐτάς ὅλα γενικῶς καὶ ὅπουδῆποτε εὐρισκόμενα τσιφλίκια (Μετόχια), τὰ ἀνήκοντα τότε εἰς τὰς Μονάς, ἐθεωρήθησαν ὡς προνομιοῦχα.

στ') Ἡ ἕκτη κατηγορία τῶν μοναστηριακῶν γαιῶν Ἀγίου Ὁρους περιλαμβάνει τὰς γαίας καὶ Μετόχια, ἅτινα ἐκτήσαντο αἱ Μοναὶ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1841 μέχρι τῆς 3 Ἰουνίου 1869, χρονολογίας τῆς σχετικῆς Βεζυρικῆς Διαταγῆς. Καὶ αὗται ἀναγνωρίζονται καθ' ὅλα ὡς προνομιοῦχοι μοναστηριακαὶ γαῖαι, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι δέον νὰ καταβάλλεται δι' αὐτάς ὁ κτηματικὸς φόρος.

Δηλαδή κατὰ τὸ 1868 ἡγέρθη καὶ πάλιν τὸ ζήτημα τῆς φορολογίας τῶν μοναστηριακῶν γαιῶν ὑπὸ τὴν ἐξῆς νεωτέραν μορφήν του. Ἀπὸ τὸ 1841, ὅποτε εἶχεν ἐκδοθῇ τὸ ὡς εἴρηται Σουλτανικὸν Διάταγμα, οἱ Ἀγιορεῖται εἶχον νεωστὶ ἀγοράσει καὶ πολλὰ ἕτερα ἀκίνητα (γαίας, τσιφλίκια) κείμενα ἐκτὸς τῆς Χερσονήσου τῶν καὶ ἅτινα δὲν εἶχεν ὑπ' ὄψει τὸ Διάταγμα. Καὶ ἐδέχετο μὲν ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις, στενῶς καὶ κατὰ γράμμα ἐρμηνεύουσα τὸ Σουλτανικὸν Διάταγμα, νὰ μένωσιν ἀφορολόγητα τὰ μέχρι τοῦ 1841 ἀνήκοντα εἰς τὰς Μονὰς τσιφλίκια καὶ λοιπὰ ἀκίνητα, οὐχὶ ὅμως καὶ τὰ νεωστὶ κτηθέντα ἕτερα ἀκίνητα, ἐνῶ τὸ Ἀγιον Ὄρος ἡξίου καὶ ταῦτα ἀφορολόγητα.

Τὸ προκῦψαν ζήτημα κατὰ πρότασιν τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν ἐτέθη ὑπ' ὄψει ὀλοκλήρου τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ ὑπὸ τούτου παρεπέμφθη εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας (Σουράι Δεβλέτ), τοῦ ὁποίου ἐζητήθη ἡ γνώμη καὶ ἀπόφασις. Μετὰ τὰς τοιαύτας διατυπώσεις ἐξεδόθη ἡ ὑπ' ἀριθμὸν 171 τῆς 3 Ἰουνίου 1869 Βεζυρικὴ Διαταγή, κοινοποιηθεῖσα εἰς τὴν Νομαρχίαν (Βιλαέτι) Θεσσαλονίκης, ἔχουσα δέ οὕτω :

«Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Μοναστηρίων τοῦ Ἀγίου Ὁρους δι' ἀναφορᾶς τῶν ἀνέφερον ὅτι τὰ τσιφλίκια, τὰ ἀνήκοντα εἰς αὐτὰ καὶ γνωστὰ μὲ τὴν κοινὴν ὀνομασίαν «Μετόχια», τυγχάνουσιν ἀνέκαθεν ὄντα ἐξηρημένα παντὸς φόρου καὶ ἐπομένως καὶ ὁ νεωστὶ ἐν Τουρκίᾳ ἐπιβληθεὶς κτηματικὸς φόρος ἐπὶ τῆς ἀκινήτου περιουσίας δὲν δύναται νὰ ἐφαρμόζεται καὶ δι' αὐτά, δι' ὃ καὶ ἐξητοῦντο καὶ παρεκάλουν, ἵνα διαταχθῇ ἡ ἐξαίρεσις τῶν καὶ ἀπὸ τοῦ φόρου τούτου.

» Ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἀναφορᾷ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν δι' ἐγγράφου του (τεζκερε) παρέπεμψε τὴν ὑπόθεσιν πρὸς ἐξέτασιν ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας (Σουράϊ Δεβλέτ). Ἐν τῷ ἐγγράφῳ του δὲ τούτῳ τὸ Ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν ἐξέθετεν ὅτι, κατὰ τὸ ἔτος 1841 εἶχεν ὄντως ἐκδοθῇ Αὐτοκρατορικὸν Διάταγμα (Φιρμάνιον τοῦ Σουλτάνου Ἀπτούλ Μετζήτ), ἐπικυροῦν τὰς παλαιὰς προνομίας καὶ ἀσυδοσίας τῶν Μοναστηρίων Ἀγίου Ὁρους, καθ' ἃς ἔναντι τοῦ ἐτησίως εἰς τὸ Δημόσιον καταβαλλομένου φόρου «μουκατᾶ» ὠρισμένου παγίως καὶ κατ' ἀποκοπὴν καὶ οἱ Μοναχοὶ τυγχάνουσιν ἐξηρημένοι παντὸς ἐτέρου στρατιωτικοῦ κτλ. φόρου, ὅπως ἐπίσης καὶ τὰ ἀκίνητα καὶ Μετόχια των, μόνον δὲ ὅσον ἀφορᾷ τὰς γαίας καὶ τσιφλίκια αὐτῶν, τὰ κείμενα ἐκτὸς μὲν τῆς Χερσονήσου τοῦ Ἀγίου Ὁρους εἰς ἄλλα δὲ μέρη τῆς Νομαρχίας Θεσσαλονίκης καὶ συμπεριλαμβάνοντα τότε (τῷ 1841) πεντήκοντα ὀκτὼ ὁλόκληρα τσιφλίκια ἢ Μετόχια, ὠρίσθη, ἵνα καὶ ταῦτα, καθὰ ὄντα μοναστηριακά, ὧσιν ἐπίσης ἀπηλλαγμένα τοῦ τε κτηματικοῦ καὶ παντὸς ἄλλου φόρου, νὰ καταβάλλεται δὲ εἰς τὸ Δημόσιον μόνον ἡ δεκάτη ἐκ τῶν προϊόντων αὐτῶν.

» Ἡ τοιαύτη ἀπαλλαγὴ ἔχει τὸν λόγον τῆς ὑπάρξεώς της, διότι οἱ Μοναχοὶ τοῦ Ἀγίου Ὁρους ἀπήλαυνον παλαιόθεν τὸ προνόμιον νὰ καταβάλλωσιν ἐτησίως εἰς τὸν Σουλτᾶνον δι' ἑαυτοὺς καὶ τὰ κτήματά των ὡς φόρον ὑποτελείας (χαράδζ) ὠρισμένον κατ' ἀποκοπὴν (πάγιον) ποσὸν «μουκατᾶ», καὶ ἔναντι τῆς καταβολῆς τοῦ ποσοῦ τούτου διετέλουν ὄντως ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ παντός ἄλλου φόρου καὶ δοσίματος.

» Ἐν τούτοις τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν ἐξέφραζε διὰ τοῦ ἐγγράφου του τὴν γνώμην ὅτι, ἡ τοιαύτη ἀπὸ τῶν φόρων ἀπαλλαγὴ καὶ τῶν ἐκτὸς μὲν τῆς χερσονήσου τοῦ Ἀγίου Ὁρους εἰς ἄλλα δὲ μέρη τῆς Τουρκίας κειμένων Μετοχίων, θὰ ἔδει νὰ περιορισθῇ μόνον εἰς ὅσα κατὰ τὴν χρονολογίαν τῆς ἐκδόσεως τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Διατάγματος (1841) ἐκέκτηντο τὰ Μοναστήρια, καὶ τὰ

ὅποια θὰ εἶχε πάντως ὑπ' ὄψει του καὶ ὁ Σουλτᾶνος, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς ὅσα μεταγενεστέρως ἐκτήσαντο τὰ Μοναστήρια, διότι ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι, ταῦτα κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους (μετὰ τὸ 1841) ἠϋξήσαν καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ αὐξάνουν σημαντικώτατα τὰ κτήματά των, ἀγοράζοντα ἐκάστοτε νέας γαίας, εἴτε προσθέτοντα ταύτας εἰς τὰ ἤδη ὑπάρχοντα Μετόχιά των, εἴτε καὶ ἀποκτώντα ἐκ νέου ὁλόκληρα σπουδαιότατα καὶ μεγάλης ἐκτάσεως τσιφλίκια, ἅτινα καὶ ταῦτα καθιστῶσι Μετόχιά των.

» Ἡ ἀντίθετος ἄποψις καὶ ἡ παραδοχὴ καὶ τῶν τοιούτων γαιῶν καὶ τσιφλικίων (Μετοχίων) ὡς ὑπαγομένων εἰς τὴν γενικὴν ἀσυδοσίαν, ἥς ἀπολαύουσιν ἐν γένει τὰ μοναστηριακὰ κτήματα τοῦ Ἁγίου Ὁρους, θὰ ἐπέφερε σημαντικὰς ζημίας εἰς τὸ Δημόσιον.

» Αἱ τοιαῦται γινώμει καὶ παρατηρήσεις τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν συνεζητήθησαν διὰ μακρῶν ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ὅπερ ἀπεδέξατο τὴν γνώμην τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν ὡς ὀρθὴν καὶ ὑπὸ τῶν πραγμάτων ἐπιβεβλημένην πρὸς ἀποφυγὴν ζημίας εἰς τὸ Δημόσιον. Οὕτω δὲ κατόπιν τῆς τοιαύτης ἀποφάσεως τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ἀπεφασίσθη ὅτι, εἰς τὴν ἀσυδοσίαν καὶ ἀπαλλαγὴν τῶν φόρων δέον νὰ ὑπάγωνται μόνον τὰ Μετόχια καὶ μοναστηριακὰ ἐν γένει γαῖαι, ἃς ἐκέκτηντο ἤδη τὰ Μοναστήρια μέχρι τῆς χρονολογίας τῆς ἐκδόσεως τοῦ ὡς εἴρηται Αὐτοκρατορικοῦ Διατάγματος (22 Ζηλχηδζὲ 1257 ἢ καθ' ἡμᾶς 1841), δι' ὅλα δὲ τὰ μεταγενεστέρως ἀγορασθέντα καὶ ἀποκτηθέντα δέον νὰ καταβάλλεται ὁ κτηματικὸς φόρος.

» Οὕτω δὲ καὶ διὰ τῆς ἐν λόγῳ Πρωθυπουργικῆς (Βεζυρικῆς) Διαταγῆς ὑπ' ἀριθ. 171 τοῦ ἔτους 1869 διατάσσεται ἡ Νομαρχία Θεσσαλονίκης νὰ συμμορφωθῇ πρὸς ταύτην διὰ τὰ ἐκτός μὲν τῆς χερσονήσου τοῦ Ἁγίου Ὁρους, εἰς τοὺς καζάδες δὲ καὶ ἐπαρχίας αὐτῆς κείμενα Μετόχια».

Καὶ ἡ Βεζυρικὴ Διαταγὴ τοῦ ἔτους 1869 ταύτην τὴν

ἔννοιαν καὶ σημασίαν ἔχει, ὅτι δηλαδή καὶ διὰ ταύτης, οὐσῆς κατὰ τι μεταγενεστέρως τοῦ περὶ γαιῶν Ὁθωμανικοῦ νόμου τῆς 7 Ραμαζάν 1274 (1868), ἀναγνωρίζεται ἡ εὐχέρεια καὶ τὸ δικαίωμα εἰς τὰ Μοναστήρια νὰ ἀγοράζωσι καὶ ἀποκτῶσι γαίας, αἵτινες κατὰ κανόνα ὑπῆγοντο μὲν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν δημοσίων γαιῶν «μηριγιέ», τὰς ὁποίας ὁμως τὸ Ὁθωμανικὸν Δημόσιον ἐπισήμως ἐγνώριζε πλέον καὶ ἀνεγνώριζεν ὡς μοναστηριακὰς καὶ ἀνηκούσας νομίμως εἰς τὰ Μοναστήρια Ἀγίου Ὁρους, ἡμφισβητεῖτο δὲ μόνον εἰς τὰς Μονάς, ἐὰν καὶ αἱ τοιαῦται νεωστὶ προσκτώμεναι γαῖαι καὶ τσιφλίκια ἔδει νὰ ἀπολαύωσι, κατὰ τὰς ἀξιώσεις αὐτῶν, τῆς γενικῆς ἀσυδοσίας, ἧς ἀπολαύουσι τὰ Μετόχια, ἐνῶ κατὰ τὴν γνώμην τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως θὰ ἔπρεπε καὶ διετάχθη νὰ ὑπάγωνται, ὡς πρὸς τὴν φορολογίαν, εἰς τὰς κοινὰς γενικὰς διατάξεις, εἰς ἃς ὑπῆγοντο τὰ ἰδιωτικὰ τσιφλίκια.

Οὕτω λοιπὸν καὶ διὰ τῆς ὡς εἴρηται Βεζυρικῆς Διαταγῆς καὶ αἱ νεωστὶ ἦτοι μετὰ τὸ 1841 ὑπὸ τῶν Μοναστηρίων προσκτώμεναι γαῖαι ἐθεωροῦντο κατ' ἀρχὴν καὶ ἔχα-
ρακτηρίζοντο ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως ὡς γαῖαι μοναστηριακαὶ μὲν, πλήν ὁμως ὑποκείμεναι εἰς τὴν φορολογίαν, εἰς ἣν ὑπῆγοντο καὶ αἱ ἀνήκουσαι εἰς ἰδιώτους.

Ἡ γνώμη αὕτη τῆς Κυβερνήσεως ἐστηρίζετο πρωτίστως ἐπὶ τοῦ ἄρθρου 122 τοῦ περὶ γαιῶν νόμου, ὅστις νεωστὶ τότε εἶχε δημοσιευθῇ καὶ τεθῇ εἰς ἐνέργειαν, καὶ περὶ οὗ εὐρὺς γίνεται λόγος ἐν τῷ ἐπομένῳ τίτλῳ.

ζ') Ἡ ἐβδόμη κατηγορία τῶν γαιῶν τοῦ Ἀγίου Ὁρους περιλαμβάνει τὰς νεωστὶ ἦτοι τὰς μετὰ τὸ 1869 ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ ἄρθρου 122 τοῦ νόμου περὶ γαιῶν κτηθείσας, περὶ ὧν ἐν τῷ ἐπομένῳ τίτλῳ, καὶ αἵτινες παρὰ τῷ Κτηματολογίῳ δὲν εἶχον ἐγγραφῇ ἀπ' εὐθείας ἐπ' ὀνόματι τῆς Μονῆς, ἀλλ' ἐπ' ὀνόμασιν ὠρισμένων Μοναχῶν. Τοιαῦται ὁμως γαῖαι ἐπ' ὀνόμασι μοναχῶν ἀγορασθεῖσαι καὶ παραμείναι ἐπισήμως ἐγγεγραμμέναι ὡς ἰδιωτικαὶ γαῖαι ὠρισμένων Μοναχῶν, καίτοι ἀγορασθεῖσαι διὰ χρημάτων τῆς Μονῆς καὶ δι' αὐτήν, δὲν ἔτυχε ἡμεῖς νὰ

γνωρίσωμεν καὶ πρέπει νὰ εἶναι ὄντως πολὺ σπάνιαι, διότι αἱ Μοναὶ τοῦ Ἀγίου Ὁρους καὶ ἐγκαίρως ἐφρόντιζον καὶ τὰ μέσα διέθετον, ἵνα αἱ δι' αὐτὰς ἀγοραζόμεναι γαῖαι μεταγράφωνται νομίμως ὡς μοναστηριακαί, ἀνήκουσαι εἰς αὐτάς.

Ἐν πάσῃ ὁμῶς περιπτώσει αἱ τοιαῦται γαῖαι, αἱ ἐπὶ ὀνόμασιν ὠρισμένων Μοναχῶν ἀγορασθεῖσαι, ἐμπίπτουσιν εἰς τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 122 τοῦ περὶ γαιῶν νόμου.

Συνοψίζοντες τὰ ἄνωθι, τὰ Μετόχια καὶ γαίας ἐν γένει τῶν Μονῶν Ἀγίου Ὁρους δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν εἰς δύο γενικωτέρας κατηγορίας, περιλαμβανούσας ὅλα τὰ εἶδη αὐτῶν, ἥτοι α') τὰς μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἀπὸ 22 Ζηλ-καδὲ 1257, ἢ καθ' ἡμᾶς 1841, Αὐτοκρατορικοῦ Διατάγματος τοῦ Σουλτάν Ἀπτούλ Μεδζίτ καὶ τῆς ἀπὸ 3 Ἰουνίου 1869 Βεζυρικῆς Διαταγῆς κτηθείσας, αἵτινες ἅπασαι θεωροῦνται κατὰ τὰ εἰρημένα καὶ χαρακτηρίζονται νομικῶς ὡς ἀναπαλλοτρίωτος καὶ θείου δικαίου περιουσία τῶν Μονῶν, εἰς ἣν ἀναφέρεται καὶ τὸ πρόσθι παρατεθὲν ἄρθρ. 52 τοῦ Τουρκικοῦ νόμου τῆς 20 Ζηλχιδζὲ 1294 «περὶ τῶν Μονῶν τοῦ Ἀγίου Ὁρους» καὶ β') τὰς μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ νόμου περὶ γαιῶν τοῦ 1868 κτηθείσας γαίας, τὰς ὑπαγομένους εἰς τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 122 τοῦ νόμου τούτου καὶ περὶ ὧν διεξοδικώτερος γενήσεται ὁ λόγος ἐν τῷ ἐπομένῳ τίτλῳ.

Ἐάν μὲν τὰ νεωστὶ κτηθέντα Μετόχια καὶ γαῖαι ἔχουσιν ἐγγραφῇ παρὰ τῷ Κτηματολογίῳ ἀπ' εὐθείας ἐπ' ὀνόμασι τῶν Μονῶν καὶ αἱ τοιαῦται γαῖαι θεωροῦνται καὶ χαρακτηρίζονται ὡς μοναστηριακαί, ὅμοιαι μὲ τὰς γαίας τῆς πρώτης κατηγορίας, ἐάν δὲ ἐπ' ὀνόμασιν ὠρισμένων Μοναχῶν τῆς Μονῆς, ἐφαρμόζεται ὡς πρὸς αὐτάς ἡ διάταξις τῆς δευτέρας παραγράφου τοῦ ὡς εἴρηται ἄρθρου 122 τοῦ νόμου περὶ γαιῶν, κατὰ τὰ λεπτομερέστερον καὶ ἀναλυτικώτερον ἐν τῷ ἐπομένῳ τίτλῳ ἐνδιαλαμβανόμενα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

ΤΑ ΣΟΥΛΤΑΝΙΚΑ ΦΙΡΜΑΝΙΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΕΠΙΣΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΑ
ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΜΟΝΩΝ

Τὰ ἐπὶ Τουρκοκρατίας προνόμια τοῦ Ἁγίου Ὁρους στηρίζονται :

α') Ἐπὶ πλείστων Σουλτανικῶν Φιρμανίων.

β') Ἐπὶ πλείστων ἐπίσης καὶ δὴ παλαιωτάτων ἱεροδικαστικῶν ἀποφάσεων (ἰλαμάτι σερηγιέ), δι' ὧν τὰ προνόμια ἀνεγνωρίσθησαν καὶ ἐπεδικάσθησαν ὀριστικῶς καὶ τελεσιδίκως εἰς τὰς Μονάς.

γ') Ἐπὶ ἐτέρου εἴδους ἀπειραρίθμων ἱεροδικαστικῶν ἀποφάσεων ἥ, μᾶλλον εἰπεῖν, ἐπισημῶν ἀδειῶν, ἐκδεδομένων κατὰ καιροῦς καὶ κατὰ τόπους ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Καδῆ (Ἱεροδίκου), διὰ τῶν ὁποίων καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν παλαιότατα χορηγηθέντων καὶ ἀνεγνωρισμένων προνομίων Ἁγίου Ὁρους ἐπετρέπετο ἡ ἐλευθέρα καὶ ἀτελὴς μεταφορά (εἰσαγωγή καὶ ἐξαγωγή) τῶν προϊόντων καὶ ἐμπορευμάτων εἰς Ἁγιον Ὅρος ἢ ἐξ αὐτοῦ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Τουρκίας.

δ') Ἐπὶ ἀναριθμήτων ἐπισημῶν ἀποδείξεων καὶ ἐξοφλήσεων τῶν Σπαχήδων καὶ ἄλλων δημοσίων Εἰσπρακτόρων περὶ καταβολῆς τῆς δεκάτης καὶ τοῦ κατ' ἀποκοπὴν ὠρισμένου φόρου «μουκατᾶ».

ε') Ἐπὶ πλείστων κατὰ καιροῦς ἐκδοθέντων Πατριαρχικῶν τε καὶ Συνοδικῶν Ἐγκυκλίων καὶ Σιγγιλίων, ἀναφερομένων εἰς τὴν διαχείρισιν ἰδίᾳ τῆς ἀκινήτου περιουσίας τῶν Μοναστηρίων καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς προκυπτόντων ζητημάτων ἢ εἰς ἔριδας καὶ φιλονεικίας περὶ τὴν ὀροθέτησιν τῶν παρακειμένων Μετοχίων ἢ καὶ ἕτερα ἀκόμῃ ζητήματα.

στ') Ἐπὶ τῶν παλαιῶν Κωδίκων τῶν Μονῶν καὶ τῶν ἐν αὐταῖς ἐγγραφῶν καὶ καταγραφῶν τῆς κινητῆς καὶ ἀκινήτου περιουσίας τῶν Μονῶν ὡς καὶ τῶν ἰδιαιτέρων βιβλίων διαχειρίσεως τῆς περιουσίας ἐκάστης Μονῆς.

ζ') Ἐπὶ παλαιῶν πράξεων καὶ ἀποφάσεων τῆς ἐν

Καρυαῖς Ἀγίου Ὁρους Ἱερᾶς Συνάξεως (Λόνδζας) τῶν Μονῶν καὶ

η') Ἐπὶ τῆς μακραιῶνος νομῆς καὶ κατοχῆς τῶν γαιῶν καὶ Μετοχίων ὑπὸ τῶν Μονῶν.

Διάφοροι κατὰ καιροὺς λόγοι καὶ αἰτίαι ἐγίνοντο ἀφορμὴ πρὸς ἔκδοσιν τοῦ Σουλτανικοῦ (Αὐτοκρατορικοῦ) Διατάγματος, συνέβαινε δὲ πλειστάκις διὰ τὸ αὐτὸ κτῆμα τῆς Μονῆς νὰ ἔχωσιν ἔκδοθῇ κατὰ τὰς περιστάσεις πλείονα Φιρμάνια, σκοποῦντα ἅπαντα νὰ προστατεύωσιν ἐκάστοτε τὴν Μονὴν ἐν τῇ κατοχῇ καὶ πλήρει κυριότητι (μουλκιέτ) τοῦ κτήματός της ἢ κτημάτων της καὶ ἐναντίον τῆς γενομένης ξένης ἐπεμβάσεως ἢ παρενοχλήσεως.

Οὕτως ἐν παραδείγματι, ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἐν τῇ περιφερείᾳ τῶν Σερρῶν κείμενα δύο μεγάλα τσιφλίκια (Μετόχια) Πατρίκι καὶ Ἀχινός, παλαιόθεν ἀνήκοντα εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν Ἐσφιγμένου, ἔχουσι διὰ τοὺς ἐν αὐτοῖς ἀναφερομένους λόγους ἔκδοθῇ καὶ τὰ ἐξῆς εἰδικὰ Φιρμάνια, ἀναλυόμενα ἐν περιλήψει, ἔχοντα δὲ ἱστορικὴν τε καὶ νομικὴν ἀξίαν καὶ δι' ὧν ἀποδεικνύεται ἀριδῆλως, πῶς διὰ μέσου τόσων σκοτεινῶν χρόνων δουλείας καὶ ὑπὸ τόσας δεινάς καὶ ἀντιξόους περιστάσεις κατῶρθου ἡ Μονὴ νὰ διαφυλάττῃ τὰ ἐπὶ τῶν δύο κτημάτων δικαιώματά της.

α') Κατὰ τὸ Φιρμάνιον τοῦ Σουλτάνου Σελήμ Β'. τῆς 5 Ραμαζάν ἔτους Ἑγίρας 976, ἥτοι καθ' ἡμᾶς 1570, διατάσσονται αἱ στρατιωτικαὶ Ἀρχαὶ Σερρῶν νὰ παύσωσι νὰ εἰσπράττωσι ἀναγκαστικὰς εἰσφοράς ἐκ τῶν προσόδων τῶν Μετοχίων τῆς Μονῆς Πατρίκι καὶ Ἀχινός, ἅτινα παλαιόθεν ἀνήκουσι εἰς τὴν Μονήν.

β') Ἐπίσης κατὰ τὸ ἕτερον τῆς αὐτῆς χρονολογίας Φιρμάνιον τοῦ ἰδίου Σουλτάνου Σελήμ Β'. διατάσσονται αἱ τοπικαὶ Ἀρχαὶ Σερρῶν νὰ παύσωσι τὰς καταπιέσεις καὶ ἀφίνωνται ἐλεύθεροι οἱ μοναχοί, ἵνα κατὰ τὰ παλαιὰ προνόμιά των μεταφέρωσιν ἀτελῶς τὰ προϊόντα τῶν εἰρημένων τσιφλικίων των, ὅπου ἂν βούλωνται.

γ') Κατὰ τὸ Σουλτατικὸν Φιρμάνιον τοῦ Σουλτάνου Μουράτ τῆς II Ραμαζάν ἔτους Ἑγίρας 999 ἥτοι καθ' ἡμᾶς

1591, ὁ Σουλτᾶνος ἐγκρίνει καὶ ἐπικυροῖ τὰς ἤδη καὶ ἀπὸ πολλοῦ γενομένης ὑπὸ τῆς Μονῆς νέας ἀγορὰς γαιῶν, καὶ τὰς ἐπ' ὀνόματι τῆς Μονῆς ἐπισήμως παρὰ τῷ Κτηματολογίῳ καταχωρισθείσας δημοσίας γαίας χαρακτηρίζει ὡς καλῶς ἀγορασθείσας καὶ ἀνηκούσας πλέον καὶ κατὰ κυριότητα νομίμως εἰς αὐτῇ.

δ') Τὰ Φιρμάνια τοῦ Σουλτάν Μεχμέτ (ἢ Μωάμεθ) τοῦ Γ' τοῦ μηνὸς Ρέμπι οὐλ 'Εββέλ ἔτους 'Εγίρας 1004 καὶ τὸ ἕτερον ἔτους 1006, ἢ καθ' ἡμᾶς 1598, ἐπίσης ἀφορῶσι γενικώτερον μὲν τὰ τσιφλίκια, ἀγροὺς καλλιεργημένους ἢ χέρσους τόπους καὶ ἰχθυοτροφεῖα (νταλιάνια), ὅσα παλαιότερον ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων ἀνήκουν εἰς τὴν Μονὴν 'Εσφιγμένου καὶ ὅσα μεταγενεστέρως εἶχεν αὕτη νομίμως ἀποκτήσει δι' ἀγορῶν, σύμφωνα μὲ τοὺς ἱεροὺς φετβᾶδες καὶ κατὰ τὸν ἱερὸν νόμον καὶ ἅτινα ἔχουσιν ἐπίσης καταχωρισθῇ εἰς τὸ Κτηματολόγιον, κατὰ τὸ ἐν χερσὶ τῶν μοναχῶν ἐπίσημον ἀντίγραφον «σουρετ» καὶ εὐρίσκονται καταχωρισμένα ὡς μοναστηριακὰ κτήματα καὶ εἰς τοὺς Κώδικας τῆς Μονῆς. "Ὅλα αὐτὰ ἀναγνωρίζονται γενικῶς ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου ὡς ἀνήκοντα ἀναμφισβητήτως κατὰ **κυριότητα**, νομὴν καὶ κατοχὴν εἰς μόνην τὴν Μονήν.

ε') Κατὰ τὸ Φιρμάνιον τοῦ Σουλτάνου 'Αχμέτ τοῦ Α' τῆς 22 Μουχαρέμ τοῦ ἔτους 'Εγίρας 1013, ἢ καθ' ἡμᾶς 1605, ἰδιαιτέρως τονίζεται ὅτι, ἡ Μονὴ 'Εσφιγμένου τὰ ὅσα κτήματα, γαίας καὶ τσιφλίκια κλπ. ἐνέμετο, κατεῖχε καὶ ἐξουσίαζε παλαιότερον, ἤτοι ἀκόμη καὶ πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὅσας γαίας ἔχει ἀποκτήσει κατὰ νεωτέρας ἐποχὰς συμφώνως μὲ ἱερὰς ρήτρας (Φετβᾶδες) κατὰ τὸ ἱερὸν Μουσουλμανικὸν δίκαιον, ὅλα ταῦτα ἡ Μονὴ ἐφρόντισε καὶ ἐβακουφοποίησε σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνας καὶ διατυπώσεις τοῦ ἱεροῦ Μουσουλμανικοῦ δικαίου, ἤτοι κατέστησε ταῦτα βακούφια (κτήματα ἐκκλησιαστικὰ θεοῦ δικαίου), ἡ **τοιαύτη δὲ γενικὴ βακουφοποίησις τῶν κτημάτων τῆς Μονῆς ἔχει ἐπικυρωθῇ καὶ ἀναγνωρισθῇ καὶ διὰ τῶν μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντων Σουλτανικῶν Φιρμανίων**, καὶ ἔχει καταχωρισθῇ καὶ εἰς τὰ βιβλία

τοῦ Κτηματολογίου. Δι' ὃ καὶ νῦν ὁ Σουλτάνος διὰ τοῦ Φιρμανίου τοῦ ἐπιβεβαιοῦ καὶ ἐπικυροῦ τὰ μέχρι τοῦδε ὡς καλῶς καὶ νομίμως γενόμενα.

στ') Τὸ Φιρμάνιον τοῦ Σουλτάνου 'Οσμάν Β'. ἀπὸ μηνὸς Σαμπάν ἔτους 'Εγίρας 1028, ἢ καθ' ἡμᾶς 1619, ἀναφέρει καὶ ἐπικυροῦ τὰ αὐτὰ καὶ διατάσσει πλήρη σεβασμὸν πρὸς τὰ κτήματα τῆς Μονῆς, ἅτινα κηρύττει ὡς **βακούφια καὶ κτήματα θείου δικαίου, ἱερὰ καὶ ἀπαρabiάστα** καὶ ἐξασφαλίζει τὴν ἐλευθέραν καὶ ἀνενόχλητον κυριότητα, νομὴν καὶ κατοχὴν τούτων ὑπὸ τῆς Μονῆς.

ζ') Κατὰ τὸ Φιρμάνιον τοῦ Σουλτάνου Μουράτ Δ'. τῆς 9 Ρεδζέπ ἔτους 'Αραβικοῦ ('Εγίρας) 1035 δίδεται ἡ διαταγὴ ὅτι, ὅλα τὰ κτήματα τῆς Μονῆς, ὅσα παλαιόθεν αὕτη ἐκέκτητο καὶ ὅσα μεταγενεστέρως δι' ἀγορῶν ἀπὸ ἄλλους ἐκτήσατο, ἀποτελοῦσι **ἱερὰν βακουφικὴν περιουσίαν** αὐτῆς, ἀπαγορεύεται δὲ εἰς πάντα δημόσιον καὶ στρατιωτικὸν ὑπάλληλον, πάντα εἰσπράκτορα κλπ. νὰ ἐπεμβαίνει εἰς τὴν τοιαύτην περιουσίαν τῆς Μονῆς καὶ ἐνοχλῇ τοὺς μοναχοὺς ἐν τῇ νομῇ, κυριότητι καὶ κατοχῇ τῶν κτημάτων της.

η') Κατὰ τὸ Σουλτανικὸν Φιρμάνιον τοῦ Σουλτάν Μεχμέτ τοῦ Δ'. τοῦ μηνὸς Ζηλχιδζέ ἔτους 'Εγίρας 1068, ἢ καθ' ἡμᾶς 1678, διατάσσεται ὁ ἱεροδίκης Σερρών νὰ προστατεύσῃ τοὺς Μοναχοὺς ἐναντίον τοῦ παρενοχλοῦντος αὐτοὺς Σκενδέρ Τσαοῦς.

θ') Κατὰ τὸ Φιρμάνιον τοῦ Σουλτάνου 'Αχμέτ τοῦ Γ'. ἀπὸ μηνὸς Δζεμάζη οὐλ 'Αχῆρ ἔτους 'Εγίρας 1132, ἢ καθ' ἡμᾶς 1720, ἐδίδοτο διαταγὴ εἰς τὸν ἱεροδίκην (Καδῆν) Σερρών, νὰ ἐξετάσῃ τὴν ὑπόθεσιν τῆς Μονῆς μετὰ τὸν δυνάστην τοῦ τόπου Μουχουρδάρ καὶ προστατεύσῃ τὰ δικαιώματα τῆς Μονῆς 'Εσφιγμένου ἐπὶ τῶν γαιῶν καὶ τσιφλικίων της, τὰ βασιζόμενα ἐπὶ τῶν προγενεστέρων Σουλτανικῶν Διαταγμάτων, τῶν ἱερονομικῶν ρητρῶν καὶ τῶν ἐν τῷ Κτηματολογίῳ ἐγγραφῶν.

ι') Κατὰ τὰ νεώτερα Φιρμάνια τοῦ αὐτοῦ Σουλτάνου 'Αχμέτ τοῦ Γ'. ἀπὸ μηνὸς Δζεμάζη οὐλ 'Αχῆρ ἔτους 'Εγίρας 1136, ἢ καθ' ἡμᾶς 1724, ἀπευθυνόμενα πρὸς τὸν 'Ιεροδίκην

Σερρών, διατάσσεται ὁ ἱεροδίκης νά ἀπαγορεύσῃ εἰς τοὺς αὐθαιρέτως ἐπεμβαίνοντας εἰς τὰ τσιφλίκια ταῦτα καὶ ἐνοχλοῦντας τοὺς Μοναχοὺς πᾶσαν ἐπέμβασιν καὶ ἐνόχλησιν καὶ ἀναγκάσῃ καὶ ὑποχρεώσῃ αὐτοὺς νά σέβωνται τὰ παλαιὰ καὶ ἀπαράγραπτα δικαιώματα τῆς Μονῆς.

ια') Κατὰ τὸ Φιρμάνιον τοῦ Σουλτάν 'Απτούλ Χαμήτ τοῦ Α'. ἀπὸ μηνὸς Σαφὲρ ἔτους 'Εγίρας 1188, ἢ καθ' ἡμᾶς 1773, ἀπευθυνόμενον πρὸς τὸν 'Ιεροδίκην Θεσσαλονίκης, ἐπειδὴ τὰ τσιφλίκια Πατρίκι καὶ 'Αχινός, ὡς εἶναι ἐγγεγραμμένα καὶ ἐν τοῖς βιβλίοις τοῦ Κτηματολογίου καὶ ὡς καταφαίνεται καὶ ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐκδεδομένων Σουλτανικῶν Φιρμανίων καὶ ἄλλων ἱερονομικῶν ρητρῶν καὶ ἀποφάσεων, **παλαιόθεν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐξῆς** τυγχάνουσιν ἀναντιρρήτως **βακουφικὰ μοναστηριακὰ κτήματα**, ἀνήκοντα κατὰ τε **κυριότητα, νομὴν καὶ κατοχὴν** εἰς τὴν Μονὴν 'Εσφιγμένου καὶ ἐπειδὴ οἱ δυνάσται τοῦ τόπου Μουχουρδαρζαδέδες ἡγειρον ἐσχάτως ἀξιώσεις ἐπ' αὐτῶν, διὰ ταῦτα διετάχθη ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου, ἵνα τὴν ὑπόθεσιν θεωρήσῃ καὶ δικάσῃ ὁ 'Ιεροδίκης (Καδῆς) Θεσσαλονίκης, ὅστις καὶ ἐξέδοτο ἀπόφασιν, καθ' ἣν καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προεκδεδομένων Σουλτανικῶν Φιρμανίων καὶ τῶν ἐν τοῖς κτηματικοῖς βιβλίοις ἐγγραφῶν τὰ ἐν λόγῳ τσιφλίκια ἀναγνωρίζονται ὡς ἀνήκοντα παλαιόθεν καὶ ἀναντιρρήτως εἰς τὴν Μονὴν 'Εσφιγμένου καὶ ὅτι οἱ εἰρημένοι Μουχουρδαρζαδέδες οὐδὲν δικαίωμα ἔχουσιν ἐπ' αὐτῶν.

'Επὶ τῇ βάσει δέ τῆς τοιαύτης ἀποφάσεως τοῦ 'Ιεροδίκου ἐξεδόθη τότε καὶ σχετικὸν ἐπὶ τούτῳ Σουλτανικὸν Φιρμάνιον, διατάσσον τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως, ἀποτελούσης πλέον δεδικασμένον καὶ τελεσιδικίαν ὡς πρὸς τε τοὺς διαδίκους καὶ πάντα τρίτον.

'Επειδὴ ὁμως ἐσχάτως καὶ ὁ 'Αρχηγός τῆς 'Ανακτορικῆς Φρουρᾶς (Μποσταντζῆ) Χατζῆ 'Ιμπραήμ ἠθέλησε νά ἀξιώσῃ ἴδια δικαιώματα ἐπὶ τῶν ὡς εἴρηται μοναστηριακῶν κτημάτων ὡς ἀνηκόντων δῆθεν εἰς τὸ 'Οθωμανικὸν Δημόσιον καὶ πάλιν ἐπὶ τῇ ἀναφορᾷ τῶν Μο-

ναχῶν πρὸς τὸν Σουλτᾶνον, ἐξεδόθη νέον Σουλτανικὸν Φιρμάνιον τοῦ ἔτους Ἑγίρας 1084, διατάσσον τὴν ἀπαγόρευσιν πάσης ξένης ἐπεμβάσεως εἰς τὰ Μοναστηριακὰ ταῦτα κτήματα (τσιφλίκια).

Ἐπειδὴ ὁμῶς καὶ πάλιν ἐγένοντο ἐνστάσεις καὶ ἐπεμβάσεις εἰς τὰ κτήματα ταῦτα τῆς Μονῆς Ἑσφιγμένου οὐχὶ πλέον ἐπ' ὀνόματι τοῦ Δημοσίου, ἀλλ' ὡς ἀνήκοντα δῆθεν προπατορικῶς (κληρονομικῶς) εἰς τοὺς Ζεϊνέλ καὶ ἄλλους ἀπογόνους τοῦ Μουχουρδάρ, ἐξεδόθη καὶ πάλιν ἕτερον νεώτερον Σουλτανικὸν Φιρμάνιον τοῦ παρελθόντος ἔτους ὑπὸ τοῦ θανόντος Σουλτάνου Μουσταφᾶ, διατάσσον τὴν παῦσιν πάσης παρενοχλήσεως τῶν Μοναχῶν.

Διὰ ταῦτα καὶ νῦν ὁ Σουλτᾶν Ἀπτούλ Χαμήτ ὁ Β'. ἐξέδωκε τὸ προκείμενον Φιρμάνιόν του, διατάσσον τὸν πλήρη σεβασμὸν τῶν δικαιωμάτων τῆς Μονῆς ἐπὶ τῶν ἐν λόγῳ τσιφλικίων της καὶ τὴν παρεμπόδισιν πάσης ξένης ἐπεμβάσεως.

ιβ') Κατὰ τὸ νεώτερον Φιρμάνιον τοῦ Σουλτάνου Ἀπτούλ Χαμήτ τοῦ Α'. ἀπὸ μηνὸς Ζηλχιδζέ ἔτους Ἑγίρας 1188, ἥτοι καθ' ἡμᾶς 1774, ἀπευθυνόμενον πρὸς τὸν Διευθυντὴν τοῦ τάγματος τῶν Γενιτσάρων ἐν Σέρραις, ἐπειδὴ τὰ τσιφλίκια Πατρίκι καὶ Ἀχινὸς ἀνήκουσι ἀποδεδειγμένως καὶ ἀναντιρρήτως εἰς τὴν Μονὴν Ἑσφιγμένου, ἥτις ἐξουσιάζει καὶ κατέχει αὐτὰ ὡς ἰδιόκτητα κτήματά της ἤδη ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κων/λεως καὶ ἐξῆς, τὰ τοιαῦτα δὲ δικαιώματα τῆς Μονῆς βασίζονται ἐπὶ πολλῶν Σουλτανικῶν Φιρμανίων ὡς καὶ τῶν ἐγγραφῶν τοῦ Κτηματολογίου, διὰ ταῦτα διατάσσεται τὸ ἐν Σέρραις ἐδρεῦον Τάγμα τῶν Γενιτσάρων νὰ παράσχη προστασίαν καὶ ἀσφάλειαν εἰς τοὺς Μοναχοὺς ἐν τῇ νομῇ καὶ κατοχῇ τῶν μοναστηριακῶν τούτων κτημάτων της, καὶ νὰ καταδιώκεται ἀμειλίκτως πᾶσα ξένη ἐπέμβασις εἰς αὐτά.

ιγ') Κατὰ τὰ δύο Φιρμάνια τοῦ Σουλτάν Σελήμ τοῦ Γ'. ἔτους Ἑγίρας 1204, ἐπειδὴ ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι, οἱ εἰς τὸ Ὁθωμανικὸν Δημόσιον ἀνήκοντες φόροι καὶ δεκάτη ἐκ τῶν προϊόντων τῶν δύο τσιφλικίων Πατρίκι καὶ Ἀχι-

νός είχαν βακουφοποιηθῇ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Ἀπτούλ Χαμήτ τοῦ Α΄. ὑπὲρ τῶν ἐν Μέκκα καὶ Μεδινᾷ τῆς Ἀραβίας Μουσουλμανικῶν καθιδρυμάτων, διορισθέντος τότε ἐπὶ τούτῳ ὡς Μουτεβελῇ (ἐπιτρόπου) αὐτῶν τοῦ ἐκάστοτε Ἀρχιευνούχου τῶν Ἀνακτόρων, οἱ ὑπάλληλοι τοῦ Ἐβκαφίου (ἐβκάφ, ὁ πληθ. τοῦ βάκφ, δηλαδή τὰ βακούφια ἦτοι ἡ Διεύθυνσις ἢ Διοίκησις ἢ νῦν τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Βακουφίων) ἐπὶ τῇ ἀφορμῇ ταύτῃ ἐπενέβαινον καὶ εἰς τὴν διοίκησιν καὶ διαχείρισιν τῶν δύο Μοναστηριακῶν τσιφλικίων Πατρίκι καὶ Ἀχινός, ἐνοχλοῦντες τοὺς Μοναχοὺς, ὁ ρηθεὶς Σουλτάν Σελήμ ὁ Γ΄. διατάσσει ὅτι, ἡ ὡς εἴρηται εἰδικὴ βακουφοποίησις ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Ἀπτούλ Χαμήτ τοῦ Α΄. ἀφεώρῃ ἀποκλειστικῶς μόνους τοὺς ὑπὸ τῆς Μονῆς πρὸς τὸ Ὀθωμανικὸν Δημόσιον ἐκάστοτε καταβαλλομένους φόρους καὶ δεκάτην καὶ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ μία τοιαύτη εἰδικὴ βακουφοποίησις τοῦ εἴδους τῶν «ταχσηράτ», περιοριζομένη εἰς μόνους τοὺς φόρους καὶ τὴν δεκάτην τῶν τσιφλικίων, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς αἰτία καὶ ἀφορμή, νὰ παροραθῶσι ἢ παραβλεφθῶσιν ὅπωςδήποτε τὰ πραγματικά δικαιώματα κυριότητος καὶ νομῆς καὶ κατοχῆς τῆς Μονῆς ἐπὶ τῶν ὡς εἴρηται δύο τσιφλικίων της, ἅτινα παλαιόθεν καὶ δυνάμει προεκδοθέντων Σουλτανικῶν Φιρμανίων καὶ τῶν ἐν τοῖς βιβλίοις τοῦ Κτηματολογίου ἐγγραφῶν καὶ σύμφωνα μὲ τὸ ἱερὸν Μουσουλμανικὸν δίκαιον ἡ Μονὴ κέκτηται καὶ ἐξουσιάζει κατὰ πλήρη κυριότητα καὶ κατοχὴν καὶ νέμεται ὡς ἱερὰν βακουφικὴν περιουσίαν της.

ιδ') Κατὰ τὸ Φιρμάνιον ἀπὸ μηνὸς Ρέμπι οὐλ Ἐββέλ ἔτους Ἐγίρας 1207, ἢ καθ' ἡμᾶς 1793, ἐπειδὴ ἡ Μονὴ Ἐσφιγμένου εἶχε δανεισθῇ χρήματα ἀπὸ τὸν Ἡγεμόνα τῆς Μολδοβλαχίας Ἀλέξανδρον μὲ τὴν ὑποχρέωσιν, νὰ πληρῶσιν ταῦτα ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῶν δύο Μοναστηριακῶν τσιφλικίων της Πατρίκι καὶ Ἀχινός, διατάσσεται ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου ὁ Ἱεροδίκης Σερρών νὰ ἐπιβάλλῃ κατάσχεσιν μόνον ἐπὶ τῶν προσόδων τῶν ὡς εἴρηται τσιφλικίων, ἅτινα ὁμολογουμένως ἀνήκουσι κατὰ κυριότητα, νομὴν

καὶ κατοχὴν εἰς τὴν Μονὴν καὶ ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν προϊόντων αὐτῶν πληρωθῇ ἡ ἀπαίτησις τοῦ Ἡγεμόνος Μολδοβλαχίας.

Ἐκ τῶν πρόσθι ἐν περιλήψει καὶ ὥς ἐν παραδείγματι παρατιθεμένων πολλῶν εἰδικῶν Φιρμανίων, ἀφορώντων ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ἢ τὰ αὐτὰ Μετόχια τῆς αὐτῆς Μονῆς, καταφαίνονται καὶ οἱ λόγοι, οἱ ἐκάστοτε προκαλέσαντες τὴν ἔκδοσιν αὐτῶν, τοιαῦτα δέ, ὥς εἴρηται, εἰδικὰ Σουλτανικὰ Φιρμάνια ὑπάρχουσι πλεῖστα παρ' ἐκάστη Μονῇ καὶ αὐτὴ ὁμῶς ἢ ἀπλῇ παράθεσις, πολλῶ δὲ μᾶλλον ἢ ἀνάλυσις αὐτῶν ἐντελῶς παρέλκει ἐν τῷ προκειμένῳ γενικωτέρῳ μελετήματι, ἀφοῦ ταῦτα ἀνάγονται εἰς ἐπεισόδια, παραστατικά τῆς τότε ἐποχῆς καὶ εἰς λεπτομερείας, ἐπιβεβαιούσας καὶ ἐπικυρούσας τὰ ὅσα γενικώτερον καὶ συστηματικώτερον ἤδη ἐξετέθησαν, ἀφορῶντα τὰς γαίας τῶν Μονῶν Ἀγίου Ὁρους, αἵτινες πᾶσαι δὲν ὑπῆγοντο εἰς τὴν κοινὴν κατηγορίαν τῶν ἐν Μακεδονίᾳ δημοσίων γαιῶν, ἀλλ' ἀπετέλουν ἰδίαν κατηγορίαν γαιῶν μουλκικῶν θείου δικαίου, ἀνηκουσῶν κατὰ πλήρη κυριότητα εἰς τὰς Μονὰς καὶ ἀναπαλλοτριώτων.

Τοῦτο καλῶς γνωρίζουσαι καὶ δεόντως ἐκτιμῶσαι καὶ αἱ διάφοροι Μοναὶ τοῦ Ἀγίου Ὁρους, εἰς ὅλας τὰς ἀναφοράς των, ἅς ἐκάστοτε καὶ ἐπὶ ὀλοκλήρους αἰῶνας ὑπέβαλλον εἰς τὸν Σουλτᾶνον, ἐξαιτούμεναι τὴν βοήθειαν καὶ τὴν προστασίαν Του, ὅπως ἐπίσης καὶ εἰς ὅλας τὰς ἀγωγὰς των ἐναντίον τῶν ἐκάστοτε καταπιεστῶν καὶ καταπατητῶν τῶν δικαιωμάτων των, Τούρκων ἰσχυρῶν, ἐσημείουν πάντοτε καὶ διαρκῶς ἐτόνιζον ὅτι, τὰ δικαιώματα πλήρους κυριότητος (μουλκιέτ) τῶν Μονῶν ἐπὶ τῶν γαιῶν καὶ κτημάτων των ἦσαν ἐπισήμως ἀνεγνωρισμένα ἤδη, ἀπὸ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς Τουρκικῆς κατακτήσεως καὶ ὅτι ἦσαν ταῦτα καὶ κατακεχωρισμένα διαταγῇ τοῦ Σουλτάνου καὶ εἰς τὰ παλαιότερα ἐπίσημα τοῦ Κράτους κτηματολογικὰ βιβλία, τὸ περιεχόμενον δὲ τῶν τοιούτων ἀναφορῶν καὶ βεβαιώσεων ἢ ἀγωγῶν καὶ αἰτήσεων τῶν Μονῶν περιλαμβάνετο προτασσόμενον καὶ εἰς τὰ κείμενα τῶν

ἐκάστοτε ἐκδιδομένων Σουλτανικῶν Φερμανίων ἢ τῶν ἐκδιδομένων παλαιῶν δικαστικῶν ἀποφάσεων, ἐν ἀμφοτέροις δὲ τούτοις ρητώτατα καὶ γίνεται χρήσις τῶν καταλλήλων τῇ περιστάσει Ἀραβοτουρκικῶν νομικῶν ὅρων «Μούλκ», «Μουλκιέτ», «Μουλκναμέ» καὶ «Τεμλήκ», ἥτοι μουλκίου, κτήματος δηλαδή πλήρους ἰδιοκτησίας, κυριότητος, ἀναγνώρισεως ἢ παραχωρήσεως κυριότητος καὶ ἐγκαταστάσεως τινὸς ἐν τῇ πλήρει κυριότητι τοῦ κτήματός του.

Ἄλλὰ τὰ δικαιώματα καὶ προνόμια τῶν Μονῶν Ἀγίου Ὅρους στηρίζονται καὶ ἐπὶ πλείστων παλαιοτάτων ἱεροδικαστικῶν ἀποφάσεων (Ιλαμάτι σερηγιέ), δι' ὧν ταῦτα ἀμφισβητηθέντα ἄλλοτε εἶχον ἀναγνωρισθῆ καὶ ἐπιδικασθῆ εἰς αὐτάς ὀριστικῶς καὶ τελεσιδικῶς. Καὶ μάλιστα πολλάι τοιαῦται δικαστικαὶ ἀποφάσεις ἔχουσιν ἐπικυρωθῆ καὶ δι' ἐπὶ τούτῳ ἐκδοθέντος κατόπιν Σουλτανικοῦ Φερμανίου, ὥστε αὗται νὰ ἀποκτήσωσι κύρος καὶ ἰσχύον νόμου εἰδικοῦ, μὴ δυνάμεναι νὰ ἀμφισβητηθῶσι.

Καὶ ἡ παράθεσις τῶν πλείστων τοιούτων ἀποφάσεων ἐντελῶς παρέλκει ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ὡς ἐν παραδείγματι δὲ περιοριζόμεθα εἰς μίαν μόνην ἐξ αὐτῶν, τὴν ἀπὸ 8 Δζεμάλη οὐλ Ἀχῆρ Μουσουλμανικοῦ ἔτους 1200, ἥτοι καθ' ἡμᾶς 1786, ἀπόφασιν τοῦ Μεχμέτ Σαδῆκ, Καζασκέρη τῆς Ρούμελης (τοῦ μετὰ τὸν Σεῖχ οὐλ Ἰσλάμην ἀνωτέρου δικαστοῦ, δικάζοντος μόνον τὰς ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ ἐκάστοτε ἀναφυομένας σπουδαίας ὑποθέσεις), ἀφορώσης τὸ ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Ἀγιασμάτ, ἢ Μαρμάριον ἢ Γενῆ-Κιοῖ, νῦν Ἀμφίπολις γνωστὸν καὶ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Στρυμῶνος ποταμοῦ κείμενον Μετόχιον τῆς Μονῆς Παντοκράτορος καὶ ἔχουσιν ἐν περιλήψει ὡς ἐξῆς:

«Ὁ Ἀταουλᾶχ ἤγειρεν ἀγωγὴν ἐναντίον τῆς Μονῆς Παντοκράτορος, ἀντιπροσωπευομένης ὑπὸ τοῦ Ἡγουμένου της Παπᾶ Κυρίλλου, διεκδικῶν τὸ ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ Μετοχίου τῆς Ἀγιορειτικῆς Μονῆς Παντοκράτορος περιλαμβανόμενον καὶ γνωστὸν ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «Μπάς νταλιάν» ἢ μέγα ἰχθυοτροφεῖον, ὃ ἐνέμοντο καὶ κατεῖχον οἱ Μοναχοί.

«Ὁ Ἡγούμενος πρὸς ἀπόκρουσιν τῆς ἀγωγῆς ἰσχυρίσθη καὶ ἀπέδειξεν νομίμως ὅτι, τόσοι τὸ ἐν λόγῳ «Μπάς νταλιάν» ὡς καὶ ἄλλα παρακείμενα ἰχθυοτροφεῖα καὶ ὄλαι ἐν γένει αἱ πέριξ γαῖαι, μύλοι, θέρετρα, χειμάρδια, λειβάδια, ἀμπελώνες καὶ κῆποι, ἀποτελοῦντες τὸ Μετόχιον Ἀγιασμάτων, ἐπαφέθησαν ὄντως παλαιόθεν κατὰ τὴν Τουρκικὴν κατάκτησιν εἰς χεῖρας τῶν Παντοκρατορικῶν (τῶν Μοναχῶν τῆς Μονῆς τοῦ Παντοκράτορος) δι' ἐκδοθέντος ἐπὶ τούτῳ ἰδιαιτέρου Αὐτοκρατορικοῦ ἰδιοκτητικοῦ ἐγγράφου (Μουλκιναμέϊ Χουμαγιοῦν), δι' οὗ ἀνεγνωρίζετο καὶ ἐπεκυροῦτο ἡ κυριότης τῆς Μονῆς ἐπὶ τοῦ Μετοχίου τῆς καὶ συνάμα διετάσσετο ἵνα, ἐφ' ὅσον ὁ ἐπὶ τῶν γαιῶν Κυβερνητικὸς ὑπάλληλος λαμβάνει παρὰ τῶν Μοναχῶν τὸ δέκατον καὶ τοὺς ἐτησίους φόρους, οὐδεὶς οὐδέποτε νὰ ἀναμειγνύεται εἰς τὰς ἰδιοκτησίας αὐτὰς τῆς Μονῆς καὶ οὔτε νὰ ζητῇ ἀπὸ τοὺς Μοναχοὺς νὰ ἐπιδικνύουν τὰ ταπία τῶν, διότι διὰ τὰς τοιαύτας ἰδιοκτῆτους γαίας, ἀνηκούσας κατὰ κυριότητα εἰς τὴν Μονήν, δὲν ἐκδίδονται ταπία.

» Γενομένης δὲ ἔκτοτε καὶ σχετικῆς καταχωρίσεως καὶ εἰς τὸ Κτηματολογικὸν Γραφεῖον, ἐδόθη εἰς χεῖρας τῶν Μοναχῶν καὶ ἐπίσημον ἀντίγραφον (σουρετ) τῆς τοιαύτης καταχωρίσεως.

» Προσῆγαγε δὲ συνάμα ἐπὶ Δικαστηρίου ὁ ρηθεὶς Ἡγούμενος καὶ Αὐτοκρατορικὸν Διάταγμα (Φιρμάνιον) τῆς 25 Ρέμπι οὐλ Ἀχῆρ καὶ τοῦ ἰδίου ἔτους τῆς ἐκδόσεως τῆς ἀποφάσεως. Κατὰ τὸ περιεχόμενον τοῦ Φιρμανίου τούτου καὶ προηγουμένως εἶχον ἀποπειραθῇ νὰ καταλάβωσιν τὰ ἐν λόγῳ ἰχθυοτροφεῖα, ὡς καὶ τὰς γαίας τοῦ Μετοχίου οἱ Χασάν καὶ Σουλεϊμάν, δυνάμει ὅμως τοῦ ἐπὶ τούτῳ ἐκδοθέντος τότε προγενεστέρου Σουλτανικοῦ Διατάγματος εἶχεν ἀνατεθῇ ἡ ἐξέτασις τῆς ὑποθέσεως εἰς τὸν Καδὴν (Ἱεροδίκη) Θεσσαλονίκης Κετζεδζι Ζαδέν, ὅστις καὶ μετέβη ἐπὶ τόπου, ἵνα δικάσῃ καὶ κρίνῃ τὴν ὑπόθεσιν, ὁπότε κατὰ τὴν γενομένην ἐπὶ τόπου διαδικασίαν ἐξήτασεν οὗτος συμπληρωματικῶς καὶ πολλοὺς μάρτυρας.

ἐκ τῶν κατοίκων τῶν πέριξ χωρίων τόσον δὲ καὶ ἐκ τῶν καταθέσεων αὐτῶν, ὅσον καὶ ἐκ τῶν προσκομισθέντων ἐπισήμων ἐγγράφων πεισθεὶς περὶ τοῦ βασίμου καὶ τοῦ δικαίου τῶν ἀξιώσεων τῆς Μονῆς, ἔκρινε καὶ ἐξέδωκεν ἀπόφασιν ὅτι, τὸ διαμφισβητούμενον ἰχθυοτροφεῖον ὡς καὶ αἱ γαῖαι ἐν γένει τοῦ Μετοχίου, ὧν λεπτομερὴς περιγραφή ἀναγράφεται ἐν τῇ ἐκδοθείσῃ ἀποφάσει, περιλαμβάνονται πράγματι εἰς τὸ Μετόχιον καὶ ἀνήκουσι νομίμως κατὰ κυριότητα εἰς τὴν Μονὴν Παντοκράτορος καὶ εἶναι ἐξ ἐκείνων τῶν γαιῶν, αἵτινες λεπτομερῶς περιγράφονται ἐν τε τῷ ὑπὸ τῆς Μονῆς προσαχθέντι καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ μηνὸς Ραμαζάν τοῦ Μουσουλμανικοῦ ἔτους 976 (ἥτοι καθ' ἡμᾶς 1569) χρονολογουμένῳ καὶ διὰ τῶν σφραγίδων τοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην Σεΐχουλισλάμη Ἑμποῦ Σουοῦδ καὶ τοῦ Καδῆ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Μεχμέτ ἐσφραγισμένῳ ἐγκύρῳ βακφναμέ (ἀφιερωτηρίῳ ἐγγράφῳ), ὡς καὶ ἐν τῷ «Σουρετίῳ» ἦτοι τῷ ἐπισήμῳ ἀποσπάσματι τοῦ Κτηματολογίου.

»Ταῦτα πάντα ἀφοῦ κατὰ τὴν διαδικασίαν ἰσχυρίσθη καὶ ἀπέδειξε νομίμως διὰ τῆς προσαγωγῆς τῆς ἀποφάσεως ταύτης τοῦ Καδῆ Θεσσαλονίκης ὁ Ἑγούμενος τῆς Μονῆς, προσήγαγε συνάμα καὶ ἕτερον σχετικὸν ὑψηλὸν Σουλτανικὸν Φιρμάνιον, φέρον ἄνωθι τὸ μεγαλοπρεπὲς Αὐτοκρατορικὸν Χάττιον (ὑπογραφὴν τοῦ Σουλτάνου) καὶ ἐξ οὗ ἐπίσης ἐντελῶς κατὰ νόμον ἀπεδείχθη τὸ βάσιμον καὶ ἀληθὲς ὅλων τῶν ὡς ἄνωθι δηλώσεων καὶ ἰσχυρισμῶν του.

»Διὰ τοὺς λόγους λοιπὸν τούτους ἐκδίδεται νῦν ἡ ἐν λόγῳ ἀπόφασις τοῦ Καζασκέρη τῆς Ρούμελης, δι' ἧς ὅλα τὰ ἰχθυοτροφεῖα, τὰ περιλαμβανόμενα ἐντὸς τῶν καθορισθέντων ὁρίων τῶν γαιῶν τοῦ Μετοχίου, ἐπεδικάσθησαν ὀριστικῶς καὶ τελεσιδίκως εἰς τὴν Μονὴν Παντοκράτορος, ὡς κτήματα ἀνήκοντα παλαιόθεν εἰς αὐτὴν ἤδη ἀπὸ τοῦς πρώτους χρόνους τῆς Τουρκικῆς κατακτήσεως».

Ἐτέρου εἵδους ἐπίσημα Τουρκικὰ ἔγγραφα ἀποδεικτικὰ τῶν ἐπὶ τῶν Μετοχίων των δικαιωμάτων κυριότητος τῶν Μονῶν Ἀγίου Ὁρους ἀποτελοῦσιν, ὡς εἴρηται, αἱ

ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ἱεροδίκου (Καδῆ) ἐκδιδομέναι ἄδειαι ἢ ἀποφάσεις, δι' ὧν ἐκάστοτε ἐπετρέπετο εἰς τοὺς Μοναχοὺς νὰ μεταφέρωσιν εἰς Ἅγιον Ὅρος ἢ εἰς ἕτερον μέρος τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας, εἴτε διὰ θαλάσσης εἴτε καὶ διὰ ξηρᾶς, ἀτελῶς καὶ ἄνευ ὑποχρέωσεως καταβολῆς δικαιώματος λιμενικοῦ ἢ τελωνειακοῦ τὰ προϊόντα τῶν Μετοχίων των. Ὡς αἰτιολογικὸν τῶν τοιούτων ἐπισήμων ἀδειῶν καὶ ἀποφάσεων ἀναφέρεται ρητῶς ὅτι, τὰ μοναστηριακὰ κτήματα ἤδη ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐχαρακτηρίσθησαν κτήματα προνομιοῦχα καὶ ἀπηλλαγμένα φορολογίας, καταβάλλοντα τὸν «μουκατᾶν» καὶ τὴν δεκάτην ἐκ τῶν προϊόντων των. Διασώζονται δὲ ἐν ταῖς Μοναῖς καὶ πολλοὶ ἐπίσημοι ἀποδείξεις καταβολῆς τῆς δεκάτης, κεκυρωμένοι καὶ ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ἱεροδίκου.

Συνάμα δὲ ἐπειδὴ πολλὰ Μετόχια, ἀνήκοντα εἰς διαφόρους Μονὰς, ἦσαν ὁμορὰ καὶ ἠγείροντο διενέξεις περὶ ὀροθετήσεως αὐτῶν μεταξὺ τῶν ἐριζουσῶν Μονῶν, διὰ Πατριαρχικῶν καὶ Συνοδικῶν Ἐγκυκλίων καὶ διαταγῶν ἐπεβάλλετο εἰς τὰς Μονὰς νὰ λύσωσι συμβιβαστικῶς καὶ ἐξωδίκως τὰς μεταξὺ των διαφοράς.

Εἰς δὲ τοὺς παλαιοὺς Κώδικας τῶν Μονῶν κατεγράφοντο συνήθως καὶ τὰ ἐξοδα διαχειρίσεως καὶ παντὸς εἵδους λογαριασμοὶ καὶ τὰ ἐκ τῶν προϊόντων τῶν Μετοχίων εἰσοδήματα τῶν Μονῶν ὡς καὶ αἱ τῇ βάσει τούτων καταβαλλόμεναι ἐτήσιαι συνεισφοραὶ πρὸς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον διὰ τὴν συντήρησιν αὐτοῦ ὡς καὶ διὰ τὰς ἄλλας ἐκκλησιαστικὰς καὶ ἐθνικὰς ἀνάγκας, ὥστε πάντα τὰ στοιχεῖα ταῦτα, διήκοντα ἐπὶ τόσους αἰῶνας, νὰ ἀποδεικνύουν ἐπιπροσθέτως τὰ ἐπὶ τῶν κτημάτων, καὶ γαιῶν καὶ Μετοχίων των παμπάλαια καὶ ἀείζωα δικαιώματα τῶν Μονῶν Ἀγίου Ὁρους.

ΤΙΤΛΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΑΙ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΑΙ ΓΑΙΑΙ ΕΝ ΓΕΝΕΙ

Νέαν πρὸς τὰ πρόσω καὶ γενικωτέραν, οὕτως εἰπεῖν, ἐξέλιξιν, μὴ περιοριζομένην ὅμως εἰς μόνα τὰ κτήματα τῶν Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἀλλ' ἐπεκτεινομένην εἰς ὅλας γενικῶς τὰς μοναστηριακὰς γαίας ἐν Τουρκίᾳ ἔλαβον αὗται ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 1868 δημοσιεύσεως τοῦ γνωστοῦ νόμου περὶ γαιῶν τῆς 7 Ραμαζὰν 1274, διότι ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ νόμου τούτου καὶ ἐξῆς δὲν ἐπιτρέπεται πλέον νὰ ἐξετάζεται τὸ ἐὰν καὶ πῶς αἱ δημόσιαι γαῖαι «μηριγιέ» ἔχουσι μεταβληθῇ εἰς γαίας μοναστηριακὰς, περιελθοῦσαι εἰς τι Μοναστήριον, καὶ ἐὰν ἡ τοιαύτη μετατροπὴ ἐγένετο καλῶς ἢ κακῶς, ἀφοῦ κατὰ τὸν νόμον περὶ γαιῶν τίθεται ἡ γενικὴ ἀρχὴ ὅτι, πανθ' ὅσα παλαιότερον ἐγένοντο καὶ εὐρίσκονται ἅπαξ ἐγγεγραμμένα ἐν τοῖς βιβλίοις τοῦ Κτηματολογίου, ταῦτα πάντα ἀποτελοῦσι καθ' ἑαυτὰ στοιχεῖα ἀρκετὰ καὶ ἱκανά, ὥσται αἱ γαῖαι νὰ θεωρῶνται καὶ νὰ κρίνωνται ὡς πραγματικῶς γαῖαι μοναστηριακαὶ καὶ οὐχὶ πλέον ὡς ἀμφισβητούμεναι γαῖαι δημόσιαι.

Τὸ ἄρθρον 122 τοῦ περὶ γαιῶν νόμου ἐν τῷ πρώτῳ ἐδαφίῳ του ὀρίζει κατὰ λέξιν οὕτω :

«Αἱ παλαιόθεν εἰς τι Μοναστήριον προσηρτημέναι καὶ ὡς τοιαῦται εἰς τὸν Δεφτερχανέν (Κτηματολόγιον) ἐγγραφεῖσαι γαῖαι δὲν ἐξουσιάζονται διὰ ταπίου καὶ οὔτε πωλοῦνται οὔτε ἀγοράζονται».

Ἡ διάταξις αὕτη τοῦ ἁρθροῦ 122, γράφει ὁ ἐρμηνευτὴς τοῦ νόμου περὶ γαιῶν καθηγητὴς τῆς Νομικῆς Σχολῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἀλῆ Χαϊδάρ (ἔκδοσις Τουρκικοῦ ἔτους 1331 σελ. 522), στηρίζεται ἐπὶ τοῦ νομικοῦ ἀξιώμα-

τος, ὅπερ καθιέρωσεν καὶ ὁ Ὁθωμανικὸς Ἀστικὸς Κώδιξ ἐν ἄρθρῳ ἑκτῷ, καθ' ὃ «τὸ ἀρχαῖον (καδῆμ) ἀφίνεται κατὰ τὴν ἀρχαιότητά του (καδὲμ)» πᾶν δηλαδή ὅ,τι ὑφίσταται παλαιόθεν διατηρεῖται ἐν τῇ παλαιᾷ καταστάσει του καὶ ἐφόσον παλαιόθεν οἱ ἄνθρωποι ἐγνώριζον περὶ ὠρισμένης ἐκτάσεως γῆς ὅτι, αὕτη διετέλει προσηρτημένη εἰς τι Μοναστήριον, δηλαδή ὅτι ταύτην κατεῖχον καὶ ἐξουσίαζον οἱ Μοναχοὶ ὡς ἀνήκουσαν εἰς τὸ Μοναστήριόν των, ἡ τοιαύτη κατάστασις θεωρεῖται καὶ ἐκ μόνου τοῦ λόγου τούτου ἥτοι ὡς «καντέμι» (vetustas), καὶ νόμιμος, ἐπομένως μόνιμος, σταθερὰ καὶ ἀπρόσβλητος.

Ὅταν δὲ μία τοιαύτη κατάστασις ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῶν παλαιῶν ἐγγραφῶν τοῦ Κτηματολογίου, τοῦτο ἀποτελεῖ ἓνα ἰσχυρότερον ἐπὶ πλεον λόγον, ἵνα τὴν κατάστασιν ταύτην θεωρήσωμεν ὡς ὁριστικῶς μόνιμον, ἰσχυρὰν καὶ ἀπρόσβλητον.

Καὶ ὁ ἕτερος Τοῦρκος νομοδιδάσκαλος Ἀτήφ Βέης γράφει εἰς τὸ ἔργον τοῦ «Ἑρμηνεία τοῦ περὶ γαιῶν νόμου» (ἔκδοσις Τουρκικοῦ ἔτους 1324 σελ. 229) ὅτι, ὅσαι γαῖαι εὐρίσκονται ἐγγεγραμμέναι ἐν τοῖς βιβλίοις τοῦ Κτηματολογίου ὡς ἀνήκουσαι εἰς τι Μοναστήριον, κρίνονται καὶ θεωροῦνται κατ' ἀνάγκην ὡς γαῖαι μοναστηριακαὶ καὶ ἀνήκουσαι πράγματι εἰς τὸ Μοναστήριον καὶ μόνον ἐκ τοῦ λόγου τούτου, ὅτι δηλαδή εὐρίσκονται ὡς τοιαῦται ἐγγεγραμμέναι.

Ὁ Ἀτήφ Βέης τὴν τοιαύτην γνώμην του βασίζει πρωτίστως ἐπὶ τοῦ ἁρθροῦ 1737 τοῦ Ὁθωμανικοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, καθ' ὃ αἱ ἐν τοῖς βιβλίοις τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Κτηματολογίου ἐγγραφαὶ (κουγιαδάτ) ἀποτελοῦσι πλήρη καὶ τελείαν ἀπόδειξιν καὶ τυγχάνουσιν αὐταὶ καθ' ἑαυτὰς ἐκτελεσταὶ (μααμούλουν μπίχ), ἥτοι δὲν τίθεται ὑπὸ ἀμφιβολίαν ἢ συζήτησιν τὸ περιεχόμενον αὐτῶν, ἀλλ' ἀποτελοῦσιν αὐταὶ ἐγγράφα ἐπίσημα καὶ ἐκτελεστά, πρὸς ἃ δέον ἀπολύτως νὰ συμμορφωθῇ ὁ δικαστής.

Καὶ ὁ δοκιμώτατος ἐρμηνευτὴς τοῦ νόμου περὶ γαιῶν καὶ ἀνώτερος δικαστικὸς ἐν Τουρκίᾳ Χαλὴς Ἐσρέφ (ἐκ-

δοσις Τουρκικοῦ ἔτους 1315 σελ. 688) γράφει ἔτι ἐκτενέστερον καὶ σαφέστερον οὕτω :

«Αἱ παλαιόθεν εἰς τι Μοναστήριον προσηρτημέναι γαῖαι παραμένουσι πάντοτε ὡς τοιαῦται ἀναπαλλοτρίωτοι, μὴ δυνάμεναι νὰ ἀλλάξωσι κύριον καὶ ἐφ' ὅσον μάλιστα ὡς τοιαῦται εἶναι ἐγγεγραμμέναι παρὰ τῷ Κτηματολογίῳ δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν καὶ ὡς γαῖαι δημόσιαι, προσομοιάζουσι δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ γνήσια καὶ ἔγκυρα ἀφιερώματα (ἐβκάφη σαχηχᾶ), τὰ ὅποια δὲν δύνανται οὔτε νὰ πωληθῶσι οὔτε νὰ ἀγορασθῶσι, ἥτοι τυγχάνουσι ταῦτα ἀναπαλλοτρίωτα.

»Ἐπομένως κατὰ τὸν γενικὸν κανόνα «ἡ παλαιὰ κατὰστασις διατηρεῖται κατὰ τὴν ἀρχαιότητά της» (τὸ κοινῶς λεγόμενον ἐν Τουρκίᾳ καντέμι) αἱ τοιαῦται μοναστηριακαὶ γαῖαι ἐξακολουθοῦσι νὰ κατέχωνται ἐσφει ὑπὸ τῶν Μοναχῶν ἐπ' ὀνόματι τῆς Μονῆς, εἰς ἣν εὐρίσκονται ἀνέκαθεν προσηρτημέναι (ἥτοι εἰς ἣν ἀνήκουσι) καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων γαιῶν καμμία ἀπαλλοτρίωσις δὲν ἐπιτρέπεται καὶ οὔτε δύνανται νὰ ἀποκτηθῇ δικαίωμα χρησικτησίας (χάκκη καράρ) ἐπ' αὐτῶν ἐκ μέρους τρίτου καὶ οὔτε ἐφαρμόζεται ἐπὶ τῶν τοιούτων μοναστηριακῶν γαιῶν ἡ ἀργία καὶ ἀγρανάπαυσις, τὸ λεγόμενον Τουρκιστί «ταατήλ», ὅταν δηλαδὴ αἱ γαῖαι ἀφίνονται εἴτε ἐπίτηδες εἴτε ἐξ ἀμελείας ἀργαὶ ἐπὶ συνεχῇ τριετίαν, ὁπότε κατὰ τὸ ἄρθρον 68 τοῦ περὶ γαιῶν νόμου καθίστανται διαθέσιμοι διὰ ταπίου, οὔτε καθίστανται ἀδέσποτοι, διὰ τὸν λόγον ὅτι οἱ κατέχοντες καὶ καλλιεργοῦντες ταύτας Μοναχοὶ ἔχουσιν ἀποβιώσει, μὴ ἀφήσαντες κληρονόμους».

Ὁ ἐλλόγιμος Τοῦρκος δικηγόρος καὶ ἐρμηνευτὴς τοῦ περὶ γαιῶν νόμου Ζιᾶ Ἐδ - δὲν ἐξηγεῖ ἐπίσης (ἐκδοσις Τουρκικοῦ ἔτους 1311 σελ. 479) ὅτι, αἱ ἐν τοῖς παλαιοῖς βιβλίοις τοῦ κτηματολογίου ἐγγεγραμμέναι γαῖαι ὡς μοναστηριακαί, καὶ προσηρτημέναι εἰς τι Μοναστήριον, θεωροῦνται ὅπως καὶ αἱ κοινόχρηστοι ἢ κοινοτικαὶ γαῖαι, αἱ ἀνήκουσαι εἰς τι χωρίον ἢ κωμόπολιν, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν λεγομένην κατηγορίαν τῶν γαιῶν «μετρουκέ» ἢ κοινο-

χρήστων ἤτοι τῶν εἰς κοινήν χρῆσιν τῶν κατοίκων ὠρισμένου χωρίου ἀφειμένων, περὶ ὧν πραγματεύονται τὰ ἄρθρα 91—102 τοῦ νόμου περὶ γαιῶν. Ἔνεκα τοῦ λόγου δὲ τούτου αἱ τοιαῦται μοναστηριακαὶ γαῖαι, ὅπως καὶ αἱ γαῖαι «μετρουκέ», οὔτε δύνανται νὰ περιέλθωσιν εἰς τὴν ἐξουσίαν τινος, ἵνα καταστῶσι κτῆμα του, οὔτε δύνανται νὰ ἐκδοθῇ τίτλος τοῦ Κτηματολογίου (ταπίον) ἐπ' ὀνόματι οἴουδῃ ποτε καὶ οὔτε καὶ εἶναι δεκτικαὶ ἀγοραπωλησίας καὶ μεταβιβάσεως εἰς τρίτον πρόσωπον, ἀπομένουσι δὲ ἐσχαὶ γαῖαι μοναστηριακαί, προσηρτημέναι εἰς τὸ Μοναστήριον καὶ μόνον οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ Μοναστήριον τοῦτο Μοναχοὶ ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ νέμωσιν καὶ κατέχωσιν ταύτας, ἀπολαμβάνοντες πάσας τὰς ἐξ αὐτῶν ὠφελείας.

Κατ' ἀναγκαίαν δὲ συνέπειαν, ἐξακολουθεῖ ὁ Ζιᾶ Ἐδδίν, ἐπὶ τῶν τοιούτων μοναστηριακῶν γαιῶν, ὅπως συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν γαιῶν μετρουκέ (βλ. ἄρθρ. 102 νόμου περὶ γαιῶν καὶ ἄρθρον 1675 Ὁθωμαν. Ἀστικ. Κώδικος), οὐδεὶς λόγος δύνανται νὰ γίνεταί περὶ παραγραφῆς, ὡς δυναμένης νὰ ἰσχύσῃ ἐπ' αὐτῶν.

Οἱ Padel καὶ Steeg ἐν τῷ μνησθέντι συγγράματι τῶν *De la legislation foncière Ottomane* σελ. 34 γράφουσιν :

«On peut considerer comme une espèce particulière de terres metroukè celles que designe l' article 122 du code foncier comme attachées ab antiquo à une église ou à un monastère et qui sont inscrites en cette qualité sur les registres fonciers; cet article specifie en effet, qu'elles ne peuvent être possédées par tapou et ne peuvent être ni vendues ni achetées».

Οἱ Padel καὶ Steeg πραγματεύονται περὶ τῶν Μοναστηριακῶν γαιῶν ἐν τῷ κεφαλαίῳ τοῦ βιβλίου τῶν, τὸ ὁποῖον ἐπιγράφεται *Κεφάλαιον Δ'*. περὶ τῶν κοινοτικῶν γαιῶν μετρουκέ», καὶ πρὸς τὰς τοιαύτας κοινοτικὰς ἢ κοινοχρήστους γαίας ὁμοιάζουσι πράγματι καὶ αἱ μοναστηριακαὶ γαῖαι, ἀφοῦ καὶ τὰ Μοναστήρια καὶ μάλιστα τὰ τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ὧν τινα, ὡς Μονὴ Ἁγίου Παντελεήμονος, ἀριθμοῦσι ἢ ἡρίθμουν ἄλλοτε πολλὰς χιλιάδας Μοναχῶν

καὶ δύνανται συνεπῶς νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀποτελοῦντα κοινότητος (communauté) καὶ δὴ οὐ μόνον χωρία ἀλλὰ καὶ κωμοπόλεις ὁλοκλήρους, συνάμα δὲ καὶ ὁ Τουρκικὸς νόμος περὶ τῶν Μοναστηρίων τοῦ Ἁγίου Ὅρους ὁμιλεῖ περὶ τῶν Μοναστηρίων ὡς ἀποτελούντων κοινότητος ἢ Κοινόν, ὅπερ διακρίνεται ἀπὸ τοὺς καθ' ἕκαστον Μοναχοὺς.

Καὶ ὁ νόμος περὶ γαιῶν ἐν Ἰδίῳ κεφαλαίῳ (ἄρθρα 91—102) πραγματεύεται περὶ τῶν εἰς κοινὴν χρῆσιν ἀφειμένων ἢ ἐγκαταλειμμένων γαιῶν «μετρουκέ», περὶ ὧν ὀρίζει ὅτι, αἱ τοιαῦται γαῖαι, (ὡς π. χ. κοινοτικὰ δάση, βοσκαὶ κτλ.) εἶναι πράγματα ἐκτὸς συναλλαγῆς, καὶ οὔτε ἀγοράζονται οὔτε πωλοῦνται, οὔτε καὶ δύνανται καθ' οἷονδῆποτε τρόπον νὰ περιέλθωσιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν ἢ κατοχὴν καὶ κυριότητά τινος, οὔτε νὰ ἐκδοθῇ τίτλος τοῦ Κτηματολογίου ἐπ' ὀνόματί τινος καὶ ἐὰν δὲ τυχὸν θὰ ἐξεδίδοντο τίτλοι (ταπία) ἐπ' ὀνόματι προσώπου τινός, οἱ τοιοῦτοι τίτλοι εἶναι πάντως ἄκυροι καὶ ἀνίσχυροι καὶ οὔτε δύνανται νὰ ἰσχύσῃ καὶ παραγραφὴ ἐπὶ τῶν τοιούτων γαιῶν, τῶν ἀνηκουσῶν εἰς τὸ Κοινόν ἢ τὰς κοινότητος (ἄρθρα 92, 93, 94, 97 καὶ 102).

Τὰς τοιαύτας διατάξεις θεωροῦσιν οἱ Padel καὶ Steeg ὡς ἰσχυροῦσας καὶ ἐφαρμοζομένας καὶ ἐπὶ τῶν μοναστηριακῶν γαιῶν, δι' ὅ καὶ κατέταξαν ταύτας μεταξὺ τῶν γαιῶν μετρουκέ ἥτοι τῶν κοινοτικῶν ἢ κοινοχρήστων γαιῶν, αἵτινες ἀποτελοῦσιν ἰδιαιτέραν κατηγορίαν γαιῶν, ἥτις κατ' οὐδένα λόγον ἐπιτρέπεται νὰ συγχέεται μὲ τὴν κατηγορίαν τῶν δημοσίων γαιῶν «ἐρεζήι μηριγιέ», αἵτινες ἐξουσιάζονται μὲ ταπίον, ἐνῶ αἱ κοινοτικαὶ καὶ μοναστηριακαὶ γαῖαι δὲν ἐξουσιάζονται μὲ ταπίον καὶ μάλιστα ρητῶς ἀπαγορεύεται νὰ ἐκδίδεται ταπίον δι' αὐτάς.

Ὁ Ν· Chila (Traité de la propriété immobilière en droit Ottoman σελ. 87—89) γράφει :

Le code de la propriété foncière mentionne une autre catégorie de biens de main—morte ; il s'agit de certains immeubles rattachés ab antiquo à une église ou à un monastère et qui sont inscrits en cette qualité sur les regis-

tres du cadastre. L'article 122 du code, qui s'accuse de ces immeubles, ne les qualifie pas expressément de vacoufs, mais il stipule que ces immeubles ne peuvent être possédés par tapou, qu'ils ne peuvent être vendus ni achetés. Conséquemment, ces immeubles sont de main—morte et affectés à l'église ou au monastère, dont ils dépendent. Ils ne se transmettent pas par héritage aux héritiers des prêtres et des moines et ne tombent jamais en vacance ou en déshérence; en un mot ils ont en tous points le caractère de vacoufs réguliers, mais différent de ces derniers, au point de vue de leur origine, puisque la loi les considère vacoufs à cause d'un état de choses établi ab antiquo et parcequ'ils ont été anciennement inscrits comme tels sur les registres du cadastre.

Ces vacoufs forment donc une catégorie distincte; bien que considérés par la loi comme vacoufs réguliers puisqu'ils sont absolument inaliénables, ils ne sont pourtant pas administrés par le ministère de l'Evcafi, mais bien par l'église ou le monastère auquel ils sont rattachés».

Δηλαδή ἐν μεταφράσει ὁ Ὄθωμανικὸς νόμος περὶ γαιῶν μνημονεύει καὶ μίαν ἰδιαιτέραν κατηγορίαν ἀκινήτων ἀναπαλλοτριώτων· πρόκειται περὶ μερικῶν ἀκινήτων προσηρτημένων (ἀνηκόντων) παλαιόθεν εἰς τινὰ Ἐκκλησίαν ἢ Μοναστήριον καὶ ἅτινα εἶναι καὶ ἐγγεγραμμένα ὑπὸ τὴν τοιαύτην ιδιότητά των ἐν τοῖς βιβλίοις τοῦ Κτηματολογίου. Τὸ ἄρθρον 122 τοῦ νόμου περὶ γαιῶν, ὅπερ εἰδικῶς ἀσχολεῖται μὲ τὰ τοιούτου εἴδους ἀκίνητα, δὲν τὰ χαρακτηρίζει ρητῶς ὡς βακούφια, ἀλλὰ ρητῶς δμῶς ὀρίζει ὅτι, ταῦτα δὲν ἐξουσιάζονται μὲ ταπίον καὶ οὔτε πωλοῦνται οὔτε ἀγοράζονται.

Ἐπομένως τὰ ἀκίνητα ταῦτα τυγχάνουσιν ἀναπαλλοτριώτα κτήματα καὶ ἀνήκουσιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἢ τὸ Μοναστήριον, ἐξ ὧν ἐξαρτῶνται. Δὲν μεταβιβάζονται κληρονομικῶς εἰς τοὺς κληρονόμους τῶν ἱερέων καὶ Μοναχῶν καὶ δὲν καθίστανται ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ σχολάζοντα ἢ ἀδέσποτα. Ἐν μίᾳ λέξει φέρουσιν ὅλα τὰ χαρακτηρι-

στικά τῶν γνησίων βακουφίων, ἀλλὰ διαφέρουσι τούτων λόγω τῆς ἀρχῆς (καταγωγῆς) των, ἀφοῦ ὁ νόμος τὰ θεωρεῖ ὡς βακούφια διὰ μόνον τὸν λόγον ὅτι, οὕτως εὐρέθησαν παλαιόθεν καὶ διότι ὡς τοιαῦτα εὐρέθησαν ἐγγεγραμμένα καὶ ἐν τοῖς βιβλίοις τοῦ Κτηματολογίου. Τὰ βακούφια λοιπὸν ταῦτα, καίτοι θεωροῦνται ὑπὸ τοῦ νόμου ὡς βακούφια, ἀφοῦ καὶ τυγχάνουν *ἀναπαλλοτριώτα*, δὲν ὑπάρχονται ὅμως εἰς τὴν διοίκησιν καὶ τὸν ἔλεγχον τοῦ Ὑπουργείου τῶν Βακουφίων, ἀλλὰ εὐρίσκονται ὑπὸ τὴν διοίκησιν καὶ διαχείρισιν τῆς Ἐκκλησίας ἢ τοῦ Μοναστηρίου, εἰς ὃ εὐρίσκονται προσηρτημένα.

Καὶ ἐξ αὐτοῦ λοιπὸν τοῦ γράμματος τοῦ ἄρθρου 122 τοῦ νόμου περὶ γαιῶν καὶ ἐκ τῆς ὁμοφώνου ἐρμηνείας τῶν Τούρκων νομοδιασκάλων καὶ τῶν ἄλλων νομομαθῶν Εὐρωπαίων, τῶν ἀσχοληθέντων μὲ τὴν Ὀθωμανικὴν νομοθεσίαν, ἐξάγεται σαφῶς καὶ ἀναντιρρήτως ὅτι, αἱ μοναστηριακαὶ γαῖαι δὲν ὑπάρχονται εἰς τὴν κοινὴν κατηγορίαν τῶν δημοσίων γαιῶν «μηριγιέ», ἀλλ' ἀποτελοῦσιν ἰδιαιτερον ὅλως εἶδος γαιῶν, ἥτοι τὸ εἶδος τῶν μοναστηριακῶν γαιῶν.

Ἐν πρώτοις, ὡς ὀρίζει ρητῶς καὶ τὸ ἄρθρον 3 τοῦ περὶ γαιῶν νόμου ὡς ἐπίσης καὶ ὁ «νόμος περὶ ταπίων» τῆς 8 Δεκεμβρίου οὐλ' Ἀχῆρ 1275 (βλ. τοῦτον ἐν Μεταφράσει Ὀθωμ. Κωδίκων Νικολαΐδου τόμ. Β'. σελ. 1875—87), αἱ δημόσιαι γαῖαι ἐξουσιάζονται ἐκάστοτε κατὰ παραχώρησιν ἐκ μέρους τοῦ Δημοσίου καὶ δυνάμει ἐπισήμου τίτλου «ταπίου», ἐκδιδομένου ὑπὸ τοῦ Κτηματολογίου ἐπ' ὀνόματι ἐκάστου ἐξουσιαστοῦ. Κατὰ τὸ ἄρθρον 1 τῶν ἐπισήμων ὁδηγιῶν περὶ τῶν τίτλων «ταπίων» εἰς οὐδένᾳ ἐπιτρέπεται νὰ ἐξουσιάζῃ δημοσίαν γῆν ἄνευ τοιοῦτου τίτλου. Ἀλλὰ διὰ τὰς μοναστηριακὰς γαίας καὶ δὲν ἐκδίδονται καὶ ρητῶς ἀπαγορεύεται νὰ ἐκδίδωνται ταπία.

Αἱ δημόσιαι γαῖαι προορίζονται νὰ μεταβιβάζωνται ἐν ζωῇ τῇ ἀδείᾳ τοῦ Ὑπαλλήλου ἀπὸ προσώπου εἰς πρόσωπον, ἐνῶ τὸ τοιοῦτον δὲν συμβαίνει ἐπὶ τῶν μοναστηριακῶν γαιῶν, αἵτινες κατ' ἀρχὴν ἀνακηρύσσονται ὡς κτήματα

ἀναπαλλοτριώτα καὶ πράγματα ἐκτὸς συναλλαγῆς (*extra commercium*).

Αἱ δημόσιαι γαῖαι, ἀποθνήσκοντος τοῦ νομίμου ἐξουσιαστοῦ αὐτῶν, μεταβιβάζονται (*Ινδικάλ*) εἰς ὠρισμένους ὑπὸ τοῦ νόμου συγγενεῖς τοῦ θανόντος, ἐπ' ὀνόμασι τῶν ὁποίων ἐκδίδονται νέα ταπία καὶ ἐνόσῳ δὲ δὲν ὑφίστανται τοιοῦτοι, καθίστανται τότε γαῖαι σχολαζούσης νομῆς (*μαχλούλ*) καὶ ἐπανέρχονται εἰς τὸ Δημόσιον. Ἐνῷ τοιοῦτόν τι δὲν δύναται νὰ συμβῇ ἐπὶ τῶν μοναστηριακῶν γαιῶν, αἵτινες παραμένουσιν ἐσχαί ἀνήκουσαι εἰς τὸ Μοναστήριον.

Συνάμα ὁ νόμος περὶ γαιῶν θέτει διαφόρους περιορισμούς ὡς πρὸς τὰ ἐπὶ τῆς δημοσίας γῆς δικαιώματα «*τεσσαροῦφ*» τοῦ ἐξουσιαστοῦ ἰδιώτου, ἐνῷ οἱ τοιοῦτοι περιορισμοὶ δὲν ὑφίστανται ἐπὶ τῶν μοναστηριακῶν, ἐξομοιουμένων καθ' ὅλα μὲ τὰ μούλκια ἥτοι τὰ πλήρους ἰδιοκτησίας κτήματα, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι τυγχάνουσιν, ὅπως καὶ τὰ ἀληθῆ καὶ γνήσια (*σαχηχᾶ*) βακούφια, προσηρτημένοι (*attachées*, προσκεκολλημένοι) ἐσχαί εἰς τὰ Μοναστήρια.

Τὸ κείμενον τοῦ νόμου δὲν λέγει ὅτι ἀνήκουσιν εἰς τὸ Μοναστήριον, ὅπως θὰ ἐλέγομεν τὴν σήμερον ἡμεῖς, διότι, ὡς εἴρηται, ἡ Τουρκικὴ νομοθεσία καὶ τὸ Μουσουλμανικὸν δίκαιον δὲν ἀνεγνώριζον τὰ νομικὰ πρόσωπα, ἐπομένως δὲν ἠδύνατο, ὅπως συμβαίνει παρ' ἡμῖν, νὰ λέγεται ὅτι τὸ δεῖνα κτῆμα ἀνήκει εἰς τὸ Νοσοκομεῖον, ἢ τὴν Ἐκκλησίαν ἢ τὸ Μοναστήριον κτλ., ἀλλὰ ἐλέγετο μόνον ὅτι, τὸ κτῆμα εἶναι ἐσχαί προσκεκολλημένον, προσηρτημένον εἰς τὸ Νοσοκομεῖον ἢ τὴν Ἐκκλησίαν ἢ τὸ Μοναστήριον, ἐθεωροῦντο δηλαδὴ πάντα τὰ εὐαγῇ καὶ κοινωφελῇ καθιδρύματα ὡς καὶ αἱ περιουσίαι αὐτῶν ὡς ἀνήκουσαι κατὰ κυριότητα καὶ ἀναπαλλοτριώτως εἰς μόνον τὸν θεόν, ἥτοι ὡς πράγματα θεοῦ δικαίου (*res divini juris*), ἐνῷ μόναι αἱ ὠφέλειαι καὶ αἱ πρόσοδοι τῶν κτημάτων χρησιμεύουσι πρὸς ἐξυπηρέτησιν κάποιου εὐαγοῦς ἢ κοινωφελοῦς σκοποῦ, εἰς ὃν ἐννοοῦνται προσηρτημένα, προσκεκολλημένα.

Ἔνεκα τοῦ λόγου τούτου καὶ αἱ μοναστηριακαὶ γαῖαι προσομοιάζουσιν ὄντως πρὸς τὰ ἀληθῆ καὶ γνήσια βακούφια (έβκάφι σαχηχᾶ), ἐνῶ καθ' ὅσον ἀνήκουσιν εἰς τὸ Κοινὸν τῶν Μοναχῶν καὶ οὐχὶ ἀτομικῶς εἰς τοὺς Μοναχοὺς, προσομοιάζουσι μὲ τὰς κοινοτικὰς ἢ κοινοχρήστους γαίας. Ὡνομάσθησαν δὲ κοινῶς παρ' ἡμῖν τὰ τοιαῦτα κτήματα Μετόχια, διότι ὡς μέτοχοι οὕτως εἰπεῖν τοῦ κτήματος ἢ τῶν τσιφλικίων ἐννοοῦνται ὅλοι οἱ ἐκάστοτε Μοναχοὶ τῆς Μονῆς.

Ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει, ἐφ' ὅσον αἱ μοναστηριακαὶ γαῖαι ἀνήκουσι κατ' οὐσίαν καὶ ἀναπαλλοτριώτως εἰς τι Μοναστήριον, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δύνανται νὰ θεωρηθῶσι ὡς γαῖαι δημόσιαι, ἀφοῦ μάλιστα ὡς τοιαῦται δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ περιέλθωσιν εἰς νομικὰ πρόσωπα, οὔτε νὰ ἀποτελέσωσιν ἀντικείμενον ἀφιερώσεως ἢ βακουφοποιήσεως ὑπὲρ εὐαγοῦς τινος ἢ κοινωφελοῦς σκοποῦ, διότι αἱ δημόσιαι, ἀνήκουσαι κατὰ κυριότητα εἰς μόνον τὸ Δημόσιον, παραχωροῦνται μόνον εἰς φυσικὰ πρόσωπα καὶ διὰ οὐχὶ κατὰ κυριότητα ἀλλὰ κατὰ τεσσαροῦφ ἤτοι νομὴν καὶ χρῆσιν.

Τὸ ἐπίσημον Τουρκικὸν κείμενον τοῦ ἄρθρου 122 τοῦ περὶ γαιῶν νόμου ἀναφέρει μόνον περὶ γαιῶν προσηρτημένων εἰς Μοναστήρια, ἐνῶ τὸ Γαλλικὸν κείμενον, τὸ μεταφρασθὲν ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Τουρκίας καὶ κοινοποιηθὲν εἰς τὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρεσβείας τῶν Μεγάλων Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, ἀναφέρει Ἐκκλησίας καὶ Μοναστήρια, τὴν τοιαύτην δὲ ἐπίσημον μετάφρασιν τοῦ νόμου αἱ Πρεσβεῖαι καὶ τὰ ἐν Τουρκίᾳ Προξενεῖα ἐθεώρουν ὡς ἀποτελοῦσαν διὰ τὰς Χριστιανικὰς Δυνάμεις τὸ αὐθεντικὸν καὶ ἐπίσημον κείμενον τοῦ Τουρκικοῦ νόμου, ἢ τοῦλάχιστον τὴν ἐπίσημον αὐθεντικὴν ἐρμηνείαν τοῦ νόμου.

Τὸ δεύτερον ἐδάφιον τοῦ ὡς εἴρηται 122 ἄρθρου τοῦ περὶ γαιῶν νόμου ἀναφέρεται εἰς τὰς μοναστηριακὰς γαίας, τὰς νεωστὶ κτωμένας δυνάμει ταπίου οὐχὶ ἀπ' εὐ-

θείας ἐπ' ὀνόματι τοῦ Μοναστηρίου, ἀλλ' ἐπ' ὀνόματι ὠρισμένου Μοναχοῦ.

Ὁ σκοπὸς τοῦ Τούρκου νομοθέτου ἦτο, ἵνα μὲ τὸ πρόσχημα ὅτι, αἱ δημόσιαι γαῖαι δὲν δύνανται νὰ περιέρχωνται εἰς νομικὰ πρόσωπα, ἅτινα, ὡς εἴρηται, δὲν ἀνεγνώριζεν ἡ Ὄθωμανικὴ νομοθεσία, παύσωσι διὰ τὸ μέλλον αἱ ὑπὸ τῶν Μοναστηρίων ἀποκτήσεις γαιῶν δημοσίων ἄνευ προηγουμένης ἐκπληρώσεως τῶν ἰδιαιτέρων διατυπώσεων τῆς μετατροπῆς αὐτῶν εἰς γαίας μουλκικὰς, αἵτινες διατυπώσεις κατέστησαν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους δύσκολοι καὶ δυσεφάρμοστοι. Πᾶσαν λοιπὸν ἀπόκτησιν δημοσίας γῆς ὑπὸ τινος Μοναχοῦ ἐθεώρει ὁ Τούρκος νομοθέτης ὡς γενομένην δι' αὐτὸν καὶ μόνον ἥτοι διὰ τὸ ἄτομόν του, ἀφοῦ καὶ ἐπ' ὀνόματί του ἐξεδίδοτο καὶ τὸ ταπίον καὶ ἐπομένως ἡ Μονὴ δὲν ἠδύνατο νὰ ἀξιῶσθαι ἰδιαίτερα δικαιώματα ἐπὶ τῆς τοιαύτης γῆς. Ἀποθνήσκοντος δὲ τοῦ Μοναχοῦ ἢ τῶν Μοναχῶν, ἐπ' ὀνόμασι τῶν ὁποίων εἶχον ἐκδοθῇ τὰ ταπία, ἡ γῆ περιήρχετο κατὰ νόμον μόνον εἰς τοὺς στενοὺς συγγενεῖς τῶν, τοὺς ἔχοντας κατὰ τὸν περί γαιῶν Ὄθωμανικὸν νόμον τὸ λεγόμενον δικαίωμα μεταβιβάσεως (χάκκη - i lntikāl) καὶ οὐχὶ εἰς τὸ Μοναστήριον ἢ τοὺς ἄλλους Μοναχοὺς.

Ὁ σκοπὸς τοῦ Τούρκου νομοθέτου ἦτο προφανῶς νὰ ἐπιφέρῃ δυσκολίας εἰς τὴν ἐκ νέου ἀπόκτησιν δημοσίων γαιῶν ὑπὸ τῶν Μοναστηρίων. Καὶ μὲ ὅλας ὁμῶς τὰς τοιαύτας δυσκολίας καὶ τὰ Μοναστήρια ὅπως καὶ αἱ Ἐκκλησίαι κατάρθωνον καὶ συνείθισαν νὰ ἀποκτῶσι ἔστω καὶ ἐπ' ὀνόμασι φυσικῶν προσώπων γαίας, ἀφοῦ ἐλάμβανον ἀπὸ τὰ πρόσωπα ταῦτα ἀντέγγραφα, ὅτι ἐκτήσαντο διὰ χρημάτων τῆς Ἐκκλησίας ἢ τοῦ Μοναστηρίου καὶ ὡς ἀντιπρόσωποι αὐτῶν. Κατεχωρίζοντο δὲ τὰ τοιαῦτα ἀντέγγραφα ἢ περίληψις αὐτῶν καὶ εἰς τοὺς Κώδικας τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Μοναστηρίων ἢ καὶ τῆς ἀρμοδίας Ἱερᾶς Μητροπόλεως. Διὰ τῆς παρελεύσεως τοῦ χρόνου καὶ αἱ τοιαῦται γαῖαι, καίτοι ἀποθνησκόντων τῶν φυσικῶν προσώπων, ἐπ' ὀνόμασι τῶν ὁποίων εἶχον ἀρχικῶς ἐκδοθῇ οἱ

ἐπίσημοι τίτλοι «ταπία», ἔδει νά περιήρχοντο εἰς τοὺς συγγενεῖς αὐτῶν, ἐξηκολούθουν ὅμως κατεχόμεναι καὶ ἐξουσιαζόμεναι ἔστω καὶ καταχρηστικῶς ὑπὸ τῶν ἐκάστοτε Μοναχῶν τῆς Μονῆς ὡς γαῖαι μοναστηριακαί.

Ἐπειδὴ δὲ αἱ τοιαῦται γαῖαι συνίσταντο κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ καλλιεργουμένων ἀγρῶν, συμφώνως μὲ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 78 τοῦ νόμου περὶ γαιῶν, καθ' ὃ ὁ ἐπὶ συνεχῇ δεκαετίαν κατέχων καὶ καλλιεργῶν τὴν γῆν καὶ ἀποδίδων τὴν δεκάτην καὶ τοὺς φόρους ἐκ τῶν ἐτησίων προϊόντων αὐτῆς εἰς τὸ Δημόσιον ἀποκτᾷ δικαίωμα χρησικτησίας ἢ τὸ λεγόμενον «χάκκη καράρ», ἥτοι δικαίωμα τῆς μονίμου ἐγκαταστάσεως ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ οἱ ἐκάστοτε Μοναχοὶ τῆς Μονῆς, ἐπωφελοῦμενοι τῆς τοιαύτης διατάξεως τοῦ νόμου, ἠδύναντο νά διαιωνίζονται ἐν τῇ κατοχῇ καὶ καλλιεργείᾳ τῶν καλλιεργουμένων ἀγρῶν καὶ σὺν τούτοις ὡς ἀποτελουσῶν παράρτημα αὐτῶν καὶ ἐπὶ τῶν παρακειμένων βοσκῶν καὶ δασῶν.

Τὴν τοιαύτην ἀπὸ αἰῶνων ὑφισταμένην ἐν Τουρκίᾳ πραγματικὴν τε καὶ νομικὴν κατὰ τὸ πλεῖστον κατάστασιν ἦλθε πλήρως νά νομιμοποιήσῃ παρ' ἡμῖν κατὰ πρῶτον μὲν τὸ ἄρθρον 8 τοῦ νόμου 137 «περὶ τῆς ἐν ταῖς προσαρτωμέναις χώραις ἐφαρμοστέας νομοθεσίας», καθ' ὃ γενικῶς ἀναγνωρίζονται ὡς δεκτικὰ μεταγραφῆς τὰ καθ' οἷονδῆποτε τύπον συντεταγμένα ἀντέγγραφα, ὅπως καὶ αἱ ἐν τοῖς βιβλίοις τῶν Μητροπόλεων ἐγγραφαὶ καὶ ἔτι πληρέστερον ὁ νόμος 2508 τῆς 21 Σεπτεμβρίου 1920 «περὶ ἐξακριβώσεως καὶ διαχειρίσεως τῶν περιουσιῶν καὶ πόρων τῶν ἐν ταῖς Νέαις Χώραις ἀπὸ Τουρκοκρατίας Χριστιανικῶν Κοινοτήτων». Τὸ ἄρθρον 3 τοῦ νόμου τούτου, ἀφοῦ ἐν τῇ πρώτῃ μὲν παραγράφῳ τοῦ διακρίνει τὰς περιουσίας ταύτας εἰς σχολικὰς, ἐνοριακὰς, ἐκκλησιαστικὰς καὶ περιουσίας εὐαγῶν ἢ κοινωφελῶν καθιδρυμάτων καὶ τὰς καθ' αὐτὸ κοινοτικὰς, ἐν τῷ ἔκτῳ ἐδαφίῳ τοῦ ὀρίζει οὕτω :

«Ἀκίνητα, ὧν τὴν διαχείρισιν ὡς ἐπὶ ἰδίῳν πραγμάτων εἶχον ἐπὶ Τουρκοκρατίας αἱ ἀρχαὶ καὶ ἐπιτροπαὶ τῶν

Ὁρθοδόξων Κοινοτήτων ἢ τῶν εἰς αὐτάς ὑπαγομένων ἐπὶ μέρος ἰδρυμάτων καὶ νομικῶν προσώπων καὶ ὧν αἱ πρόσοδοι διετίθεντο εἰς ἐξυπηρέτησιν τινος τῶν ἐν τῇ πρώτῃ παραγράφῳ τοῦ παρόντος ἄρθρου μνημονευόμενων σκοπῶν, ἀναγνωρίζονται ὡς νομίμως³ κεκτημένη περιουσία αὐτῶν καὶ ἂν οἱ τίτλοι αὐτῶν φέρονται ἐγγεγραμμένοι ἐπ' ὀνόματι ἰδιωτῶν, ἢ ἂν ἐμφιλοχωρῇ ἀκυρότης κτήσεως κατὰ τὸν Ὁθωμανικὸν νόμον, εἴτε ἐλλείπει κατ' αὐτὸν ἱκανότητος πρὸς κτήσιν παρὰ τῷ κτησαμένῳ νομικῷ προσώπῳ, εἴτε λόγῳ τοῦ ἀνεπιδέκτου μεταβίβασεως διὰ πράξεως αἰτίας θανάτου τοῦ περὶ οὗ πρόκειται ἀκινήτου (λ. χ. τῶν δημοσίων γαιῶν, τῶν μονοτελῶν καὶ διτελῶν βακουφίων κτλ.), εἴτε διὰ τὴν μὴ τήρησιν τῶν νομίμων διατυπώσεων κατὰ τὴν μεταβίβασιν».

Τὸ δὲ ἄρθρον 8 τοῦ νόμου 147 ἔχει οὕτω :

«Ἡ κτήσις μετὰθεσις ἢ ἀναίρεσις τῆς κυριότητος ἢ τοῦ ἐμπραγμάτου δικαιώματος συντελεῖται συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 2 διὰ μεταγραφῆς καὶ ἀπ' αὐτῆς ὡς πρὸς δὲ τὰς ὑποθήκας δι' ἐγγραφῆς, κατὰ τὰς διατάξεις τῶν σχετικῶν Ἑλληνικῶν νόμων ...

» Ἐν ταῖς χώραις, ταῖς διατελούσαις τέως ὑπὸ τὴν ἄμεσον Ὁθωμανικὴν κυριαρχίαν εἰσὶ δεκτικὰ μεταγραφῆς, τὰ καθ' οἷονδῆποτε τύπον συντεταγμένα ἀντέγγραφα, δι' ὧν ἀποδεικνύεται ὅτι ἀκίνητα κτήματα εἰκονικῶς παρίστανται ὡς ἀνήκοντα εἰς ὠρισμένον ἰδιώτην, ἐνῶ πράγματι ἀνήκουσιν εἰς κοινότητος, εὐαγῇ ἢ φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα ἢ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον. Μεταγράφονται ταῦτα ἄνευ χρονικοῦ τινος περιορισμοῦ, προσαγόμενα ἐν πρωτοτύπῳ ἢ, ὅπου ταῦτα εἶναι κατεκεχωρημένα εἰς βιβλία Μητροπόλεων, ἐν ἀντιγράφῳ κεκυρωμένῳ ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Μητροπολίτου. Πρὸς βεβαίωσιν τῆς ταυτότητος τοῦ κτήματος, ἐφ' ὅσον τοῦτο δὲν καθορίζεται ἐπαρκῶς ἐν τῷ ἀντεγγράφῳ, δεόν μετ' αὐτοῦ νὰ μεταγραφῇ καὶ ὁ σχετικὸς τίτλος τοῦ εἰκονικῶς φερομένου κτήτορος ἐν κεκυρωμένῃ μεταφράσει. Ἡ τε πρᾶξις τῆς μεταγραφῆς ταύτης καὶ τὰ προσαγόμενα ὡς ἄνω ἐγγραφα

ἀπαλλάσσονται παντός τέλους καὶ δαπάνης. Διὰ τῆς τοιαύτης δὲ μεταγραφῆς καὶ ἀπ' αὐτῆς ἀποκλείεται ἡ ἔνστασις παντός τυχόν παρὰ τοῦ εἰκονικοῦ κυρίου κτησαμένου περὶ καλῆς αὐτοῦ πίστεως».

Δι' ἀμφοτέρων τῶν ἄνωθι παρατιθεμένων ἄρθρων τῶν Ἑλληνικῶν νόμων τελεία ἐπῆλθεν ἀνατροπὴ εἰς τὰ μέχρι τότε ἥδη ἐπὶ Τουρκοκρατίας κρατοῦντα καὶ ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὰς δημοσίας γαίας. Διότι ἐνῶ, προκειμένου περὶ μουλκίων, ἦτοι κτημάτων πλήρους καὶ τελείας ἰδιοκτησίας (μουλκιέτ) ἴσχυον αἱ διατάξεις τοῦ τε ἱεροῦ Μουσουλμανικοῦ δικαίου καὶ τοῦ κατὰ τὰς διατάξεις τούτου κωδικοποιημένου συνταχθέντος Ὀθωμανικοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος (ἄρθρ. 1591 καὶ 1592), καθ' ὅς ἤρκει νὰ ὁμολογήσῃ τις εἴτε ἐγγράφως εἴτε καὶ προφορικῶς ὅτι, τὸ ἐπ' ὀνόματί του καταγεγραμμένον ἐπισήμως ἢ ἐπ' ὀνόματί του ἀγορασθὲν κτῆμα δὲν ἀνήκει πράγματι εἰς αὐτὸν ἀλλ' εἰς ἕτερον καὶ ὅτι οἱ τίτλοι εἰκονικῶς ἐξεδόθησαν ἐπ' ὀνόματί του, ἡ δὲ τοιαύτη ὁμολογία του ἐθεωρεῖτο ἔγκυρος καὶ ἰσχυρὰ καὶ τὸ κτῆμα ὄντως ἐθεωρεῖτο ὡς ἀνήκον εἰς τὸν ὑπὲρ οὗ ἐγένετο ἡ ὁμολογία.

Προκειμένου ὁμως περὶ γαιῶν δημοσίων «μηριγιέ», ἴσχυον αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρων 36—39 τοῦ νόμου περὶ γαιῶν, καθ' ὅς πᾶσα ἐκποίησης καὶ μεταβίβασις δημοσίας γῆς ἀπὸ τοῦ νομίμου ἐξουσιαστοῦ αὐτῆς εἰς ἕτερον ἔδει ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος τῆς πράξεως νὰ ἐγίνετο πάντοτε μετὰ τὴν ἄδειαν καὶ συγκατάθεσιν τοῦ ἐπὶ τῶν γαιῶν ὑπαλλήλου, τοῦ ἀντιπροσωπεύοντος τὸ Δημόσιον εἰς τὰ δικαιώματά του κυριότητος ἐπὶ τῶν δημοσίων γαιῶν, δηλαδὴ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Κτηματολογίου (Δεφτέρι Χακανῆ ἢ Δεφτερ-Χανέ). Πᾶσα δὲ πράξις, μὴ γινομένη οὕτω διὰ τοῦ Κτηματολογίου, ἐθεωρεῖτο ἐξ ἀρχῆς ἄκυρος καὶ ἀνίσχυρος.

Ἐφ' ὅσον ὁμως καὶ τὸ νεώτερον Κτηματολόγιον τῆς Τουρκίας, ὅπως καὶ ὁ Ὀθωμανικὸς Ἀστικὸς Κώδιξ, δὲν ἀνεγνώριζον τὰ νομικὰ πρόσωπα καὶ καθίστατο οὕτω δύσκολον καὶ ἀνέφικτον πλέον νὰ ἐκδίδωνται ἐπισήμως τίτλοι ἐπ' ὀνόμασι τῶν νομικῶν προσώπων (Ἐκκλησιῶν,

Μοναστηρίων καὶ ἄλλων εὐαγῶν καὶ κοινωφελῶν καθιδρυμάτων), ἡ ἀπόκτησις ἀκινήτων ἐγένετο ἐκ μέρους τούτων σπανιώτερον μὲν, κατὰ τοὺς πρώτους ἰδίᾳ χρόνους τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ περὶ γαιῶν νόμου καὶ οὕτως εἶπείν κατὰ παλαιὰν ἔξιν καὶ συνήθειαν ἐπ' ὀνόμασι τῶν ἰδίων καθιδρυμάτων, ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲ ἐπ' ὀνόμασιν ἰδιωτῶν, οἵτινες ὑπέγραφον δηλώσεις (ἀντέγγραφα) εἰκονικότητος, ὅτι δηλαδὴ ἠγόραζον καὶ ἀπέκτων διὰ χρημάτων καὶ διὰ λογαριασμὸν τοῦ καθιδρύματος καὶ ὅτι δὲν εἶχον οἱ ἴδιοι κανὲν ἴδιον δικαίωμα ἐπὶ τοῦ ἐπ' ὀνόματί των κτηθέντος ἀκινήτου.

Προκειμένου μὲν περὶ κτημάτων μουλκίων, αἱ τοιαῦται δηλώσεις σύμφωνα μὲ τὸ ἱερὸν Μουσουλμανικὸν δίκαιον καὶ τὸν Ὀθωμανικὸν Ἀστικὸν Κώδικα ἐθεωροῦντο, ὡς εἴρηται, ἔγκυροι καὶ ἰσχυροί, ἐνῶ τὸυναντίον ὁπότεν ἐπρόκειτο περὶ γαιῶν δημοσίων, καθὰ μὴ γενόμεναι τῇ ἀδείᾳ καὶ ἐγκρίσει τοῦ ἀρμοδίου Ὑπαλλήλου ἐπὶ τῶν γαιῶν ἦτοι διὰ τοῦ Κτηματολογίου, ὅπερ δὲν ἀνεγνώριζε τὰ νομικὰ πρόσωπα, ἐθεωροῦντο ἐὰν μὴ ὅλως ἄκυροι, πάντως ὅμως καὶ κατὰ τὰς περιστάσεις ἐκρίνοντο ἐπιδεκτικαὶ ἀμφοσβητήσεως.

Αἱ τοιαῦται δυσκολίαι συνέβαινον μόνον κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐν Τουρκίᾳ καὶ ἀφ' ἧς ἐτέθη ἐν ἰσχύϊ (ἀπὸ τοῦ 1868 καὶ ἐξῆς) ὁ περὶ γαιῶν νόμος τῆς 7 Ραμαζάν 1274 καὶ ὁ ἐπακολουθήσας αὐτὸν νόμος περὶ ἐκδόσεως ταπίων τῆς 8 Δζεμόζη οὐλ Ἀχῆρ 1275, καὶ ἀπὸ τῆς δημιουργίας τοῦ νεωτέρου Κτηματολογίου τῆς Τουρκίας, διότι κατὰ τὸ παλαιότερον Κτηματολόγιον δὲν ὑφίσταντο οἱ τοιοῦτοι περιορισμοί, τὰ δὲ κτήματα τῶν Μονῶν καὶ τῶν ἄλλων καθιδρυμάτων κατεγράφοντο πολλάκις, ἔστω καὶ καταχρηστικῶς, ἀπ' εὐθείας ἐπ' ὀνόμασι αὐτῶν (βλ. περὶ τούτων τὴν μελέτην μου Πατριαρχεῖα καὶ Πύλη. Χριστιανοὶ καὶ Χριστιανικά καθιδρύματα ἐν Τουρκίᾳ ἐν ταῖς Μελέταις Μουσουλμανικοῦ Δικαίου, Ὀθωμανικῆς Νομοθεσίας καὶ Δικαίων τῶν ἐν Τουρκίᾳ Χριστιανῶν. Ἐν Μυτιλήνῃ, 1912).

Καὶ τό ἐν Κωνσταντινουπόλει Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον διὰ πολλῶν Πατριαρχικῶν τε καὶ Συνοδικῶν Ἐγκυκλίων διέτασσε καὶ συνίστα εἰς τοὺς ἐπιτρόπους καὶ ἐφόρους ναῶν καὶ καθιδρυμάτων νὰ φροντίζωσιν, ἵνα ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐξασφαλίζωσιν αὐτὰ διὰ τῆς συντάξεως καὶ ὑπογραφῆς καταλλήλων δηλώσεων καὶ ἀντεγγράφων ἐκ μέρους τῶν εἰκονικῶν κατόχων τῶν κτημάτων. (Βλ. Συλλογὴν Πατριαρχικῶν καὶ Συνοδικῶν Ἐγκυκλίων. Ἐν Κωνσταντινουπόλει. Τύποις Πατριαρχείου).

Ὡς εἴρηται δέ, ἐνῷ πᾶσα ἐκποίησις καὶ μεταβίβασις εἰς τρίτον ἐκ μέρους τοῦ νομίμου ἐξουσιαστοῦ δημοσίας γῆς ἔπρεπε νὰ ἐγίνετο κατὰ τὸν περὶ γαιῶν νόμον τῇ ρητῇ ἀδείᾳ καὶ ἐγκρίσει τοῦ ἐπὶ τῶν γαιῶν Ὑπαλλήλου (Ταποῦ Μεεμουροῦ) ἥτοι διὰ τοῦ Κτηματολογίου, παρ' ἡμῖν δμως διὰ τοῦ νόμου 147 (ἄρθρ. 2 καὶ 8) οὐδεμία τοιαύτη ἔγκρισις καὶ ἄδεια τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου ἀπαιτεῖται, ἀλλὰ οὔτε καὶ διετηρήθη ἐν Ἑλλάδι τὸ Τουρκικὸν Κτηματολόγιον, οὔτε καὶ ἀντεκατεστάθη τοῦτο δι' ἄλλης τινὸς ὁμοίας Ἑλληνικῆς Ἀρχῆς. Αἱ πωλήσεις καὶ μεταβιβάσεις ὧν τῶν ἐν Ἑλλάδι γαιῶν καὶ ἀκινήτων γίνονται ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων, ἐνεργούντων ἀπεριορίστως διὰ τῶν Συμβολαιογραφείων καὶ τῶν Βιβλίων Μεταγραφῆς.

Καὶ προκειμένου περὶ ἀντεγγράφων εἰκονικότητος, ταῦτα καθ' οἷονδῆποτε τύπον καὶ ἂν εἶναι συντεταγμένα θεωροῦνται εἰς πᾶσαν περίστασιν ἔγκυρα καὶ ἰσχυρὰ παρ' ἡμῖν, οὐδὲ δύναται νὰ τίθεται νῦν πλέον ζήτημα, ἐὰν ταῦτα εἶχον ἐπικυρωθῇ ἢ μὴ ὑπὸ τοῦ Κτηματολογίου καὶ ἐὰν ἐπὶ Τουρκοκρατίας θὰ ἐθεωροῦντο τυχὸν ἔγκυρα ἢ ἄκυρα. Εἰς πᾶσαν περίπτωσιν τὸ εἰκονικῶς ἐπ' ὀνόματι τινος καὶ διὰ τι καθιδρυμα ἀγορασθὲν ἀκίνητον, εἴτε μούλκιον ἦτο τοῦτο εἴτε δημοσία γῆ, θεωρεῖται ὡς ἔκτοτε (ex tunc) καὶ εὐθύς ἐξ ἀρχῆς καλῶς καὶ νομίμως ἀγορασθὲν καὶ ἀποκτηθὲν ἐκ μέρους τοῦ καθιδρύματος.

Ἔτι ἐκφραστικώτερον σχετικῶς ἐκφράζεται καὶ τὸ παρατεθὲν ἄρθρον 3 τοῦ νεωτέρου νόμου 2508, καθ' ὃ καὶ ἄνευ ἀκόμῃ ἀντεγγράφου, ἀλλ' ἐκ μόνου τοῦ πραγ-

ματικοῦ γεγονότος, ὅτι τὴν διαχείρισιν τοῦ ἀκινήτου ὡς ἐπὶ ἰδίου πράγματος εἶχον ἐπὶ Τουρκοκρατίας οἱ ναοὶ καὶ τὰ καθιδρύματα καὶ ὅτι αἱ πρόσοδοι τοῦ ἀκινήτου διετίθεντο πράγματι πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ εὐαγοῦς ἢ κοινωφελοῦς σκοποῦ, ἀναγνωρίζεται τὸ ἀκίνητον ὡς ὄντως καὶ νομίμως κεκτημένη περιουσία αὐτοῦ.

Νομικῶς λοιπὸν τὴν σήμερον καὶ αἱ ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἐπ' ὀνόματι Μοναχοῦ τινος διὰ τὴν Μονὴν ἀποκτηθεῖσαι γαῖαι θεωροῦνται ὡς ἔκτοτε νομίμως κτηθεῖσαι ὑπὸ τῆς Μονῆς καὶ εἰς ταύτην ἀνήκουσι, δὲν δύναται δὲ νὰ ἔχῃ σημασίαν πλεον ἢ ἂν αὗται ἡγοράσθησαν ἐπ' ὀνόματι ὠρισμένου Μοναχοῦ καὶ ἢ ἂν οἱ ἐπίσημοι τίτλοι (ταπία) εἶχον ἐκδοθῇ ἐπ' ἀτομικῶ ὀνόματι κοί οὐχὶ ἐπ' ὀνόματι τῆς Μονῆς. Εἰς πᾶσαν περίστασιν αἱ γαῖαι αὗται θεωροῦνται καὶ ἀναγνωρίζονται ὡς γαῖαι μοναστηριακαί.

ΤΙΤΛΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

Η ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΝ ΕΠΕΛΘΟΥΣΑ ΔΙΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ

Ὡς εἴρηται, ἐπὶ Τουρκοκρατίας αἱ γαῖαι τῆς Πελοποννήσου καὶ Στερεᾶς Ἑλλάδος ὑπήγοντο εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν δημοσίων γαιῶν, «ἐραζή-ἱμηριγιέ», ἐξουσιαζόμεναι μόνον κατὰ νομὴν καὶ χρῆσιν «τεσσαροῦφ» ὑπὸ ἰδιωτῶν, εἰς οὓς παρεχωροῦντο (concedées) αὗται ὑπὸ τῶν Ζαῖμηδων καὶ Σπαχήδων δυνάμει ταπίων (ταποῦ σενεδῆ).

Καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ ἐναπομένοντα εἰσέτι παρ' ἡμῖν ξενικὰ οἰκογενειακὰ ὀνόματα τῶν Ζαῖμηδων καὶ Σπαχήδων μαρτυροῦσι τοῦτο, διότι οἱ ἀρχηγοὶ τῶν οἰκογενειῶν εἶχον χρηματίσει κατὰ τὰς παλαιότερας ἐποχὰς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν Τούρκων Ζαῖμηδων καὶ Σπαχήδων ὡς γραμματεῖς καὶ λογισταὶ αὐτῶν ἢ ὡς ῥάπλοῖ εἰσπράκτορες τῶν ἐπὶ τῶν γαιῶν δικαιωμάτων των. Διασώζονται δὲ μέχρι τῆς σήμερον εἴτε παρὰ τῇ Διευθύνσει Δασῶν εἴτε τῇ Διευθύνσει Δημοσίων Κτημάτων εἴτε καὶ ἐν ταῖς Μοναῖς ἢ ἀκόμη καὶ εἰς χεῖρας ἰδιωτῶν, κατὰ καιροὺς προσ-αγόμενα εἰς τὰς Ἀρχάς, πολλὰ παλαιὰ Τουρκικὰ ταπία, ἀναγράφοντα τὰς ὑπὸ ἰδιωτῶν κατεχομένας τότε γαίας ὡς γαίας δημοσίας, ἀνηκούσας κατὰ κυριότητα «ρε-καμπέ» εἰς τὸ Τουρκικὸν Δημόσιον καὶ μόνον κατὰ χρῆσιν καὶ ἐπικαρπίαν «τεσσαροῦφ» περιερχομένας εἰς ἰδιώ-τας. Ὅσαν δὲ ὄντως τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὰ ἐπὶ τῆς γῆς δικαιώματα τῶν κατόχων καλλιεργητῶν πολὺ περιορι-σμένα, εὐρυνθέντα μόνον κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐν Τουρκίᾳ.

Μόνον ὅσον ἀφορᾷ τὴν Μάνην, ἐπειδὴ κατὰ τοὺς νεω-τέρους χρόνους ἀπήλαυε ποιᾶς τινος αὐτονομίας ἐπὶ

Τουρκοκρατίας, θὰ ἠδύναντο νὰ ὑπάρξωσιν ἐνδοιασμοὶ τινες, μήπως τὸ σύστημα τῶν δημοσίων γαιῶν δὲν θὰ ἴσχυεν τυχὸν ἐν τῇ περιοχῇ αὐτῆς. Πλὴν ὅμως ἔκ τινων παλαιῶν Τουρκικῶν ταπίων, ἐκδεδομένων ἔτη τινα πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, καὶ ἄτινα πρὸ ὀλίγων μόλις ἐτῶν μοὶ εἶχον ἐπιδειχθῇ, ἵνα γνωμοδοτήσω ἐπ' αὐτῶν, ἀποδεικνύεται, ὅτι καὶ αὐτόθι ἴσχυε καὶ ἐφηρμόζετο καθ' ὅλα τὸ σύστημα τῶν δημοσίων γαιῶν.

Ὡς γὰρ αἱ δημόσιαι ἐχαρακτηρίζοντο ἐπίσης καὶ πᾶσαι αἱ ἐν τῇ νήσῳ τῆς Εὐβοίας γαῖαι, γαῖαι δὲ ἰδιόκτητοι «μεμλουκέ» ἦτοι μούλκια, κτήματα δηλονότι ἐξουσιαζόμενα κατὰ πλήρη κυριότητα, ἀπέμενον μόνον τὰ ἐντὸς τῶν πόλεων, κωμοπόλεων καὶ χωρίων οἰκόπεδα καὶ μικρὰ τις ἔκτασις γῆς, θεωρουμένη ὡς παράρτημα τῆς οἰκίας καὶ μὴ δυναμένη νὰ ὑπερβῇ τὸ ἥμισυ στρέμμα.¹⁾ Ὅλοι οἱ καλλιερ-

1) Καὶ παρ' ἡμῖν τὴν σήμερον ἔτι ὁ κύριος, ὁ ἰδιοκτήτης οἰου-
δήποτε ἀκινήτου ὀνομάζεται κοινῶς «οἰκοκύρης» ἢ «νοικοκύρης»,
ἦτοι κατὰ λέξιν κύριος οἴκου, διότι καὶ ἐν Πελοποννήσῳ, ὅπως καὶ
ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ ἐν Κρήτῃ καὶ Εὐβοίᾳ καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ
Ἡπείρῳ καὶ Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ καὶ Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐπὶ Τουρκο-
κρατίας ἡ ἔννοια τῆς κυριότητος περιωρίζετο κυρίως μόνον εἰς τὴν
οἰκίαν καὶ τὴν μικρὰν περιοχὴν αὐτῆς ἢ καὶ εἰς τὰ δένδρα καὶ
κλήματα, ἄτινα μὲ τὴν ἄδειαν τοῦ Δημοσίου ἐφυτεύοντο ἐν τῇ γῇ
καὶ ἀπετέλουν τὰ ἐ γ κ τ ἦ μ α τ α. Ὅλη ἡ ἄλλη γῆ ἦτο γῆ βασι-
λικὴ καὶ παρεχωρεῖτο μόνον πρὸς καλλιέργειαν εἰς τοὺς χωρικοὺς
καὶ ἀγρότας. Ἡ ἐπικράτης λοιπὸν τῆς τοιαύτης ἐννοίας καὶ χρή-
σεως τῆς λέξεως «οἰκοκύρης» (οἰκοδεσπότης) ὡς σημαινούσης γε-
νικῶς τὸν κύριον καὶ ἰδιοκτήτην ἀκινήτου, εἶναι λίαν ἐκφραστικὴ
ἐπὶ τοῦ προκειμένου.

Ἐπίσης καὶ ἀρχαιότατα ἐν Ρώμῃ ἡ ἔννοια τοῦ κυρίου, ἰδιο-
κτήτου ἐπεκράτησε νὰ ἐκφράζεται διὰ τῆς λέξεως «dominus» ἀπὸ
τὸ domus, ὁ οἶκος, κυρίως οἰκοδεσπότης, ἡτις λέξις ἐσήμαινεν ὅτι
καὶ ἡ νεοελληνικὴ «οἰκοκύρης» καὶ ἐπεκράτησεν ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ
δικαίῳ πρὸς ἔκφρασιν τῆς γενικωτέρας ἐννοίας τοῦ ἰδιοκτήτου,
ὅπως καὶ τὸ «dominium» κατὰ λέξιν «νοικοκυριό» διὰ τὴν γενικω-
τέραν ἔννοιαν τῆς ἰδιοκτησίας ἢ κυριότητος. Τὸ τοιοῦτον βεβαίως
θὰ προέρχεται καὶ ὡς λόγον ὑπάρξεως θὰ ἔχῃ, ὅτι ἀρχαιότατα
καὶ ἐν Ρώμῃ, ὅπως καὶ ἐν Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ, ἡ ἔννοια τῆς κυριό-
τητος περιωρίζετο μόνον εἰς τὰ κινητὰ καὶ ἐκ τῶν ἀκινήτων εἰς μό-

γούμενοι άγροί, αί βοσκαί, τά δάση κτλ. ήσαν γαΐαι δημόσιαι. Καί αί γαΐαι, αί καλυπτόμεναι υπό κλημάτων (αί άμπελοι) ή καρποφόρων δένδρων (έλαιώνες, συκοπερίβολα κτλ.) ή υπό οίκοδομημάτων, έθεωρούντο μέν και αύται δημόσιαι, έφ' όσον όμως τά δένδρα και κλήματα είχαν φυτευθῆ διά τοῦ ιδρώτος και μέ τās δαπάνας τοῦ ανθρώπου, όπως και τά οίκοδομήματα, έθεωρούντο ως κτήματα πλήρους και τελείας ιδιοκτησίας, ή έγκτήματα και κατ' αντίθεσιν πρός τὸ γνωστὸν νομικὸν αξίωμα τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου *superficies solo cedit*, ότι δηλαδή «τά επίκειμένα εἶκει τοῖς υποκειμένοις», έφηρμόζετο ως πρός αὐτὰ ὁ εκ διαμέτρου αντίθετος κανὼν ότι δηλαδή, έφ' όσον διειτηρούντο επί τῆς γῆς τά οίκοδομήματα και δένδρα ή κλήματα, υπεἶκεν αὕτη εἰς αὐτὰ και έθεωρεῖτο ως παρακολούθημα τούτων.

Γαΐαι όμως ιδιόκτητοι μουλκικαί ήσαν επί Τουρκοκρατίας αί γαΐαι τῶν νήσων τῶν Κυκλάδων και αί τῶν Σποράδων, τῶν Κυκλάδων και αί τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου (Σαλαμῖς, Αἴγινα, Πόρος, Σπέτσαι, "Υδρα κτλ.). Αἱ γαΐαι τῆς νήσου Κρήτης ήσαν επί Τουρκοκρατίας γαΐαι δημόσιαι, είχαν δέ καταστῆ ιδιόκτητοι από τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος, άφ' ἧς ή Κρήτη ήρχισεν αποκτῶσα τὴν αὐτονομίαν της. Περὶ τῶν γαιῶν ἐν γένει τῆς Ἑλλάδος επί Τουρκοκρατίας επί τῇ βάσει ἐπισήμων έγγραφων είχαν διαπραγματευθῆ διά λεπτομερεστάτων ἐπισήμων γνωμοδοτήσεών μου, δημοσιευθεισῶν εἰς τὰ νομικά περιοδικὰ τῶν Ἀθηνῶν ¹⁾ και ἰδίᾳ ἐν Δικαιοσύνῃ και Δικαστικῇ.

νον τὸν οἶκον και τὴν περιοχὴν του. Πᾶσα ή ἄλλη γῆ ἦτο δημοσία, ἀνήκουσα εἰς τὸν Βασιλέα ή τὸν Δῆμον «*res publica*». Μόνον βαθμηδὸν και σὺν τῷ χρόνῳ ή κυριότης και ἐπὶ τῆς ἄλλης γῆς ἀνεγνωρίσθη τὸ πρῶτον ἐν Ρώμῃ, ἐπεξετάθη δέ καθ' ὅλον τὸ Λάτιον και βραδύτερον εἰς ὅλην τὴν Ἰταλίαν, ἀποτελέσασαν τὸ *solum Italicum*. "Ολοι αί ἄλλαι χώραι τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας ἀπετέλουν τās ἐπαρχίας *provinciae*, ὅπου δὲν υπῆρχεν ιδιοκτησία. Καί αί τοιαῦται όμως διακρίσεις κατηργήθησαν ἐν τῇ Βυζαντινῇ Αὐτοκρατορίᾳ.

1) Περὶ τῶν γαιῶν τῆς νήσου Λέσβου βλ. τās ὑπ' αὐξοντας

Ὅταν μετὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 ἡ Ἑλλάς εἶχεν ἀποκατασταθῇ ἐλευθέρα, ἀποτελέσασα τὰς χώρας τοῦ παλαιοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, ζήτημα ὁπωσδήποτε σπουδαῖον περὶ διατηρήσεως τῶν δημοσίων γαιῶν καὶ παρ' ἡμῖν δὲν ἡγέρθη τότε παντάπασιν, διότι κατὰ τὰς ὑπαρχούσας τότε ἰδέας περὶ ἰδιοκτησίας ὁ θεσμός τῶν δημοσίων γαιῶν, προερχόμενος ἀπὸ τὴν Τουρκικὴν κατάκτησιν καὶ τὰς διατάξεις τοῦ Κορανίου, βίβλου θρησκευτικῆς διὰ μόνους τοὺς Μουσουλμάνους, ἐθεωρεῖτο θεσμός βάρβαρος καὶ ἀπηρχαιωμένος, ἐντελῶς δὲ ἀσυμβίβαστος πρὸς τὰς νεωτέρας Χριστιανικὰς καὶ Εὐρωπαϊκὰς ἀντιλήψεις καὶ συνάμα ἐθεωρεῖτο καὶ ὡς κατὰ πολὺ ὑπενθυμίζων τὴν Τουρκικὴν κατάκτησιν καὶ τοὺς χρόνους δουλείας.

Σὺν τῇ πολιτικῇ λοιπὸν καὶ ἐθνικῇ ἀποκαταστάσει καὶ ἐλευθερίᾳ καὶ ὅλαι αἱ γαῖαι ἐν Ἑλλάδι ἐκηρύχθησαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς *ipso facto* γαῖαι ἐλεύθεραι, ἀπηλλαγμέναι πάσης ἐπ' αὐτῶν δουλείας ὑπὲρ τοῦ Τουρκικοῦ Δημοσίου καὶ συνεπῶς κατὰ πλήρη κυριότητα περιελθοῦσαι εἰς τοὺς τότε νομίμους κυρίους καὶ κατόχους τῶν.

Ἐπίσης ἐπὶ Τουρκοκρατίας καὶ αἱ γαῖαι τῆς Σερβίας, ὅπως καὶ τῆς Ρουμανίας (Μολδοβλαχίας), ὡς ἐπίσης καὶ τῆς Βουλγαρίας, τῆς Ἀλβανίας, τῆς Κροατίας, τῆς Κριμαίας, Βεσσαραβίας κλπ. ἦσαν γαῖαι δημόσιαι «μηριγιέ», διότι ὅπως καὶ ἡ Ἑλλάς, καὶ αἱ χώραι αὗται εἶχον περιέλθει εἰς τὴν Τουρκίαν δικαιώματι κατακτήσεως καὶ ἐξ

ἀριθμοὺς 52 καὶ 53 καὶ 70, περὶ τῶν γαιῶν τῆς νήσου Ἰκαρίας τὴν ὑπ' αὖξοντ. ἀριθμ. 181, περὶ τῶν γαιῶν τῆς νήσου Λήμνου τὴν ὑπ' αὖξοντ. ἀριθμ. 68, τῶν γαιῶν τῆς νήσου Ἀγίου Εὐστατίου τὴν ὑπ' ἀριθμ. 69, περὶ τῶν γαιῶν τῆς νήσου Χίου τὰς ὑπ' ἀριθμ. 71 καὶ 72 ἐπισημοὺς γνωμοδοτήσεις μου, δημοσιευθείσας ὑπὸ τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου ἐν τῇ διτόμῳ συλλογῇ τῶν Γνωμοδοτήσεων περὶ κτηματικῶν ζητημάτων καὶ διαφορῶν ἐν ταῖς Νέαις Χώραις. Ἐν Ἀθήναις 1916—1917. Ἐπίσης καὶ τὰς ἰδιαιτέρας γνωμοδοτήσεις μου ἐν τῇ Δικαιοσύνῃ περὶ τῶν γαιῶν τῶν νήσων Θάσου καὶ Σαμοθράκης ὡς καὶ περὶ πλείστων ἄλλων κτηματικῶν ζητημάτων ἐν τε τῇ Νέᾳ ὡς καὶ τῇ παλαιᾷ Ἑλλάδι, τὰς ἐν Θέμειδι, Δικαιοσύνῃ καὶ Δικαστικῇ δημοσιευθείσας.

αὐτῆς τῆς αἰτίας κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Μουσουλμανικοῦ θρησκευτικοῦ νόμου ἐκηρύχθησαν καὶ ἐθεωρήθησαν ὡς χῶραι δορυάλωτοι καὶ κατὰ ἄμεσον συνέπειαν τῆς ἀρχῆς ταύτης καὶ αἱ ἐν αὐταῖς γαῖαι ὑπήχθησαν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν δημοσίων γαιῶν.

Ἄλλ' ὅταν ἡλευθερώθησαν καὶ αἱ χῶραι αὗται ἀπὸ τῆς Τουρκικῆς δουλείας, ἐθεώρησαν, ὅπως καὶ ἡ Ἑλλάς, ὡς ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀξιοπρέπειάν των καὶ ἀντίθετον ἐν γένει πρὸς τὰς ἐπικρατούσας Εὐρωπαϊκὰς Χριστιανικὰς ἀρχὰς τὴν ὑπαγωγὴν τῶν γαιῶν των εἰς τὸ σύστημα τῶν δημοσίων γαιῶν, διεπομένων ἀπὸ τὰς ἀρχὰς καὶ διατάξεις τοῦ θρησκευτικοῦ Μουσουλμανικοῦ νόμου. Οἱ ἐλεύθεροι πολῖται ἔπρεπε νὰ ζῶσιν ἐπὶ γῆς ἐλευθέρας καὶ δὲν ἠδύναντο οἱ πολῖται μὲν νὰ εἶναι ἐλεύθεροι, ἡ δὲ γῆ, τὸ ἔδαφος, ἡ χώρα, ἡ Ἐπικράτεια ὅλη νὰ ἔμενε δούλη. Ὡς ἄμεσον ἀποτέλεσμα τῆς ἐλευθερίας ἐθεωρήθη, ἵνα πολῖται καὶ χώρα διατελοῦσιν ἀμφότεροι ἐλεύθεροι.

Καὶ ὅταν κατόπιν τοῦ Ρωσσοτουρκικοῦ πολέμου καὶ μετὰ τὴν γνωστὴν συνθήκην τοῦ Βερολίνου προσηρτήθη ἡ Θεσσαλία εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸν διακανονισμόν τῆς τύχης τῆς αὐτόθι ἀκινήτου ἰδιοκτησίας ἀνέλαβεν ἡ Ἑλληνοτουρκικὴ Σύμβασις τοῦ 1881, ἥτις ἐν ἄρθρῳ 4 ὥρισεν οὕτω :

«Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις θέλει ἀναγνώρισει ἐν ταῖς παραχωρουμέναις χώραις τὸ **τῆς ἰδιοκτησίας δικαίωμα** (droit de propriété) ἐπὶ τῶν ἀγροκηπίων (fermes, τσιφλικίων), βοσκῶν, λειμῶνων, δασῶν καὶ παντός εἴδους γαιῶν ἢ ἀκινήτων κατεχομένων ὑπὸ ἰδιωτῶν ἢ κοινοτήτων δυνάμει φερμανίων, χοδζετίων, ταπίων καὶ ἄλλων τίτλων ἢ δυνάμει τῶν Ὀθωμανικῶν νόμων».

Ζήτημα λοιπὸν περὶ διατηρήσεως τῶν δημοσίων γαιῶν «μηριγιέ» καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ δὲν ἐγένετο καὶ ἀπὸ τῆς προσαρτήσεως αὐτῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅλαι αἱ ἐπίσημοι πράξεις μεταβιβάσεως τῶν ἐπὶ τῆς γῆς δικαιωμάτων τοῦ μεταβιβάζοντος εἰς τὸν ὑπὲρ οὗ ἡ μεταβίβασις, ἐγίνοντο

πάντοτε μέ τὸν σκοπὸν καὶ τὴν πρόβλεψιν τῆς μεταβιβάσεως τοῦ δικαιώματος κυριότητος.

Ἄλλ' οὕτε καὶ ἐκ μέρους τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους ἐγένετό ποτε πράξις τις, ἢ δήλωσις, ἢ ἄλλη τις ἐνέργεια ἢ ἐπιφύλαξις περὶ διατηρήσεως τῶν ἐπὶ τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ γαιῶν δικαιωμάτων τοῦ Τουρκικοῦ Δημοσίου καὶ μεταβιβάσεως αὐτῶν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον.

Ὅσον δμως ἀφορᾷ τὰς Νέας Χώρας τῆς Ἑλλάδος, τὰς περιελθούσας αὐτῇ μετὰ τὸν τελευταῖον Βαλκανοτουρκικὸν πόλεμον, κατὰ μὲν τὸν νόμον ΔΡΛΔ' τῆς 28 Φεβρουαρίου 1913 «περὶ διοικήσεως τῶν στρατιωτικῶς κατεχομένων χωρῶν» ὠρίσθη δι, «ἅπασα ἢ ἐν ταῖς καταληφθείσαις χώραις ὑφισταμένη Τουρκικὴ νομοθεσία, ἀστική (σὺν τῇ ἐμπορικῇ), διοικητικὴ ἐν γένει καὶ οἰκονομικὴ, περιλαμβανομένων καὶ τῶν φορολογικῶν νόμων, διατηρεῖται κατὰ κανόνα ἐν ἰσχύϊ, ἐξαιρέσει τῶν διατάξεων τῶν ἀντιτιθεμένων πρὸς τοὺς Ἑλληνικοὺς νόμους δημοσίας τάξεως, ὡς καὶ ὡσάκις ὑπάρχει κώλυμα ἀνυπερβλήτον πρὸς ἐφαρμογὴν ἐγγωρίου τινος νόμου. Κατὰ τὰς περιπτώσεις ταύτας τίθενται αὐτοδικαίως ἐν ἰσχύϊ οἱ Ἑλληνικοὶ νόμοι» (ἄρθρ. 7).

Κατὰ δὲ τὸν νεώτερον νόμον 147 τῆς 5 Ἰανουαρίου 1914 «περὶ τῆς ἐν ταῖς προσαρτωμέναις χώραις ἐφαρμοστέας νομοθεσίας» (ἄρθρον 2) ὠρίσθη δι, «ἐν ταῖς χώραις ταῖς διατελούσαις τέως ὑπὸ τὴν ἄμεσον κυριαρχίαν τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους εἰσάγεται ἐν γένει ἡ Ἑλληνικὴ ἀστικὴ νομοθεσία. Διατηροῦνται δμως ἐν ἰσχύϊ αἱ περὶ γαιῶν διατάξεις, αἱ ρυθμίζουσαι τὰ ἐπ' αὐτῶν ἰδιωτικῆς φύσεως δικαιώματα, τῶν περὶ τούτων δικαιοπραξιῶν συντελουμένων ἐφεξῆς κατὰ τοὺς Ἑλληνικοὺς νόμους».

Διὰ τὰ δύναται νὰ ὑπάρχη δμως καὶ λειτουργῇ ἐν Τουρίᾳ ὁ θεσμὸς τῶν δημοσίων γαιῶν ἐπενοήθησαν ὡς συμφυεῖς μὲ τὸν θεσμὸν τοῦτον καὶ οἱ λεγόμενοι ἐπίσημοι τίτλοι «ταπία», οἵτινες παλαιότερον μὲν ἐξεδίδοντο ἀπὸ τοὺς Σπαχήδες, μεταγενεστέρως δὲ ἀπὸ τὸ Αὐτοκρατορικὸν Κτηματολόγιον, τὸ ὁποῖον τοῦτον τὸν κύριον σκοπὸν

εἶχε νά ἐπιβλέπη καί βεβαιώνη καί πιστοποιῇ ἐκάστοτε καί νά ἐφαρμόζῃ καί πραγματοποιῇ τὰ ἐπὶ τῆς δημοσίας γῆς ἰδιαίτερα δικαιώματα τοῦ Τουρκικοῦ Δημοσίου. Χωρίς Κτηματολόγιον τὰ ἰδιαίτερα δικαιώματα τοῦ Δημοσίου ἐπὶ τῶν δημοσίων γαιῶν δὲν θὰ ἦσαν νοητά, καθίσταντο δὲ ταῦτα ἐμφανῆ, καί πραγματοποιήσιμα καί ἐφαρμοστά μόνον διὰ τοῦ Κτηματολογίου.

Διὰ πᾶσαν μεταβίβασιν ἐν ζωῇ ἢ αἰτίᾳ θανάτου τῆς γῆς ἀπὸ προσώπου εἰς πρόσωπον, τὸ Κτηματολόγιον, ἐκδίδον τὸν σχετικὸν τίτλον, εἰσέπραττε τὰ νόμιμα δικαιώματα μεταβιβάσεως καί ἐκδόσεως τοῦ τίτλου εἰς διπλοῦν, διότι, ἐπειδὴ ἐκάστοτε διὰ πᾶσαν μεταβίβασιν ἀπαιτεῖτο καί ἡ ἰδιαίτερα συγκατάθεσις τοῦ Δημοσίου ὡς κυρίου τῆς γῆς, τὸ διπλοῦν τοῦτο τέλος, λαμβανόμενον καί διὰ τὰς ἐν ζωῇ, ὅσον καί τὰς αἰτίᾳ θανάτου μεταβιβάσεις, ἐθεωρεῖτο ὡς «εἰσδεκτικόν», *laudemium*, ἥτοι ὡς ἰδιαίτερον δικαίωμα, ἀπορρέον ἐκ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ Δημοσίου ὡς κυρίου τῆς γῆς διὰ τὴν μεταβίβασιν, ἣτις συγκατάθεσις, παρεχομένη διὰ τοῦ Κτηματολογίου, ἀπαιτεῖτο ἀπολύτως διὰ τὸ ἔγκυρον τῆς μεταβιβάσεως. Τοιοῦτον δὲ δικαίωμα «εἰσδεκτικόν» ὑφίστατο καί κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸν καί Βυζαντινὸν δίκαιον ἐπὶ μεταβιβάσεως τοῦ δικαιώματος ἐπιφανείας καί ἐμφυτεύσεως ἐκ μέρους τοῦ ἐπιφανειούχου καί ἐμφυτευτοῦ εἰς τρίτον.

Αἱ κύριοι πρόσσοδοι τοῦ Δημοσίου ἐκ τῶν δημοσίων γαιῶν ἦτο τὸ *εἰσδεκτικόν* δικαίωμα διὰ τὰς μεταβιβάσεις, ὅπως καί τὰ ἕτερα δικαιώματα, ἅτινα εἰσέπραττε, προκειμένου νά φυτευθῶσι δένδρα καί κλήματα κτλ.

Τὸ Κτηματολόγιον λοιπὸν ἦτο τὸ ἀναγκαῖον συμπλήρωμα τοῦ θεσμοῦ τῶν δημοσίων γαιῶν καί ἀπετέλει τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν καί ἐκδήλωσιν αὐτοῦ, ὅπως καί ὁ νόμος περὶ ταπίων ἐθεωρεῖτο τὸ ἀναγκαῖον συμπλήρωμα τοῦ νόμου περὶ γαιῶν. Νόμος περὶ γαιῶν χωρὶς Κτηματολόγιον καί χωρὶς ἐξωτερικὴν ἐκδήλωσιν καί ἐμφάνισιν καταντᾷ τι τὸ ἀσύλληπτον καί ἀκατανόητον.

Τὸ ἄρθρον 2 τοῦ ἡμετέρου νόμου 147 ὥρισεν ὅτι,

πάσαι αἱ περί δημοσίων γαιῶν δικαιοπραξίαι συντελοῦνται ἐφεξῆς κατὰ τοὺς Ἑλληνικοὺς νόμους, οὕτω δὲ τὸ Τουρκικὸν Κτηματολόγιον οὐσιαστικῶς ἔπαυσε πλέον ὑφιστάμενον παρ' ἡμῖν. Τοιοῦτοτρόπως καὶ εἰς τῶν κυριωτέρων πόρων τοῦ Δημοσίου ἐκ τῶν δημοσίων γαιῶν ἔχει καταργηθῇ καὶ ὁ θεσμὸς αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἔμενεν ὥσει ἐπὶ ξύλου κρεμάμενος καὶ αἰωρούμενος. Πᾶσα ἀγοραπωλησία καὶ μεταβίβασις δημοσίας γῆς ἀπὸ ιδιώτου εἰς ιδιώτην ἐγένετο καὶ συνωμολογεῖτο καὶ γίνεται εἰσέτι ὡς περί κτήματος ιδιοκτήτου καὶ περί μεταβιβάσεως κυριότητος καὶ ἐν τοῖς συμβολαίοις οὐδεὶς λόγος ἐγένετο οὔτε καὶ γίνεται καὶ περί ιδιαιτέρων δικαιωμάτων τοῦ Δημοσίου ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐπομένως καὶ αἱ ἐκ τῶν δημοσίων γαιῶν ἰδιαίτεροι πρόσοδοι τοῦ Τουρκικοῦ Δημοσίου (εἰσδεκτικὸν κτλ.) δὲν ἴσχυσαν διόλου παρ' ἡμῖν.

Ἀλλὰ καὶ τὸ περιεργότερον, πάντοτε ὡσάκις τὸ Δημόσιον παρεχώρει τὰς εἰς αὐτὸ καὶ κατὰ νομὴν καὶ ἐξουσίαν περιελθούσας δημοσίας γαίας ἐν ταῖς Νέαις Χώραις, τὰς γαίας ταύτας ἐπώλει καὶ μετεβίβαζεν εἰς ιδιώτας κατὰ πλήρη κυριότητα, καὶ οἱ ιδιώται ἠγόραζον ἀπὸ τὸ Δημόσιον τὰς γαίας ὡς γαίας ιδιοκτῆτους.

Δηλαδή τὸ Δημόσιον εἶχε κατὰ καιροὺς ἀποκτήσει τὴν νομὴν καὶ κυριότητα πολλῶν δημοσίων γαιῶν «μηριγιέ» ἐν ταῖς Νέαις Χώραις, εἴτε διότι οἱ ἐξουσιασταὶ αὐτῶν εἶχον ἀποβιώσει ἄκληροι ἤδη ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἢ καὶ μετ' αὐτὴν καὶ αἱ γαῖαι αὐτῶν, καταστᾶσαι σχολάζουσαι, εἶχον περιέλθει εἰς αὐτό, εἴτε διότι οἱ νόμιμοι ἐξουσιασταὶ ἦσαν ὀφειλέται τοῦ Δημοσίου, εἴτε καὶ διότι χάριν τοῦ ἐποικισμοῦ καὶ ἐγκαταστάσεως ὁμογενῶν τοῦτο πολυτάκις προέβαινεν εἰς ἀγορὰς πολλῶν γαιῶν καὶ τσιφλικίων, ἀνηκόντων ἰδίᾳ εἰς Τούρκους καὶ ἄλλους ἄλλοδαποὺς τὸ πλεῖστον ἐξουσιαστάς. Ἐπίσης εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον ἀνήκον κατὰ τὸν περί γαιῶν Ὀθωμανικὸν νόμον (ἄρθρ. 102-5) καὶ ὅλαι αἱ κατ' αὐτὸν ὀνομαζόμεναι γαῖαι νεκραὶ «μεβάτ», ἥτοι χέρσοι καὶ ἀκαλλιέργητοι καὶ ἀχρησιμοποίητοι τόποι, δυνάμενοι ὁμῶς νὰ περιέλθωσιν

εἰς τὴν ζωὴν (ἰχθυᾷ ζωογόνησις, ἀξιοποιήσις) ἦτοι νὰ ἐξημερωθῶσι καὶ καλλιεργηθῶσι ἢ χρησιμοποιηθῶσιν καθ' οἷονδῆποτε τρόπον καὶ ἀποκτήσωσιν ἀξίαν ὡς βοσκαὶ ἢ ἄλλως πως (ὡς π.χ. ἐγκεντριζομένων τῶν ἐν αὐτοῖς ἀγρίων δένδρων, ἀγριελαιῶν κτλ.), καὶ πολλὰς τοιαύτας νεκρὰς γαίας «μεβάτ» τὸ Δημόσιον ἐπώλει καὶ μετεβίβαζεν εἰς τρίτους ἢ ἐχρησιμοποιεῖ καὶ παρεχῶρει πρὸς ἐγκατάστασιν ὁμογενῶν ἐν ταῖς Νέαις Χώραις.

Κατὰ τὰς περὶ γαιῶν διατάξεις πᾶσα πώλησις καὶ πᾶσα παραχώρησις δημοσίας ἢ νεκρᾶς γῆς ἐκ μέρους τοῦ Δημοσίου ἡδύνατο νὰ γίνεται μόνον μὲ τὴν ἀναγκαίαν καὶ ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν καὶ τὸν ρητὸν ὅρον καὶ περιορισμὸν ὅτι, δὲν μετεβιβάζετο ἐκ μέρους τοῦ Δημοσίου ἢ κυριότης τῆς γῆς, ἥτις θὰ ἀπέμενε πάντοτε ἀνήκουσα εἰς τὸ Δημόσιον, ἀλλὰ μόνον ἢ ἐξουσίαις «τεσσαρούφ».

Τὸ Ἑλληνικὸν ὅμως Δημόσιον ὅλας τὰς ἐκ μέρους τοῦ πωλήσεις καὶ παραχωρήσεις ἐνήργει πάντοτε μὲ τὸν ὅρον καὶ τὸν δεδηλωμένον σκοπὸν τῆς μεταβιβάσεως κυριότητος (dominium), τοῦτ' ὅπερ ἐσήμαινε καὶ ἐξηγεῖτο, ὅτι δὲν ἐλάμβανε διόλου ὑπ' ὄψει ὅτι, αἱ γαῖαι τῶν Νέων Χωρῶν ἦσαν δημοσῖαι «μηριγιέ», μὴ δυνάμεναι νὰ μεταβιβασθῶσι κατὰ κυριότητα ἀλλὰ μόνον κατὰ ἐξουσίαις.

Καὶ τὸ τοιοῦτον παράδειγμα τοῦ Δημοσίου ἠκολούθουν ὅλοι οἱ ἰδιῶται, οἱ πωλοῦντες καὶ ἀγοράζοντες γαίας τῆς κατηγορίας τῶν δημοσίων, δηλοῦντες εἰς τὰ ἀγοραπωλητήρια συμβόλαιά των ὅτι, ἐπώλουν καὶ μετεβίβαζον κυριότητα καὶ ὅτι ἐκεῖνοι, εἰς οὓς μετεβιβάζοντο αἱ γαῖαι, ἠγόραζον καὶ ἀπέκτων τὴν κυριότητα αὐτῶν.

Πάντα ταῦτα ἐσήμαινον βεβαίως καὶ ἐξηγοῦντο ὅτι, καὶ αὐτὸ τὸ Δημόσιον δὲν ἔδιδεν ἰδιαιτέραν σημασίαν καὶ προσοχὴν εἰς τὸ πρότερον ἐπὶ Τουρκοκρατίας ὑφιστάμενον καθεστῶς τῶν γαιῶν ἐν ταῖς Νέαις Χώραις, τὸ ὅποιον λεληθότως πως ἢ καὶ ἐν ἐπιγνώσει καλὰ καλὰ καὶ δὲν ἐγνώριζε οὔτε καὶ εἶχε ποτε μελετήσει καὶ κατανοήσει ἐν τῇ οὐσίᾳ καὶ τῇ πραγματικότητι

του. Οὕτω δὲ ἐπήρχετο καὶ σύγχυσις μεγάλη εἰς τὸ καθεστώς τῶν γαιῶν καὶ πολλαὶ ἀσυνέπειαι.

Τοιαύτη καὶ τηλικαύτη σύγχυσις πραγμάτων καὶ τοσαύτη ἀσυνέπεια καὶ ἀνακολουθία δὲν ἠδύναντο βεβαίως νὰ συμβῶσιν ἐν Τουρκίᾳ, ὅπου καὶ τὸ Δημόσιον ἦτο ἐν ἐπιγνώσει τῶν ἰδίων δικαιωμάτων του καὶ οἱ ἰδιῶται ἐγνώριζον τὰς πρὸς τὸ Δημόσιον ὑποχρεώσεις των καὶ ὅπου τὸ Κτηματολόγιον ἦτο ὁ ἀγρυπνος φρουρὸς τῶν ἐπὶ τῶν δημοσίων γαιῶν δικαιωμάτων κυριότητος τοῦ Τουρκικοῦ Δημοσίου καὶ δημόσιαι γαῖαι δὲν ἠδύναντο νὰ νοηθοῦν ἄνευ Κτηματολογίου, ἐνῶ παρ' ἡμῖν τὰ ἐπὶ τῶν γαιῶν δικαιώματα τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου ἤδη ἀπὸ τοῦ νόμου 147 τοῦ ἔτους 1914 κατέστησαν σκιῶδη καὶ ἄνευ σχεδὸν πρακτικῆς ἀξίας ἢ ἐν πάσῃ περιπτώσει ἔχουσιν ἀπολεπτυνθῆ καὶ μειωθῆ εἰς τὸ ἐλάχιστον.

Ὁ ἐξουσιαστὴς δημοσίας γῆς ἠδύνατο ἐπίσης αὐτοβούλως νὰ φυτεύῃ ἐπὶ ταύτης κλήματα ἢ δένδρα ἢ νὰ ἀνεγείρῃ ὅσας ἤθελεν οἰκοδομάς, χωρὶς νὰ ζητήσῃ προηγουμένως τὴν ἄδειαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου, οὔτε νὰ ἔχῃ νὰ καταβάλλῃ ἐκ τοῦ λόγου τούτου εἰς αὐτὸ ἰδιαίτερόν τι δικαίωμα ἢ τέλοςμα, ὅπως ἐγένετο ἐπὶ Τουρκοκρατίας.

Καὶ ὅταν ἀπέθνησκεν ὁ ἐξουσιαστὴς παρ' ἡμῖν δημοσίας γῆς, δὲν εἶχε πλέον καμμίαν ἰδιαιτέραν σημασίαν τὸ περιωρισμένον κληρονομικὸν δικαίωμα κατὰ τὸν Ὄθωμανικὸν Νόμον περὶ γαιῶν, διότι ἀφότου ὁ νεώτερος Ἑλληνικὸς νόμος 1937 «περὶ τοῦ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομικοῦ δικαιώματος τοῦ Κράτους» ἔχει γενικῶς περιορίσει τὰ τόσον ἐπὶ ἀκινήτων ὅσον καὶ ἐπὶ κινητῶν κληρονομικά ἐξ ἀδιαθέτου δικαιώματα τῶν ἰδιωτῶν εἰς στενοτάτους μόνον συγγενεῖς τοῦ θανόντος, ἥτοι μόνον μέχρι τοῦ τετάρτου βαθμοῦ συγγενῶν καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἡ πρακτικὴ καὶ οὐσιαστικὴ διαφορὰ μεταξὺ τῆς κατὰ τὸν περὶ γαιῶν Ὄθωμανικὸν νόμον κληρονομίας τῶν δημοσίων γαιῶν ἐν ταῖς Νέαις Χώραις καὶ τῆς κληρονομίας τῶν ἄλλων ἐν Ἑλλάδι ἀκινήτων εἶχε καταντήσῃ μὴδαμινῇ καὶ ἀνεπαίσθητος.

Ὡς μόνη δικαιολογητικὴ βάση τῆς διατηρήσεως τοῦ θεσμοῦ τῶν δημοσίων γαιῶν ἐν ταῖς Νέαις Χώραις ὑπῆρξεν ὅτι, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἐν Ἡπείρῳ κατὰ τὸ μέγιστον μέρος αἱ γαῖαι ἀνήκον εἰς ἀλλογενεῖς καὶ ἀλλοδαπούς, ἐκρίνετο δὲ ἀναγκαῖα ἡ διατήρησις τοῦ θεσμοῦ τούτου προσωρινῶς καὶ μέχρις ὅτου ἐκκαθαρισθῇ καὶ ἐμπεδωθῇ μίᾳ κανονικωτέρᾳ κατάστασις, πολιτικῶς, οἰκονομικῶς καὶ ἐθνολογικῶς συμφέρουσα εἰς τὸν Ἑλληνισμόν.

Ὅντως δὲ ἔκτοτε ἔχει ἀλλάξει κατὰ πολὺ ἡ κατάσταση καὶ ἡ Μακεδονία ὅπως καὶ ἡ Ἡπειρος ἀπὸ τοῦ 1920 ἰδίᾳ καὶ ἐξῆς, διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς κυρίως τῶν Μουσουλμανικῶν πληθυσμῶν καὶ τοῦ ἐποικισμού τῶν ἐκ Τουρκίας Ἑλλήνων ἐν αὐταῖς ἀπέκτησεν ὁμοιογένειαν καὶ ἐπάρκειαν.

Τὴν τοιαύτην κατάστασιν οἶονεῖ προεξοφλῶν κατὰ πρῶτον ὁ Ἀγροτικὸς νόμος 1072 τοῦ ἔτους 1917 καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Ἀγροτικὸς νόμος 2052 τῆς 27 Φεβρουαρίου 1920, ἐκδοθέντες ἀμφότεροι ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ προγενεστέρου ὑπ' ἀριθμ. 2468 Διατάγματος¹⁾ τοῦ 1919 τῆς Προσωρινῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ Κυβερνήσεως, ἐν τῷ κεφαλαίῳ του «περὶ ρυθμίσεως τῶν ἐννόμων σχέσεων ἐπὶ τῶν κατὰ τοὺς Ὀθωμανικοὺς νόμους δημοσίων γαιῶν καὶ μετατροπῆς τῆς ἐξουσιάσεως εἰς κυριότητα», περιλαμβάνοντι τὰ ἄρθρα 49 καὶ ἐξῆς, δὲν περιωρίσθη εἰς ἀπλὴν κατάργησιν

1) Ἡ ἰσχὺς τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 2468 τῆς 20 Μαΐου 1917 Διατάγματος τῆς Προσωρινῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ Κυβερνήσεως «περὶ ρυθμίσεως τῶν ἐννόμων σχέσεων ἐπὶ τῶν κατὰ τοὺς Ὀθωμανικοὺς νόμους δημοσίων γαιῶν καὶ μετατροπῆς τῆς ἐξουσιάσεως, τεσσαροῦφ εἰς κυριότητα» διὰ τοῦ Ἀγροτικοῦ Νόμου 1072 τῆς 18 Νοεμβρίου 1917 ἔχει ἐπεκταθῇ καθ' ἅπαν τὸ Κράτος. Ὁλόκληρον τὸ Διάταγμα, παραληφθὲν καὶ ἐν τῷ νεωτέρῳ Ἀγροτικῷ νόμῳ 2052 τῆς 27 Φεβρουαρίου 1920, ἀπετέλεσε τὸ ἑννατον κεφάλαιον αὐτοῦ, περιλαμβάνον τὰ ἄρθρα 49—64. Ὁ νόμος 5496 τῆς 5 Ἰουλίου 1932 «περὶ κωδικοποιήσεως εἰς ἐνιαῖον κείμενον τῶν διατάξεων τοῦ Ἀγροτικοῦ Νόμου» τὰς αὐτάς διατάξεις τοῦ ὡς εἴρηται Διατάγματος περιέλαβεν ἐν τῷ II'. κεφαλαίῳ του, (ἄρθρα 143—153).

τοῦ θεσμοῦ, ὡς θεσμοῦ καταδικαστέου, ἀπορρέοντος ἐκ τῆς κατακτήσεως καὶ ἐπ' αὐτῆς βασιζομένου, ὡς εἶχε μέχρι τοῦδε συμβῆ καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ἐπιλοίπῳ 'Ελλάδι καὶ ἀλλαχοῦ, ἀλλ' ἐπέβαλεν ὡς ἀνταλλάγματα¹⁾ τῆς καταργήσεως ὑπὲρ τοῦ 'Ελληνικοῦ Δημοσίου καὶ ὠρισμένα βάρη εἰς τοὺς ἐξουσιάζοντας τὰς γαίας ἰδιώτας.

Οὕτω κατὰ τὸ ἄρθρον 49 τοῦ νόμου τοῦτου «εἰς τοὺς ἔχοντας δικαίωμα ἐξουσιασέως (τεσσαροῦφ) ἐπὶ τῶν ἀκινήτων κτημάτων, τῶν ἀποτελούντων τὴν κατηγορίαν τῶν δημοσίων γαιῶν (ἐραζήϊ ἐμνηγιέ) κατὰ τὸν νόμον τῆς 7 Ραμαζάν 1274 (1856) καὶ τοὺς μεταγενεστέρους συσχε-

1) 'Επὶ Τουρκοκρατίας ὑπῆρχον πράγματι περιορισμοὶ τινες καὶ ὠρισμένοι ὑποχρεώσεις τῶν ἐξουσιαστῶν δημοσίων γαιῶν ἀπέναντι τοῦ Τουρκικοῦ Δημοσίου, ὡς π. χ. διὰ πᾶσαν μεταβίβασιν ἐν ζωῇ ἢ αἰτίᾳ θανάτου τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἐξουσιαστοῦ εἰς ἕτερον τὸ Δημόσιον ὡς δικαίωμα εἰσδεκτικὸν ἐλάμβανε τοῦτο τὸ διπλοῦν τέλος. 'Επίσης οἱ ἐξουσιασταὶ ἰδιῶται ἔπρεπε νὰ στηρίζονται ἐπὶ ἐπισήμων τίτλων τοῦ Κτηματολογίου ἢ ταπίων, διὰ τὴν ἔκδοσιν δὲ αὐτῶν τὸ Δημόσιον εἰσέπραττε δικαιώματα ὅπως καὶ ἐπὶ πάσης μεταβολῆς ἐπὶ δημοσίας γῆς, ὡς π. χ. ἐάν ὁ ἰδιώτης ἤθελε νὰ φυτεύσῃ κλήματα ἢ δένδρα ἢ νὰ ἀνεγείρῃ οἰκοδομὰς. Τὰ κληρονομικὰ δικαιώματα ἐπὶ τῶν γαιῶν ἦσαν περιορισμένα μέχρι τὸ πολὺ τοῦ τετάρτου βοηθοῦ, ὡς εἴρηται δὲ καὶ ὁ 'Ελληνικὸς νόμος 1337 ἔχει θέσει περιορισμὸν εἰς τὴν ἐν γένει ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὴν ἐπὶ τε τῶν κινητῶν καὶ τῶν ἐν 'Ελλάδι, Παλαιᾷ καὶ Νέᾳ, ἀκινήτων ἐν γένει. "Ὡστε καὶ ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἀπόψεως δὲν θὰ ἡδύναντο νὰ ζητηθῶσιν ἀνταλλάγματα ἀπὸ τοὺς ἐξουσιαστὰς τῶν τέως δημοσίων γαιῶν διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ δικαιώματος ἰδιοκτησίας εἰς αὐτοὺς. Τὸ 'Ελληνικὸν Δημόσιον ἀφῆκεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὰ πράγματα εἰς τὴν τύχην των καὶ οὐδεμίαν πρόνοιαν εἶχε φροντίσει νὰ λάβῃ ἐγκαίρως διὰ τὴν διατήρησιν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἰδιαιτέρων δικαιωμάτων τοῦ Τουρκικοῦ Δημοσίου, ἅτινα καὶ εἶχον ἤδη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς καταρρεύσει παταγωδῶς καὶ δὲν ὑφίσταντο πλέον ἐν τῇ πραγματικότητι, ἀφοῦ τὸ Τουρκικὸν Κτηματολόγιον οὐδέποτε ἴσχυσεν ἐν 'Ελλάδι. "Ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἐπὶ δημοσίων γαιῶν δάση, οἱ ἐξουσιασταὶ εἶχον, ὡς εἴρηται, καὶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἀποκτήσει δικαίωμα κυριότητος ἐπὶ τῶν δένδρων, ἅτινα ἐδικαιοῦντο νὰ κόπτωσι καὶ ἐκρίζωνωσι, ὡς νὰ ἦσαν ἰδιοκτῆται αὐτῶν.

τικούς νόμους, παραχωρείται κατά τὰ τέσσαρα πέμπτα ἐξ ἀδιαιρέτου καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ ὅλου κτήματος ἀνήκον εἰς τὸ Δημόσιον δικαίωμα κυριότητος (ρεκαμπέ). Καταργοῦνται δὲ εἰς τὸ μέλλον πάντες οἱ νόμιμοι περιορισμοὶ καὶ οἱ ὑφιστάμενοι περὶ τὴν κληρονομίαν, τὴν κάρπωσιν, τὴν διάθεσιν ¹⁾ τῶν τοιούτων κτημάτων καὶ πάντα τὰ ἐπ' αὐτῶν ὑπάρχοντα δικαιώματα τοῦ Δημοσίου. Εἰς ἀντάλλαγμα τῆς παραχωρουμένης κυριότητος τοῦ Δημοσίου καὶ τῆς καταργήσεως τῶν ὑπαρχόντων ἐπὶ τῶν τοιούτων κτημάτων νομίμων περιορισμῶν καὶ δικαιωμάτων αὐτοῦ τὸ Δημόσιον ἀνακτᾷ κατὰ τὸ ἕν πέμπτον ἐξ ἀδιαιρέτου ἐπὶ τοῦ ὅλου κτήματος τὸ εἰς τὸν μέχρι τοῦδε ἐξουσιαστὴν παραχωρούμενον δικαίωμα ἐξουσιάζσεως (τεσσαρούφ). Αἱ νομικαὶ αὐταὶ μεταβολαὶ ἐπέρχονται αὐτοδικαίως ἀπὸ τῆς 20 Μαΐου 1917, χρονολογίας τοῦ ὡς εἴρηται Διατάγματος τῆς Προσωρινῆς Κυβερνήσεως. Ὁ ἔχων τὸ δικαίωμα ἐξουσιάζσεως ἀποκτᾷ τοιουτοτρόπως τὸ δικαίωμα τῆς πλήρους καὶ ἀμετακλήτου κυριότητος ἐπὶ τῶν τεσσάρων πέμπτων ἐξ ἀδιαιρέτου τοῦ κτήματος, τὸ δὲ Δημόσιον δικαίωμα συγκυριότητος καὶ συνδιακατοχῆς κατὰ τὸ ἕν πέμπτον ἐξ ἀδιαιρέτου τοῦ αὐτοῦ κτήματος».

Τὰς τοιαύτας διατάξεις παρέλαβον καὶ οἱ νεώτεροι ἀγροτικοὶ νόμοι, τὸ δὲ Διάταγμα ἀπὸ 11 Νοεμβρίου 1929 «περὶ διοικήσεως δημοσίων κτημάτων» ἐκδοθὲν εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ νόμου 4266 τοῦ 1929 «περὶ ὑπαγωγῆς τῆς Ἀεροπορικῆς Ἀμύνης εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν» ὥρισεν ὅτι, τὸ κατὰ πλήρη κυριότητα ἀνήκον τῷ Δημοσίῳ καὶ ἤδη εἰς τὴν Διοίκησιν Δημοσίων Κτημάτων ἕν πέμπτον ἐξ ἀδιαιρέτου ἐπὶ τῶν ἐν ταῖς Νέαις Χώραις δημοσίων

1) Ἄλλ' ὥς ἤδη εἴρηται, ἀπὸ τοῦ νόμου 147, ὁρίσαντος ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς αἱ ἐπὶ δημοσίων γαιῶν δικαιοπραξίαι τελοῦνται κατὰ τοὺς Ἑλληνικοὺς νόμους, οὐδεὶς περιορισμὸς ὑφίστατο πλέον ἔκτοτε περὶ τὴν ἐλευθέραν διάθεσιν αὐτῶν. Ἐπίσης δὲν ὑφίσταντο οὐσιαστικοὶ περιορισμοὶ καὶ περὶ τὴν κάρπωσιν τῶν δημοσίων γαιῶν, ἀφοῦ οὐδεμία ἐπίσημος ἄδεια ἀπητεῖτο πλέον παρ' ἡμῖν νὰ φυτεύῃ τις κλήματα καὶ δένδρα ἢ ἀνεγείρῃ οἰκοδομήματα ἐπ' αὐτῶν κτλ.

τικούς νόμους, παραχωρείται κατά τὰ τέσσαρα πέμπτα ἐξ ἀδαιρέτου καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ ὅλου κτήματος ἀνήκον εἰς τὸ Δημόσιον δικαίωμα κυριότητος (ρεκαμπέ). Καταργοῦνται δὲ εἰς τὸ μέλλον πάντες οἱ νόμιμοι περιορισμοὶ καὶ οἱ ὑφιστάμενοι περὶ τὴν κληρονομίαν, τὴν κάρπωσιν, τὴν διάθεσιν ¹⁾ τῶν τοιούτων κτημάτων καὶ πάντα τὰ ἐπ' αὐτῶν ὑπάρχοντα δικαιώματα τοῦ Δημοσίου. Εἰς ἀντάλλαγμα τῆς παραχωρουμένης κυριότητος τοῦ Δημοσίου καὶ τῆς καταργήσεως τῶν ὑπαρχόντων ἐπὶ τῶν τοιούτων κτημάτων νομίμων περιορισμῶν καὶ δικαιωμάτων αὐτοῦ τὸ Δημόσιον ἀνακτᾷ κατὰ τὸ ἕν πέμπτον ἐξ ἀδαιρέτου ἐπὶ τοῦ ὅλου κτήματος τὸ εἰς τὸν μέχρι τοῦδε ἐξουσιαστὴν παραχωρούμενον δικαίωμα ἐξουσιάζσεως (τεσσαρούφ). Αἱ νομικαὶ αὐταὶ μεταβολαὶ ἐπέρχονται αὐτοδικαίως ἀπὸ τῆς 20 Μαΐου 1917, χρονολογίας τοῦ ὡς εἴρηται Διατάγματος τῆς Προσωρινῆς Κυβερνήσεως. Ὁ ἔχων τὸ δικαίωμα ἐξουσιάζσεως ἀποκτᾷ τοιουτοτρόπως τὸ δικαίωμα τῆς πλήρους καὶ ἀμετακλήτου κυριότητος ἐπὶ τῶν τεσσάρων πέμπτων ἐξ ἀδαιρέτου τοῦ κτήματος, τὸ δὲ Δημόσιον δικαίωμα συγκυριότητος καὶ συνδιακατοχῆς κατὰ τὸ ἕν πέμπτον ἐξ ἀδαιρέτου τοῦ αὐτοῦ κτήματος».

Τὰς τοιαύτας διατάξεις παρέλαβον καὶ οἱ νεώτεροι ἀγροτικοὶ νόμοι, τὸ δὲ Διάταγμα ἀπὸ 11 Νοεμβρίου 1929 «περὶ διοικήσεως δημοσίων κτημάτων» ἐκδοθέν εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ νόμου 4266 τοῦ 1929 «περὶ ὑπαγωγῆς τῆς Ἀεροπορικῆς Ἀμύνης εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν» ὥρισεν ὅτι, τὸ κατὰ πλήρη κυριότητα ἀνήκον τῷ Δημοσίῳ καὶ ἤδη εἰς τὴν Διοίκησιν Δημοσίων Κτημάτων ἕν πέμπτον ἐξ ἀδαιρέτου ἐπὶ τῶν ἐν ταῖς Νέαις Χώραις δημοσίων

1) Ἄλλ' ὥς ἤδη εἴρηται, ἀπὸ τοῦ νόμου 147, ὁρίσαντος ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς αἱ ἐπὶ δημοσίων γαιῶν δικαιοπραξίαι τελοῦνται κατὰ τοὺς Ἑλληνικοὺς νόμους, οὐδεὶς περιορισμὸς ὑφίστατο πλέον ἔκτοτε περὶ τὴν ἐλευθέραν διάθεσιν αὐτῶν. Ἐπίσης δὲν ὑφίσταντο οὐσιαστικοὶ περιορισμοὶ καὶ περὶ τὴν κάρπωσιν τῶν δημοσίων γαιῶν, ἀφοῦ οὐδεμία ἐπίσημος ἄδεια ἀπητεῖτο πλέον παρ' ἡμῖν νὰ φυτεύη τις κλήματα καὶ δένδρα ἢ ἀνεγείρῃ οἰκοδομήματα ἐπ' αὐτῶν κτλ.

γαιῶν περιέρχεται αὐτοδικαίως καὶ ἄνευ ἐγγραφῆς εἰς τὰ βιβλία τῶν μεταγραφῶν εἰς τοὺς κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος (συνιδιοκτητῆς) τῶν τεσσάρων πέμπτων ἔναντι τιμήματος, καθοριζομένου καὶ καταβαλλομένου ἐντόκως εἰς πέντε ἐτησίαις δόσεις καθ' ἕκαστον Σεπτέμβριον. Ἡ καθυστέρησις τῆς πληρωμῆς μιᾶς τῶν δόσεων ἐπάγεται αὐτοδικαίως τὴν ἐπάνοδον τοῦ ἐνὸς πέμπτου εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν τῆς Διοικήσεως Δημοσίων Κτημάτων, ἥτις τὸ ἐκποιεῖ διὰ δημοπρασίας, δυναμένης νὰ προκαλέσῃ καὶ τὴν κατὰ τὰς διατάξεις τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας διανομὴν κτλ.

Καὶ αἱ γαῖαι ὅμως τῆς Θράκης, ὅπως καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, εἶναι, ὡς γνωστόν, ἐπίσης γαῖαι δημόσιαι «μηριγιέ», ὅλαι δὲ αἱ ἐν ταῖς χώραις ταύταις γαῖαι, αἱ ἀνήκουσαι εἰς ἀνταλλαγέντας ὁμογενεῖς, ἐποικισθέντας ἐν Ἑλλάδι, ἐξετιμήθησαν οὐχὶ ὡς γαῖαι δημόσιαι, ἀλλ' ὡς ἐὰν νὰ ᾤσαν ἰδιόκτητοι «μεμλουκέ», καὶ ἡ Τουρκία δὲ δὲν ἐζήτησεν ὡς δικαίωμα τοῦ Τουρκικοῦ Δημοσίου νὰ παρακρατήσῃ ἢ ἐκπέσῃ τὸ πέμπτον ἢ ἕτερον ἀνάλογον ποσὸν ἐκ τῆς ἐκτιμῆσεως ἀξίας τῶν γαιῶν, δι' ἧς ἐπιστώθησαν οἱ ὁμογενεῖς. Ἐπίσης τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐν Ἠπείρῳ καὶ Μακεδονίᾳ γαίας, τὰς ἀνηκούσας εἰς ἀνταλλαγέντας Τούρκους, ἃς ἡ Ἑλλάς καίτοι δημοσίας ἐθεώρησεν ὅμως ὡς ἰδιοκτήτους, καὶ δὲν ἔχει παρακρατηθῇ οὐδὲ ἐκπεσθῇ ἐξ αὐτῶν τὸ ἐν πέμπτον ὡς ἀνήκον εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον, ὀλόκληραι δὲ αἱ γαῖαι τῶν ἀνταλλαγέντων ἐθεωρήθησαν ὡς ἀνταλλάξιμοι, παραδοθεῖσαι εἰς τὴν διαχείρισιν τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης.

Ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν Ἑλλάδι ἄλλοδαποὶ ἐπέφερον ἀντιρρήσεις εἰς τὴν παραδοχὴν τοῦ παρακρατήματος τοῦ ἐνὸς πέμπτου τῶν γαιῶν τῶν, συγχρόνως δὲ κατὰ καιροὺς ἡγέρθησαν καὶ παρ' ἡμῖν ἀμφισβητήσεις, ἐὰν οἱ νόμοι, οἱ ἐπιβάλλοντες τὴν παρακράτησιν ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου δὲν ᾤσαν δημευτικοί, ἀντίθετοι πρὸς θεμελιώδεις διατάξεις τοῦ Συντάγματος.

Παραλείπεται πᾶσα συζήτησις ἐπὶ τούτων ὅλων καὶ

τῶν τόσων ἄλλων ζητημάτων, τῶν σχετικῶν μέ τὴν παρακράτησιν, ὡς ἀναγομένων εἰς θέματα ἐκφεύγοντα τῶν στενῶν ὁρίων τῆς προκειμένης μελέτης, ἀντικείμενον ἐχούσης ὠρισμένα μόνον θέματα, τὰ ἀναγόμενα μόνον εἰς τὰς μοναστηριακὰς γαίας τῶν Νέων Χωρῶν.

Ὑπάρχοντα μήπως τυχόν καὶ αὐταὶ εἰς τὸ ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου παρακράτημα τοῦ ἐνὸς πέμπτου ;

Καὶ τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τῶν διατάξεων, τῶν ἐπιβαλουσῶν τὴν παρακράτησιν, εἶναι ρητὸν καὶ σαφές, διότι κατ' αὐτὰς ἐπιβάλλεται αὕτη μόνον ἐπὶ τῶν γαιῶν, τῶν ὑπαγομένων σύμφωνα μέ τοὺς Τουρκικοὺς νόμους εἰς τὴν ἐπὶ Τουρκοκρατίας κατηγορίαν τῶν δημοσίων γαιῶν «ἐραζήϊ μηριγιέ», ἐπὶ τῶν ὁποίων οἱ δυνάμει Τουρκικῶν τίτλων κατέχοντες καὶ ἐξουσιάζοντες ταύτας ἰδιῶται δέν εἶχον δικαίωμα κυριότητος, ἀλλὰ μόνον ἀπλοῦν δικαίωμα ἐξουσιασεως «τεσσαρούφ», τὸ δὲ ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου ἐπιβαλλόμενον παρακράτημα ἐπιβάλλεται εἰς ἀντάλλαγμα τῆς ἐκ μέρους αὐτοῦ ἀναγνωρίσεως τοῦ δικαιώματος τῆς κυριότητος εἰς τοὺς μέχρι τοῦδε ἀπλοὺς ἐξουσιαστὰς (μουτεσσαρήφ, τοὺς ἔχοντας δηλαδή τὸ τεσσαρούφ τῆς γῆς).

Πρόδηλον καθίσταται ἐκ τούτου ὅτι ἐπὶ τῶν καὶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας, κατὰ πλήρη κυριότητα ἐξουσιαζομένων γαιῶν, ἥτοι τῶν ἰδιοκτῆτων γαιῶν «μεμλουκέ», οὐδεὶς λόγος δύναται νὰ γίνεταί περὶ παρακράτηματος καὶ ἐξ αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου.

Οἱ κατέχοντες καὶ ἐξουσιάζοντες τὰς τοιαύτας ἰδιοκτῆτους γαίας ἐνήσκουν καὶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας κυριότητα (μουλκιέτ) καὶ περὶ τοιούτου δικαιώματος κυριότητος (*dominium, proprietas*) τῶν κυρίων αὐτῶν ὁμιλεῖ ρητῶς καὶ σαφῶς καὶ ὁ Ὀθωμανικὸς Ἀστικὸς Κώδιξ, ὅπως ἐπίσης καὶ εἰς τοὺς σχετικοὺς ἐπισήμους τίτλους τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Κτηματολογίου γίνεται ρητὴ μνεία περὶ τῆς ἐκ μέρους τοῦ Τουρκικοῦ Δημοσίου ἀναγνωρίσεως τοῦ δικαιώματος τῆς κυριότητος εἰς τὸν κύριον τοῦ κτήματος. Καὶ

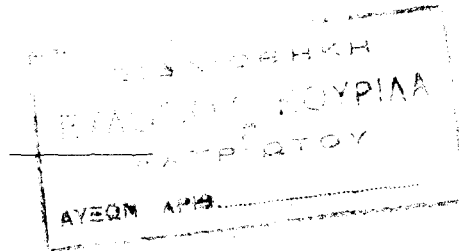
οί επίσημοι τίτλοι τοῦ Κτηματολογίου διὰ τὰς ἰδιοκτητή-
τους γαίας δὲν φέρουσι τὴν ὀνομασίαν «ταπία» (ταποῦ
συνεδῆ), ἀλλ' ὀνομάζονται ἀπλῶς «σενέδ-ι-Χακανῆ» ἥτοι
Αὐτοκρατορικὸν ἔγγραφον ἀναγνωρίσεως κυριότητος.
Καὶ αἱ ἰδιόκτητοι γαῖαι «μεμλουκέ» ὀνομάζονται κοι-
νῶς «μούλκια» ἥτοι κτήματα πλήρους καὶ τελείας ἰδιο-
κτησίας.

Ὡς εἴρηται δέ, καὶ κατὰ τὰ ἄρθρα 5 καὶ 6 τοῦ νόμου
ΔΣΙΓ' τοῦ 1913, τοῦ κυρώσαντος τὴν Ἑλληνοτουρκικὴν
Συνθήκην τῶν Ἀθηνῶν, τὰ μέχρι τῆς στρατιωτικῆς ὑπὸ
τῆς Ἑλλάδος καταλήψεως τῶν Νέων Χωρῶν κατὰ τὴν
Ὀθωμανικὴν νομοθεσίαν κεκτημένα ἐν αὐταῖς δικαιώ-
ματα, ὅπως καὶ οἱ ἐπίσημοι τίτλοι, οἱ ἐκδεδομένοι ὑπὸ
τῶν ἀρμοδίων Τουρκικῶν Ἀρχῶν ἀναγνωρίζονται ἔγκυ-
ροι καὶ ἰσχυροὶ καὶ τὰ δικαιώματα ἰδιοκτησίας ἐπὶ τῶν
ἐν αὐταῖς ἀστικῶν καὶ ἀγροτικῶν ἀκινήτων διατελοῦσι
σεβαστὰ καὶ ἰσχυρὰ καὶ ἐν Ἑλλάδι. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου
λοιπὸν ἀφοῦ δικαίωμα πλήρους ἰδιοκτησίας (*dominium*)
εἶχον οἱ κύριοι τῶν μουλκικῶν γαιῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας,
οὐδὲν ἐπὶ πλεον δικαίωμα ἔχουσιν ἀποκτήσει οὗτοι
δυνάμει τῶν Ἑλληνικῶν νόμων, ὥστε νὰ δύνανται νὰ
ζητηθῶσιν ἀπὸ αὐτοὺς οἰαδήποτε ἀνταλλάγματα.

Ὡς ἐξηγήθη δὲ ἤδη διὰ μακρῶν, αἱ μοναστηριακαὶ
γαῖαι δὲν ὑπῆγοντο εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν δημοσίων
γαίων, ἐφ' ὧν καὶ μόνον ἐφαρμόζεται τὸ παρακράτημα
τοῦ ἐνὸς πέμπτου, ἀλλ' ἀπετέλουν ἰδίαν κατηγορίαν
γαίων, μὴ ἐξουσιαζομένων μὲ ταπία καὶ δὴ γαιῶν ἀνα-
παλλοτριώτων.

Καὶ ὅσον εἰδικώτερον ἀφορᾷ τὰ δάση, τὰ φυόμενα ἐπὶ
μοναστηριακῶν γαιῶν, ἐφ' ὅσον αἱ τοιαῦται γαῖαι δὲν
ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσιν ὡς γαῖαι δημόσιαι «μηριγιέ»,
ἀλλὰ ἐχαρακτηρίζοντο πάντοτε καὶ διαρκῶς ὡς μουλκι-
καί, καὶ τὰ ἐπ' αὐτῶν δάση δὲν ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσιν
ὡς δημόσια «μηριγιέ» καὶ οὔτε ὑπῆγοντο ποτέ εἰς τὰς
περὶ γαιῶν διατάξεις τῶν Ὀθωμανικῶν νόμων καὶ οὔτε

ὑπῆρχον ἐπ' αὐτῶν ἰδιαίτερα δικαιώματα τοῦ Τουρκικοῦ Δημοσίου, καὶ ἐπομένως δὲν δύνανται νὰ ἔχωσι σημασίαν τινὰ διὰ τὰ τοιαῦτα ἰδιόκτητα μουλκικά δάση αἱ διατάξεις τῶν Ἑλληνικῶν Ἀγροτικῶν νόμων περὶ μετατροπῆς τῆς δῆθεν ἐξουσιάζσεως αὐτῶν εἰς κυριότητα, ἀφοῦ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, αἱ Μοναὶ ἐνήσκουν τὴν πλήρη καὶ τελείαν κυριότητα «μουλκιέτ» ἐπ' αὐτῶν.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ

Η ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ

Παρά τοῖς Τούρκοις συνειθίζεται διπλῇ χρονολογίᾳ. Ἡ πρώτη, ἡ λεγομένη Ἀραβικὴ ἢ θρησκευτικὴ καὶ σεληνιακὴ, βάσιν ἔχει τὸ σεληνιακὸν ἔτος, καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ δώδεκα μῆνας σεληνιακοῦς, ἢ ἡμέρας 354.

Ἡ δευτέρα χρονολογία, ἡ κοινῶς ἐν χρήσει καὶ λεγομένη πολιτικὸν ἢ οἰκονομικὸν ἔτος, ἀκολουθεῖ τὸ ἡλιακὸν ἡμερολόγιον, ἀρχίζει δὲ τὸ ἔτος ἀπὸ τὴν πρώτην ἐκάστου μηνὸς Μαρτίου. Διαφέρει δὲ καὶ ἡ χρονολογία αὕτη τῆς ἡμετέρας καὶ ὥς πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀριθμῆσεώς της. Διὰ νὰ εὐρωμεν ἐκ τοῦ προχείρου τί ἔτος ἡμέτερον ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ Τουρκικόν, ἀφαιροῦμεν ἐξ αὐτοῦ τὸν ἀριθμὸν 584, προσθέτομεν δὲ τὸν ἀντικείμενον τοῦτον εἰς τὸ Τουρκικόν, διὰ νὰ εὐρωμεν τὸ ἀντίστοιχον Χριστιανικὸν ἔτος.

Οὕτω π. χ. τὸ ἡμέτερον Χριστιανικὸν ἔτος 1938 (—584) ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ Τουρκικὸν οἰκονομικὸν ἔτος 1354, ὅπως τὸ Τουρκικὸν ἔτος 1354 (+584) ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἡμέτερον 1938.

Προκειμένου ὁμοῦς νὰ μετατρέψωμεν τὴν Ἀραβικὴν θρησκευτικὴν χρονολογίαν ἥτοι τὸ σεληνιακὸν ἔτος Ἐγίρας εἰς ἡλιακὸν Χριστιανικόν, ἀπαιτεῖται ὁλόκληρος ὑπολογισμὸς καὶ ἐργασία (βλ. περὶ τούτου ἐν Μεταφράσει Ὀθωμανικῶν Κωδίκων Νικολαΐδου, τόμ. Β'. σελ. 991—1001).

Ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ βιβλίου τούτου, ἰδίᾳ δὲ ὅσον ἀφορᾷ τὰ Σουλτανικὰ Φιρμάνια, παρατίθεται κατὰ πρῶτον τὸ ἔτος Ἐγίρας καὶ μετ' αὐτὸ τίθεται συνήθως καὶ τὸ ἀντίστοιχον ἡμέτερον ἔτος, ὅπερ ὁμοῦς δὲν δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν ὥς ἀπολύτως ἀκριβές, διότι θὰ ἀπητεῖτο πρὸς τοῦτο, ὥς εἴρηται, ὅλως ἰδιαιτέρα ἐργασία. Ἐξ ἄλλου ἡ στοιχειοθέτησις τοῦ βιβλίου ἐγένετο ἐξ ἀντιγράφου, εἶνε δὲ πολὺ ἐνδεχόμενον εἶτε κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν εἶτε κατὰ τὴν στοιχειοθέτησιν νὰ παρεισέφρησαν μερικὰ σφάλματα, ἅτινα ὁμοῦς οὐδεμίαν σημασίαν δύνανται νὰ ἔχωσι διὰ τὸ βιβλίον τοῦτο.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.	Σελ.	7—12
-------------------	------	------

Τὰ κατὰ τὴν Ὀθωμανικὴν νομοθεσίαν κεκτημένα
δικαιώματα. Ἡ διαίρεσις τοῦ βιβλίου εἰς πέντε
τίτλους.

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΑΙ ΜΟΝΑΙ ΑΠΟ ΑΠΟΨΕΩΣ ΙΕΡΟΥ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΟΥ ΔΙ- ΚΑΙΟΥ «ΣΕΡΗΑΤ».	Σελ.	12—24
--	------	-------

Τὸ Κοράνιον καὶ οἱ Χριστιανοί. Ἡ ἔννοια τῆς
Ἰσλαμικῆς Πολιτείας ὡς Ἐκκλησίας. Τὸ Μουσουλ-
μανικὸν δίκαιον ἀποτελεῖ τὸ πρακτικὸν μέρος τῆς
θρησκείας καὶ πηγάζει ἐξ ἀποκαλύψεως. Αἱ πρῶται
σχέσεις τοῦ Ἰσλαμισμοῦ μετὰ τὸν Χριστιανισμόν. Ἡ
Συνθήκη «ἄχτναμές» τοῦ Ὁρους Σινᾶ. Ἡ Συνθήκη
Ἱεροσολύμων.

ΤΙΤΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

ΑΙ ΜΟΝΑΙ ΑΠΟ ΑΠΟΨΕΩΣ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ.	Σελ.	24—45
---	------	-------

Οἱ Σουλτᾶνοι τῆς Τουρκίας ἀπέναντι τῶν Χρι-
στιανῶν ὑπηκόων τῶν. Ἡ κατάστασις τοῦ Ἑλληνι-
σμοῦ κατὰ τὴν ἐμφάνισιν τῶν Ὀσμανλήδων Τούρ-
κων. Ἡ Ἐκκλησία ἐν Ἀνατολῇ. Οἱ πρό τῆς ἀλώ-
σεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων
καὶ οἱ μετὰ τὴν ἄλωσιν χρόνοι. Ἀναγνώρισις τῶν
Προνομίων Ἁγίου Ὁρους πρό τῆς ἀλώσεως. Ἡ
θέσις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ὡς Ἀρχηγοῦ
τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ Ἐθνάρχου τῶν Ρωμηῶν. Ποῖον
τὸ ἔθνος τῶν Ρωμηῶν. Τὰ Βεράτια καὶ ὁ Χριστιανισμός.

νικός Κλήρος. Τὰ προνόμια τῆς Ἐκκλησίας. Νεώτεροι νόμοι ἐκανόνισαν τὰ τῶν προνομίων. Ἐξασφάλις τῶν προνομίων διὰ διεθνῶν Συνθηκῶν τῆς Τουρκίας μετὰ Εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν. Αἱ Συνθῆκαι. Ἡ ἐπέμβασις τῆς Εὐρώπης ἐν Τουρκίᾳ πρὸς προστασίαν τῶν Χριστιανῶν. Ὁ Τουρκικὸς νόμος «περὶ τῶν Μοναστηρίων Ἀγίου Ὁρους».

ΤΙΤΛΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΑΚΙΝΗΤΟΥ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΕΝ ΤΟΥΡΚΙΑ.
ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΓΑΙΑΙ ΜΟΝΩΝ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ Σελ. 45—114

Κεφάλαιον πρῶτον Σελ. 45— 65

Αἱ νομικαὶ συνέπειαι τοῦ πολέμου καὶ τῆς κατακτήσεως χώρας Χριστιανικῆς ὑπὸ Μουσουλμάνων. Ἡ θέσις τῶν Χριστιανῶν ὑποτελῶν «ραγιάδων». Ὁ κεφαλικὸς φόρος «δζιζιέ» καὶ τὸ «χαράδζ». Αἱ γαῖαι τῆς κατακτηθείσης χώρας καθίστανται δημοσiai γαῖαι «ἐραζήϊ μηριγιέ». Πᾶσα ἡ γῆ βασιλική. *Ager publicus*. *Solum Italicum* καὶ *provincia* κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον. Αἱ γαῖαι τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας. Τὸ τιμαριωτικὸν σύστημα τῆς Τουρκίας. Σπαχήδες καὶ Ζαΐμηδες. Τὰ ταπία. Τὰ δάση καὶ τὰ εἶδη αὐτῶν. Τὰ ἐγκτήματα. Δένδρα καὶ οἰκοδομαὶ ἐπὶ δημοσίας γῆς.

Κεφάλαιον δεύτερον Σελ. 65—72

Γαῖαι ἰδιόκτητοι «ἐραζήϊ μεμλουκέ» ἢ μουλκικαί. Τὰ εἶδη αὐτῶν. Αἱ γαῖαι τῶν Ἑλληνικῶν νήσων. Τὰ προνόμια τῶν Μονῶν Ἀγίου Ὁρους ὡς πρὸς τὰ κτήματα τῶν. Ἀναγνώρισις τῶν προνομίων καὶ νῦν ἐν Ἑλλάδι.

Κεφάλαιον τρίτον Σελ. 72—82

Τὰ γνήσια καὶ ἔγκυρα βακούφια «ἐβκάφι σαχηχᾶ» ἢ ἀφιερῶματα ὑπὲρ εὐαγῶν σκοπῶν καὶ αἱ ἀφιερωμέναι γαῖαι «ἐραζήϊ μεβκουφέ». Τὰ καταχρηστικά ἢ μὴ γνήσια βακούφια «γάηρ σαχηχᾶ» ἢ ἄλλως λεγόμενα «ταχουσατ». Ἡ ἔννοια τῶν «ταχουσατ» περιορίζεται εἰς μόνην τὴν βακουφο-

ποίησιν τῶν φόρων καὶ τῆς δεκάτης. Ἡ μετατροπὴ δημοσίας γῆς «μηριγιέ» εἰς ἰδιόκτητον μουλκικὴν. Αἱ διατυπώσεις διὰ τὴν τοιαύτην μετατροπὴν. Ὁ φετβάς καὶ τὸ Σεῖχουλισλαμάτον. Σουλτανικὸν Φιρμάνιον καὶ ἐγγραφή εἰς τὸ Κτηματολόγιον.

Κεφάλαιον τέταρτον Σελ. 82—93

Ἰδιαιτέρα εὐνοια τῶν Σουλτάνων πρὸς τὰς Μονὰς Ἀγίου Ὁρους διὰ τὴν μετατροπὴν τῶν δημοσίων γαιῶν εἰς ἰδιοκτήτους. Αἱ διαθέσεις καὶ προστασία τοῦ Σεῖχουλισλάμη Ἐμποῦ Σουοῦδ διὰ τοὺς Μοναχοὺς καὶ τὰ Μοναστήρια.

Κεφάλαιον πέμπτον Σελ. 93—103

Τὰ ἑπτὰ εἶδη τῶν γαιῶν τῶν Μονῶν Ἀγίου Ὁρους. Ἐπέκτασις τῶν ἀρχικῶν προνομίων τῶν Μονῶν καὶ εἰς τὰς διὰ νεωτέρων ἀγορῶν ἀποκτωμένης γαίας. Τὸ Αὐτοκρατορικὸν Διάταγμα τοῦ Σουλτάνου Ἀπτούλ Μεδζήτ καὶ ἡ Βεζυρική Διαταγὴ τοῦ 1869. Αἱ δύο γενικώτεραι κατηγορίαι τῶν γαιῶν τῶν Μονῶν Ἀγίου Ὁρους.

Κεφάλαιον ἕκτον Σελ. 103—114

Τὰ Σουλτανικὰ Φιρμάνια καὶ ἱεροδικαστικά ἀποφάσεις «ἰλαμάτι σερηγιέ», τὰ Πατριαρχικά Σιγίλια καὶ ἄλλα ἐπίσημα ἐγγράφα, ἀποδεικτικά τῶν δικαιωμάτων τῶν Μονῶν. Τὰ πολλὰ Φιρμάνια δι' ἐν καὶ τὸ αὐτὸ κτῆμα. Τὰ Μετόχια Πατρίκι καὶ Ἀχινὸς τῆς Μονῆς Ἑσφιγμένου.

ΤΙΤΛΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

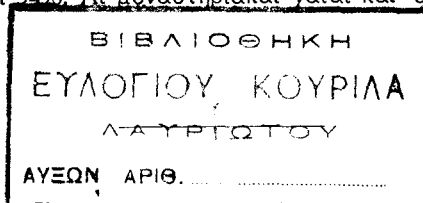
Αἱ Μοναστηριακαὶ γαῖαι ἐν γενεῇ Σελ. 115—130

Τὸ ἄρθρον 122 τοῦ περὶ γαιῶν Ὀθωμανικοῦ νόμου. Αἱ γινώμαι τῶν Τούρκων νομοδιδασκάλων. Διάκρισις κατ' αὐτὸ τῶν μοναστηριακῶν γαιῶν εἰς δύο κατηγορίας. Ἐγγράφα εἰκονικότητος ἢ ἀντέγραφα καὶ μεταγραφὴ αὐτῶν. Οἱ νεώτεροι νόμοι 147 καὶ 2508 ἐτροποποίησαν ἄρδην τὰς περὶ γαιῶν διατάξεις τοῦ Ὀθωμανικοῦ νόμου.

ΤΙΤΛΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

Η ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΝΕΩΤΕΡΑΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΝ
ΕΠΕΛΘΟΥΣΑ ΔΙΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ. Σελ. 131—147

Αἱ γαῖαι τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος πῶς ἦσαν ἐπὶ
Τουρκοκρατίας καὶ πῶς σὺν τῇ ἐθνικῇ ἀποκατα-
στάσει καὶ ἐλευθερίᾳ ἀνεγνωρίσθησαν ὡς ἰδιόκτη-
τοι. Αἱ γαῖαι τῆς Θεσσαλίας πρὸ καὶ μετὰ τὴν
προσάρτησιν αὐτῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Ἑλληνο-
τουρκικὴ Σύμβασις τοῦ 1881. Αἱ γαῖαι τῶν Νέων
Χωρῶν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸν νόμον ΔΡΛΔ' καὶ
147. Τὸ ὑπ' ἀριθμ. 2468 τῆς 20 Μαΐου 1917 Διά-
ταγμα τῆς Προσωρινῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ Κυβερνή-
σεως «περὶ ρυθμίσεως τῶν ἐννόμων σχέσεων ἐπὶ
τῶν κατὰ τοὺς Ὀθωμανικοὺς νόμους δημοσίων
γαίων καὶ μετατροπῆς τῆς ἐξουσιάσεως εἰς κυριό-
τητα». Ὁ Ἀγροτικὸς νόμος 1072 «περὶ ἐπεκτάσεως
καθ' ἅπαν τὸ Κράτος τῶν Διαταγμάτων τῆς Προ-
σωρινῆς Κυβερνήσεως». Οἱ νεώτεροι Ἀγροτικοὶ νόμοι
2052 καὶ 5496. Αἱ μοναστηριακαὶ γαῖαι καὶ δόση.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Ἐπειδὴ δὲν ἀνεθεωρήθη, ὅσον ἔδει, τὸ ἐκ τοῦ πρωτογράφου
δι' ἐτέρας χειρὸς ἀντίγραφον, καθ' ὃ ἐγένετο ἡ στοιχειοθέτησις,
παρεισέφρησάν τινα σφάλματα κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν καὶ τὴν
στοιχειοθέτησιν, ἐφόσον δὲ ταῦτα δὲν ἀλλοιοῦσι τὴν ἔννοιαν τοῦ
κειμένου, ἡ διόρθωσις τῶν ἐπαφίεται εἰς τὴν ἐπιείκειαν καὶ τὴν
καλὴν θέλησιν τοῦ ἀναγνώστου.

Οὕτω π.χ. ἐν σελίδι 101 τοῦ βιβλ. στίχ. 27 ἀντὶ Ἡ ἐβδόμη κα-
τηγορία διορθωτέον εἰς Τὸ ἔβδομον εἶδος κτλ. κτλ.